

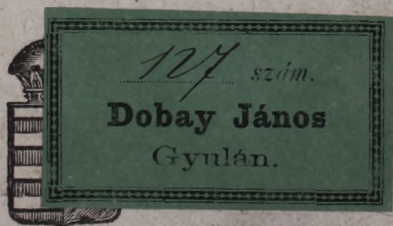
HASZNOS
MULATSÁGOK.

A' HAZAI 'S KÜLFÖLDI
TUDÓSÍTÁSOKHOZ
TOLDALÉKÚL.

ALAPÍTOTTA
NÉHAI TÁBLABIRÓ
T. T. KULTSÁR ISTVÁN ÚR,
'S FOLYTATVA ADJA ÖZVEGYE
SZÜLETETT
PERGER ANNA MÁRIA.

1836.

Első Félesztendő.

PESTEN,
TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA
RAK UTCÁJA 612.

30.298

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

157/912

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

1. Pesten, Január' 2dikán, 1836.

A' Felsőes Ausztriai és Lothringi Házaknak Árpád véreből lett származásáról.

Ámbár erről már több tudósok, nevezetesen Coronini (a), Palma, Pray és Cornides írtak; de mint-hogy ezt csalhatatlan 's számtalan diplomákkal erősített oldalról nem vették-fel; hanem azt Palma Constantiától III. Béla leányától és I. Ottokár cseh király feleségétől, Cornides pedig Szent László királytól hozzák-le: méltóztatott főtitst. Fejér György úr ezen értekezésemet nagy becsú munkájába (b) bévenni és kinyomtatni; de az említett munka kevés kezezen forogván, közönségesebbé kívánom tenni, hogy ezen szerencsésen egyesült 's országunkat a' török igától megszabadító Háznak a' magyar arany szabadságot alapító II. András királyunktól származását kiki olvashassa.

II. András magyar király nemzette IV. Béla magyar királyt és Jolánthát I. Jakab Arragoni király feleségét.

IV. Béla V. István magyar királyt, ki IV. László magtalan magyar királyt és Máriát Károly nápolyi király nőjét, kitől származtak:

a.) Károly Martel, ki Károly Robert magyar királyt, ki Nagy Lajos magyar királyt, a' magtalan Mária magyar és Hedvig lengyel királynék atyját; és a' Nápolyban megöletett Andrást, 's István herceget.

b.) Robertus Bonus Nápolyi király a' tudományok kedvellője (c) ki Károlyt, ki I. Joanna Nápolyi királynét, magtalan.

a) Comitibus Rudolphi Coronini Specimen Genealogico Progonologicum ad illustrandam Augustam Habsburgico Lotharingicam Prösapiam. Venet. 1770. editio 2da euris Franc. Car. Palma, Viennae 1774. fol.

b) Codex Diplom. Tom. VII. vol. III. p. 227.

c) A' tudományok szeretetét Nápolyból hozta országunkba ez a' dynastia 's innen lett, hogy 1383ki magyar bibliánk van.

Első Felesztendő.

c.) János, kinek fia Durrazoi Lajos nemzette a' szerencsétlen II. Károly magyar királyt, ki a' magyar királyi névnek csak czímjét hordozó 's magtalan nápolyi király Lászlónak és II. Joanna nápolyi királynénak atyját. Ez utolsó gyermektelen lévén, Nápoly országát a' mit birt, Magyarországot a' mit nem birt, úgy Franciaországi roppant birtokit, Anjout, Mainet és Provencet, közletről való atyjafiának 's alább előjövő Renátnak hagyta; 's innen eredett, hogy a' Renát maradéki, a' Lotharingi herczegek, Magyarország négy folyóvizet mindég czímeik közt hordozták. (d)

d.) Margit Károly Valois gróf felesége † 1299. (e) ki szülte VI. Filep francia királyt † 1350. ez nemzette II. János francia királyt † 1364. kinek három fiai voltak:

1. V. Károly francia király † 1380. kitől a' Vallesiai francia királyi nemzetség, melly 1589. III. Henrikben kifogyott.

2. Lajos Orleáni herczeg † 1384. kitől II. Lajos titularis nápolyi király † 1417. kitől a' feljebb nevezett Renátus II. Joanna Nápolyi királyné örököse, 's Provence, Anjou és Maine herczeg, ki jó Renát királynak (le bon roi René) neveztetett, 's a' tudományok és mesterségek nagy pártfogója † 1480. (f) kitől Jolántha Ferry Lothringi herczeg felesége † 1483. ki szülte II. Renatus Lothringi herczeget † 1508.

d) Láthatni a' magyar négy folyóvizet a' Lotharingi czimerek közt, ezen pompás és velinre iratott XV. századi kéziratban: Heures latines de René d' Anjou Roi de Jerusalem et de Sicile a' de la Vallière herczeg könyvei laistromában; — úgy *Geschlechts und Wappen-Kalender*-ben, Nürnberg 1757 — végre a' Lothringi herczegek pénzein és II. Renatustól I. Ferencz Római császárig e' könyvben: *Catalogue des monnoyes d' argent du Cabinet Imperial, à Vienne, 1769.* fol. pag. 195—197.

e) Daniel, *histoire de France* t. 2. col. 258. Mezeray *hist. de France* t. 3. p. 67. Coronini l. c. Tab. Gen. II. III. IV. P. Anselme *hist. geneal. de France* Paris 1726. 9. vol. in fol.

f) A' d) jegy alatt említett Heures latines nevű munkájában lévő számos képeket mind maga festette 's megaranyozta, a' mellé tett 's genealogiai böcses jegyzésekkel ékes kalendáriummal együtt.

kinek fia volt Antal, ki népei által szerettetett 's a Lothringi herczegséget függetlenné tette † 1544. Ennek fia volt Ferencz † 1545. ennek III. Károly † 1608. ennek Ferencz † 1632. ennek másik Ferencz elébb cardinalis, azután Lothringi herczeg † 1670. ennek V. Károly Lothringi herczeg, híres hadivezér, a' Törökök ostora, Bécs megszabadítója és Buda várának megvevője † 1690. Ennek Leopold † 1729. Ennek I. Ferencz Római császár, ki Lothringi herczegségét Toskánával elcserélvén, 1765. megholt, 's a' Habsburgi ház utolsó csemetéjétől Mária Theresia nagy királynénktől II. József Római császárt, és II. Leopold császárt, nem régen elhunyt I. Ferencz császárnak atyját 's most dicsőn uralkodó I. Ferdinánd császár nagy atyját; végre Ferdinánd herczeget a' mostani Austriai-Este herczegek atyját hagyta.

3. Fija II. János francia királynak volt a' Bátor Filep Burgundi herczeg, feleségéről sok németalföldi herczegségek örököse † 1404. Ennek fia János † 1419. ezé a' Jó Filep, az arany gyapjas rend alapítója † 1467. ezé a' vakmerő Károly, ki 1477. Nancynál elesett, (g) kié Mária, ki férjéhez I. Maximilián császárhoz hozta németalföldöt; ezeké V. Károly császár és I. Ferdinánd; kitől származott Mária Theresia, ki a' Lotharingiai Házzal a' Burgundit egyesítette.

II. András királyunk második gyermekét Jolánthát, kinek dicséreteit 's Bertalan Pécsi püspöknek

g) Károly Burgundiai herczeg birta a' századában legszebb brillántokat, mellyeket neki készített Berguen Lajos a' brillántirozás első feltalálója. Ezek közül ma megvagynak:

1. A' Sancy nevezetű, melly a' francia korona legszebb ékessége; nyom 55. karátot; becsültetik 1 millió 800 ezer forintra. Ezt Károly elestekor egy katonára megtalálván eladta 1 forinton, 's több kezeken ment által Harlay Miklósról Sancy urára, ki azt, III. Henrik francia királynak pénzre lévén szüksége, el akarta zálogosítani a' Svajczereknek; 's ezt oda vivő hív cselédje útjában megtámadtatván elnyelte 's inkább meghagyta magát öletni, mint a' tolvajok kezére kerüljön.

2. A' kalapján volt gyémánt a' Bécsi es. k. kincstárban. Kollar Anal. Viad. I. 826.

ezen házasság dolgában, lásd a' spanyol történetírók után Praynál és Katonánál (h), vette-el I. Jakab Arragoni király, 's 1251. meghalt; szülte III. Pétert, ki Siciliát meghódította és † 1285. Ennek fia volt II. Jakab Szárdinia meghódítója † 1327. ki nemzette IV. Alfonzt † 1336. ki IV. Pétert † 1387. mind Arragoni királyokat. Ez utolsó pedig Eleonorát János Kastiliai király feleségét † 1382. kiktől született Ferdinánd Kastiliai király; ki I. Ferdinándot virtusaiért választott és igaznak neveztetett Arragoni királyt † 1416. ki János Navarrai királyt, ki II. Ferdinánd Arragoni királyt (k), ki Isabella Kastiliai királynét elvévén, egyesítette a' spanyol monarchiát és az ő idejekben feltalált Amerikával annyira szaporította, hogy a' nap soha sem ment-le birodalmaikban. Ezekből született Joanna, Szép Filep Ausztriai főhercegné; kiktől V. Károly Római császár és I. Ferdinánd magyar király, kitől származik a' most országló Lotharingi-Ausztriai Felső-Ház.

Nagy Gábor.

A' „Matscherhof“ nevű vendégfogadó Bécsben.

Mátyás király 1484ben diadalmas seregével Bécs' kapujáig nyomult A' Bécsiek gabona's szőlő terméseik miatt aggódva, hét hónapi fegyverszünetet kértek, melly időt Mátyás Ausztria városai 's a' Kahlenbergi várkastély meghódítására használta. Maga Bécs napról napra szorosabban kerítetett körül, úgy hogy rövid idő múlva leendő általadásáról kétség nem lehetett. A' borjú- 's bányahús már régen elfogyott, 's a' marhahús is ritkább ritkább lett; megkelle elégedni ló- és macskahússal. Szintén illy érezhető vala a' szükség kenyér dolgában. A' vendégfogadók' nagyobb részét ez okból bé kelle zárni. Egyben azok közül több Magyarok tartózkodtak elrejtve, kiket Mátyás király küldé Bécsbe, hogy őt a' város' állapotjáról helyesen értesítsék. A' fogadás, ki született magyar volt, midőn minden nap új vendége érkezett, a' szűk hely 's ételadás miatti aggódását nem tudta titkolni, 's mindegyiktől kér-

h) Pray Ann. I. 175. Katona Hist. Crit. V. 730.

k) Ezek genealogiáját lásd Mariana spanyol históriájában.

dezte: „Mikor jött az úr?“ A' felelet rendesen ez vala: „Ma csak!“ — A' szegény fogadós nem ok nélkül félt a' dolog' felfedeztetésétől, 's a' mint hűséges német inasa jelenté, hogy ismét egy Macsak érkezett, reszketett egész tetemében. Mátyás vala az érkezett vendég, ki fel nem ismertette szerencsésen a' városba jöhetett, 's tulajdon szemeivel láthatta a' nagy szükségét. De alig vala egy kevés ideig hívei közt, midőn a' pinczér ismét egy Macsak' érkezett jelenté. Ez egy királyi inas volt, ki Mátyásnak hírt hozott, mellyre ez tüstént eltávozott. A' többiek is elhagyták a' vendégfogadót, 's a' fogadósnak tudtára lett, hogy; városi küldöttség ment-ki az ellenség táborába a' város általadása végett. Mátyás király másnap, 1485diki Junius Isőjén, tartá Bécsbe bemenetelét, 's a' Seilergasse utcza vendégfogadó azóta „Matschaferhof“ nevet visel.

Igy beszélük e' történetet az ausztriai regék. Az egész dolog nem hihetetlen; leginkább lehet kételkedni azon, 'hogy a' fogadós, még pedig bécsi, magyar születésü lett volna', — ámbár ezt is igazolni látszik azon körülmény, hogy e' fogadós, vendégek' érkezten zavarba jött, 's hihetőleg dűnnyögött. *E. L.*

A' Törökök' országalkotványa.

Ámbár az europai közönség' figyelme annyi évek óta van a' török birodalomra szegülve, mindazáltal általánosán keveset tudunk még e' nép' történeteiből és szokásairól; míveltségi állapotját nem tekintjük méltó szempontból, 's az ország' kormányáról helytelen képzeleteink vagynak. Közönségesen elterjedt bal vélemény, hogy a' sultán' önkénye szolgál minden törvény helyett; azonban ott is, mint mindenütt, szenté lett elvek uralkodnak, mellyek a' kormánytól elismertetnek, 's fentartatnak. Itt, hiteles kútfók után, adjuk a' Törökök főbb törvényeit, 's némi ismertetést a' török országszerkezmenyről.

A' korán minden politikai és polgári törvények' alapja. Ezen vallási törvénykönyv' parancsolati kötelezők minden muzulmánokra nézve; maga a' sultán is alájok van azoknak vetve. — A' kormány, mint a' koránra épült, szent; a' sultán' személye sérthetlen;

ő úgy tekintetik, mint a' próféta helytartója. A' császáriszék öröksége az Othman nemzetségnek, mindazáltal nincsen tekintet az első szülöttségi jusra.

Minden muzulmán alattvaló élete 's vagyona a' törvények oltalma alatt áll. Ezen törvények sem nemességet, sem más kiváltságos jogokat nem ismernek. Senkit sem lehet megítélni, vagy jószágától megfosztani törvényes ítélet nélkül. Minden alattvaló tartozik adótfizetni, főkép földbirtoki adót. Mindenki eljuthat akármelley fő hivatalokra.

A' végrehajtó hatalom korlátlanul a' suitánt illeti; mindazáltal ő is tartozik engedni a' diván' végzéseinek. A' divánt vagy statustanácsot teszik a' nagy vezér, a' nagy úr' első ministere 's helytartója; a' mufti, a' főpap; a' kaimakan, Konstantinápoly' kormányzója; a' reis-efendi, a' külső ügyek' ministere; a' kiajabei, belső minister; az europai 's asiai két kadilasker, azaz igazságminister; a' thersena-emini, tengeri minister; a' lovasság', gyalogság' és pattantyússág' három fő generálja; a' kapudan-basa, admirál; a' bank' hat vezérei, kik két lófarkú basák; 's mind azon két és három lófarkú basák, kik Konstantinápolyban vagynak. A' diván, mint statustanács, itél a' birodalom' minden érdekei, háború, békeség, fensőbb kormányzás 'stb. felett, mint legfőbb törvényszék ítéletet hoz minden polgári és büntető ügyekben, 's ő a' bíró minden, akármelley tisztviselő elleni perekben. Ítéleteit szótöbbség szerint hozza. Elölülője a' nagy vezér, 's ennek távollétében a' mufti. Ha valamelleyik ezek közül maga a' vádlott, akkor a' másik a' diván elölülője, 's ha ez távol volna, akkor a' kaimakan. Ha fő statustisztviselő ítéltetik halálra, akkor az egész ítéletnek a' mufti kezeírásának kell lennie. A' nagy úr nem ülhet-elől a' divánban, sőt ott semmi szava nincs; de az ülésenkél jelen van egy kárpit megett.

(Vége következik.)

Rejtétt szó.

Röpül egészémiként madár,
Még tengeren túl is eljár.
Két utolsóm meggyógyítja
Azt, mi leszek megfordítva.

Soltész Dániel.

Jegyzet: Az 52dik számbeli Rejtétt szó Rózsá

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

2. Pesten, Január' 6dikán, 1836.

Marhadög ellen új orvosságok.

Tahy úr a' marháknak lóistállókban a' lovakkal együtt tartását három tehénnel siker nélkül próbálta (Lásd Hasz. Mulats. II. 47dik számát); mert ezek közül két tehén eldőglött. Más mezei gazdák pedig Német- és Magyarországbán azon mód által teheneiket a' marhadögtől megóvták. Talán ama két tehén már nagyobb mértékben volt beteg, és a' lóistállóban kifejtődött ammonium már nem használt. Hozzá járul ez is, hogy a' másként foganatos gyógyszer, a' baromban szinteúgy mint az emberben, nem mindenkor fejtíki gyógyító erejét.

A' mi pedig a' Tahy úrtól ajánlott marhadög elleni házi orvosságot, t. i. az egy fontnyi rozslisztből való savanyú kovászt illeti, ez meggyőződésem szerint valóban hathatós gyógyszer a' marhadögben. De ez a' gyógyszer nem új. Már Pintér József úr, Szigetvári gyógyszeres, saját tapasztalása után, a' marhadög ellen a' búzakorpával elegyített és meleg vízben felolvasztott savanyú kovászt ajánlotta *). Ha barátomnak, Winterlich József úrnak, Selmeczi gyógyszeresnek, ki a' chemiában igen jártos, azon hypothesis igaz, hogy a' marhadögnek halálos volta onnan ered, mivel a' beteg marhának tüdőjében mérges kéksavany származik (Pressburger Aehrenlese 1835. Nr. 82 Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen 1835. Handlungszeitschrift für Ungarn 1835. Nr. 96), úgy könnyen meglehet magyarázni, miképpen foganatos gyógyszer a' savanyú kovász a' marhadögben. A' kovász t. i. növényi savany, ez pedig a' kéksavanynak antidotuma. A' német gazdasági folyóíráásokban a' marhadög ellen a' szappanvíz elsőképpen ja-

*) Lásd: Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen 1835 (Prag bey Calve) és Pesther Handlungszeitschrift für Ungarn 1835. Nr. 96.

vasoltatik. Ez is foganatos gyógyszer, mert a' szapanban találtatik a' stearinsavany *) (fadgyú savany, Stearinsäure, Talgsäure), ez pedig hasonlóképpen a' kéksavany méregnek antidotuma.

Ama híres ausztriai mezei gazda, báró Ehrenfels, a' prágai „Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen“ című folyóírásban, 1835 Nr. 37 a' marhadög ellen a' vízzel elegyített kénköves savanyt (acidum sulphuricum, Schwefelsäure) javasolja. Ez is foganatos gyógyszer, mert a' kénköves savany is antidotuma a' kéksavanynak.

Én már 1825dik esztendőben, midőn a' marhadög uralkodott, Bécsben létemkor, a' bécsi „Wanderer“ben és némelly gazdasági folyóírásokban, saját tapasztalásomból ('s pedig Magyarországbán) a' mezei gazdáknak a' marhadög ellen a' savanyú vizet (a' hol borvízforrások találatnak mint hazánkban majd minden vármegyéiben), ital gyanánt ajánlottam. Miképpen használ, akkor még nem tudtam; de most Winterlich barátomnak hypothesise szerint a' savanyúvíznek foganatját a' marhadögben a' szén-savany (acidum carbonicum, Kohlensäure), melly a' savanyúvízben találtatik, 's melly az epemirígy (cholera orientalis) ellen a' savanyúvíz úgy szinte a' pezsgő bor által igen használt, **) tulajdonitom. Ajánlom ezen alkalommal a' magyar mezei gazdáknak a' marhadög ellen még a' vízzel elegyített bor, vagy gyümölcseczetnek és vízzel elegyített savanyú bornak használatát ital gyanánt. Javaslom — analogia szerint — a' kénköves víznek megpróbálatát is. Hazánkban elég kénköves forrás találatik.

Minap a' Pesti „Társalkodó“ban egy felsőmagyarországi mezeigazda 's pedig báró, a' marhadög ellen a' vízben felolvasztott chlormeszet (chlor-kalk) belső- és külsőképpen ajánlotta. Ez nem csak a' benne foglalt ásványos savany által a' problemati-

*) *στεαο*, sebum, fadgyú.

**) Lásd: der mit Kohlensäure imprägnirte Wein, unter dem Namen des Inländer Champagners bekannt, als Präservativ- und Heilmittel der Cholera. Von Joseph Winterlich, ausübenden Apotheker zu Schemnitz. Schemnitz 1831.

cum kéksavany ellenfoganatos, hanem más tekintetben is, mivel a' marhadög szinte úgy, mint a' keleti pestis (döghalál) és az epemirígy a' typhusnak egy neme, használni fog, mint híres franczia orvos dr. Larrey szerint Aegyptusban a' pestis ellen foganatos volt.

De csudálom, hogy a' baromorvosok eddig a' marhadög ellen nem javasolták mint óvó (praeservativum) és gyógyító szert, azt, melly inlázban (typhus nervosus, febris nervosa), cholera-ban, a' keleti pestisben, a' sárga lázban 's a' typhusnak más nemeiben igen foganatos, holott a' marhadög is a' typhus' neme. Ez a' gyógyszer a' hegyi kappanőr vagy olasz útifű (arnica montana Linn. németül Wohlverley, Fallkraut), melly Magyarországbán szinteúgy mint Németországban a' mezőkön nő. *) A' növénynek, kiváltképpen pedig virágjainak keserű, fűszeres 's csipős íze vagyon; antisepticus ereje 's a' megakadt és elaludt vérnek foganatos olvasztószere. Már a' régiebb orvosok, mint Alberti, Büchner, Schütt, Birckholz, Collin, Buchholz, Aaskow, Sellen, Plenck, Richter 's mások ezt a' plántát többféle nyavalyák ellen, mint változó láz (Wechselfieber), vérhas, megrögzött (idült, chronicus) rheumatismus, elgyengülés (paralysis, Lähmung), gyúlasztó nyavalyák mint oldalfájás, rothadó nyavalyák, p. o. a' tag elhalás (der kalte Brand, gangraena), a' vérnek mindensféle dugulásai, sőt a' nehéz nyavalya (nyavalyatörés, epilepsia, Fallsucht) ellen használták. Későbbben több orvosok megtagadták az arnicának erejét 's használásától elállottak. A' híres Göttingai orvos 's professzor Arne mann „praktische Arzneymittellehre“ című munkájában, a' 3dik kiadásban, 242-dik lapon ezt írja róla: „Man hat die Arnica Anfangs in sehr vielen Krankheiten empfohlen, wo gegen sie

*) A' kappanőrnek közönséges ismertető jele ez: vaezka (receptaculum) kopasz, fészke pikkelyi egyenlők; sűgár virágiban legtöbbször 5 hímszál porhon nélkül; bób (capitulum) szőrös; sűgári láncsások, hosszúk, 3 fogúk, sárgák. A' hegyi kappanőrnek különös czímere: szárán két ellenes levél; levelei tojásdadok, épek; herélt hímszálai ritkán látszanak a' sűgáron.

nach wiederholten Erfahrungen nichts leistet, und noch fehlen genaue Versuche,“ de hozzá adja: „Wahrscheinlich liegt die Ursache zum Theil an dem Boden, wo sie wächst und eingesammelt wird, zum Theil auch an den häufigen Verwechslungen.“ *) Végre a' mi korunkban nem csak a' homocopathiának híres alkotója dr. Hahnemann ismét az arnicával többféle nyavalyákban 's pedig igen kicsiny adatokban (doses) szerencsés sikerrel kezdett élni, de némelly allopathák is az arnicát a' typhusnak többféle nemei, mint az inláz, epemirígy, keleti pestis ellen javasolták. **) Megvagyok győződve, hogy az arnica a' marhadögben szinte olly foganatos lesz, mivel a' megakadt és megaludt vérnek olvasztó szere és a' lymphaticum systemának hathatós ingerlő eszköze. ***)

Javaslom végre a' mezei gazdáknak mint óvóeszközt (medium prophylacticum, praeservativum), a' marhadögnek contagiuma ellen, a' még egészséges marhákban teendő folyósebet (Fontanell). Ez a' marhákban a' marhadög ellen olly hasznos lesz, mint az embereknek a' keleti pestis ellen dr. Larrey szerint, és az epemirígyben (cholerában) jénai professzor dr. Kieser szerint.

Talán valaki ezt fogja kérdezni: hogyan adhat a' magyar jognak professzora a' baromorvoslásban tanácsot? Felelem:

1. Voltam egykor a' mezei gazdaságnak rendes tanítója a' Keszthelyi Georgikonban; 's elébb a' Göttingai tudományos egyetemen legközelebb a' mezei

*) Dr. Gesenius Vilmos is „Handbuch der praktischen Heilmittellehre“ című becses munkájában (Stendal 1791) 455dik lapon az arnicáról megvallja: „Es werden statt ihrer oft unwirksame Gewächse, weil sie in der äussern Gestalt etwas Aehnliches mit ihr haben, z. B. die Hypochaeris maculata etc. eingesammelt.“ Ha a' fű a' gyógyszeres által felcseréltetik, nem csuda, ha az orvos a' foganatot nem tapasztalja, mellyet tőle vár.

**) Lásd: Das cultivirte Wohlverley als Präservativ- und Heilmittel in typhösen Krankheiten. Wiesbaden, bey Richter 1835 8.

***) Hogy az arnica ollyan ingerlő eszköz, már dr. Arnemann gyanította, ezt mondván: (Praktische Arzneimittellehre, 243dik lapon) „Vielleicht ist sie ein vorzügliches Reizmittel für das lymphatische System.“

gazdaságért a' chemiát, physiologiát, anatomiát, baromorvoslást 's némelly más orvosi tudományokat is tanultam és későbbben ezen tudományokban az idővel elébb menni igyekeztem, 's most is ezen tudományok a' mezeigazdasággal és a' technológiával együtt kedves mellékes tudományos foglalatosságaim.

2. Ámbár nem vagyok orvos, mégis néha tapasztalásomból jó tanácsot adhatok, 's ezt mondhatom báró Ehrenfels urral, ki szinte úgy, mint én, nem orvos, az „Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen“ 1835dik évi folyamatajában Nr. 37: „Melampus, ein Hirt, sah seine Schafe die Niesewurz fressen, darauf purgiren, er gab sie den Menschen und sie purgirten auch. Diese geschichtliche Kleinigkeit gehört als bescheidenes Motto an die Stirne jeder *Materia medica*, macht kein altes Weibermittel a priori verwerflich, und ladet die Graduirten, wenn sie sich selbst ehren und kennen wollen, zur Toleranz ein. Die Wissenschaft muss Erscheinungen und Mittel kennen lernen und prüfen, beobachten wie Jenner die unscheinbare Kuhpocke, beraisonniren, anwenden ohne die Kuhmagd zu verachten.

Rumy Károly.

Encyclopaedia.

Egy napon XV. Lajos Trianonban egy kis társaságban vacsorálván, a' beszéd eleinte a' vadászatról, azután a' puskaporról volt. Egy valaki a' legjobb lövőport a' salétrom, büdöskő, és szén egyenlő részeiből mondá készülni. Herczeg la Vallière jobban értvén a' dologhoz, azt állitá, hogy a' jó puskapor készítéséhez, egy rész büdöskő, ugyan annyi szén, öt rész jól átszürt, kigőzölgött, és crystallizált salétrom kell.

„Furcsa“ mondá herczeg Nivernois, „hogy mi gyönyört találunk abban, ha mindennap foglyokat ölünk a' versailles-i parkban, néha pedig embereket is ölünk, vagy öletünk a' határon, a' nélkül, hogy tudnók, mivel ölik őket tulajdonképen.“

„Jaj! mi így vagyunk minden dolgokban a' világon,“ felele Madame Pompadour, „én nem tudom, miből van készítve a' pirosító, mellyel képe-

met festem, és zavarba hozatnám, ha ki tőlem kérdenék, hogy csinálják a' selyem lábtyúkat, mellyeket lábamon viselek.“

„Kár,“ monda akkor herczeg la Vallière, „hogy ő felsége elszedette tőlünk encyclopaediai dictionariumainkat, mellyek valamennyünknek 1000 livrebe kerültek, abban mindjárt feltalálnok minden kérdéseinkre a' feleletet.“

A' király igazságosítá elszedetését; ő értesítetett arról, hogy a' 21 in folio kötetek, mellyek minden dámáknak csinasztalukon taláztatnak, a' legveszedelmesbek volnának Franciaországra nézve, és ő maga akarta azt megtudni, mielőtt megengedné ezen könyv olvasását. Elküldötte vacsora végekor három szobainasait, hogy keressenek egy példányt, kik hozának nagy fáradsággal, egyegy hét kötetet.

Látták a' por cikkelyben, hogy herczeg la Vallière-nek igazsága volt, és Pompadour azonnal megtanulta a' különbséget a' régi spanyol pirosító, mellyel Madrid' hölgyei arcukat színesíték, és a' Párisi nőké közt. Megtudta, hogy a' görög és római hölgyek bársonyfestékekkel pirosíták magokat, melly a' csigából (murex) jött; hogy skárlátunk, a' régiek bársonyfestékek; hogy több sáfrány volna a' spanyol, és több cochenille a' francia pirosítóban.

Látta, miként mesterkézik lábtyúját, és ezen kézművesség' mozgonya őt csudálkozásra ragadta. „Ah! a' szép könyv“ kiáltá ő; „Felsőged tehát minden ezen hasznos dolgok' tarát azért szedette-el, hogy azt maga bírja, és hogy maga légyen tudós országában.“

Mindnyájan mohón kapdosták a' köteteket, mint Lyconides' lányai Ülysses drágaságait; mindenik azonnal megtalálta, mit keresett. Azok, kiknek perők volt, meglepetve látták benne ügyök eldöntetését. A' király elolvasta belőle koronája' jogait. „Hannem valóban,“ monda ő, „én nem tudom miért mondtak annyi rosszat ezen könyvről.“

Ez idő alatt forgaták a' könyvet, és C. gróf monda fenszóval: „Felsőged igen szerencsés, hogy uralkodása alatt ennyi derék férfiak találkoztak, kik értik a' művészetet, és azt átadják az utódoknak. Itt minden megvan a' tőcsinálás módjától az ágyúönté-

sig, és elsütésig; a' végtelen kicsinytől, a' végtelen nagyig. Más nemzeteknek az Encyclopaediát venni, vagy utánozni kell. Vegye-el Felséged minden javamat, ha akarja, de adja-vissza encyclopaediámat.“

„Mégis azt mondják“ felele a' király, „hogy sok hibák vagynak ezen szükséges, és csudálatra méltó műben.“

„Felséges uram“ viszonzá C. gróf, „két ragout hibázott vacsoránktól, mellyekből nem ettünk, és mégis igen jó estétünk volt. Akarná Felséged, hogy az egész vacsora kivettetett volna az ablakon a' két ragout miatt?“ — A' király érzé az ok' erejét; kiki visszakapta tulajdonát.

Soltész Dániel.

A' Törökök' országalkotványa.

(Vége.)

Azon basákat, kiknek a' divánban ülésök és szavuk van, valamint a' bank' hat vezéreit, nem lehet kitenni hivatalaikból. Ezen utóbbiak mindég okos és tapasztalt igazlelkű emberek. Mindenkor ezek kérdeztetnek-meg először véleményök felől; egyszersmind ezek vigyáznak az ország' főtisztviselőire 's alkotványának fentartására. A' divántól hozott halálos ítéleteknek mindenkor a' sultántól kell aláírva lenniük, más esetekben elégséges a' mufti' 's a' többi tanácsnokok' pecsétje.

A' korán parancsolatinak, mint büntető törvényeknek, magyarázatja kétséges esetekben, a' muftit illeti. — Minden basa, kire a' sultántól valamellyik tartomány' kormányzása bízatik, egy törvényszéket alkot, melly szintén divánnak neveztetik, 's melly efendikből vagy törvénytudókból áll. Ezen divánoktól a' perek a' konstantinápolyi divánra vitetnek feljebb. A' fontos tárgyakban a' diván' ítélete Isten' akarata gyanánt tiszteltetik. Egyedül a' sultánnak van jussa megkegyelmezni, 's a' büntetéseket megváltoztatni. A' diván' tagjait a' sultán nevezi. — A' nagy vezér az első statustiszt, csaknem egyedül nékie van általadva az uralkodói hatalom' végrehajtása. A' nagy statuspecsét az ő kezeinél van, mellyet nékie a' sultán kineveztetése napján ad-átal.

Az ulemák a' vallás' 's a' törvény' szolgái. Ezek vagy efendik (törvénytudók), vagy imánok (papok). Fejök a' mufti. Minden ulemák szentek 's nem íteltethetnek halálra addig, míg őket divánvégzet az ulemák' társaságából ki nem taszítja. A' városi bírák (kadik) közülök választatnak, mindazáltal törvény-doctoroknak kell lenniük.

Spanyol és franczia.

A' franczia hosszú, a' spanyol rövid haját visel; a' franczia igen gyors és sok, a' spanyol lassú és kevés beszédű; a' franczia elébb főzeléket és húst adat magának, a' spanyol pedig pecsenyét; a' franczia rendszeren borra iszik vizet, a' spanyol pedig vízre bort; a' franczia sokat beszél asztal felett, a' spanyol egy szót sem szól; a' franczia ebéd után sétál, a' spanyol alszik vagy ül; a' franczia sebesen megy, a' spanyol gondolkodva; a' franczia szolgája ura után megyen, a' spanyolé elől; a' franczia, ha valakit magához int, kezét felemeli 's arcza felé viszi, a' spanyol pedig felemeli 's ismét lebocsátja; a' franczia udvariságból másnak a' magasb kövezetet engedi-át, a' spanyol pedig az alacsonyabbat; a' franczia úgy lép a' házba és ki, mint legutolsó, a' spanyol pedig mint legelső; a' franczia mély alázattal kér alamizsnát, a' spanyol pedig követelő méltósággal; az elszegényült franczia ingén kívül mindenét eladja, a' spanyol pedig ingét adja-el legelőször, 's a' nyakfodrot, kardot és köpönyeget utoljára hagyja; a' franczia reggel kabátját utoljára ölti-fel, a' spanyol pedig legelől; a' franczia ruháját gallérán kezdi begombolni, 's derekán végzi, a' spanyol pedig derekán kezdi 's gallérán végzi. A' spanyolok és francziák közt csak egy közös dolog van, t. i. a' polgárhaború. *pl.*

Rejtett szó.

Midón sért, akkor nyújt két elsőm élelmet,

Határoz vég hármam pórt, és fejedelmet.

'S ha öntetszésnek bájingert fest az egész,

Házi bútorok közt fő munkálatot tész.

Bernát Gúspár.

Jegyzet: Az 1ső számbeli Rejtett szó Hir.

3. Pesten, Január' 9dikén,

1836.

A' H a r c z t é r.

A' harcztert szomorú estveli köd lepi,
Zúg a' szél, lerogyott sűrűregek körül
Hősök árnya lebeg, völgyeken és habon
Nem mást csak csörögést hallani, 's bús morajt.

Szűz holdnak rezegő szürke homályinál
Andalgok, 's kivirúlt természetök', illatos
Völgyek', halmok' arany szint mutató fűvén
Mérészen tapodom hamvait a' kimult,
'S egykor bámulatos bajnokainknak itt,
Oh itt e' szomorú rémületes helyen
E' szép tölgyfa alatt gyűlve vitézeink
(Mondom) voltak, — ezüst kardjaik élei
Villámként ragyogának kezeikben, a'
Harsány tábori kürt', 's dob' recsegő szava
Buzdítá dühödő hadra hatalmasan,
Kik mint hős Hunyadink szórtak ezer halált.

Mostan vége vagyon — bajnoki tetteik
Mint a' vízbuborék vélek enyésztek-el,
'S a' rút durva halál száz lakatot vetett
Borzasztó temető' vaskapujára, a'
Honnan már soha sem lesz szabadulni mód:

De zaj támad, az ég háborog, a' mire
Megdöbben kebelem, 's félve remegni kezd
Mint a' nyárfalevél szél' suhogásitól,
'S halvány arczaimon foly hideg izzadás.
Hah! látom szaporán rémalakok felém
Jönnek, kerteimet gyenge zephyrkeként
Altfutják, 's ragyogó fegyvereken fagyos
Vér látszik, raboló dárda kezekbe' mint
Tűzvillám sebesen repked, arany sisak
Tündöklük fejeken, 's bajnoki tűz lobog
Bosszús arczaikon, — zeng győzedelmi dal
A' légben, remegést hallani mindenütt.

Máskor mennyei védangyalom engemet
Védett szárnyaival, most pedig elrepül
Tőlem, 's bánat' erős tőrei keblemet
Áltjárják, — szaporán hát megyek innen el.

H-r. Újhelyből.

Nemzeti különösségek.

Valjon tudják-e az emberek: miért gyűlölik 's
miért szeretik egymást? Öltözeteik 's öseikről ma-

Első Felesztendő.

rádtt szokásaik különböznek: 's ez elégséges ok egymás gyűlölésére. A' szegény emberi nem soha sem fog megváltozni. Híjában simítja az idő a' népeket külön választó durvaságot; híjában tompítja a' balitéletek' hegyes törét: marad mindenkor, miért egymást üldözzék, 's néha gyilkolják. A' gyűlölség századról századra száll-által, 's nem csak népről népre, hanem tartományról tartományra, városról városra, helységről helysége terjedez. Az angol kormány igyekszik politikai eggyé olvasztani Irlandot, Scotiát 's Angliát: de valjon szerencsés lesz-e öszvevegyíteni a' három ellenséges nemzetiséget? Valjon nincse egyiken sax nemzeti bélyeg, másikon pict, harmadikon ásiái 's miletusi? Azonban, ugyanazon betűt nem különbözökép mondja-e ki a' három faj? Az irlandi u—t mond, mikor az angol a—t, 's a' skot o—t. Az egyik whiskyt iszik, a' másik toddyt, a' harmadik gint. *) De mind a' három egyezik abban, hogy a' Francziát gyűlölje, mivel az rántott levest eszik. Próbáljuk tökéletesen megbékéltetni a' marseilleit a' lilleivel, 's az avignónit a' picardal: ezen embereknek ugyanazon egy hazájok van, de nem leszünk képesek szokásaikat egy mintára szabni; 's az igazi parisi előtt a' déliek mindég idegenek fognak lenni, valamint a' marseillei előtt a' parisi, kit ő franchiman-nak nevez, gyűlöletes valóság. Vagynak helységek, mellyeknek lakosi kölcsönös 's megörögzött gyűlölséggel viseltetnek egymás iránt, melly egy kis öltözetbeli különbségből ered. A' fa sarujú franczia parasztok elég becsületes emberek, mindenki megvallja; mindazáltal a' londoni ember a' fa saruért mindenkor neheztelni fog a' picardi parasztra. A' londoni csapszékekben megtörténik néha, hogy valamely cockney **) csak azért nem ül a' szomszédja asztala mellé, mert az a' marhahúst mustár nélkül eszi, a' mi a' két vendég közt olly különbséget 's határt von, mellyen lehetetlen erőt venni, 's elenyésztetni.

*) Whisky, toddy, gin pálinka 's égettbor nemek Nagy-Britanniában.

**) Cockney, a' londoni polgárok' csúfneve.

Nem állítom, hogy az idő, e' nagy mester, e' nagy criticus, ezen alapító 's örökös rontó nem győzle némelly nemzeti balitéleteket. A' nemzetek annyit útaztak már, annyi ágyúlövést tettek, harcaik olly kemények, olly számosak, olly mérgesek valának, hogy egymástól több dolgokat kölcsönöztek. Az Olasz megissza a' sert, a' Franezia megvallja, hogy az egész útczán nem lehet olly kényelmesen sétálni, mint a' jó gyalogkövezeten; az Angol nem kiabál többé french dog-ot az útczákön. De hidjék-el, kivált az újító cosmopoliták, 'hogy minden nemzeti-ségben van valami, a' mit megváltoztatni nem lehet.' A' mai parisiak' zendülése most is ollyan, mint vala a' fronde' idejében; ma is, mint hajdan, a' parisi szereti a' csoportozást, a' zajt, a' játékszinleges tetteket, neki nézők 's társak kellene: hagyjuk őt magára, nagy részét elveszti erejének. Politikai izgatásoknál az angol játékszinek üresek; a' franczia játékszinek akkor vagynak tömve. E' szavak: az egész világ akarja, az egész világ mondja, varázserővel hatnak a' Francziák' lelkére; ellenben az angol köznép öntetszéssel 's durván fegyverkezik az egész világ' akaratja ellen, ez dicsőségnek tartja kedvetlen szeszélyét, mint a' Francia jó kedvét; az Angol örömmel hallja szánkból, hogy comfortable (kényelmes) szokásai nem egyebek álorezás egoismusnál. A' Francia, a' maga hiúságával, módot talál benne, hogy mindenütt boldog legyen, 's az egész világnak tetszeni kíván; John Bull örül, ha nem tetszik, 's néki sem tetszik sohol is: néki a' champágni bor szerfelett pezsgő; a' nap megvakítja őt, a' köd megfojtja; az eső unalmára van; Olaszország előtte koldúsország; lova vagy felette sebesen megy, vagy nem elég sebesen; John Bull soha sincs megelégedve, 's kedve ellen volna a' megelégedés is. A' Francia ellenben azt gondolná, hogy ő igen alávaló szerepet játszanék, ha rossz kedvének illy kicsapongó jeleit adná. Az Angol gondosan rejtegeti érzelmeit, a' Francia dicsekszik azokkal. Az egyiknek ideálja a' stoicismus, a' másiké enthusiasmus; és így mindegyik e' két nemzet közül egészen ellenkező erényt 's nagyságot képzel magának. Ama zshivány, ki a' londoni

vesztőhelyen lakol bűniért, úgy akar meghalni mint egy romai ember; a' parisi grève piac' hőse petroniusi pajkossággal megy a' halálra; gyűjteményét lehetne kiadni azon elmés tréfáknak, mellyeket a' Francziák a' halállal szemközt mondtak. Az utóbbi időben az öngyilkosság nemzeti dühvé lett Franciaországban; 's e' monomaniának csaknem minden példái, mellyeket a' hírlapok közlöttek, azt bizonyítják, hogy a' Francziák soha sem feledkeznek meg a' dramatikai hatásról. Ha valaki széngőzzel fojtja-meg magát, asztalán hágy egy szép elegiát versben, vagy egy levelet folyóbeszédben; e' világ ítélete akkor is szeme előtt forog az öngyilkosnak, midőn a' más világra készül; az ifjú író meg akarja mutatni, hogy ő nagy költő volt, 's a' leányka, hogy néki a' világon legérzékenyebb 's legérzelgőbb szíve vala. — A' nagy veszedelmekben e' két ellenkező nemzetiség egész erejében fejlik-ki. A' legénység egy francia hadihajón, melly a' levegőbe röpülendő, nagy lármát csinál; egy angol hajóé, ugyanazon helyhezetben, csendesen szánja-el magát. Ez hősi tett mindegyik féltől; csakhogy azt mindenik a' maga módja szerint viszi véghez: az Angolok nem szeretik a' lármát, a' csendesség nem tetszik a' Francziáknak. Az angol parlament' tagjai csudálatos hidegvérrel mondják egymásnak a' legnagyobb gorombaságokat; a' parisi követek kifáradnak egymásnak mérges félbeszakasztásban egy csekély módosításnál.

Mind ezen különbözőések mellett, a' nemzeti büszkeség egy marad mindeniknél. „*Je suis Français; — A true born Englishman; — Sono Romano io; — Magyar vagyok!*“ ezek ama kitételek, mellyek szinte olly büszkén hangzanak a' Themse és Seine, mint a' Tiberis és Duna 's Tisza partjain. Csakhogy a' Francia becsüli magát, mivel Franciaországhoz tartozik; az Angol igen boldognak tartja hazáját, mivel olly férfakkal bír mint ő; az Olasz csak a' hajdani Romával büszke; a' Magyar az ősi Hunniára emlékezik. Midőn a' romai színész a' játékszínen ezen elragadó-szavakat ejti-ki: *Roma invincibile sempre sarà*, elfelejti a' romai lakos, hogy ő nem a' hajdani Roma' polgárja,

hogy a' mai capitoliumnak nincsenek diadalmi; de ezen megbocsátható hiúságnak, mellyet a' történetekből merít, nincs annyi ereje, hogy legyőzze élete' legfőbb tárgya', a' *dolce far niente*' szeretetét; néki elégséges szép napja. „Együnk, igyunk, — ezt mondja egy olasz példabeszéd — holnap meghalunk!“ A' gondolkozás olly fáradság, mellynek az Olasz ritkán teszi-ki magát. — „Mit csinál Maga itt egyedül?“ kérdé tőlem egykor egy tűzszemű olasz nő, midőn a' zajos tánczteremből a' mellékszobába kisuhanva egy asztal mellett némán ültem, 's fejemet két kezemre támasztám. — „Valamin gondolkodom.“ — „Gondolkozik! hiszen Maga olly fiatal! Magának sem felesége sem gyermekei; ugyan miről tud gondolkozni?“ A' szép hölgy csak egy helyes okát látá ez életben a' gondolkozásnak: a' háznépet; jegyezzük-meg, hogy ő még akkor szerelmes nem vala...

A' népekről írt epigrammákban és caricaturákban mindég van valami igaz, minden nagyítás mellett is. Az angol kövérséget 's elefanti nehéz lépést ábrázoló caricaturákkal régóta rakvák a' parisi képárusok' boltjai. A' sovány Franczia is régóta kaczaj' tárgya a' londoni lakos előtt. Az angol hajóslegények azt vélik, hogy a' leghathatósabb csúfnévvel illetik a' Francziát, midőn őt *soupe maigre*-nek nevezik, A' parisi halárosnék jól tudják, micsoda a' *mylord Rostbeef*. Valóban, mind ezekben van valami igazság. Az angol hadisereg sokkal nagyobb termetű emberekből áll, mint a' franczia; egy angol katonaszedő vagyis toborzó szánakoznék a' parisi voltigeur' csekély termetén. 'S mégis, ezen kis emberek hódíták-meg nem rég Európát gyors léptekkel. Azt mondják, hogy Napoleon' hosszú háborúi a' Francziák' termetét egy hüvelyknyivel kissebíték-meg. (*Folyt.'s vége köv.*)

Látogatás az Egyiptomi basa' kedvelt nőjénél. (Captives in India.)

Bemenvén a' kastély kapuin, az útas dámák egy keskeny udvarba vezettettek, mellynek közepén tiszta vizű forrás ömlött alá egy márvány víztartóba, a' keleti tartományok' közönséges divatja szerint; 's e' helyet aranyozott rostélyok keríték és más pompás

ékesítvények, olly ízléssel, millyent az előtt Olivia soha nem látott, 's melly legelőször most valósítá előtte azon képzeleteket, mellyek gyermek korában nyomódtak elméjébe az arab regékben mesélt gazdagságról és pompáról. Egy kétfelé nyiló ajtó tárult ki, 's ő egy előszobán vezetett keresztül, persiai szövetekkel terítetten 's jó illatokkal gőzölgőn, a' belső szobába, mellyben álmélkodására, (a' keskeny teremben), úgy szólván egy sereg asszony vala, mindnyájan kíváncsilag bámulók felé gyermekes újságvággal, mellyhez több arczokon félelem vegyült. Látható vala gazdag köntöseikről, 's némellyeknek kitünő szépségükről, hogy ők a' haremi nők, megkülönböztetettek rabszolgálóiktól; mindazáltal mindnyájan egyszerre kettős sorba álltak, melly egy asszony felé vezetett, ki egy kis négyszegű, arannyal hímzett selyem ottománon ült, a' mi, ragyogó drága ruháival egyetemben, első pillantatra a' legvakítóbb tárgya tette őt, mellyet Olivia életében szemlélt. Az alázatos meghajlás, mellyel köszönté első meglátásakor a' „kedvelt nőt,“ mintegy ábrándozásból látszék őt felébreszteni, és hirtelen de kellemteljesen felkelvén, nyújtá kezét Olivianak, 's kevés, lassú, mindazáltal érthető szavakkal üdvözlé őt 's maga mellé ülteté. Olivia most vizsgálható a' tárgyat, melly őt első pillantatban annyira meglepé és illeté. Úgy találá, hogy a' dáma' öltözete minden része valósággal felette pompás és drága vala. Mindazáltal alábbvaló volt az hordozója' tökéletes szépségénél 's hibátlan csínosságánál; de ezen szépség különbözött mindattól, mit ő azelőtt látott, 's inkább bájoló egy Europai szemét, mentül jobban vizsgálá azt, mintsem egyszerre vakítá, mivel valóban minden hiány nélkül vala. E' különöséget okozá orczája bőre, melly a' leghalványabb citrom színű vala, mellyel a' szokatlan szemnek megkelle békélnie, mint újsággal. Mindazáltal kevés pillantat elégséges volt őt meggyőzni, hogy szépsége feljebbvaló a' szókénél vagy barnánál, mivel soha sem látott olly rendkívül gyenge bőrt; soha nem nézett olly nagy, sötét és szelíd szemekbe, és nem szemlélt olly élénk pirosságú ajkakot, midőn minden arczvonása valósítá mind azt, mit a' görög

művészeknél látott, egyesülve azon eleven szépséggel, mellyet a' márvány soha nem adhat.

Charaktervonás.

Valois Margit' karaktere, francziából *) magyar és német nyelvre fordítva, annak bizonyítására, hogy a' magyar nyelv sokkal rövidebb a' franczia és német nyelvnél:

„Etrangère aux vices de sa mère, aux folies de son frère et aux travers du tems, belle et reine sans arrogance, vertueuse sans pruderie, savante sans pédantisme, douce et bonne sans foiblesse, chaste au milieu d' une cour corrompue, supérieure et fidèle à ses deux maris, elle est sans contredit la plus aimable et la femme la plus parfaite qui soit sortie de la maison de France. Je ne sache point de thrône, qu' elle n' eût embelli et point de siècle, qu' elle n' eut honoré.“

Ezen szép karaktervonás 84 szóból áll. Nordstern Arthur, annak megmutatására, hogy a' német nyelv rövidebb a' francziánál, ezt 1822dikben 80 szóval fordította. Én csak 71 szóval, 's pedig még hívebben németül így fordítottam:

„Fremd den Lastern ihrer Mutter, den Thorheiten ihres Bruders und den Verkehrtheiten des Zeitalters, schön und Königin ohne Anmassung, tugendhaft ohne Scheinheiligkeit, kenntnissreich ohne Pedanterie, sanft und gut ohne Schwachheit, keusch in der Mitte eines verdorbenen Hofes, überlegen und treu ihren beyden Gemahlen, ist sie unstreitig die liebenswürdigste Fürstin und die vollkommenste Frau des französischen Hauses (des Hauses Frankreich). Ich kenne keinen Thron, den sie nicht geschmückt, kein Jahrhundert, welches sie nicht verherrlicht hätte.“

De tudván, hogy magyar nemzeti nyelvünk még rövidebb, ama szép karaktervonást magyar nyelvre is fordítottam 's bátorkodom csak 55 szóból álló magyar fordításomat közleni:

„Idegen anyja vétkeiktől, bátyja' esztelenségitől és kora' fonákságától, szép 's királyné dolyf nélkül,

*) Marguerite de Valois par Mr. Lemontey, dans la Galerie française, à Paris 1821.

erényes képmutatás, tudós tudóskodás *) , szelíd és kegyes gyengeség nélkül, tiszta életü romlott udvarnak közepette, mind két férjéhez, kiket felyülmúlt, hív, ő kétségkívül szeretetre legméltóbb fejedelemné 's a' Franczia Háznak legtökéletesb asszonya. Nem tudnék tronust, mellyet nem ékesített, sem századot, mellynek becsületet nem szerzett volna.“

Rumy Károly.

A' festett ajtókat megtisztítani.

A' fejrre vagy szürkére festett ajtókon, ott hol azokat a' ki- 's benyitáskor megszoktuk fogni, csak hamar igen kellemetlen mocsok látszik, ha azon helyekre, a' mint már most több házaknál szokás, bádog vagy réztábla nem tétetik. E' mocskot közönségesen szappanos vízzel 's kefével dörzsöléssel szokták letisztítani, de akkor rendszeren az egész festék is kevés idő mulva ledörzsöltetik. Hogy ezt elkerüljük, 's ajtóink mégis tisztán tartassanak, egy kanál chlor-natront vagy chlormeszet kell felolvasztani egy pohár vízben, 's ebbe mártott spongyiával kell azokat megmosni. A' legrégeb szenny is lemegy e' szerint dörzsölés nélkül, 's a' megmosott helyeket csak egy tiszta száraz ruhával kell megtörlni, 's azok újakkal fognak látszani. Ezen módon tisztítatik-meg a' lámpák mázos visszaverő tábláinak belső felülete is, melly hamar megfeketül. Ezek is olyanok lesznek az által mint az újak, 's festékek nem dörzsöltetik-le, mint akkor, midőn szappanos vízzel, hamulúggal 'stb. tisztítatnak.

*) Pedanterie, pedantismus; az új magyarságban pipókság, bajmócság. R-y.

Rejtett szó.

10 betű	Sütemény mit szakács készít.
123	Vond ember kereszt neve.
345	Tészi font legkevesb részit.
1789	Mindég két iczét teve.
5621	Kézzel tekerd, bort ad ki.
562910	Mohácsnál volt — találd-ki.

Száki Imre.

Jegyzet: A' 2dik számbeli Rejtett szó Tükör.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

4. Pesten, Január' 13dikán, 1836.

Nemzeti különösségek.

(Folytatása 's vége.)

A' déli nemzetek' öreg kora sohasem fog hasonlítani az éjszaki öregséghez. Az éjszaki öregek köszvényben szenvednek 's leginkább csak egy dolog érdekli őket: a' meddig csak lehet, fentartani hátra lévő életük' napjait. Az Olasz még vénségében is a' régiségek' bűvárja vagy kedvelője. „Oh Istenem!“ kiáltá Canova halálos ágyán, „tehát nem készítek többé Venust!“ *Dunque non farò più Venere!* A' parisi théâtre-français játékszínben, nyolcz—kilencz őszfürtű vagy csaknem százados vendég-hajú öreg urakat lehet látni egy csoportban, nagy tüzzel beszélni Mars és Contat mademoisellekről, 's azoknak érdemeit hasonlítani-öszve. Ezen embereknek nincs öreg kora; a' virgonczság 's jó kedv csak az élettel együtt hagyják-el őket.

A' legérzékenyebb nemzeti karakter nem a' legkevésbé tiszteletre méltó. Például, az Egyesült Statusokbéli Amerikai' szíve megrázkódik 's minden erei fájdalmasan lüktetnek, mihelyt valamely utazó intézeteiket furcsa oldaláról bírálgatja. Ezen ingerlékenység valóban üdvösséges érzelem, melly fentartja a' nemzetek' erejét, erkölcsiségét 's értelmi elevenességét. Kaczagjunk a' Nápolyiak' szeme közé, gúnyoljuk hazájokat, asszonyaikat, lazzaronijokat, uraikat, minden iparijokat, kereskedésöket, politicájokat, szokásaikat, játékszíneiket, nyilvános és házi életöket, — meg sem fognak mocszanni 's ezt felelendik: „Mi gondom rá? Én eszem a' magam macaroniját; egyeben nem törődöm.“ A' szemtelenség egészen nápolyi tulajdon. A' nápolyi nem rossz nép volna; de az érzéki 's szabadság nélküli tengődés mindent kiolta benne, még az illendőség' érzelmét is; ő nem tud többé pirulni, 's a' szégyen szó nála semmit nem jelent, 's éppen nem lehet csudálni, hogy

Caprea szigete 's a' nápolyi öböl mind a' hajdani mind a' jelen korban a' legszemtelenebb orgiák' tanúja vala. A' nápolyi köznép lábainknál csúszik mászik, 's elgázol bennünket; szemtelen az, és szolgálai: 's e' két bélyeg egymást éri rajta. Álljunk-meg Nápoly' kőpartjainál, 's vegyünk narancsot az ott ténfergő olasztól; míg neki fizetünk, keze zsebünkbe csúszik; ha rajta kapjuk, orrunk alá fog nevetni, 's tovább is kínálandja narancsait, mintha semmi sem történt volna. A' cicerone kíséret bennünket reggeli nyolcz órától fogva estveli nyolczig, egyik utczáról a' másikra; felveszi elejtett zsebkendőnk, de kilopja azt zsebünkből is; szolgálatját szemtelenül ajánlja ismét, és semmi fenyegetésünktől meg nem ijed, nevet ha hátra nézünk 's pálczákkal fenyegetjük; estve szállásunkra kísér 's orczátlanul kérdi: nincsen-e reá szükségünk holnap? 's ha ekkor mérgünkben kétszer arczon ütjük, de egy nápolyi tallért markába nyomunk, igen megelekedve hagyánd-el bennünket.

Az éjszaki Amerikaiak, kik a' miveltség lépcsője általelleni végén állanak, gyakran gorombák, de nem szemtelenek; függetlenség iránti tiszteletük miatt ezerszer vétenek az udvariság ellen, 's e' hibákat megrendíthetetlen méltósággal 's hidegvérrel követik-el. Az amerikai szinteolly nyugodt egy hajó fedelén mint tulajdon szobájában, és szinteolly szertartás nélküli egy udvarló teremben, mint öltöző kabinétjában. Ő egészen mások' lenezéséig viszi a' maga iránti tiszteletet, mellyet az Angoltól kölcsönözött; ő ingerlékenyebb az Angolnál, mint egy újjoncz katona ingerlékenyebb az öreg vitéznél. Az Angolnak van régi dicsősége; nékie mondhatnák, hogy az Angolok nevetségesek, ügyetlenek, buták: keveset gondolna véle. Századok tesznek tanúbizonyságot az Angol mellett; de az Amerikaiak' dicsősége 's nemzetisége, egy nemzet korához képest, csak mostani.

Physikai és materialis okai vagynak, miért a' népek' hibái nem hasonlítanak egymáshoz. A' déli emberek' élete ház kivüli, az éjszakiaké házon belőli; ezeknek igen tápláló, amazoknak igen könnyű eledelek kellene. Ugyanezen természeti okok a' gyomor gyönyöreinek na-

gyobb kiterjedést szerzettek éjszakon mint délen. A' déli ember keveset dolgozik, növényekkel 's tészta étellekkel táplálja magát; kevés erőt veszteget-el, és nincsen szüksége az alcohol' és poshadt italok' izgatására. Az éjszaki ember, szüntelen kitéve a' hideg és nedves levegőnek, kéntelen ezen ártalmas hatás ellen óvakodni 's magát hevítő italokkal melegíteni. Úgy látszik, hogy ezt maga a' természet akarta így. A' föld, mellyet kezei művelnek, terméketlenebb; néki nagy szorgalommal 's inai erejével kell dolgoznia. A' hús eledel, melly erejét újítja, megterheli gyomrát, 's fáradságosabb emésztést kíván, a' mit a' poshasztott italok segítenek. A' Scandinavok találták-fel a' sert legrégiebb 's miveletlenebb korokban; a' Tatárok, kiknél sem bor sem ser nem vala, módot lettek, melly szerint savanyodott téjjel részegednek-le. Általában véve, a' húsevő embernek nehéz megelégednie csak tiszta víz itallal. Az angol torkosság a' Francziák előtt soká csufolódás tárgya volt, 's az Angolok sem kímélték a' sovány francia konyhát. Most az angol ételjegyzékeken láthatni a' francia ragoûtakat, 's fricassées de poulets-kat; 's a' francia traiteuröknél az angol plumb-puddingokat és rostbeefeket, — 's mindezeket vendéglőinknél is, csakhogy még nem a' legjobbakat. . .

A' középkorban a' nemzeti bélyeget tüzes és vérengző gyűlölség tette. A' keresztes háborúk' ideje bizonyítja, az Europaiaknak, egyiknek másik elleni gyűlölségét. Olaszországban ma is van némi maradványa e' hajdani rosznak: a' toscanaiak, velenceiek, bolognaiak egymást nem szívelik. Egyik tartomány a' másikat a' legcsúfosabb nevekkal illeti. — „Az Úrnak nagyon ügyetlen pinczérje van“ mondám egykor egy florenczai kávésnak. — „Mit várhat az ember tőle?“ felelé „hiszen romai.“ — A' nemzetek' példabeszédeiben több nyoma van ezen régi gyűlölségnek, melly, hála a' csinosodásnak 's a' nemzetek egymáshoz zsurlódásának, napról napra szűnik.

Nincs nemzet, melly annyira kérkednék érdemével, mint azok, mellyeknek eredete azokat inkább köz gyűlölségnek 's csúfnak tehetné-ki. A' romai-

ak' point d' honneurje abban áll, hogy a' hajdani kort, a' Romulusokat 's Catokat emlegessék. Őket nem sértené-meg az ember, ha azt mondaná, hogy a' mai Roma' lakosai hazugok, semmirekellők 's gyávák; ez ellen legkissebb kifogást nem tennének, holt pedig a' romai ember a' hajdani 's mai idők legnemesebb fájának ivadéká. Ellenben, próbálnánk csak gúnyolni az Angolt, ezen, nem tudom hány rabló nemzetségek' korcs ivadékát; ő sokkal büszkébb származásával, mint a' Capitolium' alján született romai, kinek nemzetségi neve valamely patriciusi nemzetségtől jó-le. Ugyanezen büszkeség tulajdona minden egyes fajoknak. Az Amerikaiak, néhány század mulva, egyfajú egészlet fognak alkotni, 's egész Europa nemzeteiből fog amaz új nép állani. Mindenki tudja, hogy német, hollandi, 's francia gyarmatok telepedtek-le Ohio' partjain. — Ma az irlandiak, kik ezrenként költöznek-ki, a' különféle amerikai népek közepette, olly néptömeget alkotnak, mellyre lehetetlen reá nem ismerni. Míg a' Scot vagy Angol a' pusztákba rejtezik 's majort épít, az irlandi, ki nem tudja magát külön vonni, nem hagyja-el a' nagy városokat, 's megtartja különös nemzetiségét. Bostonban, New-Yorkban, Philadelphiában megismerni őt hangejtéséről, rongyos öltözetéről, nyomorúságáról 's jókedvéről; a' város' elkülönzött részén lakik, soha el nem felejtve távol hazáját, 's fentartva épségben eredeti szokásait. Ő is irthatná a' földeket 's maradékának szép örökséget hagyhatna; öszveolvadhatna az amerikai népekkel, gazdaggá lehetne 's köz hivatalokra juthatna. De ő azt nem óhajtja; a' nyomorúság, nyelv, 's emlékezet kötelékeit semmi el nem szakaszthatja. Azt lehet mondani, hogy az embereknek egymáshoz vonzó indulatja aránylag nő szenvedéseikkel, 's hogy a' jótékony gondviselés e' boldogságot nékiek azért engedi, hogy ez kipótolja a' többi életörömök hiányát. Egy érzékeny angol költő régen mondá már: „A' közös gyönyörúségek mulandó barátságot kötnek, a' közös szenvedés az, melly a' szeretetet bevési a' szívbe.“ E' philosophiai 's érzelő okfó' következménye az, hogy Amerika minden nagy városinak van irlandiaktól lakott része,

melly rendesen sáros, szemetes, szűk; hol szennyes és víg nép lakik, hol estvétől másnap reggelig dalolnak 's verekednek.

Valóban, a' népfajok' nemzeti bélyege öröklök századokon keresztül; változik 's módosul, de el nem enyészik. A' történetekből ki lehetne nyomozni: mint haladtak előre, vegyültek-öszve, 's melly sorsra tarthatnak számot a' mai nemzetiségek. Valjon közönséges öszveolvadás útján állunk-e? Várhatjuk-e, hogy minden nemzetiségek elenyésznek viszonyos egymásra hatásuk által? E' fontos kérdés, nem csak történeti, hanem literaturai, politikai 's művészeti tekintetben. A' philosophus felelheti erre, hogy azok nem enyésznek-el; de mi lesz tehát belőlök? Milly éles elme ítélendi-el ezen különböző nemzetiségek egymásra hatásának következéseit? *F. L.*

A' kis Magyarokhoz.

(Európa városairól.)

Volt nekem nem rég egy kis tanítványom, ki minden tekintetben igen jó kis fiú lévén, nem csak hogy örömet engedelmeskedék, de örömet is tanult. Különösen szerette pedig tanulni a' földleírást, de egy kissé gyenge lévén emlékező tehetsége, bár hogy kitudta is a' földabroszon mutatni vagy újjazni a' különböző országokat 's azok' fő városait, 's ha a' nélkül kérdeztetett, már egysen juta szegénykének eszébe, miért szinte elszomorodott; hanem én nyájosan vigasztalám: hogy ne busulna semmit se, mert a' dolgon könnyen segítünk, csak tanulja meg jól az alább következő verseket, 's meglássa mennyire megragadándanak azok kis agyában. Úgy is lón; — de bezzeg örült is ám a' győzedelemnek!

Ha tehát kis hasonlói közül többen lennének az említett bajban, kedvekért — de csak az övékért — ime közlöm szívesen versekben Európa országainak fő városait:

Liszbona fő város Portugalliában,

Melly fekszik a' Tájó folyóvíz partjában.

Spanyolhon Madritot tartja legelsőnek,

Mínthogy a' nagyjai mind itt sereglének,

Ha által lépjük a' Pireni hegyeket,

Találjuk mindjárt a' franczia széleket;

Páris legszebb fészke a' franczia népnek,
 Ez a' szülő anyja csaknem minden szépnek:
 A' mi új és divat majd mind innét kerül,
 Mert itt a' mesterség virágozik emberül.

Ángol honban első London nagy városa,
 Mellynek vagyon másfél millio lakosa:

Itt foly a' Tamezis vize, a' melly alatt
 Az angol furfang ész készít által útát;

A' kereskedőknek temérdek hajója
 Ide jön, 's innét megy szélyel a' világra.

Ha innét utaznánk szomszéd Skocziába,
 Érkeznénk Edimburg népes városába;

Ha pedig útunkat tengeren folytatnánk,
 Majd Hiberniában Dublint megláthatnánk.

De egy sziget van még Hibernia felett
 Izlandia névvel, melly nevezetes lett

Az ott lévő Hecla rettentő hegyéről,
 Mellynek lángok jönnek tüzes fenekéről.

De tán mielőtt Belgiumba visszatérnénk, egy kicsit meg is pihenhetnénk, ne hogy a' kis utazók elfáradjanak? „Úgy no! hiszen nem igazán, 's nem gyalog utazunk hogy elfáradnánk.“ Mintha hallanám, hogy e' lesz rá a' felelet. Nem bizony, kedveskék, hanem csak gondolattal és figyelemmel; de a' figyelem, ha kivált hosszasan foglalatoskodtatik, elszokott ám fáradni, mit aztán unatkozás követ, ezt megkedvetlenség; mikor pedig a' nevendék komoly és kedvetlen, akkor épen nem szeretetre méltó. Tudom pedig hogy ti ezen igen igen szép czímét a' kedves gyermeknek, ugyan csak iparkodtok megnyerni, 's azért is most tovább vidámon figyelmezendetek:

Belgiumban látunk sok szép városokat,
 Mellyek közül Brüsszel ér leginkább sokat.

Hágát Amsterdámmal nézd Hollandiában
 A' tisztaság' eme különös honában.

Innét, ha a' Rajna mellett leutazunk,
 Svajcországnak bérczes határiba jutunk;

Berna, Zürik, Basel szemünkbe akadnak
 Mellyek körül sok jó források fakadnak.

Olaszország most is kérkedik Romával
 Ezzel a' hajdani világ asszonyával.

Majland és Velenceze van Lombardiában,
Felséges királyunk egyik birtokában.

Nápoly az Olaszföld' vége felé esik,
Hol a' Vezuív hegyét olly sokan rettegik ;
Méltán is, mert néha olly borzasztón hányta
A' tüzet gyomrából, mintegy pokol bánya.

Láthadd Siciliát, partjain Messinát,
Palermot, 's a' híres tűzokádó Etnát.

Sardiniának főbb helye Cagliari
Ennek a' tengerre dülnek határai.

Corsika, Bastia városát mutatja,
Ajacciot szinte a' tenger áztatja,

Innét került az az ember, kinek tette
Europa fülét úgy megcsendítette.

Alig érek növendékcsém füleit ezen utó sorok,
midőn rögtön tudakozá szokott virgonczságával : hogy
ki volt az a' fülcsendítő ? 'S midőn a' had' ritka ked-
venczének Napoleonnak életét röviden fogalmához
képest elébe rajzolám, alig győztem tudvágyát kielé-
gíteni, 's felelni sok illy forma kérdéseire : „Hát ha
én igen igen jól tanulok, aztán aztán katonává leszek,
és ott legjobban viselem magam, az Istent félem, ha-
zámat, királyomat pedig úgy fogom szeretni, mint
most édes atyust, és édes mamát, nem válhatna be-
lőlem olly fülcsendítő nagy ember?“ Legjobban tet-
szék pedig nékie e' két tette Napolconnak : 1.) Hogy
mikor még tanuló volt, a' térdepülés büntetése an-
nyira sérté becsületérzését, hogy a' miatt szinte
reszketett ; 's oktatói, nehogy rosszul légyen, kén-
telenítettek őt büntetése alul feloldozni. 2.) Még
tábornok korában a' kis Eugen édes atyja kard-
ját, midőn 'tőle keserves zokogások között kéré,
a' hű fiúcskának vissza adta. Tudom örömmel szaladt
annyához nehéz kardjával a' kis vitéz fiú ; mi pedig
ne szaladjunk, hanem lassan ballagjunk tovább :

Ha által költözünk a' németek felé
Jutunk Tirolisnak nagy hegyei közé :

Inspruch fő városa a' Tirolereknek,
Grác pedig egy kies völgyben Stájereknek.

Bajorország Münchent fő városnak tartja,
Szépíti az Izár víz nyugoti partja,

Szászországban Dresda a' legelső város;
 Vürtembergben Stutgárd, melly erős és záros;
 Hannoverában sok vándorok útnak,
 Hogy Göttingájából tudományt hozzanak.

Lübek, Brémen, Hamburg mind szabad városok,
 Hol nagy kereskedést űznek a' lakosok.

Poroszok Berlinnel méltán dicsekesznek
 Melly szép lakóhelye Fejedelmeiknek.

Kristiániát nézd szűk Norvegiában,
 Koppenhágát pedig a' kis Daniában.

Stokholm Svécziában király lakóhelye
 Itt van a' nemzetnek színe és eleje.

Ismét jó lesz tán egy kicsit pihenni,⁹ ne hogy
 terhelődjék a' gyenge utazók' figyelme, különben is
 gondolom, hogy kis fejeikbe csak apródonkint sze-
 retik gyűjtögetni a' mi odavaló. Másszor majd töb-
 becskét.

Lukács Pál.

Jeles mondások.

Csak egyedül az okosság bizonyos birtoka az
 embernek, ez nemesíti minden tulajdonságit, 's ez
 vezeti azok' használására.

Az okos keveset óhajt, mert tudja, hogy a' sze-
 rencsének nem tulajdonosa; terheit minden panasz
 nélkül viseli, magát a' világtól keresteti; de a' ma-
 gánosságot kedveli.

Az okosság nem szégyeníti-meg a' legéltésb
 embert is, nem kiakasztó czégér ő, nem áll szavak-
 ban, hanem tettekben; késő akkor okos lenni, mi-
 dőn, már az ember magát semmivé tette.

Mi emberek arra vagyunk rendeltetve az Alko-
 tótól, hogy lelki tehetségünkkel, isteni felvilágosodás-
 sál, az igazság után iparkodjunk, a' szépet szeres-
 sük, a' hasznost akarjuk, és a' legjobbat tegyük.

Radimeczky Monorról.

Rejtett szó.

Négy betű, földben jár az egész: vagy elseit húzva
 Felleled ezt a' nyeregbe akármikoron. A' fejét vedd,
 Törzsököd ekkoron áll te előtted: — ketteje végén
 Ékkel elváló szócška. Ha teszed te előre
 Ezt, Kis Kun pusztája leszen, kies része e' földi ek.

Nagy-Kátdról.

Jegyzet: A' 3dik számbeli Rejtett szó Palatsinta.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

5. Pesten, Január' 16dikán, 1836.

Jeles Régiség.

Nevezetesek voltak mindenkor a' világ' történeteiben édes Hazánk kies vidékei, mellyek az elavult századokban, valamint a' Romai birodalom alatt, úgy későbbben a' népek vándorlása idejekor, a' legvérengzőbb ütközeteknek, és a' legemlékezetesebb diadalmoknak többnyire csatapiaczul szolgáltanak. De a' XVII dik századtól fogva még jelesebben feltűntek az emberiség régiségeit és mesterműveit vizsgáló tudós világ előtt, midőn Verántz Antal néhai Esztergomi érsek a' magyarországi tengerpartokon Vespasian császárnak katona szolgálattól felmentő réztábláit (mellyeket addig a' tudósok nem ismertek) feltalálván Romába küldötte. — Lazius Farkas a' Pannoniai — Szamosközi János a' Daciai kőírásokat — Sámbock János pedig a' Hazánkban felfedezett Romai pénzeknek leírását közrebocsátották. A' XVIII dik században gróf Marsigli után Veszprémi István, Schönvisner, Katanchich és Ekhel ötnél több romai honestae missionis Magyar Hazánkban felfedezett réztábláknak foglalatját kinyomtatták, millyenekkel sem Francz, sem Angol, sem Spanyol és egyéb Európának virágzó nemzeti, vagy tartományi nem dicsekedhetnek. A' XIX dik században pedig felnyitá még inkább, a' hajdankori emlékeket mentőleg ápoló kebeleit édes Hazánk, midőn az Egyiptomi Isis Istennének egyházi tiszteletére szolgált arannyal és ezüsttel hímezett Egyedi ibriket — Vespasian császártól Pannoniai vitézeknek adott (minden ismértek között eddig legnagyobb) Sikátori réztáblákat — Berengarius császárnak Bene pusztán találtatott, és eddig a' világ előtt ismeretlen pénzeit — most utóbb pedig M. Aurelius Antoninus császárnak idejében, nevezetesen a' keresztény évnek 160. esztendejében viaszkal borított fára írott szerződést, mint egyetlen emléket, az Abrudbányai aknában szerencsésen felfedezni eu-

gedte és a' becses régiségnek ilyen emlékeivel, mellyekkel maga a' tudós régiség classica honnya Olaszország sem dicsekedhetik, nemzetünket büszkélkedtette.

Mikép az Egyedi ibriknek tudós minéműsége megismertetvén a' M. Tudós Társaság Évkönyvének I. kötetében felvilágosítatott, úgy Berengár pénzei is szinte még a' keresztény év 925. esztendei történetével, és Bene magyar hősnek Olaszországi diadalmával, köz tudományra bocsátattak azon évkönyv II. kötetében. — Vespásian császárnak Sikátoron talált réztáblái Ő császári 's királyi herczegségének, a' Nádorispánnak bemutatvatván, azonnal a' Tudományos Gyűjteményben t. Horváth István úr' tudós értekezésével kőmetszésben kiadattak; de mind archaeologiai, mind palaeographiai tekintetben a' viaszokban írott két rendbéli fatábláknak, vagyis tryptico-noknak, mellyek az Abrüdbányai, és Toroczkoí aknában Erdélyben találtattak, millyenek mind eddig még fel nem tűntek, és azért a' régiség legjelesebb, vagyis méltán mondván egyetlenegy emlékei, tudós felvilágosítása csak a' Bajor k. tudós academiának tagjaitól várattathatik, annál bizonyosabban, hogy azoknak vizsgálásba vett létekről Massmann Fr. Gy. ottani professor úrnak 26. Decemb. 1835. költ tudósítása már elérkezett. Nagy szerencséjére lón Hazánkunk, hogy t. W. Jankovich Miklós úr ezen mindjárt első tekintetével szörnyű ritkaságúnak itélt jeles emlékeket magával Bécsbe, és itteni tudósoktól kielégítő nyugtatást nem nyervén Münchenbe elvitte, honnan már tökéletes felvilágosítását várhatja és nyerendheti.

Levéltöredék Fáji utazásomról.

Kedves Barátom!

Folyó esztendő' Szent András hava 3dikán kezdve 8káiig tartatott Fájban ez idei hangverseny, hová, annak tiszteletre méltó elnöke mélt gróf Fáji Fáy István úr az uralkodó és jeles Máltai Rend vitéze, engem is meghívni kegyeskedett. Hévíz érzélem 's élénk vágy ragadának olly helyre, hol e' szép műtudomány, a' nemes lelkűség 's elmemíveltség különös becsben tartatnak, 's hol a' társasági állásban, lelkességben, 's tettben erkölcsi felsőség létezik. Ugyanis a' láng elmű hangművészi lélek az egyik nagy műhely, mellyben a' nemzet' műveltségi életének terület adatik; ez, mint a' ha-

zai csinosulásnak árva leánya, atyai ápolgatását 's magasb figyelmét méltán érdemli; ennek gondos ápolása alatt fejlődik egyszermind a' kellemnek azon teljessége, melly a' házi élet' nemesebb gyönyörűségeire vezető dicsőbb kinézést megnyitja. — E' szép műérzetnek, a' tudománynak, vallásnak, 's a' nemesebb barátságának éldeletében, házi boldogságának nyugalmban találám-fel, 's üdvözlém a' szelid életmódu 's szeretetre érdemes grófot magános falusi lakában, ki is lételenek tavaszát (úgy látszik) egy szebb 's nyugodt élet bévezetéséül tekinti, Hazája' 's Fejedelne szeretetét tűzvéni ki maga előtt. — A' hangászatnak varázsereje most erősebben hatott érzékeimre, mint valaha; — a' falusi gazdáskodó élet' terheitől 's a' komolyabb érzeményektől mint földi bilincsektől feloldozva valék; — tisztulást, emelkedést, 's új létet nyerve fensőbb szellemi világba, a' kéjes Ideáliába varázsoltatám-át, hol e' mennyei művészet' mysticismusáig emelkedve, szüntelen egy boldog, szerencsés, 's nagy teremtés képe legbájlóbb színben áll vala lelkem előtt, mellynek szavai kiolthatatlanokká, 's élénk érzelmmé változtak-át. Úgy tetszik, mintha e' titokteljes hangok azon világból jöttek volna, mellynek tökéles hármóniája felé lelkem vágyakodik. — Hidd-el, kedves Barátom, azóta nyugtalan, borús, álbatlan itt nékem; — az érzéki látás egy magasb világ valóját fedezi itt fel előttem, 's abba kívánkozom én létezni, szemlélődni, szeretni, és imádni. —

Már ideje, hogy közöljem veled a' játszott hangműveknek jegyzékét illy renddel: 1. Nagy bravour allegro fugával. Hetes. Szerzette Zomb József tag, egy emlék kerengő (Walter) felett Strausstól. 2. Rondeau, Zombtól. 3. Fra Diavolo, Aubertól. 4. Jelva Ouverturje melodrama Reisingertől. 5. Karakterisztikai keringők Feigertől. 6. Bravour változtatok Wozischektől. 7. Sziciliai, Ördög Robert című operából Meyerbeertől. 8. Hajó énekek (Barcarole) Aubertól. 9. Semira és Azor Ouverturje Spóhrtól. 10. Ötös Fra Diaboloból, Aubertól. 11. Divertissements Lindpeintnertől, fuvolyára, 12. Ouverture és bévezető (Introduction) Ördög Robert operából Meyerbeertől. 13. Pokoli keringők (Walse infernale) és végzet (Finale) Ördög Robertből. 14. Finale Normából Bellinitől. 15. és 16. Magyar nemzeti darabok, jeles magyar hangművészek szerzeményeikből hangversenyre alakítva. Ezeken kívül számos köz tetszést nyert régibb hangszerzemények Cherubinitől, Mozárttól, Rossinitől, Hajdentől, Moschelestől 'sat. ismételtettek. — A' hangszerzemények báj szelleme, 's az ömledező érzemény, mellyel azok előadattak, magokat a' szív húrjait reszkettették, 's felindulásra ébreszték. — olly nemű hangok, mellyek az előadást egy elfogult szív beható nyelvévé változtaták, 's hozzája mérséklett érzet' magas buzgalmaikat lehellék.

Maga a' Gróf zongorán hallatva a' hangideák' élénk előterjesztésében 's szépségében csaknem elérhetetlen ügyességgel tűnén-fel, e' művészet' fenséges voltát legnemesb, 's

kecsesb alakjában szemlélte érzésített. Mesteri sóloít tűzzel, ritka könnyűséggel, 's pontossággal adá-elő — Leeb Eduárd úr (Kassáról) műkedvellő, híros hangszere' hangjaiba, mint lelketlen lényekbe, életet 's eleven érzetet önte, mellyhez méltóság 's kellem járult. Hatalmas sóloi legritkább művészi erényeit igazolják. — Requin úr a' fuvolán tiszta, és kellemteljes játszásával főkép a' 11dik szám alatti sebes, és erős sólókban tünteté-ki magát, tűzzel, kedvel, szeretettel játszván. — Liszt úr (Szathmár megyéből) főkép a' 15. és 16. szám alatti magyar nemzeti darabokban adá-elő remek mutatóványait, mellyek résszerint saját hangszerzeményivel egybe fűzve valának; erőteljes, lelkes, 's tiszta vonásai nemzeti karaktert viselnek; úgy tetszik, az ő újjaitól életerőnk megújulni látszott, nagyobb méltóságot, eredetiséget, 's lelket éreztetvén előadás módjában, ő egész nagyságát képes méltánlani a' genialis magyar hangművészek. — Zomb úr (Kassáról) a' hangműveket a' hangászkar számára szerkeszteti, maga is jeles hangalkotó lévén: különféle hangszereket alaposan ért, 's tanít; most gitáron hallatá magát. — Herfurth úr (Eperjesről) híres hangművész, különösen az oboának kellemes, és nagy tökélyre vitt fuvásával ébreszte bámulatot. — Killer úr (Eperjesről) a' klarinét lágy hangjaival, 's tanult ujjjaival lelkesíté a' hangversenyt. — Novák úr (Kassáról) a' bőgő (violoncello) al, 's fensőbb hangjain, 's olykor sólójiban, elég, 's kedvelt ügyességet fejte-ki. — Az egész' bajképét főkép a' lágy piano játék szebb színbe varázslá, az előfordult daljátékot pedig Tiszta Károly úr hatós tenor hangjával lelkesíté.

Megjelent az alkalommal ama közhírt, 's becsét nyert angol lovagló Gautier József is társaival, kik mesteri lovag ügyességeikkel a' társaságot mulattaták. Nem kis bámulatot nézém, miként két udvari magyar lovász legény. 's egy kertész inas, rövid oktatás után, több változatú szökő ugrásokat lovon, és fejkeresztül, megtanultak, úgy szintén a' lovag oskolába sebes futás közben lóra fel, 's le szökdécseltek. Ez valóban szép bizonyága a' magyar ügyességnek. Gautier ur egy azon udvarias fők közül, kik a' magosb társalkodás' becsét tisztelni megtanulták; ő a' társasági körben olly egyszerű móddal bír, melly némi ösztönt ébreszt nyájas barátságra. Könnyekkel áldoztam elválásának, 's becses emléke napjaim fogytaig szívemben fenmaradánd. Egy estve nemzeti egyes tánczok is adattak-elő, mellyek eredetiséggel, 's a' nemzeti lelkezet' élénk kinyomásával díszelgvén, nem lehete a' nemes érzet, 's méltóság erényes bélyegét e' pompás látványtól megtagadni.

Végre nem titkolhatom-el tőled, mennyire meglepette-tém haza jövő útamban egy szeretetre méltó hölgy' látásán, kiben gondos anyai ápolás mellett fejlődött-ki azon női kellem, melly a' véle öszvekapcsolt szebb világ' örömeire boldogabb kilátást nyitánd. Legnemesb vonásit fedeztem-fel

benne ama Psychének, melyet a' tisztelt Gróftól mint mesteri művet termeti nagyságában örök emlékül nyertem.

Kedves Barátom! Ha a' társas élet vonzalma felébred jó szívedben, tisztelettel és buzgalommal ápoljad azt. A' házasság valóban felségesbre czéloz az emberi kedvtöltésnél, a' nő gyámolításnál, 's az emberi nemzet' szaporodásánál; — az emberiség fenséges rendeltetése az atyai méltóság által mehet tökélyre; a' szép műérzettel teljes szív alkalmas a' szeretet' elfogadására, — csak az szeretet, — egyszer, — és örökre. Hidd-el, édes Barátom, sehol sem boldogtalan az ember, hol azt maga nem szerzi; — szeress, és szerettetni fogsz, — a' hasonló szív magát te benned, 's te magadat ő benne szeretve éred-el az élet 's szeretet titkait.

Őszinte baráti, és változhatlan tisztelettel maradok Szathmár megyében Nyir Pályiban 1835ki Karácsonhó 2kán, híved.

Ujfalussy Mihály.

Haroun-al-Raschild, és fija Almamon.

(Francziából.)

Haroun-al-Raschild, az az Haroun az igazságos, nagy dicsőségben ragyogott keleten, melyet szép melléknevével együtt köszönhetett tudósok iránti pártfogásának. Győzelmei, 's szeretete a' tudományok iránt bizonyítják, hogy Haroun nem mindennapi ember volt; hanem kegyetlensége a' Barmecidák iránt, meghomályosítá fénnjét nagy tetteinek. Ezen híres nemzetiség, melly a' régi Persa királyoktól származék, legkitünőbb szolgálatokat tett a' Kalifáknak, és az egész birodalomnak megnyerte tiszteletét és szeretetét. Giaffar Barmecida, ki legerényesbnek tartaték a' musulmánok közt, és a' század' legjobb írójának, Harounnak vala vezére. Erős szerelem támadt benne Abassa a' kalifa' lánytestvére iránt. A' fejedelmi lány szerette Giaffárt, és a' kalifa, kinek húga iránt legalább is igen féltékeny barátsága volt, nem örömmel látta szerelmöket. Azonban megegyezett egybekelésökben; hanem keleti zsarnokhoz illő önkénye által kivánta, hogy a' szerelmes Giaffár esküdnék-meg, soha nem élni a' férj' jogaival. A' szerencsétlen engedett, és soká hű volt ígéretéhez Szerencsétlenségre Abassa, kinek szelleme, és költői tehetsége híresek valának, neki egykor ezen verseket írta, Abou-Agélah, arab történetíró által feljegyeztetek :

Ösztönöz szigorú szemérem szüntelen,

Hogy rejtsem előtted tüzem' kedves alak!

De mégis kitör ő akaratom ellen,
 'S engedek, pirulván, égető lángomnak.
 Tépd-szét e' levelkét, mellyen könnyem remeg,
 Szégyen, vagy szerelem halat-meg! de addig
 Nem csukódhatnak-le nedvös szemeim, míg
 Tudodra nem adom, hogy érted halok-meg.

Giaffár, nem bírván többé magával, hölgyéhez futott, és elfeledte esküjét. Nem sokára azután Abassa kényszerítve volt előlátási szabályokhoz folyamodni, nehézkességét bátya előtt elrejtendő. Minden elsült; titkosan lebetegedett egy fiúval, kit Mekkába küldtek nevelésre. Néhány évvel azután Haroun ezen városba ment búcsúra, és egy hűtelen rabnó által megtudta Giaffár' esküszegését körülményesen. A' marczone Haroun (nehezen hinné az ember, ha a' tett egész keleten hitelesnek nem tartatnék) hűgát egy kútba vettette, Giaffárt lefejeztette, és parancsolta, hogy a' szerencsétlen Barmecidának minden rokonaít ölnék-meg. Attya Jahiab tisztos öreg, tisztelt az egész birodalomtól, mellyet sokáig igazgatott, hősi álhatattal fogadta a' halált. Mi előtt meghalt volna, e' kevés szavakat írta a' kalifához:

„A' vádlott elől megy; a' vádoló kevés idő múlva követni fogja. Mind ketten megjelenendők a' bíró előtt, kit perfolyamok meg nem csalhatnak.“

Az engesztelhetetlen Haroun annyira vitte esztelenségét, hogy még a' beszélést is megtiltotta a' Barmecidákról. Egy musulman, neve Mundir, merész volt megvetni ezen parancsot, és őket nyilvánosan megdicsérte. A' kalifa büntetéssel fenyegette. Engem, monda neki ő, halgatásra kényszeríthetsz, halált adván, és csak ez van hatalmadban, de nem hozhatod halgatásra az egész birodalom' háláját ezen erényes ministerek iránt; magok az emlékeknek, mellyeket ők emeltek, és te ledöntesz, romai, ellenedre fognak beszélni dicsőségükről.

Haroun megindulván ezen szavakra, neki egy arany tányért ajándékozott. Mundir azt elfogadván, felkiálta: ime még egy jótéteményök a' Barmecidáknak!

Illyen volt az a' híres Haroun, ki az igazságos mellék nevet viselte!

Fijának, Almamonnak nem volt semmi mellékneve, és erényesebb, okosabb, 's az emberek legjobbika volt. Lehet róla itélni ezen szó által, melly tőle jött. Vezérei sürgették őt, hogy egyet rokonai közül büntetne halállal, ki magát kalifának kiáltatta, és fegyvert fogott ellene. Almamon nem akart benne megegyezni, és monda nekik, könny szemében: „Ah! ha tudnák, milly gyönyör nekem megengedni, mindazok, kik megsértettek, hozzám jönnének hibájokról vallomást teendők.“

Ezen tiszteletre méltó fejedelem virágoztatta a' tudományokat, és szép művészetet: uralkodása legszebb korszaka az Arabok' dicsőségének.

Soltész Dániel, Patukrúl.

A' vízbe bukás' használ.

(Israeli's Curiosities of Literature.)

Azon személyek, kik a' szerelem miatt megbolyodva, vízbe ugrottak, midőn onnan eszméletlen kihúzottak, visszanyerték érzékeiket 's szerencsétlen indulatjokból kigyógyultak. A' vízbe bukás gyógyító szernek tapasztaltatott némi elmenyavalyáknál, mint-hogy változást okoz a' testben, 's ez Van Helmont' megjegyzése szerint „Angliában sikerrel is gyakoroltatott.“ Annyi bizonyos, hogy e' különös gyógyszer ismeretes vala Olaszországban; mivel Poggio' egy elbeszélésében azt olvassuk, hogy volt Milanoban az örültségnek egy híres orvosa, ki a' tébolyodottakat 's holdkórságosokat bizonyos idő alatt kigyógyította. Orvoslásmódja abban állott, hogy betegeit egy nagy magas fallal kerített udvarba vitte, mellynek közepete egy jéghideg vízzel teljes mély kút volt. Mikor tehát hozzá egy tébolyodott vitetett, ő azt a' kútban álló oszlophoz kötötte, míg a' víz térdéig, vagy fejjebb, néha nyakáig is ért, a' szerint a' mint a' nyavalyához képest jónak ítélte. A' betegek testi szenvedéseik alatt elfeledni látszának melancholiájokat; 's e' szerint félvén a' hideg vízbe állítás' ismételésétől a' tébolyodottak eszükre ijesztettek.

Jeles mondások.

Mi emberek az Istentől nyerünk itt életet, szárnyaló örömmel, és fájdalommal kevertet, hogy megemlékezzünk a' fensőbb határozatról, 's a' halhatatlanság örvényénél megálljunk.

A' mi életünk rövid, 's gyorsan halad, ezt mondja néked a' tapasztalás. Tartsd magad jól tehát; ezt mondja az ész.

Semmi sincs drágább az időnél, ha azt elvesztjük, nem találjuk többé fel: 's kiérheti utól?! az idő vesztegetés tehát mindeneknél nagyobb pazarlás; addig használd azt, míg birtokodban van, mert csak így állhatsz gyorsaságának ellene. Mond, vagy-e egy pillanatban ment a' haláltól? Hogy mersz tehát egy órát is elveszteni? Tartsd azt a' napot, melly reád jó, utolsónak, úgy nálad a' váratlan óra is drága lesz.

Szép a' nyúgot! ha ifjú napjainkat szolgálatban töltöttük-el. — Szép az öregség! ha semmi ifjú tett nem terheli.

Radimeczky Monorról.

A n e k d o t á k.

Egy huszár káplár ujonczát kezdé a' fegyver gyakorlatokra oktatni; elsőbb is a' hat vágásokat mutatja nékie; többszöri mutatás után, parancsolja leányének, hogy őt követné; emez hozzá fohászkodva több mint húsz vágást öszve hadaráz. A' káplár bosszonkodva rá kiált, 's kérdi: miért vágott olly sokat? Az ujoncz egész alázatossággal feleli: „válassza-ki káplár uram, a' sok közül a' legjobb hatot.“ R.

R. orvos, Canning' jelenlétében azt állítá, hogy a' szegénység virtus. „Az csak annyit tesz“ mondá Canning, „mint szükségből virtust csinálni.“

Rejtett szó.

1.

1	2	3	4	5	Ne keresd kezedben vagyon.
	1	2			Bírod kezeden 's lábodon.
		4	5		Kedves ért 's jó gyümölcsel.
5	1	2	4		Ne vond, 's barmod ott legel.

2.

Négyem téren asztalodra
Étket hajt 's szerez számódra.
Lábom' 's ékem' elvetve,
Tiszt a' török seregbe.

Prófét János, Borsodífi.

Jegyzet: A' Adik számbeli Rejtett szó Kapa.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

6. Pesten, Január' 20dikán, 1836.

A' Siami ikerek.

Az ismeretes, egymáshoz nőtt Siami ikerek (kettősök, gemelli) amerikai útjokból újra megérkeztek Parisha; róluk egy parisi természetvizsgáló következő adatokat közöl: „Eng és Chang (mások szerint Yang és Chong) a' siami partokon, Bankoktól 20 órányira fekvő faluban, 1811diki majusban chinai szüléktől jöttek világra. Eng jobbról, Chang balról áll. Egymáshoz rendkívül hasonlók, csakhogy Eng kissé nagyobb 's erősebb, és Chang örömetestvérjére látszik támaszkodni. Azon pillanatban, mellyben őket meglátogatám, szíveik' dobogása egyenetlen volt, Chang szíve t. i. gyorsabban vert, mint Engé. Ők 5 lábnyi magosak, arányos természetűek, 's rendkívül erős izmúak. Lelki tehetségeik igen kifejlődtek. Igen jól beszélnek angolul, ellenben anyai nyelvüket csaknem egészen elfelejtették. Ezen épen nem csudálkozhatunk, ha meggondoljuk, hogy ők egymással majdcsak sohasem beszélnek. Néhanéha egyik a' másikhoz valamelly kérdést intéz, 's ennyiből áll minden beszélgetésük. Két személy már több ízben próbát tett egyszerre mindegyikkel külön beszédbe bocsátkozni; de e' kétfelé beszélés nem jól ment, mivel rendszerint mindkettő ugyanazon egy beszélőhöz fordul 's csak azegyel mulatja magát. Értének az ostábla-játékhoz; de midőn felszólítottak, hogy játszanának egymással, ezt megtagadták, mondván: „ez épen annyit tenne, mintha a' jobb kéz a' ballal akarna játszani.“ Az étkekre nézve egyenlő ízléssel bírnak; a' mi az egyiknek ínye szerint van, ínye szerint van a' másiknak is. Az ízlésnek ezen egyenlősége a' személyekre 's tárgyakra is kiterjed, mellyekkel érintésbe jőnek. Egy időben éheznek 's szomjaznak; egyazon időben fáradnak-el 's egy pillanatban ébrednek-fel, és hogy mindkettő felköltésék, csak az egyiknek testét kell megilletni. Mozdu-

lataikban legtökéletesebb öszvehangzás uralkodik, csak egy akarat látszik őket lelkesíteni, 's a' legfigyelme- sebb vizsgáló sem tudja bármelly mozdulatjokból ész- revenni, mellyikben támadt az ösztön. Senki sem tapasztalá, hogy valaha egymást haragos vagy ked- vetlen szóval illették volna. Az közülök, ki akár- melly mozgást akar tenni, vagy valamit művelni, egy- szerre belső ösztönének enged, a' nélkül hogy a' másikat akár szóval akár más valami jellel erről értesítné; és mégis a' másik tüstént minden késedelem nélkül követi testvére szándékát. Jelenlétükben szó történt: vajjon lehetne-e testüket orvosi munkálat által egy- mástól elválasztani; de bebizonyult, hogy ez életve- szély nélkül meg nem eshetnék. Azonban ők magok azt is kinyilatkoztatták, hogy ha ezen orvosi munká- lat még olly könnyű, 's veszély nélküli lenne is, abban soha sem fognának megegyezni, mivel ők egy- mástól elválasztva életet nem gondolhatnak, 's által- jában meg nem foghatják, mint tehessen valakit e- gy e s és független létel boldoggá.

Érdekesek Dumas Sándor' következő észre- vételei e' kettős testvérek felett: „E' monstrumokban, mivel nevükön kell őket neveznünk; épen semmi vissza- taszító és szörnyetegés nincsen, millyet mi rendesen öszveköttünk a' monstrum' képzeletével. Gondoljunk csí- nos ábrázatú, értelmes, sokat jelentő 's lelkes arczvonatú, kellemetes beszédű két testvért, boldogabbakat egy- mástól függő állapotjokban, mint mi szabadságunk- ban, ízlésben, hajlandóságban, 's akaratban egészen egyezőket, 's megfogható leend előttünk, hogy a' sia- mi kettős testvér a' legboldogabb pár, 's reánk nézve a' legérdekesebb physiologiai 's psychologiai termé- szetjáték. Ezen ikerek, mint tudva van, már 5—6 esztendő előtt megfordultak Parisban; azóta beúta- zták Angliát 's Amerikát, 's most hazájokba tértük előtt, másodsor látogatnak-meg bennünket. A' mit én bennük leginkább csudálok, ama belátás, mel- lyel állapotjokat hasznukra tudták fordítani. Ebben ők sokkal felülhaladják az Osagokat és Charruákat; ők nem adták-el magokat, 's magok urai 's függet- lenek maradtak. Chang és Eng (az ikerek' neve) saját költségükön, saját kocsijokon, és saját inasaikkal

útaznak; valamelly nagy városba érkezvén, kényelmes szállást bérlenek-ki, hol jól élnek, egy nyelvmestert fogadnak tolmácsul, 's hirdettetik, hogy a' közönséget ebben 's ebben az órákban elfogadándják. Ezen ikerek, a' mint mondatik, szegény szülőktől származtak, és 15 esztendő korukig hal- és csigááruhással keresék élelmüket. Annyok már ő előttük jól termett gyermekeket hozott világra 's ezen ikereket is fájdalom nélkül szülte. A' mell' előrésze által vagynak egymáshoz ragadva, mintegy tenyérszerű nagyságú húskötél által, melly, úgy látszik, mindkettőjük' mellcsontjának rovására alkotódott; eleinte szemközt állának egymásnak, de a' sok húzás vonás lassankint meghosszabítá közös köteléküket, 's most egymás' oldala mellett állanak, két karjok elől kettő hátul, olyan formán, mint midőn a' tanulók karöltve, egyik a' másíknak vállára téve kezét, sétálnak. Az ikerek hátra öltött karjaikat előre is dughatják, 's az egyik jobbra, másik balra nézhet; de e' helyzetet terhükre van, 's mindjárt is visszafordulnak szokott helyzetükre. Chang-Eng most 25 esztendő; Eng valamivel nagyobb 's vastagabb Changnál; bőruk olajsínű, szemeik kicsinyek 's chinai alakúak; hajok fekete mint az ebenfa, 's azt homlokukon röviden, hátul pedig hosszú csimbókokban viselik, mellyekkel koszorúként fejüket körülfontják. Europai módon öltözködnek, kis nyílt mellény rajtok, 's testükből csak azon hús látható, melly által egymáshoz vannak nőve, 's melly igen kemény; ha ezt középen illetik, mind a' két testvér érzi azt, ha pedig jobbra vagy balra távolabb illetjük, akkor csak a' közeli érzi az illetést. Elválasztásuk, mellyről azonban ők nem is gondolkoznak, életveszély nélkül nem volna végrehajtható; járások olyan mint egyes emberé 's szinte úgy futnak, úsznak, vadásznak, ülnek, 's egyenlő élénkséggel felugranak; mozdulataik szüntelen ugyanazok, mintha csak egy akaratjuk volna; sőt ugyanazon ízlésük, kívánságaik, szükségéik vagynak, és mindég egy időben. Egyszerre alusznak-el 's ébrednek-fel; ha az egyiket felköltik, felserken a' másik is; éjjel hol egyik, hol másik fekszik felül, a' nélkül hogy ez valamellyiknek terhére volna, épen

úgy, mint szoktuk álmunkban, lábainkat egyiket a' másikkra fektetni. A' két testvér sohasem beszél egymással, de tökéletesen megérti egymást, ámbár látható jelek vagy intés nélkül; ez okból anyanyelvüket csaknem egészen elfelejtették. Egyébiránt jó elméjük van a' nyelvek' tanulására, igen jól beszélnek angolul, 's most francziául tanulnak. Ha két személy egyszerre beszél mind a' kettővel, ez elfárasztja őket; csakhamar mindketten egy oldalra felelnek, 's csaknem egyforma kifejezésekkel. Szeretnek játszani, de nem egymással. Egyszerre éheznek, szomjaznak, 's fáradnak-el; szeretik a' jó ételeket, 's ebben is, mint másban, egyforma ízlésük van.

Francia hősök.

Ama hősi játéknak, melly Valmy' síkjain kezdődött 's Waterloo véres térein szomorúan végződött, fő játszói itt következnek: **Napoleon Bonaparte**, a' századok' hőse 's a' világ' dictatora, ügyvéd fia Ajacioból. **Augereau**, Castiglionei herczeg, parisi gyümölcsáruló' fia, katona 1792ben, general 1794ben. **Bernadotte**, Svédország' királya, ügyvéd' fia Pauból, volt katona. **Berthier**, Neufchатели és Wagrami herczeg, a' haditanács palotája' gondviselőjének fia. **Bessières**, Istriai herczeg, braysachi polgár' fia, katona 1792ben, kapitány 1796ban, marsal 1809ben. **Brune** ügyvéd' fia Brivesből, könyvnyomtató, katona. **Jourdan**, limogesi polgár' fia. **Kleber**, strassburgi polgár' fia. **Kellermann**, Valmy herczeg, strassburgi polgár' fia. **Lannes**, Montebelloi herczeg, festő' fia Lectoureből (Gers megyéből), katona 1792ben, osztályos general 1800ban, marsal 1804ben. **Lefebvre**, Danzigi herczeg, egy öreg huszár' fia. **Massena**, Esslingeni herczeg, egy borkereskedő' fia, katona. **Moncey**, Coneglianoi herczeg, egy besançoni ügyvéd' fia, 16 esztendőskorában katona. **Mortier**, Trevisoi herczeg, kereskedő fia Chateau-Cambresisből, nemzetiőr. **Murat**, Nápolyi király, vendégfogadós' fia, lovas chasseur 1792ben. **Ney**, Moskaui herczeg, egy bodnár' fia Sarrelouisből, huszár 1787ben, general 1796ban. **Oudinot**, Reggioi herczeg, kereskedő fia Barból,

katona. Serrurier, Laoni polgár' fia, katona. Soult, Dalmatai herczeg, egy St. Amandi paraszt' fia, katona. Suchet, Albuferai herczeg, Lyoni gyáros' fia, katona. Victor Perrin, Bellunoi herczeg, kalmárinas Troyesban, trombitás, katona.

Francia- és Németországi folyóíráások.

Érdekes lévén tudnia' nevezetesebb külsőországi hírlapok' statistícáját, a' francia politikai 's némelly német politikai 's tudományos folyóíratok' 1834ben volt előfizetői számát itten közöljük. A' francia politikai hírlapok közül 1831ben számlált a' Constitutionnel 10,902 előfizetőt; a' Journal des Debats 10,250 — Gazette de France 6,527 — Courrier Français 6,249 — Temps 5,717 — Quotidienne 4,335 — National 4,412 — Journal des Maires 3,065 — Moniteur 2,500 — Gazette des Tribunaux 2,534 — Echo Français 1,776 — Tribune 1,234 — Charivari 1,271 — Journal du Commerce 1,553 — Messenger des Chambres 1,291 — Bon Sens 4,487 — Corsaire 930 — Rénovateur 1,036 — Figaro 426 — Populaire 1,233 előfizetőt.

A' németországi politikai hírlapok közül, az augsburgi Allgemeine Zeitungnak volt 8,000 előfizetője — a' Wiener Zeitungnak 6,000 — Preussische Staatszeitungnak 5,000 — Schwäbischer Merkurnek 5,000 — Hamburger Zeitungnak 4,000 — Frankfurter Journalnak 4,000 — Leipziger Zeitungnak 4,000 — Nürnberger Correspondentnek 3,000 — Karlsruher Zeitungnak 2,000 — Neue Zürcher Zeitungnak 2,500 — Kölner Zeitungnak 2,000 — Frankfurter Zeitungnak 1,500 — Münchener Zeitungnak 1,500. — A' tudományos és divatos folyóíratok közül számlált a' Schnellpost für Moden und Literatur 2,400 — Abendzeitung 1,800 — Morgenblatt 1,500 — Ausland 1,400 — Polytechnisches Journal 1,200 — Der Freymüthige 1,000 — Der Erzähler 1,000 — Le Voleur 1,000 — Göttinger Literaturzeitung 800 — Berliner und Wiener Chronik 800 előfizetőt.

H é v m é r ő.

Érzékünk nem terjed annyira, hogy a' bennünket környező levegő, vagy akármilly más test' mérsék-

letét, egy másiknak temperaturájával összehasonlíthatnók, miáltal határozottan meg lehetne mondani, ha valljon egykor vagy máskor van-e több, vagy kevesebb szabad hévség, Ez okból arról gondolkodtanak természet buyárjaink, hogy olly valamelly apparatusot találjanak, melly által ezen ismeretet megszerezhetnék magoknak. Ezen ismeret igen fontos a' tudományokra nézve, 's igen érdekes bizonyos eseteiben a' köz életnek. Ezen apparatusot hévmérőnek, vagy thermometernek nevezék. A' hévmérő nem csak felette szükséges a' természetvizsgálónak a' hévség' jeleneinek nyomozásánál; ez ollyan apparatus, mellyet a' physikusnak és chemikusnak tanács adóul kell venni legtöbb természet-processusnál, 's mellyet mind annak meg kell kérdeni, ki ezen processusból valamelly oeconomicai, technikai és medikai alkalmazást kíván tenni. Hévmérő nélkül csak kevés bizonyost tudnánk a' külön éghajlatok' közép temperaturájáról, 's a' melegség-fogyásról az atmosphaera' magasb. regioiban 'stb. Maga a' csillagvizsgáló sem lehet nála nélkül 's nem tehet pontos vizsgálatokat, külön tömötsége lévén az atmosphaerának a' temperatura' különbségéhez képest, 's így a' világsugárok járásának külön befolyása azon változásra, mellyet refractiónak neveznek.

A' thermometrum' felosztása néhány tételen alapszik, a' mint a' szabad melegség hat a' testekre. A' tapasztalásból merített tételek következők: 1.) minden test nagyobb vagy kisebb mértékben kiterjed, vagy több helyet foglal-el a' melegség' nevedése által, 's fogyáskor kisebb térben húzódik össze; 2.) a' csepegős anyagok jobban kiterjednek a' melegség által mint a' kemény testek, 's még inkább a' szétterjeszthető folyóságok; 3.) a' kéneső, azon hévség foktól kezdve, mellynél a' víz megfagy, a' megmelegítés' azon grádusáig terjed-ki majdcsak egyenlően, mellynél az forrásba-jó. Ezt más csepegős folyóságokra nem lehet alkalmazni. Egy 's ugyan azon kemény testnél nem találák tökéletesnek a' kiterjedés' nagyságát a' melegség' növekvésével, mind a' mellett is eléggé idomzatosnak, egészen aránylagosnak pedig csupán a' kiterjeszthető folyóságoknál ve-

vék észre; 4.) különféle kemény testeknél, például érczeknél, nem egyenlő a' tér-kiterjedés a' melegség' egyenlő növésénél. — A' két első tételből az következik, hogy azon folyóság, melly valamely edénybe zárva van, nevedő melegségnél az edény' több részét töltendi-ki, mint annakelőtte, ellenben, ha a' hévség fogy, kissebb részét foglalja-el. A' 3dik tételből következik, hogy minden csepegős folyóságok közt a' kéneső legalkalmasabb, tére' nevedése által a' melegség' nevedését megmutatni, 's hogy levegő formájú folyóságok is alkalmazhatók e' célra. A' 4dik tételből végre az következik, hogy két hosszas foszlány (Streifen) vagy rudacska két különféle érczből egymás mellé állítva 's egymásba eresztve, egy rúdat ad, mellynek a' meleg' nevekésénél görbülni kell, még pedig úgy, hogy domború része a' kitágítottabb ércz' oldala felé jó fekünni, midőn ellenben ha a' melegség fogy, az ellenkező eset történik.

A' hévmérőn azon testet, mellynek kiterjedése, vagy összehúzása felvilágosítást ad, 's oktat bennünket a' szabad melegség' növéséről vagy fogyásáról, thermoskopi substanciának nevezik. Igy adhatnának például efféle substanciákat kemény testek közt az érczek, csepfolyós (tropfbarflüssig) anyagot a' borszesz, kéneső, víz, vagy végre kiterjeszhető (ausdehnbar) folyóságot a' bezárt levegőrész. Valóban nem is hagyták próbálatlan mindezen felhozott testeket e' célra használni. Bármellyiket is válasszuk ezek közül, feltételesen szükséges, hogy annak tömege a' lehetőség szerint kicsiny legyen, összehasonlítva azon test' tömegével, mellynek temperaturáját mutatnia kell, mivel ellenkező esetben maga a' thermometrum vagy melegítőleg vagy pedig hidegítőleg hat, 's így a' mutató pontossága szenved általa. Azon apparatusok, mellyek most főleg szokásban vannak, következők: a' kéneső thermometrum, a' lég thermoskope, 's az érczthermometrum. Annakelőtte gyakran használták a' borszesz-hévmérőt is. Leginkább a' kéneső thermometrumot használják, 's arra nézve, hogy illyest készítsünk, egy száraz üvegcső szükséges, melly gömbön végződik, nagyobb részint kénesővel töltetik, mindazon levegő kiűzetik belőle, mellyet a'

cső és gömb tart magában, 's annakutána a' eső beöntetik, hogy a' levegő' bejuthatása végkép gátol-
tassék. Ez megtörténvén felolvadó jégbe állítatik a'
gömb a' csővel együtt 's ekkor a' kéneső lentebb száll.
Azon pont, mellynél a' kéneső megállapodik, nullal
(0) jegyeztetik-meg 's ettől fogva nullpont nevezetet
nyer. Ennekutána a' thermometrum forró vízbe ál-
lítatik, 's ekkor felszáll a' kéneső, míg végre emel-
kedni megszűnik; ezen pont is megjeleltetik, 's a'
víz forró pontjának, vagy rövidebben forrópontnak
neveztetik.

(Folytatása következik.)

Tengerek' mélysége.

A' tengerek' mélysége felől újabb időkben érde-
kes vizsgálatok tétettek. Dr. Young olly vélemény-
ben van, hogy az atlanticum óceán' közép mélysége
mintegy három mérföld, a' csendes óceáné pedig
négy; de mind ekkorig a' mélységmérő ólmot csak
két mérföldnyire lehetett lebocsátani. Minden tenge-
rek közt az európaiak talán legkevesbé mélyek. Az
adriai tenger legnagyobb mélysége, Dalmatia 's a'
Po' torkolatja közt, 132 lábnyi; 's mélységét tekint-
ve az adriai tenger igen egyenetlen. Ceuta és Gibraltar
közt Smith kapitány a' tengert 5700 lábnyinak
találta. Saussure azt állítja, hogy a' tenger' mélysége
Nizzánál 2000 lábnyi. A' Gibraltari tengersizorulat'
legkeskenyebb helyein 960 és 3000 láb közt változik.
Australia tengerein 7600 lábnyi mélységet is találtak,
a' nélkül hogy feneket értek volna.

Rejtett szó.

Étkül is használsz gyenge koromban;
Oroszlán hóban árnyékom' szereted;
Nem gyönyörködöl szép virágomban,
De azért termésimet meg nem veted.
Felfelé kapaszkodom fejesen.
Fejetlen esem lefelé sebesen.

Két lábam tud lépni, futni,

'S a' célra korán eljutni.

Kőrös János.

*Jegyzet: Az 5dik számbeli 1ső Rejtett szó Újság. —
2dik Agár.*

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

7. Pesten, Január' 23dikán,

1836.

N é p - d a l.

I.

Zsuzsi vízért ment a' Vágra,
Letérdepelt a' partjára;
Térdepelve sóhajtozott;
'S a' korsója belé bukott.

„Vessz hát te is! ha a' veszett
Ki szádról inni szeretett;“
Mond a' lyánka, 's úgy zokogott,
Hogy a' malomba bé hallott.

„Mért sírsz hugám egy korsóért,
Egy töredékeny cseréért,
Hisz inkább, — mond mónár legény —
Osgyánból újat hozok én.“

„„Nem sírok én a' korsóért
Nem töredékeny edényért;
De siratom galambomat
Katonának fogottamat.“

„Lásd mért szeretsz olly parasztot,
Ki katonának fogatott,
Szeress engem mónár legényt,
Nem olly zsíros hajú szegényt.“

„„Nem kell nekem mónár legény,
Mert Istókomnak adtam én
Szívemet, ki megfogadta
Hogy azt soha el nem hagyja.“

„Ne hidjél a' katonának
Meglásd mást keres magának;
Csalárd a' katona szíve
Valamint puskája csőve.“

„„Nem hiszek éni katonának;
De hiszek jó galambomnak;
Kinek bár hamis puskája,
De szent adott parolája.“

II.

Istók katona ruhában
Sétál a' vár oldalában;
Néz felfelé a' Vágduánán
'S egy korsót lát annak habján.

„Kincsem galambom Zsuzsikám!
Tán bizony te küldöd hozzám,
Hogy abból egészségedért
Innám tiszta szerelmedért.“

Így sóhajt Istók! a' korsót
Ki vévén, 's látja a' dugót,
Hogy a' tulajdon munkája,
Mellyért csókot kapott szája;

Midón öszvecsókolgatná
Lágy könnyeivel áztatná,
A' Frajtere rajta kapja,
Durván imígy pirongatja:

„Hát te eszedtől távozol?
Hogy gyermekként siránkozol:
Vagy tán vénanyádnak teje
Után fáj fejed veleje.“

„Nem távozok én eszemtől;
De távoztam szeretőmtől;
Nincsen már nekem vén anyám
De van egy szép iskatulyám.“ “

„Bolond! katona létedre
Ne epeszd magad érette;
Hiszen ha kinyalod magad'
Minden lány szive rád ragad.“

„Frajter uram! hozzá soha
Nem lehetek én mostoha;
Mert szívemet nála hagytam,
'S övét magammal elhoztam.“ “

III.

Zsuzsi vizért ment a' Vágra,
Letérdelt a' partjára;
'S térdepelve epedezett
Bokkrétája belé esett.

„Menj te is,“ mondá magában,
Könnyei folytak búbában;
„Úgy sincs az, ki nekem adott,
Mikor tőlem csókot kapott.“

„Ne keserogj hugám Zsuzsi
Itthon maradt Bertók Józsi
Feledd-el szegény Istókot
Szeresd a' barna Bertókot;

Add neki a' patyolatot,
Mellyet amaz itthon hagyott:“ —
Szóll biztatólag a' pógár
Ki a' bús leány után vár.

„Nem kell nekem barna Bertók,
Csak a' szőke hajú Istók;
Szőke vagyok én magam is
Szőke az én madaram is.

Mit ér az én patyolatom
Szívemet úgy se adhatom
Vele együtt senki másnak
Csak az egy kék hajtókásnak.““

IV.

Istók új rózsás csákóban
Sétálgat a' vár aljában,
Néz felfelé keservesen,
Egy bokrétát lát a' vizen.

„Zsuzsikám arany csillagom
Tán elvetted virágom?
Mellyet a' mester' kertjéből
Loptam neked szeretetből;

Nem, azt én el nem hihetem,
Mert lelkedet jól ismerem;
Emlékezem mit fogadtál,
Mikor ölemben nyugottál.“

'S midőn könnyek közt csókolja
A' bokrétát, rajta kapja
Káplárja, 's mond kemény hangon
„Bolond tán eszed nincs itthon,

Hogy nyalka baka létedre
Emlékezel szeretődre;
Hiszen ha majd kimosdatlak
Csókkal kínál minden alak.“

„„Káplár uram, senki csókja
Nem kell nekem, csak Zsuzsika'
Csókja kell, a' mellynek íze
Édesb mint a' viiág mézze.“““

(Vége következik.)

Onnétl.

Felszólítás a' két magyar Haza' kimívelt mezei gazdáihoz.

Dr. Sprengel Károly, a' mezei gazdaság' tanítója a' braunschweigi Carolinum Collegiumban és a' jeles „Land-und forstwissenschaftliche Zeitschrift für Norddeutschland“ című folyóírás' nagyérdemű szerkesztője, ki becses munkája „Chemie für Landwirth“ által a' kimívelt mezeigazdák előtt az ausztriai birodalomban is eléggé ismeretes, fáradhatatlánul dolgozik a' föld' ismeretéről (Bodenkunde) és

trágyázásáról (Düngerlehre) szóló munkáján, melly gazdasági chemiájának harmadik része lesz, 's e' végre chemice megvizsgál különféle termékeny szántóföldeket mindenféle tartományokból, hogy mennél több resultatumot (következést, kihúzást) közölhessen a' mezei gazdákkal. Minap megvizsgálta éjszaki Németországnak, most vizsgálja éjszaki Amerikának és nyugoti Indiának termékenyebb földjeit. Azt is óhajtja, hogy majd Cseh- és Morvaországnak, továbbá Magyarországnak az úgy nevezett Banatussal együtt, Szeremnek, Tótország' többi részének, Horvátországnak, Erdélynek, Havasalföldnek (Valachia), Moldvának, és Szerbiának legtermékenyebb földjeit megvizsgálhassa. E' végre tudós André Emil urat, a' prágai „Oekonomische Neuigkeiten und Verhandlungen“ című folyóírás' érdemes szerkesztőjét kérte, hogy neki Cseh- és Morvaországnak legtermékenyebb földjeiből (p. o. a' híres Hannából) példányokat küldjön, engemet pedig André úr által felszólított, hogy neki magam 's gazdasági barátim által Magyarországból (kiváltképpen a' Duna és Tisza tájékaiból) 's a' többi fennevezett tartományokból termékeny földek' példányait küldjek.

Mivel környülállásaim nem engedik, hogy ' ezen szép 's fontos célra útra induljak 's mivel ifjúságom' 's virágzó férfikorom' baráti többnyire már meghaltak, bátorkodom a' mezei gazdaságban, chemiában és technológiában a' Keszthelyi Georgikonban (1813—1816.) volt tisztelt 's szeretett tanítványimat, valamint más kimívelt magyar mezei gazdákat, nem különben volt Sopronyi, Karlowitzi és Pozsonyi tanítványimat is ezen lapok által felszólítani, hogy ne sajnáljanak Dr. Sprengel úrnak a' legtermékenyebb magyar földekből (p. o. Bács, Szerem, Szabolcs, Torontál, Arad vármegyéből) példányokat chemiai vizsgálat végett, és így a' tudományok' 's a' mezei gazdaság' javára, küldeni. A' földpéldányokat nem kell hozzám, vagy egyenesen Braunschweigba küldeni, hanem prágai könyváros Calve úrhoz útasítani. Levél nem kívántatik, csak egy kis jegyzés, t. i. honnan van a' termékeny föld, német vagy latin nyelven. Prágából tisztelt tudós barátom André Emil úr

fogja a' magyar földeket Braunschweigba küldeni. A' földek' szedésében és elküldésében következőképpen kell vigyázni, dr. Sprengel (kinek szavait közlöm) óhajtása szerint: „Die Einsammlung der fraglichen Ackererden muss mit aller Vorsicht geschehen, und besonders wünschte ich, dass sie auf dem Transporte gegen das Nasswerden geschützt würden. Am liebsten ist es mir, wenn sie 2 Zoll unter der Oberfläche, an mehreren Stellen der Felder, eingesammelt, und hierauf innig gemischt werden. Von diesem Gemische wünschte ich dann jedesmal ein Pfund zu haben.“

Eddig csak egyetlenegy magyar szántóföld vizsgáltatott-meg chemice szorosan. Tudniillik 1820dik esztendőben, midőn Karlovitzon, Bács vármegyének szomszédságában, laktam, híres chemicus és mezei gazda dr. Burger, cs. k. tanácsos kért engem, hogy neki ama híres bácsi szántóföldből, melly trágyázás nélkül is termékeny, 2 fontot Klagenfurtba küldjek. Ezt cselekedtem is, 's ő a' bácsi földet megvizsgálta. Megvizsgálásának velem közlött fontos következményeit máskor közleni fogom.

Rumy Károly.

H é v m é r ő.

(Folytatása.)

A' megjegyzett két pontot fixpontoknak nevezik, 's elállását egyikének a' másiktól, fundamentális elállásnak. A' közti részt annyi számra lehet felosztani, mennyire tetszik, mellyek aztán grádus nevezetet nyernek. Ezen felosztás által nyerik a' grádusok nagyságokat. Fellelőven osztva a' fixpontok közötti tér, null alatt is hasonló mértékű grádusok hozhatnak-fel, 's innen is az egy (1) számmal kezdik a' számítást. A' null feletti fokokat positiv grádusoknak nevezik, 's így (+), jelelik-meg, a' null alatti fokokat negativ grádusoknak hívják, 's azok (—) jelt kapnak. Így például + 10, —5 annyit tesz, mint 10 grádus null felett, 's 5 grádus null alatt. Mind ezekből láthatni, hogy a' thermometrumnál két fix pont elmulhatlan szükséges, 's miért? hogy mindenik grádus' nagyságát általok megtudhassuk. Hogy azonban, ezen grádusok' nagysága egyedül csak azon

hévmérőkre alkalmazható, melyekre nézve azt kerestük, 's hogy azt minden hévmérőre különösen keresni szükséges, magában értetik. Minél tágasb a gömb összehasonlítva a' cső' térségével, annál nagyobbak lesznek természetesen a' grádusok is.

Ekép kell elintézni 's felosztani mind azon thermometrumokat is, melyek a' kéneső helyett más valamely csepegős folyóságot, például borszeszt, foglalnak magokban, mint thermometriumi substanciát. Mind e' mellett elsőséget adnak a' kénesőnek 's pedig azért, mivel 1.) annak kiterjedése és összehúzódása közel proportionalis a' melegség' növésével 's fogyásával; 2.) mivel sokkal könnyebben engedi magát megszabadítani a' levegőtől, mint más egyéb folyóság; 3.) mivel nagy hévség-fokot eltűr minkeelőtte forrásba jönne, 's nagy hidegséget mielőtt megfagyna; 4.) mivel nagy érzékenysége által hirtelen megmutatja a' temperatura' változásit; 's mivel végre 5.) ha illendőleg tisztítva van, úgy tekinthetni azt, mint reátámaszkodható minéműségű materiát — Az első thermometrum vagy az úgy nevezett florenczai hévmérő, nem vala csepegős folyósággal ellátva e' most felhozott szabály szerint. Ez egy cső volt gömbbel, melly bizonyos magassáig borszesszel töltve lévén, miután a' borszesz felett tartózkodó levegő kihajtatott, beöntetett. Ezen apparatusomat annakutánna pinczébe vitték, 's nullal jegyzék-meg azon helyet, meddig a' borszesz ért, 's tetszés szerint oszták-fel nagyságokra nézve a' grádusokat, valamint null alatt, úgy null felett is. Vegyük-fel, hogy ezen nullpont a' valóságos meghatározott fixpont volna (melly nem az mind a' mellett is), az egész scala mégis csak annyit tenne, mintha nem volna; mivel két fixpont nincsen, csak mindenkor tetszéstől függ a' grádusok' nagysága, 's ha egyenlők a' grádusok két illy hévmérőnél a' hoszmértékre nézve, épen ez okból már nem lesznek megegyezők ezen thermometrumok. Megegyezők csak akkor lehetnének ezek, ha a' csövek és gömbök mindkettőnél egyenlők volnának, vagy legalább is átmérője a' csőnek a' gömb' általzójához vagy térségéhez épen úgy állana, mint a' másiknál. Mídon tehát valamely hévmérőn nyomtatott scálát lá-

tunk, melly több hévmérőnek is mértékül szolgáljon, meglehetünk bizton győződve, hogy az apparatus haszonvehetetlen. — Reaumur' hévmérője is borszesszel vála töltve, 's épen ez volt oka, hogy az szokásból kiment. Scálája egészen a' fen érintett scála szerint vála felosztva. Ő két fixpontot választá magának, az az: a' jégfelolvadás 's a' víz-forráspontot. Elállását ezen két pontnak egymástól, Reaumur 80 részre osztotta, mellyhez ő ezen számot az okból választá, mivel a' próbatételekből azon következést húzta, hogy a' borszesz, a' megfagyó víz' temperaturájától azon pontig vagy mérsékletig, mellynél forrni kezd, annak tére' 80 ezred részével terjeszti-kimagát. — Azon temperatura, mellynél a' jég olvadni kezd, egyenlő marad mindenkor, nem úgy a' hidegség' foka, mellynél fagyni kezd a' víz. Már Newton is foglalatoskodott egy thermometrum' készítésével, mellyet ő lenolajjal töltö-meg; ő is ugyan azt választá fixpontjaihoz mit mi, csakhogy a' fundamentalis elállást 34 grádusra osztotta.

Vannak kéneső thermometrumok külön scálával, 's azok, mellyek főleg szokásban vannak, következők: 1.) thermometrum száz részes scálával, mellynél az olvadáspont nullal, a' forráspont pedig százal van jegyezve. Ennél fogva itt a' fundamentalis elállás száz egyenlő részre (grádusra) van osztva. Null alatt hasonló grádusok vannak 1. 2. 3. . . számmal jegyezve. Ezen scála mindég inkább szokásba jó, 's megérdemli ezen elsőséget 's megkülönböztetést kényelmessége miatt. Ezen thermometrum egyébiránt nem valami új találmány; azt már régen egy svéd tudós Celsius mutatá-fel 's javaslotta; 2.) hévmérő 80 részes scálával, mellynél az olvadáspont valamint az előbbinél nullal, a' forráspont ellenben 80al van megjegyezve, 's ennél fogva a' fundamentalis elállás 80 részre van osztva. Ezen hévmérőt közönségesen Reaumur thermometrumának, vagy igazabban Reaumur' scálával ellátott hévmérőnek nevezik, ezt Reaumur használván először. Reaumur' thermometrumában borszesz volt, 's nem kell tehát a' mostanit amazzal összezavarni. 3.) Fahrenheit' thermometruma, mellynél egészen különböző a' foklép-

cső a' két előbbtől. Ennél az olvadáspont 32vel, a' víz' forráspontja 212vel van megjegyyezve, 's így ezen két pont' elállása egymástól 180 egyenlő részre, vagy grádusra van osztva, 's a' 32dik szám a' null grádust jelenti.

Ezekből világosan láthatni, hogy mind ezen 3 scálát egy 's ugyan azon hévmérőn alkalmazni nem nehéz. Feltalálván a' jégolvadáspontot, azt 32vel jegyezzük-meg Fahrenheit' thermometrumán, a' más kettőnél pedig nullal; feltalálván a' víz' forráspontját, azt Fahrenheit' thermometrumánál 212vel jegyezzük-meg, a' más kettőnél pedig 100 és 80nal; a' grádusok' felosztása ezek után épen úgy történik, mint már érintők. A' negativ grádusokat illetőleg, azok természetesen csupán csak a' kéneső' megfagyás-pontjáiig érhetnek, melly a' százrésztes scálánál 39, a' nyolczvan részesnél pedig 32 grádus. Ezen scálákat üvegre, réztáblákra 'stb. felhordhatni, mellyeket azonban magán a' thermometer-csőn is lehet alkalmazni. Külön használása a' hévmérőnek, majd az egyik, majd a' másik elrendezést, valamint általán az apparatus' külsején külön változást tesz tanácsossá és kényelmessé.

(Vége következik.)

Vízellenes csizmakenőcs.

Híres chemicus Trommsdorf udvari tanácsos Erfurtban, Buchner' „Repertoriumában“ következő módját ajánlja a' víztől által nem járható (wasserdicht) csizmakenőcs' készítésének: „Vétessék két lat apróra vagdalt gummi elasticum, olvasztassék-fel mázos edényben igen gyenge parázstűznél, tétessék hozzá egy kis evőkanálnyi lenmagolaj firnác, 's szüntelen kavartassék. Minden öt percz mulva hasonló mennyiségű lenmagolaj firnác tétetik bele, míg csak egyaránylag folyékony tömeg nem áll elő, melly mindazáltal hat latnál többet ne nyomjon. Ekkor elvétetik a' tüztől, 's még egy lat halzsír 's ugyanannyi terpentinolaj kevertetik hozzá. Ez a' kenőcs víztől át nem hathatóvá teszi a' bőrt, 's azt igen puhán tartja.

Rejtett szó.

Öt betűből áll, 's keresztnev.

Három első fejedén szép.

Négye nélkül nadrág nem jó.

Hárma húzva madárfogó.

[Törtelről K. M.]

Jegyzet: A' 6dik számbeli Rejtett szó Komló.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

8. Pesten, Január' 27dikén,

1836.

N é p - d a l.

(Vége.)

V.

Zsuzsi mosni ment a' Vágra,
Letérdepelt a' partjára,
Istókjáért imádkoza,
Hogy az Isten hozza vissza.

'S a' mint szívből esedezett
Mosófája bele esett,
„Jaj Istenem! mit csináljak“
Mond, „már ettől is megváljak!“

„„Válj meg, hugám, mosófádtól
Szeretőd csinálmányától;
Van nekem derék legényem
Legyél inkább az én menyem.““

Szól a' falu vén esküttje
Ki közel állott mellette;
De a' lányka azt felelte
Hogy soh' se lessz az ó menyé.

VI.

Istók szürke köpönyegben
Sétálgat a' víz szélében,
Búsan nézdeli a' Dunát
Meglát benne egy mosófát;

Megismeré a' mosófát
Tulajdon keze munkáját,
Mellyért kedves Zsuzsikája
Két csókot czuppantott rája.

Jaj de most mély buba merült,
Hogy tán iránta már meghült;
Azért küldi mind u'ánna
Emlékit, hogy őt ne szánja.

'S hogy könnyet pottyantott erre
Észrevevé Örmestere,
„Ficzkó! — mond vigyázz magadra,
Hogy ne kerülj kurta vasra:

Illetlen az egy vitéztől
Hogy könnyet törül szeméből;
Katonának van mindene
Nincs hát miért keseregne.“

„„Kurta vés nem rettent engem
 Hidje főstrázsamesterem;
 Kiváltképen ha kedvesem
 Öszvelánczoltatnék velem:

Igaz — van nekem mindenem
 Pénzem ruhám és kenyerelem;
 Hej, de mit ér, akkor minden
 Ha legdrágább kincsem nincsen.““

VII.

Zsuzsi sírva jött a' Vágról
 Mert lemaradt az újjáról
 Gyűrűje, furdése közben
 A' Vág vizének szélében:

„Jaj Istenem! de megvertél —
 Mond — de nagy búba merítél;
 Mért inkább gyűrűm helyében
 Én nem fultam víz mélyében.““

„Mért sírsz hugám egy gyűrűért“
 Szóll a' Bíró, kit utól ért;
 „Hisz az én fijam helyettte
 Még ma kettőt ad érte.““

„„Kell is nekem a' kend fia
 Ki miatt Istók katona;

„Nincsen neked hugám eszed
 Hogy őt már el nem felejtet;
 Kit a' Haza szolgálata
 Fegyver alá szólított.““

„„Hamarébb végzem életem'
 Mintsem őtet elfelejtem;
 De hiszem, hogy jó Istenem
 Visszahozza még kedvesem’.““

VIII.

Istók vászon kitlijében
 Horgászat a' víz mentében:
 'S midőn egy szép potykát fogott
 Örömeben danolgot.

Jaj, de a' mint felbontotta
 Kevésé múlt, hogy a' guta
 Szegényt agyon nem ütötte,
 Mert gyűrűjét benne lelte.

„Igy hát vége van mindennek!
 Vége a' hív szerelemnek!“
 Mond Istók mély keservében
 Könnyözön árad szemében.

Míg az ujjoncza így tünődött
 Az alatt Tisztje hozzá jött;
 'S hogy hallá a' történetet
 Azon jó izűt nevetett.

Fiam — mond — ne búsulj érte,
 Ha fogadását megszegte;
 Csak hogy elébb bizonyosan
 Tudd meg, 's úgy feledd nyugottan.“

„Hiszen csak elfelejhetném
 Az eszemből kivethetném;
 De hidje-el Hadnagy uram,
 Előbb fejbe lövöm magam“

IX.

Zsuzsi két esztendő mulva
 Egy éjszaka azt álmodja,
 Hogy kedvese plezúrosan
 Haza jött nagy haragosan.

Véres kézzel fenyegette,
 Hogy gyűrűjét elvetette;
 És ő ártatlan léttire
 Hozzá simult 's megölelte.

X.

Istók két esztendő mulva
 A' lipcsei kemény harciba
 Mutató ujját elveszté,
 'S czélozni nem tudott többé.

Nem bánta mutató úját
 Mert ki kapta az obsitját,
 Vigan siet hazafelé
 Kedves Zsuzsikája mellé,

Ki akkor is imádkozott
 Érte, hogy bekopogtatott;
 'S egymás karjába estenek
 Másnap öszveeskütnének.

Onnétí.

*Vita S. Stephani Hungariae Proto-Regis, auctore
 Hartvico de Ortenburg Ratisbonensi Episcopo, quam
 e seculi XII. codice membranaceo, cum Auctoris
 biographia edidit, criticis notis illustravit, et prae-
 fatus est Josephus Podhraczky, Exc. Camerae R. H.
 A. Officii Rationarii officialis etc. Budae, typis Joan-
 nis Gyurian et Martini Bagó 1836. (Nagy nyolczadré-
 ten 96 lap.)*

Ajánlva van nagymélt. *Vurum József* nyitrai
 püspök Ó excellentiájának.

Költőművek. Irta Ponoré Thewrewé József. Posonyban, Belnay örökösénél, 1836. (122 lap nagy nyolczadréten.)

Ajánlva van nagymélt. gróf Cziráky Antal Országbírája' hitvesének, nagymélt. gróf Batthyáni Mária Ó Excellentiájának.

Egyház nevezete a' templomnak.

A' templomoknak magyarul „Egyház“ nevezete először, a' mennyire tudom, előfordúl a' Bél Mátyás által kiadatott tüzesvaspróbában §. 116. „Igyházasvisl“ nevezet alatt, melly a' mai Visoly, Abaúj vármegyében. Azután számtalanszor előfordul mind az Egyházfí, Egyházór, Egyházátka, Anyaszentegyház 's több nevekben; mind sok helységek' p. o. Kétegyháza, Félegyháza, Dorogegyháza, Nyiregyháza 's többek nevezetében.

Illy eredeti és sokat jelentő neve a' templomoknak talán egy Europai nyelvben sincs. A' francia église, temple, az olasz chiesa, templo, a' görög ecclesia és deák templumtól; a' német Kirche, angol church, svéd kyrka, tót és orosz czerkó, orosz basarika, a' görög κυριακη és βασιλικη-től mondatnak eredni. Csak a' Magyar veszi maga nyelvéből Egyháznak, melly annyi, mint una domus. Mert a' „ház“ szavat, ha szinte a' német Haus-hoz hasonlít is, bizonyos okon nem tartom idegen eredetűnek, valamint a' „házat“ is. „Hon“ vagy „hony“ fészket jelentett, („és honnyában költ a' fecske“ a' Szent Dávid'soltáriban); innen „honfi“ jól talált újabb szó igen helyesen kiteszi az egoistát, ki csak tulajdoni honját 's fészket szereti. Sokkal nemesebb volt ezeknél a' „ház“ melly nagyobb épületeket 's utóbb familiákat, sőt uralkodó házakat is jelentett, p. o. Ausztriai Ház, Hunyadi ház, Bátori ház; valamint a' „haza és hazafi“ is, melly az egész nemzetet 's országot 's annak szeretetét foglalta magában; úgy a' „kő“ is, mellyen várak, p. o. Borostyánkő, Éleskő, Sólyomkő, Keselykő, Vöröskő 'stb. értetődtek.

De legyen a' „ház“ neve akár eredeti magyar, akár nem; célom csak az, hogy megemlítsem: miért

nevezte a' Magyar a' templomot „Egyháznak.“ Igaz ugyan, hogy Eleink sátorokban 's kunyhókban laktak; de hogy Samarkand 's Balk és az akkor palérozottabb Ásia vidékiről jöven, a' házakkal ismeretlenek, és a' tehetősebbeknek házaik ne lettek volna, annyival kevesebbé lehet gondolni, mivel Budán, Veszprémben, Sabariában római épületeket találtak, 's régibb diplomáink magánosok' házairól emlékeznek. Azért neveztetett tehát a' templom κατ' ἑξοχην vagy per eminentiam egyháznak; mert azon barbarus századokban a' testi erőnél a' hatalom, 's ennek ellenében az amazt mérséklő lelki erő az egyháznál volt. Az egyház volt igazi nyugalma a' népnek. Sátora vagy kunyhója, hova estve visszament, nem egyéb volt ideig óráig való fészeknél, honnál. Nem volt több a' faluban egyháznál, igazán mondva, az Isten' házánál. Az egyház volt a' bűnösök' 's az üldözöttek' menedéke; az ember ott imádkozott; a' főrendek 's község ott tanácskoztak; a' betegek oda vitettek; a' harang a' város' szava volt. E' serkentette a' mezei munkára; e' vezette estve éjjeli nyugalmára; e' jelentette a' városi gyűléseket, a' közelgető ellenséget, a' fenyegető tűz' dühét, végre e' kísérte a' híveket a' boldogabb örökkévalóságra.

Rémiben az ezüst harang szóllott Martius elsőjén a' mezei munkák' kezdetére; ugyan ott 1498ban reggel és estve a' város kapui, a' boltok és kéziműtárak kinyitására 's bezárására. — Nálunk 1308ban a' Pesti Szent Péter, 14ben a' Szegedi egyházakban tartattak az országgyűlések. Templomokban tartatott vármegye gyűlésein én is sokszor voltam. A' Szent Márk templomában Velenczében kértek Europa követei a' negyedik keresztes háborúra flottát. — A' kereskedés az egyházak mellett volt; a' búcsújárások mind megannyi vásárok voltak; a' portékák, az állatok, mint most is Nápolyban, megáldattak; Párisban a' húsvéti sódorok megszenteltettek és a' Notre Dame egyház mellett árultattak. Az egyház és a' nép egy volt; amaz mint anya ezt ápolta, bizodalmok egymás iránt nem esüggedvén; a' leesett nagyokat a' szegény tudósok mellé befogadta; az özvegyeknek, arváknak,

a' betegeknek 's az ügyefogyottaknak jóltéví kezeket nyújtott. Orvosokat, ügyvédeket, kőmiveseket, kertészeket az egyház formált, 's a' kézi mesterségeket, a' görög és deák kéziratokat megmentette. Méltán megérdemlette tehát a' Magyaroktól az „Egyház” nevet.

Pudentemque sinus et tota veste vocantem
Caeruleum in gremium.

Nagy Gábor.

H é o m é r ő .

(Vége.)

Fahrenheit' thermometruma vala az első a' meg-egyezők közül. Ezen tudós és művész Danczkában lakott, később pedig Hollandban. Scálája' fixpontjait ő eredetiekép nem határozá-meg a' felhozott mód szerint, azonban meghatározása hitelt nyújt; ellenben azon hidegség foknak, mellyet ő mesterséges keverés által eszköze, különfélekép kelle lennie az összekevert anyagok idomzatának különbségihez 's előbbi temperaturáihoz képest. Fahrenheit nagy hévmérőket is készíté a' kéneső' forráspontjáig, melly 600al volt megjegyezve, ezentúl kissebbeket is a' vérmelegség' természetes fokáig az emberi testben, mellyet ő 96tal jelelt-meg. Egy egészen más scálát, melly nem jött annyira szokásba mint amazok, Delisle terjeszté fel 's javasla. Ezen apparatumnál nullal van megjelelve a' forráspont, a' fundamentalis elállás pedig 150 részre van osztva. Ennélfogva az olvadáspontra jó a' 150 szám, melly alatt aztán tovább számlálnak, 151, 152, 153, 'stb. Mint látjuk, ezen scálán nincsenek negativ grádusok. — Bármellyiket is ezen 4 scála közül, nem nehéz a' másik nékie megfelelőre hozni, mellynél csupán arra szükség figyelmezní, mint állanak egymáshoz képest a' külön grádusok' nagyságai.

Akármelly kéneső thermometrumnál, hogy azt tökéletesnek lehessen nevezni, következő feltételek szükségesek: 1.) a' cső' térsége egyenlő legyen, tiszta 's száraz; 2.) maga a' kéneső minden heterogeneum résztől ment legyen, száraz 's levegőtől tiszta; 3.) a' cső hermetice legyen zárva, ne hogy kifolyhasson a' kéneső, 's azon hely, melly a' kéneső felett van, le-

vegótól üres legyen, végre 4.) a' foklépcső pontos legyen, 's ennél fogva valamint az olvadás úgy a' forráspont nagy figyelemmel határozassék-meg. Az elsőt meghatározni nem nehéz, ellenben az utóbbit illetőleg, annál néhány körülményre kell tekinteni. Azon víz, melly e' célra forrásba hozatik, tiszta legyen (destillált vagy esővíz), 's annak érczedényben kell forni; végre szükséges a' forráspont' meghatározásánál a' barometrumi állást is tekintetbe venni, melly éppen akkor tapasztaltatott; mivel a' levegő' nagyobb nyomásánál, magosabb fokig melegszik-meg a' víz még forni kezd, mintsem ha a' nyomás csekélyebb. Azon hévmérőknél, mellyeknek összehangzásban kell állaniok egymással, megkivántatik, hogy a' forráspont vagy ugyanazon barometrumi állásnál határozassék-meg, vagy hogy arra vezetessék vissza. Talán jó volna általán, a' normalis barometrumi álláshoz a' középső légmérő magosságot a' tengerlapnál, t. i. 28,895 bécsi hüvelyket, vagy 28 párisi czolt választani. Ezen esetben nem volna nehéz bármilly barometrumi állásnál is elkészíteni a' scálát. A' barometrumi állásnak minden hüvelykkel lett nevedése vagy fogyása, a' száz részes scálánál, egy grádus változást okoz.

Azon apparatusokat, mellyeknek rendeltetése az, hogy a' nagy melegség' fokát megmutassák, pyrometernek nevezik. Efféle apparatusok már többek javasoltattak, mellyeknél azonban nagyobb részint érczrúd használtatott, melly kiterjedése által egy emelesőre (Hebel) vagy keréksystemára hatván, feltünő változást eszközle a' mutatón. Az ekép készített 's pyrometer névvel nevezett apparatusokat nem annyira használták a' hévségfokok' megmérésére, mint inkább arra, hogy összehasonlítsák a' különféle kemény testeket kiterjedési tehetségükre nézve, ugyan azon grádusa által a' megmelegítésnek. Wedgewood' pyrometerje, az agyag' azon tulajdonságán alapszik, hogy az a' melegség által fogy vagy összeszárad. A' pyrometrumi substanciák nem mások, mint kis hengerek agyagból, mellyeket két rúd közé tolják, 's mellyek convergensnek lévén egymáshoz, va-

lamelly táblára erősítve vannak. Minél kisebb illy hengerke, az annál mélyebben megyen beléje, 's tehát mennél nagyobb tűzfokot áll-ki, annál beljebb nyomúl. A' rúdaknál mind a' két felől grádusok vannak felhordva 's pedig 20 esik egy hüvelykre, 's így összesen 240, Wedgewood' becsüje szerint; a' null 1,077 fahrenheiti, 's tehát $580\frac{2}{3}$ celsiusi grádusnak felel-meg, az utolsó, vagy a' fenérintett 240 grádus wedgewood, Fahrenheit' scálájánál a' 32,277 grádusnak 's tehát Celsius' scáláján a' $17,918\frac{1}{3}$ grádusnak felel-meg; minden egyes grádus tehát = 130 Fahrenheit, vagy $72\frac{2}{3}$ celsiusi grádust tesz. Hogy ezen pyrometer arra szolgáljon, hogy magas temperaturát mutasson, mint például porcellán-, üveg- vagy tükörgyároknál, vas- és rézhámoroknál 'stb. néhány agyag-cylindert tesznek azon helyre, mellynek hévségfokát kitanulni akarják. Miután már ezek a' kívánt hévségfokot felvették, kivétetnek, 's kihülvén annyira tolatnak a' rúdak közé, mennyire csak lehetséges a' nélkül, hogy erőszakkal eltöretnének. Azon grádus lesz a' keresett, meddig az éles szélek érnek, feltéven azt, hogy a' hengerke, azoknak egyike, melly eleintén mindjárt nullig ment. Ha már az ekép használt agyag darab valamelly számmal az előlapon megjegyvezve van, a' talált szám' grádusai-ból le kell húzni a' megjegyzett számot; ellenben ha a' szám' annak hátulsó oldalán van, azt a' talált' szám' grádusaihoz kell adni. Mind ezekből eléggé kiviláglik, hogy ezen apparatus' hengereihez mindenkor egy 's ugyanazon anyagnemet szükség választani 's használni.

Novák Dániel.

Rejtettyszó.

Három első betűm leginkább az egész'

Fegyvere 's ármánya által csonkúl és vész;

Melly, közép vonással hol igaz, hol hamis

'S miatta nem ritkán szenved ártatlan is.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: A' 7dik számbeli Rejtettyszó Fülep.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

9. Pesten, Január' 30dikán, 1836.

Mendizabal.

E' férjfiúra szegül most Europa' figyelme, 's ő egyik mint másik féltől tulságos ítéleteknek van kitéve. Bámulói vagy gyalázói véleményét fogja-e igazolni a' jövőndő, rejtve előttünk; de tekintsünk vissza életpályájára, ez legalább szándéka tisztaságát bizonyítja, ha szinte terveit a' szerencse nem teljesítendi is. Don Juan Alvarez y Mendizabal Cadixban született 1790-ben. Szüléi, gibraltari zsidók, posztó raktárral bírtak Cadixban. Mendizabal eleinte a' hadi kormánynál lépett hivatalba, 's a' függetlenségi háború végével hadibiztos vala. Az 1814-diki békekötéskor Beltran de Lis pénzváltó házánál kapott foglalatosságot, 's hűsége 's értelmessége okozá, hogy nem sokára gazdája társúl vette maga mellé. E' helyezetében bizatott reá az eleség szállítás a' Léon szigetén 1819ben egy begyült 's Amérikába menendő hadsereg számára. Ő vala az 1820-diki revolutio lelke; ő okozá a' de las Cabezas de San Juani zendülést, hol az amerikai elszakadt gyarmatok ellen küldendő katonaság közt, melly rendeltetésével megelégedetlen volt, elhinteték az ellenszegülés magva, 's közülök 1820-diki Január 1-sőjén négy osztály Quiroga 's Riego vezérlése alatt kikiáltá az 1812-diki constitutiót. Az 1823-ki restauratio után Angliába vonult 's bizonyos spanyol hitelezők ügye bizatván reá, ezeknek részére kevés esztendőkk alatt, egy nagy pert nyert-meg a' londoni kings bench előtt VII. Ferdinand ellen. Az 1830-diki revolutiokor Francziaországba jött a' spanyol kivándorlottak mozdulását igazgatni. Itt némelly Francziák által alapított segítőtársaság biztosságával viszonyba jővén reménnyel 's béketűrőssel teljesen, serkenté hazafitársai bátorságát, és lelkesité a' Spanyolok baráti hanyatló bizodalját. Majd minden vagyonát (mintegy 400,000 frankot) az ismere-

tes novemberi vállalatra áldozá, midőn t. i. a' spanyol patrioták: Mina, Gunea, Plasencia, Milans, Miranda, San Miguel, Jauregui, Espinosa, Pinto, Lopez Baños 's a' t. a' juliusi kormányba bízva, Spanyolországba bementek, 's a' lázítást szerencsétlen foganattal próbálták. A' francia kormány t. i. a' határszélekre felosztott spanyol kivándorlottaknak parancsolá a' francia földön maradni, 's azon kevesek, kik a' Spanyolországba beütést megpróbálták, kevés bajjal elszélesztettek. Mendizabal megcsalatra, megbuktatva, Londonba visszatért, hogy dolgait rendbeszedje; de ott adósságért fogságba tetetett. Ott sem hagyá-el őt bátorsága, béketűrése, 's a' jövődöbe tántoríthatatlan bizodalma. A' towerben gondolá-ki 's kezdé-el Don Pedro portugali vállalatát! „Portugálon által küldöm-be a' revolutiot Spanyolországba,“ mondá barátinak. A' tower falai körül, hol hitelezői ki nem elégíthetése miatt darab ideig ülni kéntelen vala, állítá-ki a' hajókat Don Pedro számára, katonákat gyűjte 's öltöztete, kölcsön pénzeket veve-fel, öszvegyűjté a' hajó-'s hadseregot Belle-Islenél, — 's végre maga kiszabadulván, kalaúza volt Oporto elfoglalásának, melly elhatározó terv az ő eszében támadt. Az egész háború szüntelen ébrenlévő 's a' körülményeket helyesen használni tudó szemei előtt folya, 's ő gondolá-ki az algarvei hadi munkálatot is, mellyet némely generálok véleménye ellenére is végre hajtattott, — 's melly Lisbonát Don Pedro kezeibe adá. Ezt elérvén 's a' politikai 's finanziaai ügyeket rendbe szedvén, szép hitelt 's nyugalmat ada Portugálnak.

Nem rég Mendizabal önhazájának hasonló szolgálatot tenni hívaték-meg. Midőn Angliában becsültetve 's gazdagon élhetett volna, engede a' királyné meghívásának, 's hazájának szentelé magát, és még az első ministeri fizetést sem akará elfogadni. Azt mondják, hogy Mendizabal egyszerű, szerény ember, egyenes 's igazságszerető, találmányos elméjű, 's fáradhatlan munkásságú; lelki erejét a' bal sors még nevelte, 's a' nagy ügyekben forgás 's Anglia országos embereivel társalkodás jeles statusférjfiúvá mivelék őt; minden felekezettől becsültetik; ismeri

a' legkitünőbb kivándorlottaknak, kiknek most Spanyolországban befolyásuk van, karakterét 's gondolkozásmódját: ezekért, úgy látszik, lehet bizodalom hozzá, 's remény tervei tellyesítéséhez.

M o n o r.

(Tájékrájz).

A' hideg évszak már jeget ada Dunánknak, 's hullámozó szöke tükrét Sziberiai torlatok fedezék, a' haladni kívánóknak nem igen kellemes járdaúl (trottoir) szolgálók. A' természet divatot váltva fehér színt ölte magára, valamint ama szép lánykák, kik tánczterembe készülve hófehér köntösöket öltnek, felejtve néha, hogy bőr színök ruhájokkal contrastban áll. Az év végnapjai közelgettek, 's december, rendeltetésének felelendő, fagyot terjeszte Hunnia téereire, míg magam a' városi zajbul egy kissé kirándulni kívánva útra készülék, Monorra menendő. — Útra készülni, ha tartása nem igen hosszas, 's czélja kevésbé komoly, egy valóban a' legérdekesebb, 's kedves gondokkal párosult foglalatosságok közül, mivel az ember vagy kedvesek körét hagyja-el, vagy azok közé siet; az első esetben mintegy szemükből vágy olvasni az elmaradottaknak, az elválás keserveit, 's édes viszonzlátásra számol; a' második esetben az út becse magától kitetsző. Melly e' két érdek közül sajátom? a' nyájas olvasó gondolom azt kevésbé vágy tudni; annyi bizonyos, hogy elindultomkor a' Pesti hátrahagyottak iránt ége kebelem, vissza jöttömkor Monor érdekle. — Monor, e' valóban honni helységink közt ritka jelenés első megpillantása a' bővebben belátók szemeit kellemes éldelettel lepi-meg, 's bár ki is méltassa azt megtekintésre, hazánk leggyönyörűbb falui közé számlálandja, tudom. Pest vármegye helységei közt utánzandó minta gyanánt álhat az, 's czáfóloul azoknak, kik sváb falun kívül más szépet ismerni nem akarnak. — Jó csak nyájas olvasó velem azon göröngyös utczáján ki Pestnek, mellyet üllői útnak neveznek, 's majd ha a' sorompón kiérünk, egy bő ország út tünik előnkbe; de itt a' kényelemrül, szépen kérlek, mondj-le, mert ezen út a' Pesti ha-

tár csárdáig még igen silány, 's az utazók keblibül ájtatos kívánatokat csaló; majd egy szép fason a' Sz. Lőrinczi pusztá mellett már kissé jobb úton Vecsésre vezetlek, hol a' templom a' korcsma irányában már készen áll; innen Üllőre menendünk, 's ha ezt is elhagyánk, egy helységet mutatok az országút mellett balra két büszke toronnyal, 's ez Monor. Légy nyugodt, itt egy kissé meg állunk, 's e' szép helységet bővebben tekintjük meg.

Több alkalommal fogadta keblibe már e' barátságos helység, 's kellemeivel mindég mind inkább lekötelezte. A' természet már fekvésének látszott kitünőleg kedvezni, hol az egyszerű síkot kellemes felemelkedések, hegyecskek díszesítik. Utczái elrendelését njabb geometriai felosztás szüleményének vélnéd, hol az egy egész helység hosszán végig ható utczábul, gyönyörű rendben ágadzanak a' mellék sorok. A' esinos idomú házak mind számmal jegyzettek, 's mi igen szembetünő egy faluban, az utczák nevei mindenütt fel vannak írva, hála a' gondviselésnek, csupán magyarul; lehet itt valamint Pesten, pacsirta, veréb, szép útca nevezeteket olvasni, sőt még Pesti útca sem hibázik Monoron. Csupán magyar ajkú népessége száma sem csekély, öt ezret, mint tudom, meghaladó; a' szorgalom nem kis mértékben osztá itt tisztelőinek becses ajándékot, mert tova minden dicsekvéstül, száz ezres, sőt többel bíró földmivelőket látni, mint itt, sok előtt nemde fehér holló? — és úgy vagyon; 's nem édes érzés-e ez egy földes uraságban, midőn alattvalóit ennyire boldogulni látja. A' szorgalom nincs épen a' földművelésre határozva, sok kézműveseknek szűkit nem látja Monor, sőt boltok, sütők, 's több olly kívánatokkal van ellátva, mellyek csak városokbantalálhatók. A' literatura sem idegen itt; ki nem olvasá már több értekezéseit ama fáradhatatlan ref. lelki atyának? Folyóirások, divatlapok, 's több magyar iratok, Monoron nem kevés barátokra találtak, sőt még az izzasztó munka mellől is elmés anekdotákat olvasék a' hírlapokban már Monorrul.

Mind ez, a' mint a' barátságos gondviselő úr álítá, mind a' mi Monort most ékesíti, a' jó rend szüleménye. —

Légy boldog szép helység, csinosbuljanak naponként útczáid, szaporodjon szép házaid sora, 's a' szorgalom szülte szerencse kalásza viruljon számodra kövér telkeiden, 's ha vázolatom nem teljes, megengedj. — Soha sem feledem-el azon őszinte barátságot, 's azon becses kezek szorgos ápolásit, mellyekben itt részesültem.

G. Ágoston.

Napoleonról való ítélet.

Azon férfit, ki a' történetekben hallatlan fényel egyik századból másikba lépett; azon férfit, ki önnön erejével 's okos béléltásával, nem csak nemzete, hanem a' fél világ kormányára helyezettte magát, midőn három világrészben hadakozott, és sokáig győzött; kinek barátságát a' leghatalmasabb fejedelmek keresték, 's haragját senki sem kívánta: egy majd természetlen, és elhagyott déli sziget bércein halt-meg.

Ezen világ történeti eset sok kérdést foglal magában, mellyeket a' jelenkornak mind megfejteni nem szabad, a' késő maradék felelet nélkül nem hagyja. Mi volt a' célja, ha planumát végezhetne volna? talán az alacsony önhaszonkereset, alávaló lelkek tulajdona, mellyel este után vádolták? Visselhet-e volna magát szerencsétlenségében olly méltósággal, és bölcs elszánással? — Vagy talán a' Machiavellismus csalattatása volt, melly a' nagyobb lelkeket is meghomályosítja, kivált midőn szerencsés kimenetel, mind inkább bátrabbakká teszi? — Mikép állana a' történetekben Augustus, ha a' polgári háború végén meghalt, vagy meggyőzetett volna? 's pedig Augustus, még ama lélek nagyságával sem birt, mint Napoleon. Ezen kérdésekre csak ő felelhetne. De hogyan hinne neki azon nemzetség, melly az ő félbeszakadt, és ismeretlen planumai miatt szenvedett, a' nélkül hogy őket, mint Augustus a' Romaiakat, boldogíthatta volna; azon nemzetség, melly csak dolgai kimenetele szerint imádta, és őt szerencsétlenség szerint itélni merészli.

Hányan takarták-be önnön alávalóságukat Napoleon estével? hányan, kikkel jót tett, minden

háládatosságtól, sőt az illendőségtől is feloldva hit-ték magokat, azon férfiú iránt, ki már semmi jót nem tehetett velük? Valljon azok, kik haszon keresés, és véghetetlen becsület vágyással vádolják, ezen szennytől mentek-e?

Történetek kétségkívül nevében 's parancsolat-jára némelly illetlenségek, mellyekért méltán keményebb bírálást érdemel, de valljon a' Macchiavelismus nem mutatott-e illyeneket? Timoleon vagy Washington nem volt, de volt-e Sulla vagy Nero?

Ezen kérdéseket megfejteni nem akarjuk, de csak arra kívánunk figyelmeztetni: hogy halálával, mellyet bizonyára Sulla vagy Augustus előbb megérdemlettek, a' gyűlölség, melly őt, mihelyt a' szerencse tőle távozott, a' tengeren túl követte, most az egyenes történetitéletnek helyt adjon. Dicsőségének nagysága, és sorsa keménysége meglágyíthat mindent, ki csalhatatlannak magát nem véli, és a' kört elfelejti, mellybe azon században csupán 's egyedül bátorság és szerencse helyhez-tette. Helyhez-tesse magát a' gyalázó olly magosra, és mondja nekünk: valljon nem szédül-e? kivált olly bölcselkedő időben, melly mindent ki tud menteni, a' politikának tulajdon erkölcsiséget ad, és az erkölcsiséget az illendőséghez szabja.

Mit nem változtat-meg az idő, és a' környül-állás! Halt volna meg ezen férfiú huszonöt eszten-dő előtt, minő búsan szóltak volna a' harangok fél Európában, hogy iparkodott volna az ékesszóllás ragyogni, Francziaország templomai fekete posztóval bétakartattak volna, minő siralmas verseket olvashattunk volna! Most néhány hiv bajtársai mentek koporsója után, néhány angol tiszték, a' földi mulandóságtól ugyan meg illetődve, de még is bel-sőkép örülve, hogy reá vigyázás terhétől megszabadultak. Fényes sírbolt helyett emelkedik azon szirt, mellyen megholt, rettentő 's nagy, mint sorsa. K.

*Hadadi gróf Vesselényi Ferencz házi
rendelése. *)*

My Gróff Hadady Wesselyény Ferencz, Muranyi Varának Eörökös Ura, Magyar Országh Palatinussa,

*) Nagy mihályi 's sztárai gróf Sztáraiak' levéltárából.

és Kunoknak Biraja, az Felséges Harmadik Ferdinand Római Császár, és Németh Magyar Cseh Ország Kirlyának Belső Titok Tanácsa Komornikja, és Magyar Országban Hely Tartója. Adgyuk tudtara mindeneknek kiknek illik. Hogy mi Palatinussi Udvarunkat jó rendbe, és décséretes Politiában akarván hoznunk 's disponálnunk, ez következő Edictumokat minden rendbéli Udvari Szolganiknak publice promulgaltatni hadgyuk, és akarjuk. Melly Edictumoknak tenora illyen kippen következik. Lelek mondas közzvéled, kétszer haromszor, harmat ütnek rajta, azután igen még három paczasztatik. Az ördög teremtette, ördög lelkü karomkodásért kétszer, haromszor három pacza, azután feje vitetik el. Iffiak ugy mint Etek Foghók minden lélek mondasaért ötven pénzt fizetésektől; az Fő rend egy Forint: Komornik két Forint: Udvari kapitány három Forint: ha magunk elmondgyuk tizenkét Forint: ezt pedig igen severe meg kell tartani, és azt a' pénzt minden Holnapban számáruul bennünket tudósítván Ispitályban, a' vagy valami szegényeknek kell osztani. Senki maga kezénél ne tegyen igazatt, ha ki, kinek vét jelentse meg előtte jarojanak, az Gyalogok Hadnagyoknak, az Iffiak az Asztalnokoknak, az Asztalnok Komorniknak, Udvari Kapitanyunknak, az Inasok előttek járó Inasunknak Komornikunknak, és ha mit szép szóval dorgalással, eligazithatnak jó joval, az mit nem, tehát az Kapitany Komornik, ha ök sem, nekünk tegyenek hirt. — Valaki garazdalkodik egyszer, kétszer intesség meg, azután ha ugyan nem jobbúl Udvarunkból gyalazatosán üzetettik ki. — Az ki Koneta alatt a' nagy Udvarunkban uton menvén 's akárhól jelen létünkben vonson haragbul eo ipso Törvény szerint büntetessék. — A' ki kardot vonson és vért ont keze vágógyék érette. — Az ki erőszakot mivel élete fogy el érette. Az kit paráznaságban kapnak igen megveretessék három páczával és kiüzetessék. — Az ki lopasban találattik vagy nagy, vagy kevés lészen az lopás, felkötessek érette. — Mivel magunk józanok vagyunk, felette javalyuk az józan életet, kiváltképpen az ki Palotas Hajdu, és szolga, részegen ne találattassék, mert megbüntetődik. — Kartya, Koczka, tiltassék, mind az-

által tiszteletes játék mulatás szabados az Iffiak, és Uramék között. — Konyhara csak az mennyen az kinek ottan kivanattya van; az mikor ebédre jelt adnak akkor az Iffiak rendesen az Asztalnokokkal oda menvén fogják az étket. — Ezeket pediglen minden rendbéli Udvari Szólgáinknak edictum képpen publice eleikben adni, és proponálni akartunk hogy minden innit értvén akaratumkat, parancsolatumkat ahoz szabja; és accomodállya magat ezen Edictumban exprimált büntetések alatt. Harum nostrarum vigore, et Testimonio Literarum mediante. Actum in Castello nostro Jolsva Die Vigessima nona Mensis Septemb. Anno Domini Millissimo Sexcentesimo Quinquagesimo quinto. Groff H. Wesselinyi Ferentz mp. *(Szemlélőből.)*

Közli Döbrentei Gábor.

Monori cseppek.

„Ugyan könyörgöm, hány kosarat adott már kéreőinek a' kisasszony?“ — kérdé hízelgve egy valaki — „számát ugyan nem tudom — lón a' felelet — hanem ha uraságod megkéret vala; elosztott kosaraim száma egyel nevededik.“

„Már az igaz, hogy sok szép anekdotákat ír az úr, de eredetiségükön igen kételkedem.“ — „No pedig azt elhiheti, hogy anekdotáim eredetiek, mind valamennyi, akár ha tetszik néhányat közülök megmutatok a' német kalendáriomban.“

„Kitetszik hogy a' kisasszony igen szereté testvérét az elhunytat, mivel olly sokáig gyászolja.“ — „Kitetszik bizony, hogy az úr a' jó tónust nem érti, hisz látja, hogy a' fekete öltöny nekem kitünőleg illik.“

„Nem hallotta még kend koma, hogy a' Duna jegit szurokkal világosítják?“ — „És csak ugyan? no mindjárt gondoltam, mivel a' kulimász' ára felment.“

Po be.

Rejtettszó.

Lelkes egésze hazánk czímes költője, öröklő
Emlékén az idők érczdühe sem vesz erőt.

Hárma is illy koszorús dálnok, 's nagy honfi; fejétől
Fosztva is az lesz míg Hunnia fenmaradand.

Fidicinis János, Szanádon.

Jegyzet: A' Sdik számbeli Rejtettszó Vadász.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

10. Pesten, Február' 3dikán, 1836.

Europa' fővárosairól.

(Folytatás.)

Bécs Austriának minden ékessége,
Hol lakik FERDINÁND király Ó Felsége.

Csehországban találsz a' roppant Prágára
Ennek Moldva vizén épült kőhídjára.

Brünt Morvaországban, Teschent Slesiába,
Ha megnézted, jőj-bé szeretett Hazánkba:

Pozsonynál felülhetsz egyik gőzösünkre,
Melly vígan, 's sebesen lehoz Budapestre,

'S ha honunk szívében magad kipihented
A' hasznost, jót, szépet itt megtekintetted,

A' nagy nevű Zrinyi gőzhajó felveszen
Hátára, 's ha tetszik Moldváig leviszen,

Hol Ferencz Argónak örömmel által-ad
Mellyen a' tengerig údat folytathadd,

Fekete tengernek Dorottya leánya
Szíves szolgálatát készséggel ajánlja

A' török császárnak fényes lakhelyéig
A' hajdani hirű Konstantinápolyig.

Nagy tettek' romjait pirulva mutatja
A' virulni kezdő Görögök' kis honja.

Innét visszatérvén Erdélynek, Kolosvárt
Találod, hol kissé megpihened nem árt;

Hogy a' hosszú útat Szent Péterváráig
Könnyebben folytathasd muszka czár lakjáig.

A' pihenésről jut eszembe. Midőn egykor, a'
többi között, növendékeimet másfél órányi járkálat-
ra magammal kivivém, a' legkisebb vissza felé ked-
vetlenkedni kezdé — és ugyan miért? tán nagyon el-
fáradt? O! koránsem, minthogy annyi útat szoká-
sunk szerint majd mindennap tevénk. Csak azért biz
ő a' kis hamis, hogy fejét az a' maznaság üté: jó
lenne otthonig a' szegény inas hátán lovagolni, 's le

ült, hogy tovább már nem jöhet. Én pedig egy hosszú, és egy kurtább vesszőt vágtam — ki találja ki miért? hogy megfenyítsem, vagy tán megverjem? — Mentsen Isten! a' kis gyermeket mindjárt ütni; hisz nem is makacskodott ő, csak próbált, ha valljon baját eltalálnám-e? — a' hosszabbat paripának, a' kisebbet ostornak. — Vagy úgy! De hát aztán rá ült a' kis fiú? Rá bizony, még pedig olly édes elégüléssel, hogy házukig, ugyan mesterség lett volna ám arrol őt leszállítani; kedve pedig olly derült lón, hogy szinte korlátozni kellett, ne hogy a' miatt baj érne a' kis lovagost.

Muszká Lengyelország' fővárosa Varsó
 A' mienkben Lemberg, 's ehez közel Krakkó,
 'S ha a' Karpát hegyén keresztül utazunk
 Ismét kedves magyar hazánkra akadunk,
 Ide, hol a' magyar nyugalmát megleli
 Hazáját királyát egyformán kedveli.

Kis Honfiak!

Valljon tibennetek, ezen előszámlált városok, nem ébreszték-e fel annyira az utazási vágyat, mint kormányom alatt lévő kis hasonlótokban? kinek is, az ezekről tett némi apró jegyzéseim annyira tetszenek, hogy kész lett volna velem tüstént útnak indulni. De én ugyancsak szívére kötém ám a' kis tüzről pattantnak: hogy valamint semmivel sem, úgy az útra indulással is, nem jó hirtelenkedni; elébb igen jól kell tanulni, testben, lélekben erősödni, izmosodni, hogy azon nemzeti szent kötelességet, melly minden szép reményű kis gyermekre várakozik, idővel lelkesen bétölthesse. De mi hát az a' nemzeti szent kötelesség? kérdé a' kis szeretetre méltó. — Az, mondám, hogy addig külföldre ne menjen senki, míg hazáját elébb úgy meg nem ismeri, a' mint az igazán van, ne hogy ott hálátlan méltatlansággal sértegesse azt. Aztán meg úgy ne járjon, mint egy valaki Sóváron, (felső Ausztriában) midőn az ottani sófőzést csudáltában nagy sopánkódással mondván: „soha életében illyet még nem látott!“ Pedig láthatott volna ám Sóváron, (Sáros megyében) sугá mosolyogva néki egy odavaló. Tudom elpirult erre az a' magyar —

mond a' jó ízűn kaczagó tanulócska; 's egyszersmind fogadást tőn, hogy felnőttével, addig egy tapotnyira sem lépend-ki honjából, míg azt elébb összevissza nem útazza, 's úgy, mint igazán van, megnem ismeri; melly fogadástételét ezen versecskével mégis pecsétlé:

Nagy volt a' nagy nemzeteknél
 Az adott szó szentsége,
 Nagy a' derék embereknél
 Annak hű kezessége;
 Nagy lesz nálam is fogadom
 Tett ígéretem' megtartom.

Lukács Pál.

Számvetési gyakorlatok.

1. Ha 5 igaz ember lett volna Sodomában, a' város nem fordult volna fel.

Kérdés: Hány igaz embernek kell valamely városban lakni, hogy a' törvény el ne csavartassék, 's a' rend fel ne forduljon?

2. Beliam háromszor ütött néma szamarára, 's az megszólalt.

Kérdés: Hányszor kell egy fecsegő számarra ütni, míg elhalgat?

3. Mozsés kétszer ütött egy kősziklára 's az vizet ada.

Kérdés: Hányszor kell egy kőszikla szívet illetnünk, míg valamit ad?

4. Ezreknek meg kelle halniok, mivel egy arany borjút imádtak.

Kérdés: Hányan élnek ma csupán csak azért, mivel arany borjúkat imádnak?

Különféle bolondság a' közéletben.

Bolondság „jurare in verba magistri,” 's bizonyító okok helyett nagy emberek fénylő, de nem mindig igaz mondásait 's *αυτος εφη*-t előhozni. A' legnagyobb férjfiú, legbölcsebb tudós is, mint gyarló ember, tévelyeghet; okokkal, tulajdon meggyőződés-

ből, nem másoknak tekintetével kell az állításokat támogatni.

Bolondság ragaszkodni azon előítéletekhez, melyeket öreganyánk anyja vagy dajkájától szopott 's mintegy lelket és boldogságot zálogba adni, hogy jó öreganyánk soha sem tévelygett.

Bolondság, midőn valaki véleményében, melyet gyermekségében beszített, 's mellynek férfi korában igazságáról nem győződött-meg, minden feltétel nélkül az igazat kizárólag látja, 's felebarátjainak azon szabadságát, hogy más úton céljokat keressék, megtiltani akarja.

Bolondság, minden emberben angyalt, de szinteúgy bolondság, minden emberben ördögöt vélni. Ennek ezek, annak más fogatkozásai 's hibái vannak. Ezen szép világon nem élhetnek csupa gonoszok.

Bolondság képtelen csekélységekért, alávalóságokért és gyermekségekért veszekedni (a' mi nálunk nem ritkaság), mintha azoktól boldogságunk függene, 's magunknak ezáltal bosszút 's kedvetlenséget szerezni. Ezen bolondságba magam is (megvallom egyenes szívvel 's tettetés nélkül) néha, mint más tudósok, belé estem.

Rumy Károly.

U l r i c h.

Ulrich Florian Korneuburgi városi plebánus, született Bécsben 1738ban, 's kimult aprilis 21dikén 1800ban, életpályája 62dik évében. Ezen jeles férfiú 1758ban a' Klosterneuburgi Stiftben szabályozott kanonokok' rendébe lépett. Ő nem csupán czímeres mathematicus 's alapos theologus volt, hanem egyszersmind felette szorgalmas férfiú, 's a' plébania gyermekeinek boldogságáért fáradhatlan lelki pásztor, csendes joltévó, 's a' szegények atyja. Bármilly nagyon szerette is a' matematikai tudományokat, ő azokat mind a' mellett is csupán úgy tekinté, mint újulására szolgáló óráit, ne hogy talán szerzetesi kötelességit 's hivatala' tudományait elmulassza általok. Tudta ő, hogy mind az, mi a' tudományok' akade-

miája 's az europai legügyesb számítók által, a' számok' divisoriról egész az ő idókoráig tétetett, 's melly minden matematikusnak, 's physico-mathematikai művésznek igen fontos tárgy, — reája nem támaszkodható fragmentumokból állott csupán. Azon factorok' tábláit, mellyeket Felkel Antal kidolgozott Bécsben, hibásaknak találta ő, 's a' külföldiekben, mellyek egyike sem terjed annyira is mint Felkelé, még annál több hibát fedezett-fel; ennélfogva eltökélette magában, 2 3 és 5 által nem osztható számok' factorjait 1től egész egy millióig önmaga kiszámítani. 1791ben tehát ezen hasznos munkához kezdett, — melly dolgozat, mint ismeretes, már a' 18dik század kezdetétől mindenik akademia' kivánsága 's azok leghíresb tagjainak iparja volt. Lambert (ki a' berlini akademia legjelesb tagjainak egyike volt) szép toldalékiban megigérte annak, ki a' factorok tábláit egy millióig kiszámítandja, ugyanazon halhatatlanságot, mellyet szereztenek magoknak Nepper és Jost Byrge logarithmusi tábláik által; ellenben minden fáradozása mellett, mikép ő világosan kinyilatkoztatja magát toldalékiban a' trigonometriai 's logarithmiai tabelláknál, levélváltásinak 5dik kötetében, végre minden további reménnyel felbagyott, hogy a' factorok' táblái valaha olly messzeterjedni fognak. Azonban ezen érdemes plehánus már a' reá következett két évben az összes számok' minden factorait 753,031ig a' legnagyobb pontossággal kiszámította. Azt, hogy nékie lehetséges volt, ezen rémitő számításokat illy rövid idő alatt pontosan végezni, azt, annakelőtte már kigondolt mesterfogásainak köszönte főkép, — méltán mesterfogásoknak, mellyek az eddig ismérteket ezen tudomány-ágazatban (fachban) mind felülhaladák, 's mellyek aztán lehetővé tevék, hogy ő a' helyett, hogy egyben, az az, folytonosan számolt volna, csupán a' factorokat kelle neki oda írni, mi is olly pontossággal történt-meg, hogy a' hiba, ha talán ennyi száz ezer számnál csak egy is rosszul íratott volna oda, maga magát mindjárt elárulta. Ezen kézfogásokat vagy fortélyokat ő aztán a' legfellelengősb új physico-mathematikai művek által örökösített Rutch-

mann Dávid fraterrel közölte, 's az alkalmazott mathesis tanítójával a' cs. kir. bécsi egyetemnél Bauer János Vilmostal. A' később megjelent factorok' tábláiban, melyekről ő azt jegyezte-meg, hogy azok általán a' Felkeléből kiírva voltak, minden ott talált hibát pontosan kijelelt, 's azt Septemberben 1799ben egész egy millió és 500,000ig legtökéletesebben kidolgozott, valamint leghasznosabban 's a' lehető kényelmes módon elrendezett tábláit a' segédtablákkal egész 20 millióig végezte-el. A' Klosterneuburgi Stiftnek birtokában van így tehát ezen becses munka, melly annál drágább kincs, mivel világos bizonyosságul szolgál, hogy egyetlenegy ember Ausztriában, szerzetesi tisztének pontos vitele mellett, érdemteljes életének utolsó 9 évében, többet tón a' tudomány ezen ágazatában, mintsem valamennyi külföldi akademia összesen, egy egész század lefolyása alatt.

Novák Dániel.

Nősök és nőtelenek.

Érdekes tudni, kik valának azon nevezetes férfiak, kik nőtelenységben tölték életüket, 's azok, kik megházasodtak ugyan, de megbánták, hogy házas életre szánták magokat. Nőtelenül holtak-el a' többek közt: Newton, Locke, Bayle, Gibbon, Hume, Harwey, Leibnitz, Hobbes, Hampden, Smith Ádám, Drake Ferencz, gróf Essex, Angelo Mihály, a' három Caracci, Reynolds, Haydn, Händel, Wolsey, Pascal, Pope, Akenside, Swift, Goldsmith, Gray, Collins, Thompson, Bentham Jerémiás és mások. A' régiek közt: Plato, Pythagoras, Demokritos, Diogenes. A' következő híres férfiak megházasodtak ugyan, de megbánták tettöket: Aristoteles, Socrates, Pittacus, Periander, Euripides és Aristophanes; 's az újabbak közül: Boccaccio, Dante, Milton, Steele, Addison, Dryden, Molière, Racine, Sterne, Garrick, Baco és lord Byron.

Monori csepp.

„A' kupak tanács összeült, a' befogott tolvajnak érdemlett bért osztandó. X. úr elintézővé ne-

veztetett-ki, hogy tehát annál rendesebben vihesse kötelességit, egy külön szobába voná magát, 's a' tolvajt elejibe idéztette. „Hányszor loptál? — kérdé méltóságos hangon; „kétszer“ volt a' felelet. A' kegyes de egyszersmind igazságos bíró pedig így ítelt: „A' törvény minden háromszor orozónak 25 pálczával fizet, menyj tehát, 's lopjál még egyszer, 's visszajövén érdemlett büntetésedet nyereded.“

Pobe.

K ü l ö n f é l e .

Jutalmazott tudomány. Aristoteles az oktalan állatokról írt históriájáért 800 talentumot kapott ajándékba Nagy Sándortól.

Denner Hamburgi festő († 1749) egy vénaszony főt olly tökéletesen lefestett, hogy Vidik Károly császár 4,700 forintot adott neki érte.

Ulysses Aldrovandus Bononiai philosophus, és orvos, maga ment el messze országokba, hogy szemeivel látná azokat az állatokat, mellyek Olaszországban nem tenyésznek; sőt hogy azoknak igazabb képüket és formájokat közölhetné másokkal is, 30 esztendeig hordozott magával egy híres képíró, kinek esztendőnként 200 aranyat fizetett, — adott is ki világ eleibe XII könyvet folióban a' madarakról.

Kabala. Cliffor, Asley, Buckingham, Arlington, Landerdak. Ezek voltak Britanniában az udvarnak igen fudós öt tanácsosi, és ezeknek első betűiből van a' „Kabala“ nevezet.

Browne izgató systemája. Browne philosophus igen rossz podagrás lábú ember volt, a' doctorok tanátsa ellen, bort ivott, és meggyógyult.

Elméncz szenvedő. Burmann Péter, ki Phaedrus meséihez is toldalékot írt, mikor olyan nyavalyába esett, hogy fél lábát elkellett fűrészelni, így szóllott: nem mondhatja már senki ezután, „Petrus Burmannus est omnium bipedum nequissimus.“

Közli Sárói T. M.

G o n d o l a t o k.

Minden ember egy házas-párt tart zsellérül magánál, férj az okosság, nője az indulat. 'S ha az emennek papucs-kormányja alatt nyög, jaj akkor a' ház' urának!

Az erény örökké kísér bennünket az élet-pályáján, mint árnyék a' testet; a' szépség legfeljebb is nyárközépig tart. 'S mégis hány leányka mulasztja amazt sajátjává tenni, 's bókol emennek.

Némelly ember állandó karakterrel dicsekszik, a' nélkül hogy magát valamelly nemében a' kíséreteknak próbára tette volna. Pedig nagyon is igaz, hogy: 'alkalom tesz tolvajjá.'

Ki azt hinné, hogy földgömbünkön becsületes ember nem létezhet, vagy maga nem volna az, vagy ellènkező tulajdonúaknak volna barátja.

Embert baj nélkül képzelni sem lehet. 'S minél kitünőbb valakinek hivatala, gazdagsága 's emberekeli összeköttetése, természetes, hogy annál több bajoknak van kitéve. Mégis sok üres fej, ki hasán kívül a' bajnak más szülójét nem is ismer, irigyli a' sok bajúak' boldogságát — 's miliárdoknak tartja a' maga bajait.

Némelly különben szerfeletti igazságot színlő uraknak, az ajándék épen az, a' mi kéjes ifjú' dohány füstje szerelmes lánykának. Azzal a' különbséggel azonban, hogy ott a' dologért szenvedtetik-el a' személy, — itt megfordítva.

Nincs átkozottabb helyhezet, mint olyanok közt élni, kik haragjokat nem mutatva bennünket örökké ölelnek. Ezek úgy rontják-le boldogságunkat, mint lassú nyavalya testünket.

Szívos Mihály.

Rejtett szó.

Vendég volnék én, de az első szent atya átvett

Használás végett, 's a' neve rám ragadott.

Egy fiatal se szeret, sőt borzad tőlem örökké

Mégis idővel azért értem ezüstöt is ad.

Kóris János.

Jegyzet: A' 9dik számbeli Rejtett szó Kisfaludy.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

11. Pesten, Február' 6dikán,

1836.

A' valódi honfíhoz.

Hogy kardra kelsz mindég honod'

Vérengező ügyében,

'S koszorúit bátran fonod

A' harc' fene dühében,

Hogy oltáran töményt éget

Szüntelen hű kebeled,

'S a' nemzeti dicsőséget

Fáradhatlan neveled :

Még ne kérkedj érdemiddel,

A' hazának, honfi, hidd-el!

Még eleget nem tettél,

Még csak adót fizettél.

Fidiciniis János, Szanádon.

A' magyar polgár, 's paraszt hitesek' közkeresményéről.

Midőn a' nemesi közkeresményről a' mult fél-
esztendei Hasznos Mulatságok 9dik száma alatt érte-
keztem, bátor valék a' tudós közönséget e' jelen ér-
tekezésemre is figyelmeztetni; czélzásom az vala,
hogy e' három polgári tekintetben külön sorsú ha-
zánkfiak ügyében fenálló, vagy óhajtásban maradt,
némi részben pedig szokáson alapult törvényeket ko-
moly öszvegyeztetésre méltassuk. A' nemesek álla-
potja e' tárgyban már a' fenérintett lapokban kimerít-
ve lévén, irányzatom most csak a' polgárok, és pa-
rasztok közkeresményi jogairól szóllani.

A' polgár nő közkeresményét nem látom elégsé-
gesen védve lenni világos törvényekkel, bár évköny-
veinket miként forgatjuk is; ellenben bizonyos: hogy
a' jobbágy nőnek közkereső joga 3dik Rész 29dik
Czikkely 2dik §a által oltalmaztatik. Ezen törvény
istápjá alatt keresnek sok törvénytudó társaim mene-
déket, ha polgárnő közkeresményét oltalmazzák; de
kétlem, lehessen-e polgárnő jogait, a' jobbágy nő jus-
saival, vagy ezeket védő törvényekkel öszvezavarni.

Első Felerztendő.

Sőt nyilván tagadom is; mert valamint közöttök a kereső mód különböző, úgy a' törvényszeres okoknak is különbözőeknek kelletik lenniök jogaik megállapításában.

Jelenleg, ha az Iső Rész 18dik Czikkelyének ellenkező értelmét elmellőzöm, — mivel természetem világos állásban inkább forogni, mint sem a' homályos törvények alkalmazásán czivódni, — a' polgár nőnek közkereső jussait illető törvény helyett, csak magyarázó kir. rendelkezéseket látok, 's néhány curialis ítéleteket t. i. az 1796dik esztendei juliusi 29diki 7769. és 7774dik számú k. kir. rendelő leveleket, mellyek mindannyiszor törvényt óhajtani látszanak, valahányszor a' polgárnók közkeresői joga mellett általjában adnak magyarázatot; 's így nem csalatkozom, ha megjegyzem, hogy minden curialis ítéletek, és k. kir. resolútiók törvényheletti rendelkezései annak idejében leendő törvényhozásnak reményét foglalják magokban.

Ezeket előre bocsátva, óhajtánám, ha törvénytudó társaim ezen néhány kérdések bővebb megfejtésében nekem segéd felvilágosítást nyújtani nem terhelhetnének.

1ör A' polgárok hozandó törvénynek ereje mellett felruházthatnának-e bizonyos esetben főkeresői joggal?

2or Van-e eset, midőn a' nemtelen nő a' közkeresői jogtól törvényes házasság alatt is elmellőzhető lenne, fenmaradván a' 3dik Rész 29dik Czikkelynek lelke?

3or A' polgár nő, sértetlen maradván egyéb-iránt közkeresői joga, köteles-e férje által tett adóságokat közkeresménye feléből viselni, mellyekre magát közösen nem kötelezte?

E' lapok bő magyarázatot kizárnak; azért röviden ön véleményemet ide foglalom.

Az első kérdés tárgyában, ha fontolóra veszem: hogy a' főkeresői jogot nemes társaink részére megalapító Iső Rész 18. 19. és 102dik Czikkelyeknek ereje abban áll, hogy mivel a' nemes férj nemesi módon keres, és ezen keresetmódhoz a' nemes hitves segéd kezei hozzá nem járulnak, illő ott, a' ne-

mes férjnek szabad rendelkezésbeli jogát sértetlenül fentartani: — ez a' lelke, véleményem szerint, a' főszereői jogra hozott nemesi törvénynek. Innen következtetem azon törvényes és lelkiisméretes igazságot, hogy mivel némelly polgárnók, férjeik keresményéhez segédkezet nem nyújtanak, és jobbágyi terhek alatt nem, sem physica tekintetben, hanem maga morális erejével szerzi-meg sok polgár férj vagyónát: a' polgárok 's átaljában véve a' nemtelenek keresménybeli rendelkezhetőségük felett világos kielégítő törvény volna hozandó, melly főkeresői jogot bizonyos esetben polgároknak 's nemteleneknek is tulajdonítana; más esetben egyébiránt a' közösen munkálkodó polgár 's nemtelen nőknek közös jussait védéné. Csekély vélekedésemet igazolja azon fenálló szokás, melly a' hivatalbeli nemesek (officii nobiles) rendelkezési jogát főszereői tekintetben védi, a' kik morális erő, szóval, ész által keresett vagyonaikban, szokás által, de csak ezáltal, illyetén jussokat nyertek. Kedvez tovább véleményemnek a' köz igazság is, mert illó volna-e, hogy a' polgár férjnek morális erő 's ipar szülte keresményének felét a' henye piperkőcz feleség másod férjéhez vigye által, az első házassági gyermekeknek ollykor tetemes kárával, kik a' mostoha szűk kezeiből alig nyernek elégséges polgári nevelést, melly a' Haza köz céljának megfelelné? Illy főkeresői joggal bírhatnának a' nagy kereskedők, a' szép művészet mesterei 'stb. kiknek női keresetforrásokhoz segédkezet nem nyújtanak, — fenmaradván mindazonáltal a' hitvesi hozomány alapította szerzés sérthetetlen joga, mellyet úgy is a' nagymélt. Curia 58dik számú ítélete e' tárgyban is törvény hiánya miatt óvott-meg.

A' második kérdés: valljon a' nemtelen nő közkeresői jogától, törvényes házasság alatt is, ellehetne-e mellőztethető, fenmaradván egyébiránt a' 3dik Rész 29dik Czikkely lelke? terhesebb ugyan megfejtésére nézve, de buvárkodnom légyen ez úttal szabad. A' törvény célját 's okát felfogva, senki sem tagadhatja, hogy a' jobbágy házastársak' közkeresői jogát azon okból 's célból látjuk védve lenni, mert

azok köziparral, 's a' terhek egyarányú sullya alatt szerzik a' vagyont, 's így mindegyik félnek maga iparja után járó fele részét megsérteni nem volna helyes. Ellenben, ha a' parasztnő, vagy férj, házasság ideje alatt physica tehetetlenségtől gátoltatva semmit sem kereshet, hanem egynek kell vinni a' terhet, és mégis szerzemény üt ki p. o. az élte fogytaig ágyat nyomó hites társ, kire inkább terheket róv a' telhetetlen gyógyszeráros — valljon ez esetben van-e közkeresménynek ideája? én minden esetre, habár nincs is különböztető törvény, tagadólag válaszolok.

Állításomnak ellenére felhozza talán a' törvény buvár, hogy ez esetre nézve már a' kir. Curia 805-dik ítélet által gondoskodni látszatott, midőn még az olly hitvest sem zárja-ki özvegyi jogából, ki férjét hívtelenül elhagyta, ha törvény útján az elválás fellett ítélet nem hozatott; már pedig az illy hitves nem segíté férjét szerzeményében, mégis ebbéli illetőségét megcsonkítani nem lehet. Azonban megjegyzem: hogy a' kir. Curiának ezen ítélete a' hitvesnek csak özvegyi joga mellett látszik állani; az özvegyi jus pedig, valamint hogy Zsigmond kir. 6dik Dec. 18. 19dik 'stb. cikkelyek szerint az özvegyeknek e' részben csak haszonvételt, nem pedig tulajdonosi jogot enged, úgy megszűnik ezen jus azonnal mihelyest az özvegy férje nevét megváltoztatja: következőképen az érintett kir. Curia ítéletének felhozásával, ellenfelem czélzásomat el nem érte akkor, midőn én tulajdonosi jógról t. i. közkeresményről értekezem.

A' törvénytudók, főképen ügyvéd társaim, viharos támadásait kéntelen volna a' jó ügy kiállani, ha végre e' harmadik kérdést fognám-fel: Valjon a' polgár 's parasztnő, fenmaradván egyéb-iránt közkeresői joga, köteles-e férje által tett adósságokat keresménye feléből fizetni, mellyekre a' nő magát közösen nem kötelezte?

Minthogy e' részben Mátyás kir. 6. Dec. 17. Ul. 1. Dec. 38dik 'stb. törv. cikkelyek, csak a' ki magát mikép kötelezi a' szerint szorítják elégtételre is, és így a' nem kötelezett nő menten hagyatni lát

szatik. Ezen törvénynek pedig Kelemen II. dik könyve 658. dik §-ában azon száraz okát adja, hogy mivel a feleség nem tartozik tudni férje keresményének forrását, így ez által tett adósságokat is fizetni nem köteles; — már én ezen állításból vagy azt következtetem: hogy a közös adóssági terheket a közösen alá nem írt hitves csak hozományából nem köteles viselni, vagy természetesen hiszem, hogy az olly nő, ki férje keresetforrását nem tudja, az közkereső nem is lehet; mert az egyetértés szülhet csak közös ipart, 's ennek boldog következéseit, vagy pedig mit feltennem alig lehet, az asszony csak emésztő here lénynek alkottatott volna a munkás teremtetől. Megvallom, szeretnék olly törvényt, melly nyilván tudatná: hogy a melly nő mikép segíti férje terheit szaporítani, akkép annak lerovására is köteleztessék; mert ki hozza kétségbe ezen példába fogott állításmat, ha mondom, hogy a nem kötelezett nő hasonló esetben köteles lehetne férjével közösen leróvni a terhet u. m.

Ha bizonyos nemtelen házastársak, nem lévén hozományuk, sem ősiségük, közös erővel nevezetes javakat szereznek, egyszerre azonban megszakad a kereset forrása, a férj egyedül maga nevére szedett adósságokból nyújt családjának élelmet, 's ez folyton így megyen, míg eléri a terhek a vagyon értéket, 's öszvehívó pör üt ki: — ekkor előáll a nő, 's nyomasosan vitatja, hogy az általa közösen alá nem írt terheket fele keresményéből viselni nem tartozik, ketté kellessék vágni a javak mennyiségét, 's az egyik felét közkeresői jogánál fogva tulajdonát, a 825. dik számú kir. Cur. ítélete értelmében magának megtartja. Már e részben én, bár tisztelője légyek a szép nemnek, a fentebbi óhajtásomban foglalt új törvény által azt szeretném állítani: hogy ha a férj ellen illy esetben pazérlás meg nem mutatatik, a melly nő mikép segéllé férje kölcsönös pénzét elkölteni, a kép azoknak lerovására is köteleztessék; mert keresményt nem képzelhetek ott, a hol terhek vagynak, ha azok a család élelmére, 's nevelésére szükségképen fordítattak.

Ellenveti a' törvénytudó: hogy coobligatio, és in solidum coobligatio között olly törvényes a' különbség, hogy ezen óvások épen illy esetekre jöttek erőbe; minélfogva szerezzen a' hitelező magának a' nő aláírásával bátorságot. Ezen ellenvetés külső formában törvényes, de nagyon hiszem, hogy a' szoros törvényhez ragaszkodás ollykor igazsággal ellenkezik, mert a' jó lelkű hitelező a' kölcsönöző háznak becsületére, 's hitelére nyújt segedelmet, 's illyenkor az óhajtott hitel szárnyakra kel 's elrepül, ha a' nő csak emészteni segél férjének, terheiben pedig részesülni nem; vagy világosabban: más kölcsön adott pénzén boldogulni, annak kárával javakat venni, és a' nő képzelt közszerzői jussa szerint más véres verítékéből felét kihalásatni képtelenség! Magyar Hazánk e' kérdés tárgyában nincs elegendő törvénnyel megóva; mert az 525. 631. 699. 'stb. kir. Curia ítéletei csak a' nemes hazafiakat vette irányba, a' nemtelen hiteseznek illyetén esetét pedig szigorú 's kétes vitatások alatt hagyá.

Egyébiránt, czéломhoz visszatérve, ha Isó Rész 110. Czikkely a' hitvesek hozományát közkeresmény hijányában együtt megemésztettnek tartja, akkor, ha annak a' férj javaiba lett behelyheztetését megmutatni nem képes a' nő: mennyivel inkább törvényesen álíthatjuk azt, hogy a' nemtelen hitveseknek együtt szerzett vagyonok olly esetben, midőn a' férj ellen pazérlás meg nem bizonyosodik, a' keresményen fekvő, 's házasság alatt közbe jött terhek által mind a' két közkereső részekről megemésztetteknek tekinteszenek; ne hogy talán a' midőn egyfelől a' hitvesi hozomány próbáit meghatározó Isó Rész 110. Czikkely jólelkű hitelezőinket a' házastársak határtalan szeretetük okozhatta kijátszástól megóvni látszatik, akkor más felől a' közkeresők, törvény hiánya 's kétséges szokás örve alatt, talán épen azon hitelezőkkel, kik kenyeret nyújtának a' férjnek keresetforrását nem vizsgáló nő kezébe, a' közhitelbe vágó közszerzői jognak terhes sullyát sirattassák.

Elias István kir. tab. ügyvéd.

Hóhér a' gőzhajón.

Nem rég a' Seinet hasító gőzhajók' egyike, a' szép Theodore, Melun' partjai hosszában úszék Paris

felé. A' beszélgetés élénk lón a' hajófedelen és közönséges, mivel egy órával a' gőzös' Melunbe érkezte előtt nagy dolog történt ottan, t. i. egy gonosztévő végeztetett-ki. Itt néhány embert veve-fel a' hajó.

Az útzók susogák egymás' fülébe: „a' hóhér a' hajón van!“ de senki nem ismerte őt. Mindenki nyugtalanul tekintgete szomszédjára, 's félénk újságvágygal vizsgálgatá azt, hogy ha talán rajta valami jelét fedezhetné-fel mesterségének; e' szerint némi kedvetlenség szállá-meg csakhamar az egész társaságot, melly különben épen nem szokott uralkodni a' seinei gőzhajókon, hol az útasok hamar megismerkednek 's egymáshoz közelednek.

A' hajó' hátulján, a' karzat' legkeskenyebb térén, nem messze a' kormánytól, egy beszélgetés voná magára a' figyelmet, mellyet a' hajóstársaság' nagy része hallott, mivel elég fenszóval történt. „Ön foglalatossági sok bajjal járnak“ mondá az egyik. — „Valóban, alig lehetne azt leírnom,“ válaszolá a' másik, „mivel műszeremet szüntelen magammal kell hordoznom, 's szemesen vigyáznom élére, hogy azzal egyszerre vágassak.“

Ekkor a' köz figyelem a' beszélőkre szegült. A' legmélyebb csend uralkodott a' hajófedelen.

Az egyik folytatá: „Megtörténik-e néha, hogy nincsen Önnek foglalatossága?“ — „Csak ritkán“ felelé a' másik kezeit dörzsölve, „megvagyok felőle győződve, hogy ebben az esztendőben egy fejet sem hibáztam-el, pedig elvágtam vagy harminczat.“ — „'S mindég szerencsésen?“ — „Mindég.“ — „És e' munkánál nincsen Önnek szüksége segítőre?“ — „Egyetlen egyre sincsen, csak az elásáskor veszek magam mellé egy inast.“

Az útzók öszvedugák fejüket és susogák: Nincs kétség benne! Ő az! — E' lassú értesítés szájról szájra ment, 's útzónk csakhamar a' legélénkebb újságvágy' tárgya lett. Nagy sokára ezen ember, kire szemait mindenki némi félelemmel függeszté, felállott, hogy magának egy iccze sert hozasson. Elérkezvén a' ser, abból szomszédja' poharába is akart tölteni, de az nagy udvarisággal menté magát, hogy ő sert nem szokott inni; mások, kiket kínált, hasonlólag vono-

gaták magokat. Midőn a' pinczér a' második palaczkot nem elég hamar vitte, kiáltá néki mérgesen emberünk: „mais arrive donc bourreau!“ (ugyan jőjj már hóhér!) A' pinczér, kinek sokat kelle futkosnia, mormogá néki, hogy a' maga nevét más becsületes emberekre ne ragassza.

„A' magam nevét?“ mosolyga bámulva az idegen. — „Igen, igen, a' maga nevét“ felelé a' legény, azt gondolja az Úr, hogy azt még nem tudjuk? Mint-hogy hát maga mondá az Úr — hogy fejeket vagdal, inásával, 's elássa — az Úr Melunból jó, hol lenyazakázá azon embert — az Úr hóhér!“

Minden visszahökkenet egy lépésnyire, vagy ide 's tova rugtatá székét. — „No ez ugyan furcsa dolog“ mondá az idegen kaczagva, kihúzá zsebéből útlevelet, 's olvasák belőle, hogy ő egy — a' megye' legelőkelőbb kertbirtokosi közül, ki egy műszert találtfel a' növények' beoltására. A' mit ő a' lefejezésről beszélt, azt a' fákról, virágokról 's káposztákról értette. Az egész társaság hangos kaczajra fakadt, 's a' vélt hóhér nyájasan köszönve partra ugrott.

U g r á s o k.

Ha barátomnál egy nyomorú vándor szállásolván, elég jó megengedni, hogy önt is az lássa-el ebéd vagy vacsorával: hidje-el barátom, hogy árkot ugrott, — 's mellyet? az emberség' árkát.

Ha urambátyám egy beteges csibéért, azt kinek nincs igaza szabadon bocsátja; azt pedig, ki talpig igaz, mint semmit nem nyújtót, talán még börtönbe is záratja: megengedjen urambátyám, ha ezt kiáltjuk: árkot ugrott, — 's mellyet? az igazság' árkát.

Szívos Mihály.

Rejtett szó.

123456 Most falu, hajdan erős vala, 's egy megye vette nevét itt.

2345 Szúrd-meg utól, 's sebesen perega' deli lyánka kezében.

15324 Három előm' ha iszod, szesze bélyegez e' nevezettel.

1234 Csepp az egész, de erős, 's neve hősi magyar kapitánynak.

651 A' csata vérmezején hadi lárma között szava hangzik.

123 Szíved', eszed', kebeled' tüzesíti kevés, de sok elront.

Prófét János, borsodífi.

Jegyzet: A' 10dik számbeli Rejtett szó Vendégszem, vagy Pápaszem.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

12. Pesten, Február' 10dikén, 1836.

A' selemtenyésztés hasznáról és a' jó gom- bolító intézetek rendszabályairól.

Olaszországban a' selemtenyésztők között már ré-
gi időktől fogva ezen közmondás uralkodik: Chi
ha foglia di mori, ha seta, e chi ha seta,
ha oro. (Kinek eperfalevelei vagynak, annak
van selme; kinek selme van, annak van aránya.)
Valóban igaz közmondás, mellynek mind azon
tartományokat kellene lelkesítnie, mellyekben a'
selemtenyésztést eszközölhetni, 's a' hol még a' leg-
jobb helyezetnek daczára is, szunnyadoznak és nem
ébrednek-fel fris és munkás létre. Mindazon ipar-
ágaknál, mellyekből az országnak csak egy oldalú
nyereség kezeskedik, ott tanácsosbnak látszik illyes-
mit magános emberekre bízni, hogy a' concurrentia
által az illyen iparág emeltessék; hanem azon ipar-
ágoknál, mellyek az ország kincstárát és az ország
boldogulását olly hathatósan segítik, mellyek olly lát-
hatóképen árasztanak hasznot az igazgatókra és az igaz-
gatottakra, mint a' selemtenyésztés, ott szükséges,
hogy az illyen ág rendkívüli vagy szokatlan eszközök
által támogattassék.

Már Kr. e 2700dik évben Hoangti császár Chi-
nában, hogy népét boldogíthassa, selemtenyésztést
indított. Ha Svédországban, mint az 1825ki Journal
említi, közelébb a' földcsark körhöz a' selemtenyésztés-
gára és erejére nézve a' langyosabb éghajlatokéval
vetekedik: miért nem hozattathatnék-elő Honunk
áldott földén is olly finomságban, mint Olaszorszá-
ból hozatik, mellyért hallatlan öszvet pénz pen-
dül-ki. — Lombárd - Velencei királyságban, ide
számítván olasz Tyrolt, közönséges években a' selem
productum tesz 4,800,000 fontot, számítván 21 frank-
jával (23 kr. p.) fontját, tesz 100,008,000 frankot vagy
28,800,000 Rhtallért. Ezen természtésből mintegy $\frac{2}{9}$ rész
marad az országban; a' többi Francia-, Angol- Né-

met- és Magyarországekba szét hordatik. Napoleon előtt történt felszámolása a' selemnek Olaszországban Tirolissal együtt jövedelmezett 3,600,000 fontot. Piemont 1,225,000. Sicilia 850,000. Nápoly 1,000,000. Parma és Piacenza 650,000. Nizza grófság 200,000. Öszvet 7,525,000 font. Angliába ment 1825ben Olaszországból 1,716,734 font nyers selem és organsin vagy czérnaselem, mellynek értéke, az adó nélkül fontját általánosán véve $19\frac{1}{2}$ sillingel, 1,673,816 font sterlinget, vagy 11,298,228 Rhtallt tett. Németországnak kell évenként 2,000,000 font selem, melly nagyobb részint Olaszországból jó. Innét gyaníthatni az Olaszországi selemkereskedésnek fontosságát. Ha tehát ezen országok olly tömérdek selemnek előhozásával annyi pénzt csábítanak-el tőlünk: nem volna-e óhajtott dolog szegény népünket arra bírni először is, mint Olaszországban, hogy mivel minden józan javaslatok szerint a' selemgubók csak a' közemberek által hozattathatnak elő nagy mennyiségben, fejer eperfagallyakból duggolók által egy lábnyi leszurással sövényeket hozzanak elő, főleg a' tűzianyag hiányában szenvedő tájakon, mivel az eperfa tűzre 's mindenre alkalmas. Hogy egyes emberek több mennyiségben hozhatnak-elő selemgubókat, kitetszik H a z z i úr munkájából a' 95. l. Ebből az is kitetszik, mit kell az igazgatóságnak egy országban a' selemtenyésztésre nézve tenni, és itt adok egy kivonatot belőle. A' választott mondás, mellyet H a z z i úr a' mellett felvesz, a' következő: „a' selemtenyésztés legyen népségi — egy mellékes dolog, egy mellék keresmény a' cselédek, gyermekek, szegények, öregemberek számára. Hasonlókép ajánljuk továbbá Görög- Olasz- és Francziaországok példájára, a' szépnem gyenge kezeinek, kik úgy szólván játszva, hat hét alatt az ő legszebb ékességeiknek egyikét gyermekeik és butoraik számára — a' selmet — legkevesebb költség nélkül, magok termesztetik; az igazgatóságnak kötelessége, a' mellett csak a' buzdításra és gyámságra ügyelni.“

Engednék csak magokat sokan felébreszteni, hogy azon érték szerint, mellyel Isten mindenkit megajándékozott, egy keveset a' nép eledelének megkeresésére,

előmozdítására segítők lennének, vagy a'hoz átfátások szerint segítő javaslatokat adnának! Mennyi jó származnék abból, ha Voigt úr példájára azok, kik falukon laknak, és kissé több mint közönséges gondolkozási erővel bírnak, gondoskodásaikat oda igazítanák, mint kellessék a' pórembert több szorgalomra, a' mezei productumok megmunkálására és elhasználására lassanként szoktatni, vagy új módokra tanítani, a' mi által élelmét megkereshetné. Különbféle úton lehetséges, öreg értéketlen embereknek és gyermekeknek alkalmat nyújtani, hogy kezeikkel valamit keressenek, a' mi nekik kenyeret szolgáltat; így a' koldusok száma kissebbíthetik, vagy legalább oda vezet, hogy azokat munkára útasíthatni, kik lustaság miatt magokat mentegetik, hogy semmit sem tudnak keresni. Fölösleg volna e' felett mélyebben szétterjeszkedni, mivel ezen véleményeknek igazságát senki sem fogja kétségbe hozni. — Fájdalom, hogy ezen eperfa- és selem-termesztésre éppen alkalmas éghajlatot használni nem tudjuk, hol az eperfát nem úgy mint Olaszországban, 30 év után már új ültetvényekkel kell kijobbíthatni. Pest városának József nevezetű hóstádjában a' plébániához udvarán egy 100 évű tölgyfának vastagságával vetekedő eperfát szemléltetni, mellynek ültetőjére senki sem emlékezik, bizonyára felül üti az 50—60 évet. Minő köszönettel venné az alföldnek rengeteg pusztáin sok birtokos, ha illy eperfákkal ékeskedő erdőcskék volnának csak minden négy falu vidéke középpontján, legalább az unokák számára ültetve, hogy legalább jövőendőben megszűnne a' marhaganajtózek bűdös füstjénél fűtés és főzés. Így talán annakutánna a' selemtermesztés jobban meglepné a' magyar szépnemnek kedvét, kinek kedvéért majd legtöbb pénz megy ki Olaszországba. Szépeink ruhatárát megfutni pillanatokkal elég, hol a' legdrágább, már nem appetírozott fátolselemből, hanem a' legfinomabb organsin (czérna) selemből, nem sima, hanem façonírozott (hoporjázott) selem öltözetek divatoznak. Ez úgy szólván mind külföldi drágán vett selem. De legközelebb honunk fővárosában mulató lelkes angol utazók kíváncsiak lévén Valero úr Honunk leghíresebb gyáro-

sának kéziművészetét szemügyre venni, 's ott magyar selmet láthatni: — mintegy visszahökkenve, szemlélték magyar selem helett a' külföldi olaszt. — „Gyapju, gyapju“ 's már most lassanként „merino, merino“ honunkban hallatszó; jól van, az mind igaz, hogy a' gyapju kenyérczikk, de szépeinknél kiknek hódolnunk kell, a' gyapjú csakugyan selemmel takarva fog mindég viseltetni, és csakugyan bélfonál marad minden időben a' selemszövetnél. Hiszen a' napokban láttam a' legszebb organsin selemből façonírozott szövetű két felduzmadt pávafark formán hosszú két foszlánnal ellátott bozontos nyakravalót divatozni arany csipkéekkel ifjonczaink nyakán; tehát nem merinoból vagy gyapjuból. Innét csak azt következtethetni, hogy a' juhokat a' selembogarakkal rokonoztatni kell, azaz az epreserdőkben a' juhok is megférnek, ha a' revierek a' juhoknak kellemetes fűvekkel elláttatnak; az eperfa, főleg magából a' legjobb illatot öntő nagy levelű eperfa, ernyőzeteiben a' gyapjú sem lesz olly durva mint a' kopár helyzetek legeltetésében. Mi teszi Spanyolországban a' gyapjú legnagyobb finomságát, mint az ernyős hegyek közti juhlegeltetés? Valljon honunkban is az erdős és hegyekkel telt részek nem hoznak-e finomabb gyapjút-elő? — Tehát a' selemtenyésztést nem kellene olly annyira a' juhok miatt megvetni, és a' juhtenyésztést minden esetre mint kenyérczikket még nagyobb divatozásba kell tenni. Majd nem is kell említenem, hogy az epres revierekben a' cserje eperfák között a' le nem kaszált mindég fenálló és virágzó növények a' méhtenyésztést leginkább ápolgatják.

(Vége következik.) Némethy József.

A' meghalás' physikája.

Mihelyt a' test mindenképen kinötte magát hosszára szélire, azonnal zömökül vagy öszetömegül, és ezen időtől fogva erőtelenül. Harminczöt 's 40dik évben történik ez. A' bőrök porczogókká, ezek csontokká változnak, ennél fogva a' tagok megfásulnak, a' forgók akadályoztatnak; az inszálók keményülnek, a' bőr fejrőségét elvesztvén megránczosodik, a' haj, nedve kiszáradván, megöszül, a' fogak kivesznek,

az ábrázat elrútul, a' test meggörbül. Negyven, — hatvanig csak alig venni még ezeket észre; de 60—70nig már sűrűbben következnek egymásra. Hetven után már igen érzi az ember az ő romlandóságát, mellyre a' tehetetlenség 's végre a' halál következik.

Idővel a' test' minden mozgásai elnehezülnek, a' folyó nedvességek nem folynak szabadon az erekben; a' kigőzölgés szűnik, a' vér készítése rendetlenül megy végbe; a' gyomor nehezen és soká főz. Nincs tápláló nedvesség, ha van is, már a' megfásult inak nem fogadhatják-el, 's annál fogva a' testet nem táplálhatják. Érzése, nervusai tompulnak, a' vér megromlott. Így hát a' test kemény részei annyi mintha megvolnának halva — mivel többé nem tápláltathatnak. A' test azért lassanként és darabonként hal-el. Mozcásai grádicsonként kevesebbednek, az élet észrevehetetlen romlásokkal aluszik-el. A' természeti halál csak a' fogyó életnek végső grádicsa, az életerőknek utolsó elenyészése, mellyel maga az élet is oda van. A' milly' szükségesek ezen romlandóság okai, olly' elkerülhetetlen a' halál. Mi az ő közelítésének idejét sem nem hosszabíthatjuk, sem a' természet törvényeit nem változtathatjuk. A' mit némellyek képzeltenek élethosszító orvosságok felől, mennyei quintessentiákról, más vérnek beeresztéséről; és testünk megifjítására 's halhatatlanítására szolgáló egyéb eszközökről: azokat olly nevetségesnek tarthatni, mint a' megifjító forrásokat, mellyekből ha a' vének isznak, azt mondja a' mese, hogy ifjúságuk visszaadattatnék.

Ezen okok szüntelen rontják, a' testet, 's naponként közelebb viszik feloldoztatásához. A' halál tehát — ez a' nevezetes és olly rettentő elváltozása a' mi testünknek — a' természetben nem egyéb, mint utó árnyékolatja előbbi állapotunknak. Az élet elébb kezd elalunni, mintsem valóban kialszik. Grádicsonként kezdünk-el élni; grádicsonként halni.

Miért félne tehát az ember a' haláltól, ha életét úgy használta, hogy nincs mit félnie az élet következeseitől? Miért tartana az ember egy olly szempillantattól, mellynek eljövetelére számtalan hasonló rendbeli szempillantatok által olly gyengédeden készíttünk; ha a' halál szinte olly természetes mint az élet;

vagy ha mind a' kettő egyformán ér bennünket, a' nélkül hogy éreznénk és észrevennénk? Az emberek jobbra csendesen és fájdalom nélkül halnak-meg. Ha kérdőre vesszük az orvosokat és lelkitanítókat, kik a' halálos ágy mellett az emberek utolsó cselekedeteikre vigyázni, és utolsó érzéseiket szorosán megjegyezni szokták, abban mind megegyeznek, hogy csak kevesen láttatnak sokat szenvedni, és a' forró hideg-lelősöket kivévén, kiknél rángató vonaglások éreztettek, kevesen láttatnak a' halálban nyughatatlanoknak lenni. Sőt az is bizonyos, hogy a' halállal vivődő embernek nézése sokkal iszonyúbb a' körülállókra, mint nehéz a' haldoklóra nézve. Nincs-e elég példánk olly emberekre, kik már a' halál révében voltak, és semmit sem tudtak mindazok felől, mik az alatt velök történtek, és még a' felől sem, mit éreznök kellett. Ez idő alatt tehát valósággal megszűntek élni magukra nézve, és méltán kikellett törülnök életök napjai közül mindazokat, mellyeket azon magukról nem tudás állapotjában töltöttek-el.

Tehát jobbra minden emberek a' nélkül halnak-meg, hogy a' halált valóban éreznék; és azok között is, kik a' legvégső szempillantásig tudnak maguk felől, kevesen vannak, a' kik ennél fogva tovább is élni nem reménylenek.

E' szerint a' halál valóban nem olly rettenetes, mint mi képzeljük. Míg tőlünk távol van, addig igen rosszul itélünk felőle. Hasonlatos ő egy lélekhez, melly bennünket bizonyos távolságra ijeszt, de ha közelit, eltűnik.

Éreztünk-e valami rendkívüli gyönyörűséget, valami hirtelen, eleven és elragadó örömet abban a' szempillantásban, mikor a' lélek testünkkel egyesíték? Épenséggel semmit sem. Ez az egyesülés úgy esik-meg, hogy észre sem vesszük. 'S az elválás is nem ugyan azon módon esnék-e meg a' nélkül, hogy mi azt éreznénk? Mi okból kellene valami rendkívüli fájdalomtól tartanunk? Honnét jönne ez a' fájdalom? Mi okozhatná azt? A' lélekben lehetne-e helye vagy a' testben? A' lelki fájdalomnak nincs más kútfeje, mellyből eredhetne, mint a' gondolkozó erő. A' testi fájdalom pedig mindenkor szoros egyarányúságban

áll a' testnek erejével vagy gyengeségével. A' természeti halál szempillantása, a' test legnagyobb erőtlenségének ideje is; és hát ha még tudna is valóban fájdalmat érezni, a' fájdalomnak csak igen észbe vehetetlen mértékét érezi. De vegyünk erőszakos halálos esetet. Tegyük-fel, hogy egy embernek fejét az ágyúgolyó elhordja. Valljon tovább tart-e az ő fájdalmas érzése egy szempillantatnál? 's lehet-e ő ollyankor elméjével úgy jelen, hogy az a' fájdalom neki soká tartónak, egy órányinak, egy napinak, egy századnyinak tetszhetnék? Hiszen az igen rendkívüli éles fájdalmakban nincsen helye semmi gondolkodásnak vagy elmélkedésnek. A' mellett az igen erős fájdalom, ha csak kevés ideig tart is, már elájulást, vagy épen halált okozhat. Mert testünknek valamint hogy csak bizonyos mértékű ereje van: úgy csak bizonyos mértékét állhatja-ki a' fájdalomnak. Mihelyt a' fájdalom ezen mértéken felül hág, már nem éreztetik, mert erősebb magánál a' testnél. 'S ha annak elhordására is erőtelen, annál inkább azt a' lélekkel nem közölheti, mellyel csak addig van közösülésben, míg az érzőeszközök munkások.

Sokan kevesebbé félnek a' haláltól, mint annak kínjaitól, mellyekkel végbe megyen: ezekről különösen gondolkoznak, pedig alap nélkül. Tehát,

1. Az ember a' halálról semmit nem tudhat, mert az, az életerőnek elvesztése, és egyedül ez az életerő csinálja azt is, hogy a' lélek a' testet érezhesse. Abban a' mértékben tehát, mellyben az életerő elvész, vész-el az érzékenység ereje, és a' magunk tudása, és mi el nem veszthetjük életünket, hogy egyszersmind, sőt hamarább, az élet érzését is el ne veszítsük.

2. A' tapasztalás is ezt bizonyítja. Mindnyájan valakik a' halálnak első grádusát elszenvedték, és azután ismét az életre visszajöttek, egyformán azt állítják, hogy ők a' halálból semmit sem éreztek; hanem ájulásban vagy magukon kívül voltak. Meg ne engedje az ember magát csalni a' reszketések, rángatózások, fogcsikorgatás, kapkodás, hörgések 'stb. által, mellyeket némelly halál révén lévőknél tapasztal. Ezek a' történetek csak a' nézőkre nézve kínosok, a' halál fia pedig ezekből semmit sem érez.

Épen olyan volna az is, ha az ember a' nyavalya-törősnek rettenetes rángatódzásaiból az ő belső kínos voltát akarná kihozni. Ez sem tud semmit mindazokról, valamellyek nekünk olly irtóztatóknak lenni látszatnak.

Lévay László.

Orvosság a' mostani marhadögben.

Egy jeles miveltségű 's széles tapasztalású úr M. J. marháit a' mostani dögben igen egyszerűen így orvosolja: a' beteg marhákat az egészségeseektől legelőször is külön választja, azután ha jó hasmenésen kezdődik a' betegség, azt a' természetre bízza; ha pedig kemény ganajlason betegszik a' marha, először egy friss tojást önt-le szájába, utánna nyomban fél ökölnyi lúdsírt ereszt-le, 's ha e' meg nem indítja 10 óra mulva ad a' betegmarhának egy iccze édes téjben egy negyediccze lenmagolajt, 's e' már akkor megindítja 's kitisztítja a' marhát. Ha pedig az ember a' hasmenést elakarja állítani — a' mi ugyan nem tanácsos, kivévén ha nagyon el van gyengülve a' marha — akkor egy iccze borban köménymagot 's paprikát kell főzni, 's azt beadni; elállítja a' hasmenést. A' tapasztalás azt mutatta, hogy ezen orvoslás mellett 100 darab marha közül, csak 16 darab hullott-el.

Közlé S. Terelmes Mihály.

A n e k d o t a.

X. helységben Y. úr vacsorára hívatván, épen akkor érkezett vendégét is kikéreté magával vihetni. 'Szívesen látjuk' izenettel ment-vissza a' vendéget ajánló szolgáló leány. Y. úr odaértükkor bemutató vendégét, kit is a' pozsgás falusi gazdasszony imígy idézlett: „nekem uraságodat nem tetszik ismerni.“

Szívos Mihály.

Rejtett szó.

Ritkán lehetnek-el menyegzőben nélkülem,
Ámbár nem sok gyönyört találhatnak bennem;
De némelly úrfi, ha nem volna rest tagjaimat számlálni,
Nevét kedvesének egészemben még el bírná találni.

Ó Becséről Baranyai Mari.

Jegyzet: A' 11dik számbeli Rejtett szó Borsod.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

13. Pesten, Február' 13dikán, 1836.

Huszár-dal.

Gyere pajtás katonának

Fogjuk pártját a' Hazának
Felejtse-d el minden bajodat
'S kösd oldaladra kardodat.

Nincs szebb élet a' mienknél
Csak a' menyország szebb ennél;
Ha magam' kicsinosítom
Egész falut elcsábítom.

Ha jól tartom paripámat
Félre ütöm a' sapkámat;
Elballagok a' korcsmára
'S iszom másnak kontójára.

Akár meddig masírozok
Én gyalog nem fáradozok;
Nem töri a' pak hátamat
Sem a' kemény út talpamat.

Ha lovam botlik vagy kettőt
Nem gondolok vele, mert őt,
A' lakatos csinálmánya
Árkon bokron általhánnya.

Lépj hát bátran ez életbe
Ha magyar szív ver mejjedbe;
'S mikor a' veszedelem nagy
Mutasd-meg azt hogy magyar vagy.

Ha magyar a' neved 's véred
Ha jó Istenünket féled:
Ne félj, megáld ő bennünket
Mint rég vitéz őseinket.

Éljen ez a' vitéz nemzet
Mellyet a' vitézség nemzett;
És csak azért él, és éljen
Hogy vitéz nevet viseljen.

T. P.

A' selemtenyésztés hasznáról és a' jó gombolító intézetek rendszabályairól.

(Vége.)

Azon országokban, hol a' selemtenyésztés foglatossága virágzik, a' nyert gubókat a' selemtermesztóktól a' gyárosok egy emelkedő vagy csökkenő áron, már a' mint az idő járása a' termesztésre alkalmas vagy ellenkező volt, jóságuk szerint öszveszedik veszik, ők rendesen kiválogatják és a' fonóknak tökéletességeik szerint a' legombolításra minden fajta selem elosztatik. Ezáltal a' gubók hasznosabb megnyerésének szükségé miatt kényszerítve és a' selemtenyésztésről való nyomtatott útmutatásokhoz mindég csatlott legombolításról szólló oktatás által serkentve, iparkodik mindenki nyert gubóit vagy maga legombolítani, vagy fizetésért legombolítatni, hanem, kárára, belőle kevés és rosz selmet nyer. — A' legombolítók azon csekely napok alatt, mellyeket évenként ezen munkásságban eltöltenek, olly kevésé tehetik magokat tettegi gyakorlottságba (routine) és arányos finom fonalat legombolítani olly kevésé tanulnak, valamint egy kenderfonónénak lehetséges volna egyenes és finom fonalat fonni, ha csak nyolcz napig tanulná azt; mert ha minden évben nyolcz napig fonni és a' többi időt dologtalanul kellene eltölteni kevés gyakorlatosságba tehetné magát az ember. A' gubóknak tömege sem olly nagy, hogy az ilyeneket jóságuk szerint kilehetne rendesen válogatni, és e' szerint különféle nemű selmet lehetne legombolítani, hanem a' legombolítók kényszerítvék, ha szinte csak kettős gubók az egyszerűektől, a' sárgák a' fejérektől, vannak is elválogatva, mind a' mi csak valahol a' legombolításra alkalmas, együtt legombolítani. De mivel a' gubók a' magokkal hordott enyvnek lassankénti felolvasztására, az ó szilárdságok szerént is egy bizonyos nagyobb vagy kevesebb fokát a' hévnek kívánják, akkor a' víz, ha a' gubók rendesen ki nem válogattatva gombolítás végett az üstbe vettettek, a' szilárd gubóknak nem elegendőleg meleg, vagy a' kevésbé szilárdoknak és tágaknak igen forró. Az elsőknél a' selem nem olvasztódik fel elegendőképen, a' gubók nem adnak tartós fonalat,

hanem igen gyakran elszakadoznak, az ingósak ellenben igen hamar felolvasztatnak, elannyira, hogy a' gomboliton pehelynél egyéb nem képződik. De mind a két esetben kevés és rossz selem készíődik. Ha tehát a' termesztők, főleg azok, kik a' termesztést kicsinyben vitték, munkásságokban szerencsések voltak is, és eperfaikkal aránylag nyertek gubókat, a' legombolítás módja szerint nevezetes hasznot vesztenek-el 's többet nyernének, ha alkalmok left volna a' gubóknak értékök szerinti eladására. — De hogy használja már most magának a' selemtermesztő azt a' keveset, a' mi évenként a' selemtenyésztésnél mint fátyolselem visszamarad, ha az útmutatások szerint akarja magát tartani, mivel nincs néki olly nagy gyűjteménye, hogy azt elébb rendes nemekre eloszthassa, aztán elkészíthesse és azoknak különféleségök szerint különféle fonalat is fonattathasson belőle? — Ha ez meg nem történik, akkor a' fátyolselem a' készítés által inkább megkevesesítetik mint szaporítatik, mert a' mi a' selemtermesztésnél mint fátyol megmarad, azt a' papir készítés melletti ringyrongyal hasonlíthatni egybe; valamint ezeket az elkészítés előtt bizonyos fajokra kell elosztani, épen úgy kell a' fátyolselmet is különválogatni. Igen hasznos volna tehát a' selemtenyésztésre, és főleg a' selemtermésnek erősebb szétterjesztésére nézve, ha a' termesztőnek alkalom szereztetnék nyert gubójának mind azzal a' mi pöhölynek és fátyolnak neveztetik, értéke szerinti eladására.

A' selemnek gombolítása tehát legfontosabb tárgy, mellytől a' selemtenyésztésnek minden jó kivitele függ, mert a' még jobban elkészített gubók is, ha az azokból való selem jól le nem gombolítatik, mindég kártékony jövedelmet okoznak. Ez leginkább függ a' selemnek magános személyek általi legombolításától, kik azt részint rendesen nem ismerik, vagy szükséges gondossággal nem viseltetnek iránta: mert hogy az előbbeni század utolsó harmadának közepette is, Prussiában már jó selem fonatott, megmutatta Matteo Liverati, midőn jelenti, hogy látott selmet, melly Herzberg minister jószágában gombolított-le, mellyet a' Piemontitól nem lehet megkü-

lönböztetni; épen olly tökéletesen estek-ki a' sima façonírozott anyagok is, mellyeket a' nevezett minis-ter Berlinben az említett selemből ugyanott elkészítetett. Már akkor voltak a' gombolítók Piemonti mód-
ra szerkeztetve, melly legjobb volt Európában; ha-
nem Liverati is panaszolkodott, hogy különösen
a' kissebb helyeken, a' tudatlan gombolítónék által
a' selem igen elrontatik és azok a' tulajdonosnak, úgy
mint az általános közjónak, igen nagy kárt okoztak.
— Már most itt jó az elő, a' mit javasolni szándé-
kozom, hogy gombolító intézeteket kell az ország ré-
szeiben építeni, mellyekbe a' selemtermesztő az ő gu-
bóit küldhesse, hogy ott legombolítathassanak. Nem
történhetne-e ez meg Honunknak minden megyéjé-
ben? Azt meg kell engednem, hogy egy oskolaházban
ritkán található a' gombolításra rendesen alkalmazott
helyet, azért soha sem gombolítathatott le jó selem,
mivel a' bútorok mindég rosszak voltak, és
most is azok. A' közönséges meleg levegőnek szabad
hozzá járulta július, és augusztus hónapokban a' le-
gombolításnál igen szükséges, hogy a' selem a' léghúzó-
dása által hamar száradjon, és természetes fényét
megnyerje. A' magános emberek kényszerítvék egész
őszig gombolítani, midőn a' lég már igen hives, és a'
selem rendesen nem száradhat. Azoknak, kik a' szabad
légen gombolítanak, van ugyan elegendő helyök, ha-
nem gyakran még az idő is hátráltatja őket. Egy író
a' hátráltatásokat, mellyekre falukon főleg az oskolata-
nítók néha akadnak, igen élénken festi-le, úgy hogy
abból következtetni lehetne, hogy sokan azok közül
akadóztatnak a' selemtenyésztést tovább folytatni. Így
szóll az író: „Gondoljuk-meg csak az ilyen tanító-
nak szükségét és gondját, az egész szolgálati díja tesz
tán 100—140 forintot. Már most olly szerencsés, hogy
termeszt 20 font selmet; ő maga keveset gombolíthat-
le, ha szinte érti is, hogy kötelességének mint jegy-
ző és tanító eleget tegyen, és valamit el ne mulasson
szolgabíráitól reá bízott dolgaiban; már most tán sen-
ki sincs a' faluban ki gombolítani tudna, vagy nője,
ki egyébkor gombolított, betegen fekszik, tehát más
oskolamesternél kell néki gombolítatni: de ki tudja,
ennek tán tulajdon selmével elég baja van, így sem-

mi sem marad néki egyéb hátra, mint gubóit fele áron, vagy tán még alább is elharácsolni. Ismerek több eseteket, hol a' pór nép egy font főtt gubókat legjobb tulajdonságban $7\frac{1}{2}$ ezüstgarason, legfeljebb $12\frac{1}{2}$ egarason adott-el. Ezekből 7 font, legalább is 1 font selmet adott volna: tehát 1 Rhtall. $22\frac{1}{2}$ egr., vagy legfeljebb 2 Rht $27\frac{1}{2}$ egr. árut adott-el, melly a' legombolítódíj lehúzása után 5 Rhtallért ért volna. Másoknak alkalmatlan helyzetjök vagy rossz vizök van — kínozzák magokat az ön gombolítással, és ha már most selmököt a' gyárosokhoz viszik, ezek nem akarják tőlök megvenni, vagy csak felét fizetik-meg annak, a' mit a' jól gombolított selemért fizetnének, sőt még a' jól gombolított selem is alább fizettetik, mivel a' vevők már sok ízben megcsalattattak.“ In-nét gyaníthatni már most, hogy, a' mint fentebb már említetett, jó gombolító intézetek hiányával vagyunk. Oda kell tehát iparkodni, hogy illy nemű nagy intézetek állíttassanak-fel, hogy a' mi selemtenyésztőink az Olaszországiakhoz képest nyert gubóikat, tüstént a' selemiszüret végeztével, valódi értékök szerint eladhassák; így minden gondtól mentek lehetnének. A' nagyobb mennyiségű selem legombolítása mellett a' gubókat is szorgosabban szétválogathatni, és egyarányuabban legombolíthatni. Az illyen jól legombolított selmet drágábban adhatni-el, a' mi által aztán a' gubóknak ára is emelkedni fog; sőt a' selemtenyésztő, ki a' rendes gondosságot, a' selemhernyótenyésztésnél használni fogná, aztán bizonyosan számolhat reá, hogy jövedőben ugyanazon mennyiségű gubókat, mellyek egy font selemre megkívántatnak, majd olly jól megfizettetve nyerendi-meg, mint a' belőle nagy fáradsággal legombolított selmet. Tehát fáradságot és időt fog nyerni, az ő, és az övéinek egészségét a' gombolítás általa' szűk helyeken nem szerencséteti, és mégis ugyanazon jövedelme lesz a' selemtermesztésből. Mind e' mellett nem rontathatnék-el annyi falusi selem a' legombolítás által, mint eddig, és a' fátyolselem, melly nálunk most épen nem használtatik, hasonlókép feldolgoztatnék és eladattathatnék. Hogy a' selemtenyésztés valóban haszonnal hajthatassék, a' gombolító intézetben a' selemnek viszá-

lását vagy czérnálását is (mouliniren) kell egyszersmind az intézetbe beiktatni, valamint Olasz- és Franciaországokban is hasonlókép történik, hogy a' selem mihelyt legombolítatott, meg is czérnáltassék. Ime egy számolat a' selemgombolításáról: Megengedvén hogy Honunkban nyert selme gubóinknak az Olaszországi gubókénak épen semmit sem enged, mivel ezen eset valóban be is teljesedik, mert a' külföldi gubóknak p. o. Lombardiából, a' belföldiekkel tett egybehasonlítása egészen a' belföldieknek javokra esettki. Egy font olasz selem a' Magyarországi selemgyárosnak általán véve kerül 8 Rhtallba 10 e.gba. Itt kerül a' legombolítása a' selemnek, ha a' selemtermesztők idegen számadásra gombolítanak, 20 ezüstgarasba, a' vizsálás 1 Rhtall. 5 egaras, öszvet 1 Rhtall. 25 egar. Ezt a' 8 Rhtall. 10 egból lehúzza, marad 6 Rhtall. 15 Egr. melly ár egy 7—8 font gubó mennyiségért, melly egy font selmet adna, fizettethetnék, számoltassék még 1 Rhtallér is le, mivel tán a' gubók nem egy arányú tulajdonságaik, és 15 egr. a' helyzetért és műszerért, mivel a' mi selemaratásunk igen csekély, a' nagy készültek költségének kielégítésére, azért mi még olly olcsón nem gombolíthatunk és czérnáltathattunk, mégis fentmarad még 5 Rhtallér, és sokkal drágábban ritkán fizettetik a' tulajdon gombolítatu falusi selem, a' gombolítás díja levonata után. Következőleg 8 font leölt jó gubót 5 Rhtallal, vagy fontját $18\frac{3}{4}$ Egarassával lehetne fizetni. Lombardiában egy font gubó kiválasztatlan a' kettősökkel együtt általánosán $12\frac{1}{2}$ Egarassával fizettetik. Ebből ismét kitetszik, melly fontos dolog nagyobb gombolító intézeteket felállítgatni, hogy a' selemtenyésztés valahára lábra kaphasson. Ha tehát Olaszországban Mylius úrtól feltalált gombolító műszer Honunkban is úgy mint más országokban, és legalább mind egyik megyében egy, létre hozattatnék 's egy gombolító intézeti elnök is (direttore di filanda) melléje állítatnék, így ezen intézetek által a' selemtenyésztésnek torkolatjából, egy nevezetes gát háríthatnék-el. Turin és Mayland tájékain nagy gombolító intézetek szemléltethetnek (Filande) a' hol 200—300 asszony személyek foglalatoskodnak a' gombolítás-

sal. Mindegyik filandánál kéznél vannak egyszersmind a' selem moulinirozására vagy vizsgálására való műszerek is, Mylius úr gombolító intézetében Bufalorában naponként 225 font selem gombolítatik-le. Némmely intézetekben, az egyes gombolítók, egyes emberek által hajtatnak, másokban, nevezetesen Mylius úréban, mind valamennyi egy víz kerék által tétetik mozgásba.

Az egész selemtenyésztés igazgatását és minden azzal egybekötött munkásságot sokkal czélirányosabban viszi véghez egy társaság, melly a' dologhoz való szeretetből és hazafiúságból munkálódik itt és azért sokkal gyorsabban és czélirányosabban halad előre. Azért Bajorországban a' mezeigazdasági egyetemnek egy tulajdon kiküldöttsége, a' végre képezte magát, és a' legjobb következménnyel munkálódott már, mivel különféle a' dologhoz értő egymikből állott össze, kik közül mindegyik a' leghasznosabb szolgálatokat teheti-meg, és a' jó, szép és hasznos dolgok iránt való érzelemből mindedig minden tehetségéből megis cselekedte. — A' selemtenyésztés felébresztésének egy kormányznak részéről kellene megtörténni és meg is történhet: 1.) Nagy számú és jó eperfáknak nem különben az eperfa mának, és hernyótojának megszerzése által. 2.) A' legjobb fajta eperfáknak (*der Philippinische Maulbeer-Baum*, *Morus multicaulis* v. *cucullata*) nyilvános és magános helyeken való ültetése által. 3.) Az udvari kertészek, és erdőmesterek által. 4.) Az arról szolló útmutatások szétterjesztése által. 5.) Az oskolamesterek és jegyzők által. 6.) A' megkülönböztetés díja által a' selemtenyésztők számára. 7.) A' gubókért való jutalmaztatások által. — A' selemtenyésztésre megkívántató gyám áll: a) Az eperfák biztosításában a' gonosz emberek ellen. b) A' selemmunkások könnyű letelepítésében c) a' belföldi kereskedésnek biztosításában a' selemre nézve. d) A' kiviteli praemiumokban.

*Némethy József. *)*

*) A' tudós értekező' készen álló 's már a' censurán is keresztül ment illy czímű közhasznu munkáját: „*Honi selem bogártenyésztő'*“ a' nagyérdemű Kö-

A p h o r i s m á k.

Az ember szíve vagy ég vagy pokol. De szerencsénkre nincsen alá vetve a' sorsnak, hanem mi uralkodunk rajta. Szívünk' óhajtásának, felszóllításának és serkentésének csak erős akaratunkat kell ellene szegeznünk, 's mint szelid gyermek, béketűréssel fog engedelmeskedni az okosság akaratjának.

Az élet útjában az értelem ama szekér, melly minket elébb visz. Minél erősebb vagy gyengébb, jobb vagy rosszabb ezen szekér, annál szerencsésebb vagy szerencsétlenebb lesz az utazás. Azért mindennek gondoskodni kell, hogy ezen szekér mindenkor jó állapotban legyen, 's e' végre ezt minden nap jól meg kell vizsgálni, igazítani és gyakorolni.

Ritkán gondolkozunk a' jelenidő felől, 's ezt csak azért cslekesszük, hogy a' jelenből világot meríthessünk a' jövődőre. A' jelen ritkán a' mi célunk. Az elmúlt időt és a' jelent használjuk csak mint eszközt, a' jövődő idő célunk. Így szoros értelemben soha sem élünk, hanem — csak reménylünk élni.

Rumy Károly.

A n e k d o t a.

Abban az időben, mellyben még némelly lovag banyák a' Szent Gellért hegyre seprőiken széltire nyargalódtak, történt, hogy bizonyos helységben néhány illyes paripázó aggastyán törvényszék elibe idéztetett — kik között egy 50 éves hajadon is vala. A' Gellérthegyi tivornyaról való számadásra kényszerítetvén a' lovag rend, a' banyák megegyezőleg mind azt vallák, hogy ók tánczoltak. Kérdeztetvén a' pártás lovag is, azt felelte: hogy ő mit sem csinált, nem is tánczolt. Erre a' jegyző, jegyzőkönyve' szélére — mellybe a' banyák vallomását iktatá, e' jegyzetet írta: „a' vén leányt az ördögök sem viszik tánczolni.“

zönség' figyelmébe 's hathatós pártfogásába ezennel ajánlja a' szerk.

Rejtett szó.

Kis tagomnak, melly az éjjelt nappá teszi

A' consumens világ gyakor hasznát veszi.

'S fordítva, ha keilem mosolyg az egészen,

A' szem és szív róla édes gyönyört véssen.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: A' 12dik számbeli Rejtett szó Rozmarin.

Róza. Maré. Mina. Iza. Irma. Rozina. Riza.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

14. Pesten, Február' 17dikén, 1836.

*Hasznos recipe. *)*

A' jó kedv' hasznos fűszerszámát,
A' megelégedés' éltető balszámát,
A' tréfa', 's enyelgés' ízesítő savát;
Barátság mixturát szűrj, 's vedd csak a' javát.
Lelki 's testi erő friss esszenciáját,
Add hozzá az öröm édes tincturáját;
Keverd-él, 's arannyal fess-meg ha szintelen,
Detur, et signetur: élj vele szüntelen.

P. J. tábori fő orvos.

Á l o m.

Álom egész éltünk, szomorú 's víg képzetek egymást

Váltván jönnek elő, mint a' borúra derű.

Majd a' halál órája ha kong, 's szűk sírba idézi

Testünket, lelkünk' hajnala leszen örök.

Mi légyen tulajdonképen az álom, 's honnan van, hogy midőn lankadt tagjaink a' jótévő szendergésből merítik újulásokat, lelkünk előtt majd kedves, majd kellemetlen, sőt gyakran alélt állapotunkból erőszakosan felriasztó esetek, 's borzasztó jelenségek vonulnak-el? megfejthetetlen talány volt sok ideig az emberek előtt. Midőn még az emberi nem miveltségére nézve vagy bölcsőjében szunnyadozott, vagy porban játszott, örömet hitt mindent; a' minnek okát és összefüggését elméje egyszerre át nem látta, természetfelettinek, 's így az álmodást is úgy tekinté, mint a' bizonytalan jövődőt fedező fátyol félre lebbenését, melyre főképen a' vágy: 'későbbi sorsát tudhatni', ösztönözé. Innen eredtek a' minden régebbi nemzeteknél létező álommagyarázások. Az érczfogu idő feldulta az ó világ mohos maradványait, 's a' későbbi felvilágosodás túladott sok előítéleteken; csak ennek rongyolt maradványait engedte átszállani a' késő unokákra. Pirul az ész isteni eredetéért, midőn egyébiránt mivelt személyek 'álmos-könyv' után nyulnak,

*) Közli L. P.

hogy egy bigót alaptalan jegyzésből tudhassák-meg : mit rendelt sorsuk felől a' véghetetlen bölcsesség? Nem lesz tán kellemetlen erről egy két vonást példák-
kal világosítva közölni.

Az emberi erő igenis korlátolt, húzamos erőködés által lankad, végre egészen is tehetetlenségbe merülne, ha a' nyugalom balzsamában enyhülést nem találta. Más a' lélek sorsa, ez munkálni soha meg nem szűnik, akkor sem, ha műszerei tehetetlenségben hevernek. Így tehát mi mindég álmodunk, jól lehet arra nem emlékezünk, mivel érzékeink alélt állapotban vagynak. A' kī sokáig alszik, sokat álmodik, mert érzékei húzamos nyugvás után ingerlékenyek lesznek, 's képesek az álomlátás által okozott benyomás megtartására. Ifjú éveinkben gyakran álmodunk, 's rá is emlékezünk, mivel az ifjú test teljes erővel és étellel, 's rövid nyugvás után képes a' lélek benyomását elfogadni.

De minthogy míg e' porlakba van zárva nemesebb részünk, csak az által vehet benyomásokat, ál-
munkban pedig erre alélt érzékeink alkalmatlanok : honnan veszi lelkünk az anyagot, mellyel alvásunkkor foglalatoskodik? Ezt szolgáltatják részint külső, részint belső körülmények. Illyen lehet a' hang, a' világ, a' test rossz helyezete 'stb. Harangozni, vagy órat ütni hall valaki, mivel az illy hang különfele tárgyakkal van öszvekapcsolva, álmodhat templomról, temetésről, halálról, égésről 'stb. Ha testünk egy része alantabb van, a' vér oda tódulta kellemetlen érzést gerjeszt, 's magosról leeséssel vagy fenakadással gyötörheti az alvót.

A' belső körülmények, mellyek álomlátásra okot szolgáltatnak, vagy a' test kellemetlen érzéseitől, vagy a' lélek munkásságától erednek. Így, gyakran valami betegség lappang már bennünk, de ezt ebreni állapotunkban nem érezzük, mivel ereje még kissebb, mintsem hogy az életerő pezsgése közben benyomást okozhasson. Álmodhatja tehát valaki, hogy beteg, meghal, 'stb. és be is teljesezhet álma. Egy tanítóról beszélnek, hogy valahányszor rá következett a' vérhányás, mellyben néha szenvedett, azt a' megelőző éjjel megálmodta, 's reggel megis szokta mondani. A' má-

sik belső oka álmainknak lelkünkötől ered, hogy ha azt napközben igen megeröltettük, vagy heves indulatok, 's szenvedélyek nyughatatlaníták. Ezen benyomások nem enyésznek-el, mihelyt érzékeink a' nyugalom karjain eltompulnak, hanem hevességük miatt álmunkban is megmaradnak. Hányszor történik, hogy a' mit ébren teljes erőlködés mellett sem tudott kidolgozni valaki, azt önként fejt meg álmában. A' tanuló leczkéjét tévedés nélkül szavalja el, mit ébren tán más nap sem tehet. Ha szerfelett megbosszankodott valaki, tán álmában is fogja folytatni ellenével perlekedéseit; a' szerelmes álmában is kedvesével enyeleg 'stb.

Jóllehet a' képzelőtehetség gyakran erőszakos ugrásokat tesz álmunkban, de mégis a' fogatoknak, egymással függésben kell lenniök, habár ezen kötelékek igen gyenge benyomást tesznek is bennünk, 's ezért többnyire rájuk nem emlékezünk. Innen lehet megfejteti a' hely, személyek és idő véletlen változásait, midőn egy tájékról más távoli vidékre varázsol egy pillanat alatt a' képzelet, a' nélkül hogy tudnánk mi módon jutottunk ide, vagy azon megütközénék, midőn öszvehordja és tetszése szerint cseréli egymással a' legkülönbözőbb hazáju, testállásu, erkölcsi bélyegű, korú, és rangú személyeket. Sőt gyakran egészen ismeretlen tárgyakat, és olly idomtalan csudákat idéz előnkbe, millyeket soha nem láttunk, nem is gondoltunk, 's ezek már a' képzelőerő költeménye, de mégis valami előttünk ismeretes tárgyból, csonkítás, öszvetevés, zavarás, felcserélés, vagy más nemű változtatás által erednek. Kiknél élénk a' képzelődés, gyakrabban álmodnak, mint kiktől e' tüzes istenné kegyeit megvonta, 's a' nőnem gyakrabban bibelődik álmaival, mivel ingerlékenyebb mint mi, 's képzelődése tüzesebb. Innen erednek a' legcsudálatosabb, de még is természetes okokon alapult álmok.

Kevéssel mielőtt R... herczegné Varsóból Párisba utazna, azt álmodta, hogy egy ismeretlen szobában, hasonlólag ismeretlen úr őt itallal kínálta, 's a' herczegné mivel szomjas nem volt, köszönettel mellőzte-el az ajánlást. De az idegen ismételvén kéré-

sét hozzá tette: 'ne vetné-meg ajánlását, különben is ez végső itala életében' Erre az igen megrettent herczegné felébredt. 1720 vége felé Párisba érkezett a' vidám és egészséges herczegné, szállást fogadott, de csak hamar ágyba fektette őt egy forró láz. A' király híres orvosáért küld, kinek megjelentte szembetűnő bámulásba ejtette a' herczegnét, 's midőn okát tudakoznák, azt felelte: „Ez az orvos tökéletesen hasonlít a' Varsoi álmomban látott úrhoz, de ez úttal még meg nem halok, mivel a' szoba nem az.“ Rövid idő alatt tökéletesen helyre állott a' herczegné egészsége, 's már majd egészen megfejtkezett álmáról, midőn egy új körülmény arra visszaemlékeztette. Az előbbi szállásával elégtelen herczegné lakást egy apáczaklastromban készítetett, de alig lépett a' számára készült osztályba, midőn felkiált: „oda vagyok! ezen szobából élve ki nem megyek, mivel épen ez, mellyet álmomban láttam.“ — Megis holt 1721dik esztendő elején egy foghúzásból eredt nyak daganatban.

Örömet engedném az egész álm' és következesei' okát olvasóimnak vizsgálni; azonban ha találkoznék, ki véleményemet tudni óhajtja, mennyiben alapos ez: — ím a' felvilágosítás. Útra készülvén az említett dáma, mi természetesebb, mint hogy idegen vidékekkel, lakkkal, és személyekkel foglalatoskodék képzelődése; — az orvos és szoba hasonlatossága mérő eset, mellyek ha csak kevésé is hasonlítottak az álmképhez, a' herczegné tüzes képzelődése egyformává tette. A' halál említését az idegen szájában, a' herczegasszony önnön éltéről szerfeletti aggodalom tette. Az elkövetkezett halál azon meggyőződésnek, hogy neki meg kell hálnia, következése, 's a' nyak-daganat csak indító ok és ürügy volt a' halálra.

L. I. Bereghszászból.

Kezelés — manipulatio.

Ezen szóval: kezelni, túl a' Tiszán a' feladó játéokban élnek, 's annyit tesz, mint kézből, vagy kézzel, noha a' játék rendi szerént úgy nem volna szabad, és így orozva, csenve ütni. A' játék t. i. a' mennyiben ide tartozik, ez: a' laptát, vagy a' mi

szokottabb, tekét magosra fellöki egyenesen a' ját-
szók közül egy; a' másik, ki bottal (tekézőfa) a' fel-
adó mellett balról áll, utánna bajít botjával a' teké-
nek, olly magosra, a' mennyire gondolja, hogy el-
találja azt, de a' botot elébb ki kell kezéből bocsáta-
ni, mint a' tekét megütné, az az igazán hajítani kell
a' tekéhez a' botot, úgy hogy annál bizonyosabb a'
lökés, hajítás, vagy ütés igazságos volta, minél
magasabban kalimpál a' bot a' levegőben a' teke után,
's ha találta a' tekét, szabad az ütőnek a' botot idejé-
ben behozni, ha pedig elhibázta, vár mig másik kiü-
ti a' tekét, 's botért futhat. Azonban a' pajzán ütő,
kivált ha pajtásai sok botot elhánytak már hasztalan,
's szorúl a' kapcza, hogy majd be nem válthatják,
nem veti-fel botját a' levegőbe a' teke után, hanem
levárja a' tekét annyira, hogy kézből elérje, 's ek-
kor azt a' kezében tartott bottal kiütvén, a' botot egy-
szersmind eldobja, mintha a' teke megütés előtt ereszt-
ette volna azt ki kezéből. Ez a' tilos, lopva, oroz-
va, csenve tett ütés a' kezelés, a' ki így üt ke-
zel, de vesztére, mert ha rajta csípi, pedig vigyáz-
nak rá, akkor a' másik félnek horbéja (hordbe) van,
az az a' pásztorok felszedik a' botokat, bemennek
a' lyukakhoz, 's ők ütnek, a' kezelt ütők pedig ki-
mennek pásztoroknak. — Nem hallottam ugyan, hogy
a' kezelés-sel tisztántúl is lopás, csenés, orozás,
helyett élnének, de hogy a' pénz kezelés kitéte-
lének értelmébe tisztántúliaknál valami efféle képzet
fúrja-be magát: az a' kezelés szónak gyermekkortól
valamelly illy esetben használása miatt nem csuda; mert
tiszán-túl a' manipulatio-t ezzel teszik-ki: ve-
lebánás. — Igaz, hogy ezen szószerkesztés (construc-
tio) nem felel-meg a' deák: manipulatio pec-
cuniae, és német: Manipulation des Geldes
birtoki szerkezésnek; de annál magyarabb kitétel, 's
igazi tulajdona a' magyar nyelvnek, mert minden
nyelvnek egyik, (mert van ám még más is, p. o. a'
szók elrendelése) fő tulajdona (idiotismus) épen az
ilyen más nyelvekétől eltávozó, 's különböző szó-
szerkesztésben áll, melly szerint az ugyanazon gondo-
latot jelentő szokat, 's mondat tagjait, nem épen a-
zon igazgatási (regentia) szabály szerint alkotja egy-

be, hanem meglehet egészen ellenkezőképen egyezetteti, vagy igazítja azokat öszve, mint p. o. a' manipulatio pecuniae, és pénzbelbánás szerkezésében a' deák nyelv külön tulajdona az, hogy ezen két szót a' birtokos genitivus regulája szerint construálja, a' magyar nyelv hasonlólul külön tulajdona pedig az, hogy azt az előlutóljáró igazgatása (ha volna a' magyar nyelvben) aláveti, vagy is előlutóljáróval teszi öszve. Olly szent a' nyelvek ezen külön tulajdona, hogy a' ki ezt meg nem tartja, 's ellene vét, megszűnt az azon a' nyelven, mellynek szavaival él, beszélni, 's írni. Az az úgy nevezett körmön font magyarság, mellynek minden kitételeiben 's szerkezésében a' magyar nyelv tulajdona tűnik-ki; mihelyt pedig azokon idegen nyelv tulajdonának nyoma látszik, deák, német, franczia, angol, olasz, vagy tót magyarság az, a' mi idegen nyelvből fordítás által leginkább gyarapodik, kivált ha a' fordító anya nyelvében nem igen jártas, gyakorlott, és erős. — Nem lehet minden nyelvben az ugyanazt jelentő szókkal mind azon egybeszerkezést kitenni, a' mit egyik, vagy másik nyelv kitesz, 's ezen törekedni a' nyelv legnagyobb rontása, 's eredetiségéből kivetkeztetése. Az anya nyelv természete nem csak gyakran egészen más szerkezést kíván, hanem sokszor épen mások szavai is ugyanazon gondolat kitételére, mint a' fordított nyelvéi, a' mint a' 'manipulatio—velebánás' példa mutatja. Mindjárt megtetszik az az anyanyelven, mellyik idegen nyelv uralkodó nemzete közt, a' melly után mívelte nyelvét, 's nem annyira azért, hogy annak egyes szavait, mint azért, hogy kitételeit, szó szerkezését kölcsönözi-el. A' magyar nyelvben a' ragaszték (birtok rag) mellett az a' sok n a k, n e k, nem a' deák genitivi constructio ragadványa-e? Nem azért áll-e a' magyar ejtések sorában a' biró személyt nevező é rag? és a' t ó l, t ó l (mintha több nem volna) előlutóljáró? mert különben a' magyar három ejtés a' deák hat ejtés számát ki nem ütötte volna? Nem azért küszöböltetett-e ki a' magyar, (ha nem hibázom) módok közül a' múlt időt is felvevő á n d o k, é n d ö k? mert a' deáknak az idők ezen szép viszonyát kijelentő módja nem volt; 's ezen viszont

tekintvén, nem volt-e valaha, vagy nem lehetne-e a' magyar részesülő (úgy mondott) jövendőjének az ándó, éndőnek, múltja is ándott, éndött? — Vagynak a' szófűzésnek (syntaxis) olly általános szerkezési szabályai, mellyek minden nyelvre illhetnek p. o. a' ható ige mellett a' tárgy neve talán minden nyelvben a' ható, irány (4dik vádló) ejtésbe, mint szintén a' társ személy (a' kinek monduk, adunk, tulajdonítunk 'stb. szóval a' kivel közlünk valamit) neve is a' közlő (3dik tulajdonító) ejtésbe tétetik; de vagynak ismét minden nyelvnek olly különös szerkezései, 's egybetételei, mellyek csak annak a' nyelvnek egy magának tulajdonai p. o. hogy a' nevező ige mellett a' nevezett személy tulajdon neve minden nyelvben nevező (1ső) ejtésbe tétessék, annak már a' magyar nyelv hatalmasan ellene kiált, mert az ő tulajdona az, hogy a' tulajdonnév közlő (3dik) ejtésben legyen, és a' ki úgy nem mondja, 's írja, nem tud magyarul. Illyenek a' többi apró cseprő magyar idiotismusok is.

Lafcz.

Szippanatok a' pirulat' szelenczéből.

1. „Ugyan nem tetszik tudni, ki lehet ez, kinek neve itt kis betűkkel látható?“ — kérdé egyik pesti kávéház olvasóasztalánál egy részrehajlatlan olvasó, mellette ülő ifjoncz szomszédjától, (ki minél több kedvező ítéletet reményelt az újságlap mellékletében álló nagynak képzelt munkájára kémlelhetni, annál nagyobb bosszút kívánt állni az újságírón neve kis betűkkel nyomtatásáért) „,,Ah! igen; 's miért méltóztatik kérdeni?“ — kérdőleg felel ez, magát eláruló mosollyal. „Csak kérdem; szeretném neki megsúgni, hogy igen sokkal tartozik az újság 's e' lapok szerkesztőjének illy felette silány észszüleménynek létrehozásáért,“ — kapá válaszul az egészen mást reménylett.

2. „Hogy tetszék Önnek a' vígalom?“ — kérdeték egy hölgyecskétől. „,,Különben igen jól, csak hogy az emészte nagyon: hogy a' legfőbbek, legegyszerűbben valának öltözködve, bizonyosan a' társaság le-

nézése miatt,“ — felelé ez. „O! épen nem; sőt annak nagy szeretete miatt, ne hogy a' kitűnő fény némellyeket az elpusztulásig emésszen“ — lőn reá a' felelet.

L. P.

Harlekiniana.

Egy szerelmes öreg olyan mint a' gyertya világ vaknak szobájában, elég — és a' vaknak semmi haszna sincs belőle.

A' chinai császár rendelete szerint: egy asszony-nak sem szabad szülni, ha csak nem terhes.

Nincs nagyobb hazug a' tükörnél, a' legrútabbat szépséggel nyergeli-fel.

A' szerelem öröm a' testnek, fájdalom a' szívnek, sorvasztó nyavalya az erszénynek.

A' szerelemföltő olyan mint a' nagyító üveg, mellyben minden szörnyű naggyá válik.

Az adósságok olyanok, mint a' gyermekek; az elfogadás édes, a' szülés keserű.

Miért rajzolják a' szerelmet mezítelenen? Mivel mindenkit levetkeztet.

Három örömnapja van a' házasembernek: midőn lakodalmat tart, midőn a' menyaszonnyal adott ajándékot kapja, és midőn feleségét temeti.

Közli Némethy József

Rejtett szó.

Majd nevez ez nagy urat, majd ismét nem sokat érőt,

Első tagát konyhán a' fazekakba keresd;

Ámde fejét vesztvén embernek tagja kerül-ki,

Mellybe Magyar semmit, más eledelt nyomogat.

Másik tagja pedig vár, mellyet bír az egésze;

Fejvesztvén fákat vág, hasit és darabol.

Első tagát fordítsd, ez tüstént olly faluvá vál,

Mellybe lakik borbély, de pénzért még se beretvál.

Törtelről K. M.

Jegyzet: A' 13dik számbeli Rejtett szó Pék.

Igazítás. A' 12dik számú H. M. 89dik lapján a' 12dik sorban kez eskedik helyett kerekedik, 's a' 13dik számban közlött Huszárdal alatt T. P. helyett F. P. olvastassék.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

15. Pesten, Február' 20dikán,

1836.

N é p - d a l.

Jaj istenem, de nagy baj!
Kilencz tehén, még sincs vaj;
A' kecsége, a' sajtár
Egy jó gazdasszonyra vár.

Jaj istenem, de nagy baj!
Kilencz köpü, még sincs vaj;
De minek a' méhecske
Ha nincs fúrge menyecske.

Jaj istenem, de nagy baj!
Juhom is van legjobb faj;
De minek a' kis bárány
Ha nem szeret egy leány.

Jaj istenem, de nagy baj!
Hogy a' Dunán nagy a' zaj;
Nem mehetek estére
Babám ölelésére.

Jaj istenem, de nagy baj!
Megszúrt egy tövises gaj;
Pedig bár a' szerelem
Játsznék szurósdit velem.

Jaj istenem, de nagy baj!
Hogy olly szép a' barna haj;
Ha ollyan szép nem volna,
Lidim hozzám hajolna.

Jaj istenem, de nagy baj!
Piroslik az almahaj;
Örömet leszakasztánám
Ha rózsámnak adhatnám.

Jaj istenem, de nagy baj!
Kilencz tehén, még sincs vaj;
Ha nincsen is, de majd lesz
Mihelyt feleségem lesz.

Bezzeg, nincs már semmi baj,
 Boldog vagyok — haj, haj, haj!
 Meg van minden örömem
 Mert Lidimet ölelem.

Onnétí.

Közlések és parallelák.

Farsangi napokban, szokásból 's viszontlátásul meglátogatni kívánván a' két testvér város' lakosai versenyes báljaikat, 's a' jéggel borított Dunán fel 's alá tömegesen sétálván, a' többek között azon két uracs is ismét összetalálkozott, kik közül a' szellemes pesti a' lefolyt évben némi érdekes újsággal mulatá a' budait, 's ez ígérete következtében azonnal előkezdé számlálni a' még hátralévő híreket.

1.) Tudva lesz barátom előtt azon köz örvendetes hír, hogy e' folyó évi januarius hónap vége felé a' Buda 's Pest közti álló híd' építése iránt fenforgó kérdések végre szerencsésen eldöntettek, hogy összeállandó részvényes társaságnak hatalom adatik a' hídépítésre. Hidje Barátom, hogy ez olly örvendetes hír volt reám és sok jó érzésű pestire 's hazafira, hogy csupán már ennek hallására csapatosan tödultunk a' fényes bálókba, hogy ott ennek rovására jól kimulassuk magunkat, megnyissuk erszényünket, 's jó ménesi 's tokaji mellett áldást kiáltunk a' híd' lelkes pártolóira. Képzelheti Collega uram, hogy olly vidám emberek mint mi, illy lelkesedés által kettős erőhöz jutva, derekasan megtánczoltattuk szépeinket, mi azt okozá, hogy bennünket a' szép nem, mint derék ifjakat, ügyes tánczosokat, 's mivel társalkodókat, igen nyájasan fogadott 's kihíresztelt. — Kíváncsi volnék mégis ismerni előre azon helyet, hol a' híd felkészülend, valamint a' választandó hídnemet is, úgy végre, mennyi oszlop fog állíttatni a' Duna' medrére. Ha tőlem függene a' választás, a' budai részen következő négyet terjeszteném-fel: a' rudas fürdő mellett, a' rásztemplomra mutatót, a' kapuczinusok' térért 's az edénypiacot; fentebb már nem mennék. Faragott kőből szerkezett íveket semmi esetben sem használnék hídunkhoz, 's javasolni sem mernék, sok ív kívántatván-meg 230 öl széles Dunánknál 's

maga a meluni híd is Franciaországban, az ismért legnagyobb feskörű a világon, csak 22 öl; — ívbor-dás hídát vagy fából boltozott hídát, mellynél minde-nik iv mintegy 40 ölet kötne-által, izmos kőoszlo-pokra állítva, előbb használnék még, ha egyébiránt 6 vagy 8 kőoszlop felállítása a vízben kivihető; — két fél ív és lánczhídát egy oszloppal Duna közepett, vagy 2 tökéletes 's egyenlő ívet egy oszloppal a Dunában, 's két mással hasonló magaságuakkal a parton, vagy végre 2 oszlopot bizonyos elállásra a parttól, melly által csak egy iv támad, — legczélszeresbnek tartanám. Azonban hagyjuk ezt Barátom másokra, mi csak örömmel nézzük, mind küzdenek majd Neptun' fiait a felbőszült Duna vízával. — Nem régiben beszéltem Collega Uramnak a Vidra nevű gőzerőműről, melly elmúlt November 22dikén az ó budai kis duna-ágban szorgalmasan dolgozott, 's mellynek látására sok pesti 's budai oda tódult. Mivel azonban az említett erőművet már elkezdték f. e. februarius 1sójén széllyelszedni a Duna partjánál az okból, hogy annak szerkezetével helybeli technikusaink eleve megismerkedjenek, 's azt szükség esetében szétszedni 's ismét összerakni tudják, visszaútafván rövid idő mulva Clark mechanikus Angliába: ennél fogva, ismervén Barátom' tudnivágyát, 's tiszta belátását minden illyes dolgokba, tiszttemnek tartom Barátomat arra figyelmeztetni, hogy annak legközelebb történendő összerakásánál megjelenjen, 's azután a dolog' mivoltát velem 's a tisztelet közönséggel tudassa. Kivánnék hasonlólag Barátomtól annak idejében felvilágosítást a Dunát átjáró falról is nyerni, mit én romai vízcsatornának tartok, a harmadik században felkészül-tet, melly a puskapormalom' kerekeit hajtó melegforrás' vizét vezérli föld alatt, míg bent a kis sziget-nél valahol, a Duna vízával egyesülve, ezen forrás végkép elvesz, e' most érintett kis Dunaág egykor száraz föld lévén 's a híres Sicambria' partjait képezvén, mit még most szorgalmas vizsgálás után könnyen észrevehetni.

2.) Olaszországban útaztamkor megtekintettem Caprarola nevű várkastélyt, Baroccio Vignola archi-tektaus' remekjét, melly Romától mintegy 8 órányira

fekszik Viterbo felé, 's mellyet Farnese kardinál építtetvén-fel, festőleges fekvése által mély benyomást tón szívemben. Ezen nagy építvény 5 szöget képez, mellynek talapzata 5 bastiontól van flankirozva, melly aztán az egésznek egy fellegvár - tekintetet kölcsönöz, 's a' polgári és katonai architektura' vegyülte által imposant stylt, eróból 's nagyságból állót, fejt ki. Megnéztem Romában a' híres Farnese palotát, San Gallo Antal' műszüleményét, melly négy szöget képezvén az egyik oldal' hossza 185 a' másiké pedig 240 láb. Ezen palota, az illynemű legfelségesb műalkotványok' egyike az egész világon, 's büszke karakterére nézve mind felülmúlja azokat. Szemügyre vettem Sz. Péter főegyházat, a' világ műremekjét, mellyhez Bramante architektus készítette az első műterveket, Angelo Mihály állítá reá a' nagy kuppolát, Maderno Károly pedig az épület elejét egy harmad résszel hosszította-meg. Megvizsgáltam a' Sz. Péter bazilikával egyéolvastott 's világszerre ismeretes 's nevezetes colonnádot, mellyet lovag Bernini Lőrincz alkotott, 's mihez hasonló nagy műalkotvány a' romai birodalom legfényesb időkorától fogva nem készült. Négy sor oszlop fél körded plánban elrendelve, képez a' Sz. Pétertér' mind két oldalától egy végig járó galleriát 3 sétányban, mellyek közt a' középső a' legtágash, vagy olly széles, hogy két koci könnyen kikerülheti egymást. Palladionak sok szép művét csudáltam Velenczében, mellyek között főkép említésre méltók: a' laterani Sz. János kolostor; a' szép Sz. György major-refectorium, hol az egyház egy latin keresztet képez; a' Megváltó' egyháza; a' bassanoi híd, mellyet 1570ben épített-fel; az olympiai színház Vicenzaban, hol a' szinterem a' hajdaniak' elintézése 's beosztása szerint lépcsőülésekből áll. Megtekintettem a' velencei pénzverő épületet, mellyet Sansovino híres architektus készíté-fel, 's melly a' leghelyesb illy nemű építvények' egyike; úgy hasonlólag a' Carnaro palotát megvizsgálám, mellyet ő 1532ben kezdett építeni a' Sz. Moricz melletti nagy kanalis' partján. Ezen utóbbi építvény a' legérdekesebb építvények' egyike Velenczében, fekvése, pompássága, nagysága, a' műszerek' szépsége, a' szerkezmény,

's az idomzatok' helyessége miatt. Az úgy nevezett Fabriche nuove di Rialto, 's a' di San Geminiano egyház, ismét Sansovino' művei, méltán figyelmet érdemelnek. Megjártam Genuát, hol Galeazzo Alessi építőművész többet tőn, mint fél Europa' architektusai öszvesen, 's számnélküli műalkotásai között főleg meglepők: Maria égbemenetelegháza, mellynek közepén 40 láb átméretű kuppola emelkedik, hasonló a' romai Sz. Péteréhez kicsinyben; a' metropolitán egyház; a' kikötőhely, melly nagynemű oszlopszattal doriai rendből, van diszítve; a' Brignola, Giustiniani, és Sauli paloták; 's mindezek, összesen Alessi' művei. Sokat hozhatnék még fel Barátom olasz utazásomról, 's néhány száz darab rajzot mutathatnék porte-feuillemből, de ez most egyszer elég, máskor többet. — Ne vélje azonban Barátom, hogy mind ezen felhozottak' magasztalása mellett is talán azt akarom kihozni, hogy kedvesebb előttem a' külhon saját Hazámnál, 's hogy bennem a' nemzetiség kihalt, 's majomi mohóssággal kapkodok a' külföld szülöttei után; én itt épen olly édesen eszdegelek bármilly rongyos kunyhóban is, mint kin a' legdiszesb romai villában. Sok jóval dicsekedhetünk már, de sok van még óhajtandó hátra. Azon szélkiáltók, kik minden külszülöttet idő előtt 's tehát most már hasztalanak hirdetnek, saját földjük' erejében bizakodva, — lassanként elnémulnak. Most már más valamiről. — Azt beszélik, hogy az ó budai úgy nevezett Nagy Sziget keresztalléjának végénél azon parton, mellyet most is a' nagy Duna mos, iránylag a' pesti sziget' alsó hegyével, 's áltellenben a' Rákos patak felső ágának beömlésénél a' Dunába, egy pharust (fanal, világító torony) akarnak építeni fejer márványból hasonlót ahoz, mellyet Ptolomaeus állított Pharos szigeten Alexandria mellett, Egyiptusban. Ezen műalkotvány által a' már megalapított éjjeli gőzhajózás lehető lesz, az ó budai dunaágban helyezett malmok és hajók egész télen ált meglesznek világítva, 's általán az egész Dunamelléki vidék a' sötét éjjeleken, tűztengerré változik által.

Illy elintézése után a' dolognak, reménylem, hogy a' kissebb ó budai szigeten hajócsináló helyet fognak

elrendelni a' hozzá megkivántató épületekkel, raktárakkal, hol aztán fregattok, corvettek, canonierschaluppok, úszóbatteryák, csajkák, 's minden egyéb kereskedési hajók épülnek-fel, melly műhelyben hihetőleg a' hajózási tudomány tanulásában is gyakorlati oktatást fognak nyerni a' nevendékek. Nem de szép kilátás ez reánk Pestiekre nézve, kik a' pénzt kölcsönözzük reá?

(Folyt. következik.)

Szülegyilkos.

A' francia Calvados megye assisei előtt bizonyos La Riviere nevű szülegyilkos íteltetett halálra (Hazai 's Külföldi Tudósítások 45. szám 1835. 2dik fél év 358. lap. 2. hasáb) azért, hogy anyját, 18 évű hugát, és 8 esztendőös öccsét meggyilkolta. E' tett a' szülegyilkosok' büntetése magyarázatját, úgy vélem, nem teszi érdektelenné:

Az atya- vagy anya-gyilkosnak magyar Honunk' törvénye szerint kéz-elvágatás büntetése. Part. III. tit. 48. art. i. — A' régi Romaiaknál pedig, ha valaki atyát vagy anyját megölte, mihelyt elfogattott, fapapucs vonatott lábaira, megíteltetvén pedig, majom, vipera kígyó, eb, és kakással együtt egy bőrzsákba varratott, 's fekete ökröktől vonatva székezen a' tengerhez, vagy valami mély örvényhez vitette, abba vettetett. — Így végeztetett-ki legelőször egy P. Malleolus nevű romai ember a' város építtetése után 600 esztendővel; mert az előtt még illy ocsmány tett hallatlan volt, hogy anyját cselédjei által megölette. — A' fapapucsok lábra vonása által, nem akarták, hogy az ilyen csudák a' földet, melly mindnyájunknak anyja, tisztátalan hozzá érésök által megfertéztessék. A' bőrzsákkal azt ábrázolták, hogy az ilyen gyilkosok, méltatlanok az égnek, napnak, víznek, és földnek szemlélésére. A' zsákba varatott majom arra célozott, hogy valamint a' majom emberi alakot visel, de nem ember: úgy ezek is méltatlanok az emberi nevezetre. A' vipera kígyó azt mutatta, hogy ez is az anyja halálával származik. Az eb, o'la célzott, hogy e' szemtelen állat, melly még anyjának sem kedvez. A' kakas a' szemtelenség mel-

lett arra is, hogy az apját is öszvevagdalja. A' fekete ökrök Phitónak martalékjai voltak. A' vízbe azért vetették, hogy a' feljebb írt állatok a' víztől irtódván, annál nagyobb kínnal öllettetnek-meg.

Közli Sárosi T. M.

Egy könyv I. Apafi Mihály' könyvei közül.

E' könyvet, melly kis számú könyveim közt taláztatik, nem annyira saját érdekinél, mint a' benne foglalt történeti adatnál fogva, kívánom a' honfiakkal ismertetni. — A' könyv' címje híven másolva im ez: „A' Leleknek uti költsege 'stb. Anglusból Magyar nyélvre fordittátot Felseő-Banyai S. Mihály által 'stb. Niomtattatot Ultrajectomban Gisbert Zyll és Theodorus Ackersdyck által 1651.“ Ajánlva van Szikszó város tanácsának, mellynek Ultrajectomi alumnusának írja magát a' fordító ajánló-levelében. A' könyv' végén ezen iratok olvastatnak, fölül: „Mihayel Apafi“ alább nőjének saját kézírása betűről betűre híven leírva: „Anno 1653. dije Juni Nemzetes Apafi Mihaly Uram az én szerelmes Uram hozat haza poczay Banlöt megh az lakadallom pönkest utan való keden három estendőt töltétém egyöt ő kegyelmével 1657Ben ment el 8 Jannavari Ugyan ezen 1657Ben 31 Juli eset Tatar kézben imár három estendeje hogy nem latam.“ — A' következő lapon: „Anno 1658 30 Okto Berlón ma az én szerelmes Urram Apafi Mihaly huszan Hat estendős.“

Szivos Mihály.

Új mód a' fák szemzésére.

Mindeddig a' fák úgy szemeztettek, hogy a' fának hajába egy mellék vágás tétetett, és alatta egy másik bevágás felülről aláfelé: a' hol mind a' két metszés öszvetalálkozott, a' szem tetszésszerinti arányzatban betétetett. — De jobb a' hosszú vágást a' keresztvágáson felül tenni: ez által nemcsak a' szem kap jobb tartalmat, mivel az alsó vágáson fekszik; hanem még egy más nevezetes haszon is kerekedik belőle: a' fának nedve tudniillik a' felső metszés által a' szemre lehuzódik és ellátja ezt eledellel. Az ezen móddal végbevitt szemzés sokkal ritkábban szeren-

cséltetik, mint a' korántabbi kérdés módjánál fogva eszközlöttek.

Némethy József.

A n e k d o t á k.

„Ugyan, kedves Ödönöm“ mond Nina a' szünnapokon otthon malató bátyjának, mért kandikálsz untalan a' tükörbe? Te ezért engem hiúnak nevezel, pedig magad sem vagy jobb.“ — „Nagy a' különbség kettőnk közt,“ felele komoly arcot véve-fel a' bátya, „téged termeted 's arczod kelleme láthatása vonz a' tükör elibe. Én a' tanítómtól hallottam, hogy a' bölcsességre első lépés magunk ismerése (nosce teipsum) 's ezért nézek a' tükörbe, hogy magam jól megismerjem.“ Pajzán mosolygásra vonultak a' kis csintalan' ajkai, 's halgatva folytatá foglalatosságát a' nélkül, hogy órákig tükör előtt állongó bölcs bátyját önismerésében zavarta volna többé.

„Ne piríts-meg olly gyakran ízetlen és éretlen mondásiddal mások előtt“ így kéré egy mulatságból hazamentében X. úr kevés idő előtt oskolákból haza érkezett unokaöccsét, „ha érzed, 's megismered, hogy keveset tudsz, halgass, így idővel sokat tanulhatsz, 's az emberek ha tanultnak nemis, legalább szerénynek tartandanak.“ — „Én azt soha meg nem ismerem Uram Bátyám,“ felele hévvel a' szeles ifjú, „'s ha más merné ezt mondani, számot kérnék vakmerészségéért.“ — „Fájdalom!“ felsóhajtja X. úr „így már reményem sincs, hogy valaha okos legyél, mivel kettős tudatlanságod: Iör semmit sem tudsz, 2or azt sem tudod vagy legalább tudni nem akarod, hogy semmit sem tudsz.“

L. I. Bereghszászbán.

Rejtett szó.

Három tag szóm gyümölcs neme;

Két vég tagom sertés eme.

Két elsőm férfi viseli,

Asszony 's barát nem neveli.

Tövisről Erdélyből.

Jegyzet: A' 14dik számbeli Rejtett szó Forgács.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

16. Pesten, Február' 24dikén, 1836.

N é p - d a l.

„Fehér galamb, szép madárka!
Mit kapsz rózsám' ablakába?
Tiszta búzát kapsz-e tőle,
Emlékez-e szeretőre?“

„„Búkolásomon elmerül,
Képzelete messze terül,
Meg megsimít szép kezével,
'S mennybe pillant kék szemével.““

„Mennybe pillant kék szemével,
Boldogságát tükrözi-fel,
Hogy meglássa a' tükörbe,
Ki most az ő szeretője?“

„„De mást látott a' tükörbe,
Nem tégedet szánt kegyébe,
Meg vagy tehát így csalatva,
Hő szerelmed füstbe játszva.““

„Fehér galamb, szép madárka!
Ne szálj többé ablakába;
Fel ne rezzentsd más öléből
Szívjon édent szenderéből!

Fel ne rezzentsd más öléből —
Ki vagyok zárva kegyéből;
Ne juttasd neki eszébe,
Hogy volt egy hű szeretője.“

Gedey Károly Eperjesről.

Őrültek háza Londonban.

Londonban közel 150 kórház létezik, de mindezek közt kétség kívül legjelesb a' Bethlem *) nevű bo-

*) E' kórház, melly Sz. György mezeje nevű városnegyedben fekszik, 's hossza 580 láb, 1812ben épült Lewis úr terve szerint. Csarnokában áll két igen szép szobor, egyik a' dühös másik a' méla őrülséget képező, mellyek Caius Cibber vésője alól kerültek-ki.

londok háza-féle különös intézet, mellynek Európában nincs mássa; e' börtönbe nem bódultság, sem megtévelyodottság, sem közönséges elmeháborodottság miatt záratik valaki, hanem a' bűn dühe és emberi kegyetlenség miatt, ha ez a' hihetőség határain túllépett. Ki az országúton lop, ki versenytársát meggyilkolja, kinek karját egy közszerű vágy emberverbe mártja, azt az angol törvény bitóra karhoztatja; de kinek lelkében pokoli szenvedélyek 's rendkívül fene hajlandóságok uralkodnak, legyen valaki valamelly bűnben eredeti, — az a' bírák és jury által örültnek nyilatkoztatik, 's élethosszig a' Bethlem kórházba csukatik. Természetfeletti 's szokatlan nemű gonosztettek nem más indító oknak, mint örültségnek tulajdonítanak. A' Bethlem börtönibe halálig zárt szerencsétleneknek kilencz tized része, kegyetlenség, bujaság vagy infamia szörnyei, és csak vétkök különösségének 's tulságának köszönhetik létök megmaradását.

1815ben, mond a' tudósító, jelen valék egy bűnper vitatásán, mellynek részletei emlékezetembe vésvé maradtak. Egy öreg férj vádoltatott feleségének meggyilkolásáról, kivel tizennégy magzatot nemzett, mellyeknek egyike az indiai seregnél hadi szolgálatba lépett, 's vitésége által hadnagyi rangra emelkedett. Az öreg, negyven évi házasság után, feleségét ágyában megakarta gyilkolni, 's rajta több mély sebet ejte; az asszony bevádlá őt, 's a' bűn világos vala. A' férj elhatározottan 's ismételve tagadta elkövetett bűnét, mivel helyzetét még inkább terhelé; az áhítatos öregasszony pedig, ezt hallva, a' vádlottakat a' bíráktól 's ügyvédektől elrekesztő vas rostélyhoz ment, 's a' legérzékenyebb hangon kiáltá: „Óh János! hát még hazuggá is akarnál tenni? nem elég rosszul viselted-e magad? Uraim, asszonyaim, esküszöm Önöknek, hogy ő örült, bizonynal mondom, hogy örült!“ — És, ki hinné? a' gyilkos és áldozatja, a' vas rostély felett kitérők aggott sovány karjait, ránczos és könybe borult arczal egymás felé hajlanak, 's rángatózó ölelés közt feledék kölcsönös nyomorúságukat; ezen a' bírák, jegyző 's felszolgáló katonák mind megindulának. „Ön azt mondá imént,

hogy férje örült“ — kérde a' bíró „magyarázza-ki szavait.“ — „Bíró úr!“ közbeszól egy öreg szomszéd félénk arczal 's gyöngé hangon, „e' szegény ember esze sohasem volt egészen józan. Sajnálva teszek ellene bizonyosságot; de ez igaz.“ — Az esküttek, ügyészek 's bírák egyszerre felállottak. „Ezennel halálos büntetésre ítélandjuk, monda a' bíró, ez embert, ki örültnek ismertetett.“ — „Nem, nem!“ kiált az öreg; „örült nem vagyok, 's nem is voltam soha!“ 's ósz fejét sírva emelte-fel hitvesének válláról. „Ismét mondom az uraknak, örült nem vagyok. Rossz gondolatim valának; feleségem boszantott, 's megakartam őt ölni. — Bíráim, Önök megcsalhatják magokat, ha ugyan ez kívánságuk; de én jól tudom mint van a' dolog.“ — Ez ember, kit düh és kegyetlenség vitt a' bűnre, örültnek tekinteték 's a' Bethlem kórházba küldetett, hol még él utolsó vénségben.

Nem rég a' vizsga vágy és kíváncsiság, mellytől sohasem szabadulhattam-meg, ösztönözének e' menedékhelyet, a' bűnnek ez apró szobáit, meglátogatni. Ott ismét rá találtam 's agg vénsége mellett is rá ismertem emberemre, ki egy szűk szobácskában ült, 's beleptemkor ingújjainak facsarásával foglalkozott, mellyekről víz csepegett a' földre. A' felvigyázó figyelmeztetett rá, mondván: „Mióta ez ember itt van, nem szűnt-meg sírni, 's azt mondaná az ember, hogy önmaga mossa-le bűnét. Minthogy kendőji nem elegendők könnyei letörlésére, ingei is egészen nedvesek, 's mint látja Ön, azokat szárítja.“ — Megvallom lehetetlen volt hangos kaczajra nem fakadnom, látva következményit e' különös kétségbeesésnek, melly szomorú okból származott 's tulságig nagyított. Ócsáljon bár kinek tetszik; de e' bolond, akarat elleni 's vonagló kaczagás majd egy perczig tartott 's azt elfojtanom lehetetlen volt.

Nevetésem 's vad kedvem lármájára a' szomszéd szobában e' tanyának egy másik lakosa is felébredt, t. i. egy olasz, ki lányát megfojtá, miután azt megfertőztette. Alig hogy ez felébredt, azonnal afrikai tigris dühével 's mérgével kezdett szökdösni kalitkájában; én iszonyú halálharcz és sátáni kétségbeesés mintáját láttam benne. Angelo Mihály csak így, és

nem másként, festette volna a' thronról úzótt Saturnust, és az istent szidalmazó fő angyalt. Ez olasz Toscanában született, néhány szavakat mondott, de a' mellyek egy nyelvhez sem tartoztak; én őt hallva és látva, egészen elsápadtam. — „Van-e itt sok ilyen fajta?“ kérdém az őrt. — „Nincs több, uram, ez is inkább dühös állat, mint ember. A' törvényszékek ítélete által hozzánk küldött leggyűlöletesb bűnösek nagy részint csendesek és nyugodtak, mint kis gyermekek. Nézze e' sovány, szikár és sáppadt kis embert, ki keresztbe tett karral sétál, szürke ruhát, rövid nadrágot és harisnyákat visel; gyönyörúsége ölni. Ő ugyan szelid természetű, sohasem lop, 's ha a' gyógyíthatlan örültsége nincs, melly vele egy szegény könyvárulót 's két gyermeket meggyilkoltatott, társasága igen kellemes volna. Ne menjen hozzá közel, mert kedve jöhetne neki Önt e' világból kiűzni, mint egy ifjú macska gyönyörrel mártja körmeit az eger hasába.“ — „Ne hidje, ne hidje Ön“ kiált a' kis ember: ki Önnel beszél, az egy gonosz, egy szörnyű ember. Ma reggel olly kegyetlenül megvert engem, hogy testem elolvadt, 's azon végezte, hogy palaczkban tart.“

Bethlem kórháznak két igen nevezetes lakosa van, egyik Martin gyújtogató, Martin festésznek bátyja, másik Blake, ki Látónak neveztetik. Miután e' bűnösöket 's bolondokat mind megszemléltem, Blake szobájába vezettem magamat, ki magas és sáppadt ember, jól 's igazán ékesen beszél. A' demonologia valamennyi évkönyveiben semmi különösebb nem lehet, mint Blake látmányai. Ő nem tévovázott együgyűleg, hanem erősen 's mélyen hitte látmányinak valóságát; Angelo Mihálllyal társalkodott, Mózsessel beszélgetett, Semiramissal ebédelt; 's ezekről megvala győződve. A' mult kitará neki sötét kapuit; az árnyak országa hozzá sietett; minden nagy, szörnyű és nevezetes Blake előtt áll. Ez ember rémképek festésére adta magát; asztalán mindig rajz-ónok, ecsetek valának, mellyekkel lefesté ábrázatait 's testalkatait hóseinek, kiket nem ő idézett-elő, mondá, hanem e' hósek magoktól jövének őt kérni arczképök levételére. Forгатék nagy kőteteket, mellyek tele

valának képekkel, 's ezek közt látám az ördögnek és az ő anyjának arczképét. Szobájába léptemkor egy bolhát rajzolt, mellynek rémképe, mint állítá, épen akkor jelent-meg neki.

III. Eduard egyike volt az ő legszorgalmasb segedeinek, 's hogy e' fejedelem leereszkedését megköszönje, arczképét olajba lefestette. Én kérdéseket intézék hozzá, mellyek őt meghökkentének, de ő azokra együgyű nyíltsággal 's minden zavar nélkül válaszolt.

„Ezen urak bejelentetik-e magokat?“ kérdém tőle. „Szükséges-e Önhez látogató-jelet küldeniök?“

— Nem, rájok ismerék én mihelyt megjelennek. Tegnap este épen nem reméllém Marcus Antoniust látni, mégis e' rómaid mindjárt megismertem, mihelyt hozzám belépett.

„Hány óraker teszük látogatásukat az Ön jeles holtjai?“

— Egyórákor; látogatásuk néha hosszú, néha rövid. A' szegény Jóbót tegnapelőtt láttam; két percznél tovább nem akart maradni, 's alig volt időm rajzolatját levenni, mellyet aztán választó-vízzel lemá-soltam. De csitt, — imhol III. Richard!

„Hol látja őt?“

— Önelőtt, az asztal másik oldalán. Ez legelső látogatása.

„Miként tudja Ön az ő nevét?“

— Lelkem ismeri-meg, de én nemtudom miként.

„Millyen az ábrázatja?“

— Komor, de szép; már csak az oldalát látom. Ah! ní, már felém fordul: borzasztó rá nézni.

„Kérdézősködhetik-e Ön tőle?“

— Minden bizonnal; mit akar Ön, hogy tőle kérdezzek.

„Kivánja-e igazságosítani a' gyilkolásokat, mellyeket élteben elkövetett?“

— Az Ön kérdése már hozzá jutott; mi csak lelkeinkel társalkodunk, intuitio és magnetismus által, szavakra nincs szükségünk.

„Mit felelt Ó Felsége?“

— Imhol a' válasz, egy kicsit hosszú, millyet nekem még nem adott; Ön nem értené-meg a' lel-

kek nyelvét. Ő azt mondja, hogy nem gyilkolás, nem mézárulás az, mit Ön annak nevez; hogy a' ki tizenöt hús ezer embert megöl, semmi rosszat nem cselekszik vele, hogy az ő lényök halhatlan, része nemcsak fenmarad, hanem jobb világba megyen, és a' meggyilkolt ember hálátlanság vétkébe esnék, ha szemrehányásokkal illetné gyilkosát, ki csak kényelmesb lakot és tökéletesb létet szerzett neki. De hagyjon-el engem, ő már készül, és ha Ön egy szót szól, el fog menni.

Eltávozám ez embertől, kiben semmi gáncsot nem találhatni, és a' kinek rézmetszői, rajzolói talentom nem hiányzott. Martin gyűjtogató is Bethlem kórházban vala, 's hogy az ő lakjához juthassak, valamennyi udvaron keresztül kellett mennem. Vezetőm több különös nemű örültekre figyelmeztetett; egy férfi, ki annyát méreggel étette-meg, éltét örökös keringésben töltötte, 's ha egyik lába elfáradt, mindjárt a' másikon kezdett forogni. Egyik tarsa tízet lépett, kalapját levette, feldobta a' levegőbe, 's térdre esve így kiáltott-fel: „Fogd-meg, fogd a' kalapom nagy isten! fogd-meg.“ Ismét egy harmadik théskannává változottnak hívé magát: csípejére támasztott bal karjával az edény fülét, kinyújtott jobb karjával pedig annak szájsucsát képezé. Végre felhágván egy gránit lépcsőn, Martin laksobája elibe jutottam. Ezen ember, ki vak ábrándból Anglia egyik legszebb emlékét felgyűjtotta, ez a' Martin épen olly híressé lón, mint az öccse; én őt egy új Empedoclesnek, egy fellengő komor örültnek képzelém, 's midőn a' vezető rám csuká az ajtót 's vele egyedül hagyott, meghorzadtam. Egy kis testes, verhenyeges arczu, fénylő csinos homloku, együgyű gyáva képü ember egy kis fehér fatábla előtt ült és rajzolt; ki őt látni akará, bátran tartózkodás nélkül leheté vele; ábrázatja egész a' hülyeségig gyermekded volt. Képén semmi kinyomás, társalkodásában semmi ötlet; illy semmitjelentő lényt sohasem láttam. Kérdezém tőle, mit kívánna. Ő felelé, igen boldog, mert őt chinai fekete festék és rajz-ónak nélkül sohasem hagyják. Egyébiránt igen rosszul rajzolt, 's rajzolmányiban, vala-

mint beszélgetésiben is, egészen hijányzott a' képzelődés.

Franziából Völgyközi.

Mi származik az atomusból (napporocskája).

A' ki mit feltalál, beszélje-el körülményesen. Vélem történt, hogy beretvafenőszíjjamat felvetém az almáriom tetejére, 's midőn a' következő beretválkozásnál használni akartam, igen be lévén a' legfinomabb porral szálva, beretvámát rajta lehúztam, és ime az előbbeni könnyeket okozó vágás helyett, vidáman vette-le szakállomat. Ha ezen porocskák olly erővel bírnak, hogy még az aczélnek sem engednek, minő ártalmasan hatnak a' gyengélkedő tüdőkre. Nem ok nélkül olvastuk tehát Pest városában a' tüdővészben megholtaknak a' halottak lajstromában olly tömérdek nagy számát, a' többi betegségekhez képest. Az utcák kövezetéről a' számtalan lópatkók felvagdolván a' követ és a' kerekek talpvasai a' legfinomabb atomusokká változtatván, nem hatnak-e ezek, a' több emeletű házak közt még inkább, az emberi gyengébb tüdőkre nagy kártékonyssággal, főleg a' mostani gránit kövezettel, mivel a' szél nem hordhatja úgy szét, mint a' téres országúton. — Scócziában vizsgálat alá vétetett, ha valljon a' fatuskók felállítva, hogy a' fának rostjai függőlegesen essenek, nem volnának-e tartósabbak, mint a' gránit kövek. 24 év lefolyta után a' gránitkövezet elromlott, azonban a' fatuskók még jó állapotban voltak. Berlinben is az tapasztaltatott, és az ilyen kövezet Oroszországban is használtatik. Vegyük-fel már most, nemcsak hogy a' fa sokkal tovább tart, de tán sokkal kevesebbe is kerül, mivel egy köbláb granitkő egy ezüsthuzas; egy köbláb fa nálunk a' legkeményebb cser vagy égerfából, melyek vízben már kővé váltaknak is tapasztaltattak, bizonyára sokkal kevesebbe kerülne, 's az egészségnek sem ártana. De van szerünk (l. mezei, házi 's kerti kalendárt a' 270. l.), melly által a' fa még víz ellenessé is tétethetik, és mintegy mastix kérget kap. Lássuk már most a' többi kényelmességeket, melyeket a' jólintézett fázat a' kövezet helyett okoz. A' kövezett utcákra szolgáló szobákban a' kocsik csörömpölő zörgése az alvó és betegen fekvő személyeknek

minő nyughatatlanságokat okoz, midőn a' fázatokon legördülő kerekek 's lólábak minden csattogás nélkül tovább haladnak. De a' pinczékben lévő borok is, mellyeknek mintegy holttestnek békében kelleny nyugodniok, hányszor mozdítatnak-meg és felháborodván megzavarodnak; a' zörgés legnagyobb oka, hogy azok, főleg ha gyengék és rosszabb évek termései, megromlanak és majd haszonvehetlenné válnak. A' borospinczékben a' bort semmi sem mozdítja-meg jobban, mint ha a' kövezet közvetlen a' pinczefalakat éri, a' physica szerint ez nagy rendülésbe hozza az egész épületet. — A' fa, nem úgy mint a' gránit kő, enged a' vasnak, sőt még tömöttebbek lesznek rostjai, port nem okoznak, mint a' kövek. A' mészárosok is a' felfordított fa rostjainak ellenére minő tömérdek ideig vagdalkoznak, míg végtére a' fa az éles szerszámnak enged. És így ha az előbbeni lassan pislogó soványan tartott lámpák, a' mostani eleinte ugyan szemeket kápráztató de már avuló lámpákkal felváltathattak, reménylhetni, hogy valahára az útcza kártékony kövezete is fával váltatik-fel; kezdődő példák erre már némelly házak pitvarai.

Közlő Némethy József.

Szippanatok.

„Ön, a' mint hallám, igen sokat tanul? vigyázzon, ne hogy megbolonduljon“ — „Igaz, hogy ki sokat tanul megbolondulhat; hanem a' ki meg semmit sem tanul — minden bizonnyal bolond marad“ — lőn felelve.

„Mért nem kávét szoktál reggelizni?“ — „Mert annyira felzavarja véretem, hogy jól gondolkodni sem tudok.“ „Ugy-e! a' minapi gondolatainak közre bocsátásakor bizonyosan kávét reggelizett — nem de?“

Kávéházi.

Rejtett szó.

- 12345 Alma, baraczk, mogyoró, sütemény belefér kebelembe.
 541 Munkádban ne kövess, hátrafelé sietek.
 345 Gátollak, 's elakadsz, szekereddel ölembe ha bé mégy.
 123 Nyájadat én nevelem, gyapjadat is nemesé.
 32 Ékezz, 's ízt adok, a' romlástól testeket őrzöm.
 145 Tőlem félj mindég, — óvd magadat, 's vagyonod.
 54123 Téremen eldődink koronás fejőket nevezék-ki.
 45 Szúr, 's lyukat üt végem, kurta nyelembe ha téssz.

Prófét János, Borsodifi.

Jegyzet: A' 15dik számbeli Rejtett szó Barkocza.

17. Pesten, Február' 27dikén, 1836.

B á r ó T ó t.

Ismeretesek lévén ezen hazánkfiának az ottomán porta részére tett hasznos munkálatai, nem lesz érdektelen élete rövid vázlatát előadni, annyival inkább, mivel a' Fillértár 5dik sz. hol a' Dardanellák leíratnak, német születésűnek állítatik. Attya Ildik Rákóczy Ferencznek lovászmestere volt, ezt mint hű szolga Franciaországba kiköltöztében is követte, hol ura után — kivel Clagniban lakott, 's kit a' király nevezetes esztendei fizetés mellett szép jószággal ajándékozott-meg — több főbeknek ismeretségebe jutván, fiának könnyítette a' hadi pályán gyors futását, ki ügyes szorgalma után főföldmérő és lövész lett. Így küldetett-ki 1770. Törökországba — a' francia udvar politicája azt kívánván — hogy ott a' lövészséget betaníttassa. Mihelyt ide érkezett, tüstént a' Dardanellákhoz küldetett, hogy azokat megerősítse, mert az Oroszok nem csak az Archipelagust nyargalták keresztül-kasul hajóikkal, hanem a' Dardaneillák alatt is — mellyekről Nesselrode, és Posonby azt mondja: hogy Russziára nézve élet kérdés, mert délfelé csak ezek által lélezkzik, 's míg azokat nem bírja, mintegy kötél van nyakán, mellyet legrégebb ellensége hatalommal bár mikor képes ráhurkolni — mutogatják magokat. Itt Tót Ásia részéről kilencz, Europa' részéről pedig hét bástyát állított-fel. Fizetése naponként száz scudi vagy olasz tallér volt. Célirányos foglalatosságai által a' török császárnál nagy kegyelembe jutott, 's így nagy gazdagságra tett szert; meg is házasodott Stambulban szerencsésen, 's egyszersmind további lakását ottan választotta. A' török ministereknek megmutatván, hogy többnyire szerencsétlen hadakozásaik, mint a' sumlai veszteség is — mellynek a' borúteljes Kainardai béke vetett véget, 's mellytől lord Posonby szerint „szorosan számíthatni az orosz hatalom' kezdetét Törökországon“ — a' föld-

mérésben, írásban, építésbeni járatlanságból erednek: azonnal a' császár megparancsolá néhány francz nyelvet értő Töröknek hozzá oskolába járását, hogy aztán ők egyebeket tanítanának. Egy gazdag örmény kereskedő vett-öszve mindenféle földmérő 's más eszközöket, mellyeket Tót szükségeseznek jelelt-ki. Időtelve hatszáz török pattantyús álitatott-fel Tót oskolájából, kiknek mind egyféle ruházatjuk volt, úgymint: hosszú veres köntös fekete hajtókkal 's galérral, világoskék nadrág, fejeken egy kis sapka. Az akkori hírlapok tele valának róla, milly nagy kegyelemben légyen a' török udvarnál, 's miként tanítja az ágyúzást. Több évekig itten mulatott; felesége, mint már akkor báróné, kedve jővén egyszer Azmának, Achmet császár leányának 's a' követője hűgának, ki bátyja példája szerint igen hajlandó vala a' keresztyénekhez, a' Szerályba is meghívatott. Későbbben Franciaországba visszatért, de innen a' revoluzióban kiköltözött 's 1793—6 taján Tartsán halt meg Magyarországon. A' róla többet tudni óhajtók vágyaikat kielégíthetik „Memoires du Baron de Tót à Mاسترخت“ — című könyvben, melly 1785ben jött-ki.

Kőrösy László.

Közlések és parallelák.

(Folytatása 's vege.)

3.) Torchi Lajos majlandi fiatal mechanikus mult esztendei October 5kén próbat tett az általa feltalált folyamelleni-hajózás' mechanismusával. A' hajókötelek' megeresztése, 's a' hydraulikai kerek' vízbeeresztése után, mellynek ereje által mozgásba hozatott az egész erőmű, ez 13 percz és 25 másod percz alatt, a' folyam ellen 212 metert haladott. Ezen naviglio grande' hosszúság térén a' vízellenállás olly nevezetes volt, hogy a' bekapó kerekeknél 2 fog kitört; 's mivel ezek eddigelé csak fából állottak, most helyükbe érczből készítenek másokat. — Azon a' vasúton, melly Belgiumban most már Brüsseltől egész Mecheln-ig tökéletesen elkészülve áll, 's melly jelen évben Antwerpig folytatni fog, naponként 5 transport megy oda 's vissza. Öt hónap alatt, 300,000 utazó szállí-

tatott tovább, midőn ellenben más esztendőekben alig útazott 12 hónap alatt 80,000 személy Antwerpbe. Jelenleg 5 locomotiv, vagy gőzkocsi van járásban, mellyek legnagyobbika az elefánt, melly 45 ló' erejével bír, minap 1400 személyt húzott 35 kocsiban maga után 45 percz alatt egész Mechelnbe. Nem régebben két illy masina véletlen összeütközött, 's keveset szenvedett is, mellynek oka egyedül rossz egyetértés volt. Most már egy második illy úthoz is kezdenek Gent felé, 's valóban ki is van már jelelve az irány Brüssel és Paris között. Mit tőn a' cs. kir. privilegiált első vas-út társaság' igazgatósága Bécsben a' csehországi vasútakra nézve, a' nélkül ismeretes Barátom előtt. — Azonban nem csupán másutt, de mint hallom, a' brüsseli vas út' alkatában akarnak egyet készíttetni Debreczenig, 's egy gőzkocsiban ezen csinált úton a' passagiereket rövid idő alatt Pestről Debreczenbe 's viszont szállítani, legyen bár minden más országút jó vagy rossz, homokos, sáros vagy göröngyös. Nem áldott gondolat-e ez?

4) Minden új szülemény eleinte felette kíváncsivá 's tudnivágyóvá szokott tenni mindenkit, főkép ha valami érdekest gyanítunk benne lappangani, 's ha világhosszra jöttével nem csalatkozunk. III. György uralkodása elején, Bridgewater herczeg saját költségivel kezdé építtetni az első hajózási csatornát Angliában. Ezen canálisnak, valamint minden új nagy alkotványnak, bal esete volt eleintén, sok mindenféle ember állván-fel ellene, kik között némellyek azt mondták, hogy a' vízcsatorna majd ez, majd amaz okból nem valósítható, mások pedig azt állíták, hogy azon esetben, ha ezen canális elkészül is, kamatozni nem fog; a' dolog végre annyira terjedt, hogy az építvény főmérnökét, mint tudatlan embert, hirlelgeték a' csatornák építésében, magát a' herczeget pedig örültnek adák-ki. Miután azonban a' canális szerencsésen be volt végezve, 's láták nagy hasznát, egészen ellenkező volt a' vélemény, 's azonnal társaságok állottak-össze gazdag 's speculans férfiakból állók, hogy ők is illy vállalatokat létesítsenek, 's annyira jutott végre a' dolog, hogy most Angliában több van 20 canálisnál, mellyek hossza 250 német mér-

földet túlhalad. — Andreossi, ki a' Langvedoc csatornához készítette a' terveket 's igazgató ingénieurje volt az építésnek, ezen nagy műalkotványt 13 év lefolyta alatt, az az 1681ben végezte-be Riquet halála után, ki ezen canális' vállalkozója volt, 's kinek elhunytá után Andreossi megtartotta ugyan, az írásban foglalt biztosítás szerint, első ingénieur hivatását, azonban Riquet' örökösei által, kiknek terhes vala köszönettel viseltetni ezen férfiú iránt, úgy annyira nyomtatott és sértegettetett, hogy 1688ban buvában meghalt. — A' tiszteletre méltó Abeille, javallója a' burgundi canálisnak, melly még nevezetesb mű az előbbinél, keményen üldöztetett, 's projectuma el-mellőztetett, kinek halála után azonban mások léptek-fel azzal mint sajátjukkal Laurent ügyes férfiúnak, ki a' Picardie canális' terveit készítette, annak valószínűsítésékor annyi akadályt gördítének ellene, hogy néhány évvel annak elkezdete után, bánatjában kimult. — Most tehát a' bécsi csatornáról szólok, mellynek Neustadttól Sopronyig kellett volna vezetnie. Mivel t. i. a' hajózás a' Dunán Gyórtól Bécsig a' folyam' sebessége, a' számos sziget 's vontató út hiánya, és száraz esztendőben csekély mélysége miatt, terhes hajókkal lehetetlen, 's ennél fogva az alsó Dunán felszállított 's Bécs számára szánt productumokat Mosonynál általrakni, 's tengelyen kell tovább hordani Bécsig; felsőbb helyi meghagyás következtében azon vizsgálat tétetett: valljon az érintett főcsatornából lehet-e egy ágat Gyórnek vezetni. A' vizek' folyása, azt mutatta már a' mappán, hogy a' táj föld Sopronytól szünetlen esik Gyórig, 's miután már egész addig meglibellátatott, hogy a' canális körüljárhatja a' Fertő-tavat, valamint a' vele határos, négy mérföldre terjedő mocsárt (Hanság); aztán hogy azt a' Rába folyóvizén keresztül Arpásnál Marczalon alól átvinni, 's hogy végre Koronczon Gyórnek vezetni lehet, 's hogy ezen canális-ág mintegy 13 mérföld hosszúságú lesz 's azon hasznot fogja szerezni, hogy a' termékeny tájék' productumit felveéndi 's tovább szállítandja. — A' felvett tájék' niveauja, mellyen t. i. a' canalist vezetni szükséges, mutatá, hogy Neustadt' legalacsonyabb helyezetű része 54 öllel magasabb,

mint a' Duna Bécsnél, 83 öllel magasabb mint az Gyórnél, 's hogy a' Fertő-tava is 4 öllel magasabb, mint a' legalacsonyabb Duna Gyórnél. Ezentúl, hogy az érintett legalacsonyabb része Neustadtnak épen olly magosan fekszik, mint a' bécsi hegyen lévő oszlop, az úgy nevezett Spinnerin am Kreutz, $13\frac{1}{3}$ öllel magasabb mint Baumgartennek hegyháta, közel 60 öllel magasabb, mint a' Mura' partja a' postauton Lendvától Csáktornya felé, hogy mintegy 56 öllel magasabb mint a' Dráva partja Varasdnál, 's közel 25 öllel magasabb, mint az Pettaunál, hogy végre a' Rábának Körmendnél $2\frac{1}{2}$ hüvelyk, a' Murának a' fennevezett helyen $3\frac{1}{4}$ hüv. a' Drávanak Varasdnál $11\frac{1}{4}$ tehát több mint háromszor annyi; végre a' magyar határok között Neustadt és Bécs mellett folyó torrensnek kiömlésénél vagy kiforrásánál a' hegyből 25—33 hüvelyk esése van minden 100 ölre. Abból, hogy Neustadt 54 öllel fekszik magasabban, mint a' Duna Bécsnél, 's hogy 83 öllel magasabb, mint az Gyórnél, 's hogy ezen folyóvíz' folyása Bécs-től Gyórig mintegy 21 mérföld, vagy 84,000 öl hosszúságú, következik: hogy a' Dunának ezen hosszúságra 29 öl, 's minden 100 ölre, közép mértékben mintegy $2\frac{1}{2}$ hüvelyk, esése van. — Hazánkban netalán javallandó canálisra nézve, például Pest és Szeged között, parallelkép ide mellékezem még ezt: a' langvedoki csatornán 65, jobbadán többszeres zsilip van, 's 10 vízeresz; a' burgundi canálisnál, hol esése a' földnek 250 öl, van 150 zsilip; a' bécsinél, mellyet oeconomicai canálisnak nevezhetni, annak alja 16 láb, víztükre 28', mélysége a' víznek 4', hossza a' csatornának 36,000 öl, száma a' zsilipeknek 50, a' kamaráknak 52, épen annyi öl esése, 's van 14 híd-vízeresze. Ezen csatorna Wiener Neustadt és Laxenburgnál több mint 6000 ölnyire fővényes földben van vezetve, melly úgy áltbocsátá a' vizet mint a' szita, mellyet tehát vizet ált nem bocsátóvá kellett készíteni az úgynevezett podel által.

Későn lévén már az idő, mondá a' pesti uracs, engedjen-meg Barátom, ha felhagyok további előadásommal, a' nélkül is már annyit beszéltem-el most egyszerre, hogy dolga lesz mindent fejében tartani;

mindezeknél vigasztalásomra egyedül csak az szolgál, hogy kedves Collega Uram belátandja azt éles szemével, milly felette óhajtom édes Hazám' előbbhaladását, mivelődését 's boldogságát, 's ezzel adieu, éljen boldogul viszonzlásig.

Novák Dániel.

Fontos dolog a' méhtenyésztőknek.

A' lefolyt évben Nausterlitzben megjelent íromány: „Útmutatás a' szelelőméhtenyésztésre, vagy új és emberi módja a' méhekkal bánásnak, melly által a' méhek élete megtartatik és a' legjobb méz a' legnagyobb mennyiségben könnyű fáradsággal nyercetik. A' méheknek természeti történetével Nutt Tamás angolából Mussel W. ch. L-től. Rajzokkal 8“ ad alkalmat ezen egészen új módjára a' méhtenyésztésnek figyelmet gerjeszteni, és elég fontos dolognak tartjuk a' házi és mezei gazdaságnak ezen tárgyára fordítani honi olvasóink figyelmét. Már több évtől fogva regélnek a' külföldi hírlapok ezen igen különös mézjövedelemről, mellyet a' méhek Nutt méhkasiban előhoztak. Már mult évben volt szándéka H. úrnak ezen kasokkal tapasztalatot tenni, de csak nem régiben kapott egy mintát. Jelen évben volt szándékunk a' dolognak mivoltát valódián vizsgálat alá venni és aztán ezen találmánynak hasznát közönségessé tenni. — De mivel a' Hasznos Multságokban 1835ki februar 28dikán a' francia academia tudósítása olvasható volt, mellyből az a' bizonyítás jó-elő, hogy egy méhtenyésztő London tájékán 8 méhkasból egy évben 1130 angol vagy 915 bécsi font mézet nyert, azért kéntelen vagyok mind azokat, kik a' méhtenyésztést gonddal úzik, következőleg felszóllítani, a' már több helyein Honunknak látható szelelő szárnyas kasokat már e' végre használni, hogy ez által annál hamarább ezen méhtenyésztés a' köznép között, mellynek a' keresetre egy új kútfő nyittatnék-meg ezen iparágban, szétterjesztethetnék.

Nutt méhkasainak különös készüllete áll egy előkészületből azoknak szeleltetésére, mellyet az oldalvási köpükben, nem pedig a' középső kasban (pavillon) szerkeztethetni, hogy a' királynénak lak-

helye lenehüttessék; melly okból az oldalkasok, mellyeknek czéljok azon jelentésben le nem íratott, igen fontosak. Ezen oldalvásti részek továbbá oda is szolgálnak, hogy a' méhek lakása a' rajzás előtt megnagyobbíthatassék. Ha a' méhek a' most használt lakhelyeken igen megszorodnak, akkor a' kasnak belsejében a' mérséklet néha 40° R. emelkedik, és egyszerre kéntelen azoknak egy része egy vagy több királynénak kíséretében a' lakhelyet odahagyni, azaz rajzottak, ha szinte volt is tér a' kasban.

Mindazonáltal Nutt hátráltatja a' rajzást a' hogy a' szükség hozza magával, vagy egy üres, tehát hívesebb mellék ládának áltmenete megnyitása által, vagy a' levegő húzódásának helyreállításával. Hanem az idéetlen szeleltetése a' kasnak kárt is okozhat, azért a' minden méhesgazdának ismeretes időre szükség van, és egy hévmérő, melly a' szelelő csőbe akasztatik, mindég legyen kéznél.

A' szelelés háromféleképp hasznos: 1.) A' rajzást tetszés szerint hátráltathatni, és az időt, mellyet a' méhek annak előkészületére fordítottak volna, a' mézbordásra és építésre használhatják. 2.) A' kasnak belső mérsékletét úgy leszállíthatni, hogy legtöbb méhek egy heves nyári napon nem kénszerítetnek a' kasnak belsejében henyélkedve ülni. 3.) A' királyné a' szelelt oldalkasnak bűgjait (Zellen) nem kéntelenítetik fészkevel bemocskolni, mivel a' meleg középső kast különös ok nélkül oda nem hagyja, a' munkás méhek is, a' méh kenyeret vagy a' virágpórt a' fluk eledelet csak a' középső kasban teszik-le, azért a' viaszkot és a' mézet a' mellék ladába fogják hordani és tartani legtisztább állapotjában.

Némethy József

Hasznos házi jegyzetek.

A' megfagyott krumplit használhatóvá tenni. A' krumplit egy edénybe kell tölteni, 's reá annyi hideg vizet önteni, mennyi azt egészer elborítja; ekkor hagyassék mind addig a' vízben míg a' fagy belőle ki nem megy.

A' fagyott tojást ehetővé tenni. Fris kútvízhez kevés sótt kell venni, 's a' megfagyott to-

jásokat bele tenni. Ezáltal kihúzódik azokból a' fagy, 's olly jók lesznek, mint voltak a' fagyás előtt.

A' tiszta mézet czúkor helyett használni. A' méz paráztűznél jól megcinczett réz edényben lassankint olvasztassék. Ekkor habját igen tisztán le kell szedni, a' nélkül mindazáltal, hogy a' méz forrásba jőjön, 's több ízben tüzes vasat kell bele ütni, 's benne tartani. Erre leginkább a kalmatos erős vas, p. o. egy hüvelyknyi vastag rúd, vagy új nagy szeg, mellyek addig hagyatnak parázs tűzön, míg csak veressé nem lesznek. Ezután mind-egyik font mézre egy kanálnyi jó pálinka töltessék, 's kevertessék a' mez közzé.

Éjjeli lámpák helyett, világító palaczk. Fejér üvegű hosszúkás palaczkba egy borsószemnyi kis darab phosphor tétetik, 's reá egész a' forrásig melegített provencei olaj öntetik, míg a' palaczk' mintegy harmada meg nem telik. Ekkor gondosan bedugatik. Mikor világítania kell, kivéttetik a' dugó, hogy egy kevés atmosphaerai levegő juthasson hozzá, 's akkor ismét bedugatik. E' szerint a' palaczk' üres része világítani fog 's annyi fényt terjesztend, mint egy homályosan égő közönséges lámpa. Ha megszűnik világítani, csak a' dugót kell kivenni, 's világa ismét feltünend. Hideg időben a' palaczkot kevés ideig kezünkben melegíteni kell, mielőtt felnyitnánk, különben nem világít. Illyen palaczk, mellyet hat hónapig minden éjszaka lehet használni, igen kevésbe kerül, 's miatta tűzi veszedelemtől nem lehet félni.

Rejtett szó.

123456 Neve egy csinos városnak.

124 Ládákban és almáriomokban feltalálod.

54 Vásároknak és boltoknak uralkodik.

23 Növés mellyet erdőkben nagy számmal találsz.

645 Ezt mondjuk, ha valamit szívből óhajtunk.

421 Gyermekek a' fának, 's neki büntetésül a' hideglelés teszi.

3456 Német szó, de a' legtörzsökösebb magyar sem kerülheti-el.

Ó Becséről Baranyai Mari.

Jegyzet: A' 16dik számbeli Rejtett szó Kosár.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

18. Pesten, Martius' 2dikán, 1836.

Pompeji fáklyavilágnál.

(A' „New Monthly Magazine“ után.)

Csaknem öt század folya-le, mióta Europa' tudósai híjában erölködtek előállítani a' régiek' házi életét, 's kinyomozni mikép éltek, aludtak 's ettek a' Scipiok, Catok, Cicerok, Senecák. A' régiségek bűvárja szüntelen folytatá tudós kutatásait, 's a' római mérőserpenyők' formáját nem tudá pontosan meghatározni. Némelly hollandi tudós' élete abban tölt-el, hogy egy emlékpénz' körülírását 's korát kitapogassa. Miután sok téntát elvesztegettek, 's a' hajdani Romáról számtalan kötet könyveket írtak, a' legváratlannabb történet jöve segítségükre a' munkás antiquároknak. Egy romai város, egyike ama gyönyör- 's kéjtelmes városoknak, mellyeket a' görög miveltség csinosíta, 's a' romai gazdagság 's hiúság ékesíte, Herculanium, hirtelen feltűnt az elbámult Europa' szeméi elébe. Tizenhat száz esztendő folyt-le, mióta Hercules' városa gyanta 's láva alá temettetett. Sírja fedele tömöttebb 's keményebb anyag vala az ércznél: gyanta 's homok olvasztvány borítá koporsóját, 's alig fedeztethete-fel egy játékszín, melly most köz kíváncsiságnak van kitéve.

Kevés idő mulva más ásások egy másik várost hozának napfényre, mellyet csak hamu, érczsalak, 's a' vulkántól kiszórt kövek borítottak. Pompeji vala ez, a' Vesuvtól távolabb, egy halom' lejtős oldalán, közel a' tengerparthoz fekvő; e' várost nem forró 's híg özön temeté-el, mint Herculaniumot; ezt hamu, nem láva enyészte-el. Tudva van, milly nagy 's köz vala a' bámulás, midőn a' rendelt nyomozások egymásután utczákat, kövezeteket, házakat fedeztek-fel; szekérnyomokat, kerékvágásokat; palotákat, épületeket, földőket, játékszíneket; egy szóval, egész várost. Pompeji felfedeztetése szerencse' forrása vala e' pusztá tájékra nézve. Hány utazást tettek csupán

azon szándékból, hogy e' hajdankori város' vázzát megnézzék? Az építómesterek vetélkedve próbálgatták képzeletükben ama paloták' újra felállítását, melyeknek csak némi vázlati maradtak, 's amaz omladozott játékszínekét. Több pompás könyvek, melyeket a' rézmetszés 's az archaeologia hatvan év óta létre hozott, Pompejinak vannak szentelve. A' legcsekélyebb maradványok, a' leghitványabb házieszközök, melyeket a' görög-romai város' pusztá kövezetein felszedtek, betétettek a' nápolyi museumba. Ezek nagy gonddal fejtegettettek, 's e' fáradozás következményei gyakran ellenkeznek a' régi archaeologusok' munkáival. A' költők énekelék Pompejit; még az asszonyokat is érdeklék a' hajdankor' házi szokásainak ezen különös 's egyetlenegy romjai. Végre, a' mi időnkben, egy népszerű író 's divatos románszerző *) bátorkodott Pompejit költeménye' játékszínévé választani, 's az olvasóteremek' figyelmét azon városra fordítani, melyet legjobb álmában nyelel a' Vesuvnak egy dühös kirontása.

Pompeji' képe útazásom kezdete óta elmém előtt lebegett; 's midőn beléptem Olaszországba, Nápoly 's a' Vesuv felé irányzá útamat heves látványam. Harmad nappal Nápolyba érkeztem után, történetből találkozáom egy német herczeggel, kit ismertem Bajorországból, 's kivel vacsoráltam. Ellent nem állván a' czímek 's külső fény, egy német herczeggel mindig sokkal könnyebb beszédbe ereszkedni, mint egy pénz-aristocratával, ki durvább 's gőgösebb szokott lenni. Jó ízűen vacsorálánk, 's beszélgetésünk barátságos hangon folya. A' szó Pompejira került 's én lelkesedéssel csevegék a' hajdani Romáról; hevesen nyilatkoztatám-ki vágyamat: látni a' régi kor' e' maradványát, melly olly csudálatosan tartatott-fen a' jelenidők' kebelében; 's a' herczeg, ki osztozott archaeologi elragadtatásomban, illy szavakkal ugrott-fel az asztal mellől: „Tudja mit Ön? Pompejiban, e' holtak honjában, fáklyáink világánál 's az éj közepette, végezendjük elkezdett vacsoránkat. A' ciceronek fülha-

*) Bulwer, e' munkájában: „The last days of Pompeji.“

sító hangjaikkal 's unalmas fecsegéseikkel talán elrontanák Ön' várakozását. Először, midőn e' pompás romokat meglátogattam, csömört okozott nekem, megvallom, a' buta cicerone, ki minden érzékimet kínozá egyhangú fecsegésével, 's könyv nélkül megtanult ostoba beszédével. Bal kezem felől egy balgatag nürnbergi tanuló vala, ki érzékenyen siratá az eltöredezett oszlopdarabokat; jobbom felől egy angol komorna, ki elfedé magát zöld fátyolával, 's nem láta maga körül egyebet régi pinczefalaknál. — Kerüljünk el ezen unalmas körülményeket, költőileg látogassuk meg Pompejit. Menjünk! Az inasok kosarakat fognak megrakni ételekkel 's a' hajdani falernumival vetélkedő borokkal. A' mellém rendelt tisztelet-őrök elkísérnek bennünket, 's viendik a' fáklyákat. Az éjszaka pompás; a' majusi hold kellemes fényt hint alá reánk, melly öszveillenék egy jó tündérné' varázsvilágával. Valamelly hajdani gyönyörfia' palotájában fogunk letelepedni; elfoglalándjuk vendéglóteremét, gyönyörűségei lakhelyét; 's örömjajaink felköltendik talán, a' régóta elhagyatott boltozatok alatt, a' kéj' 's öröm visszhangját, melly ott tizenhét század óta nem harsogott.“

Elfogadám az ajánlatot; a' terv felségesnek tetszék előttem. Hatán valánk. Ezen egész napon a' nap diadalmas hősként sétált a' déli ég közepén, 's egy felhőcske nem homályosítá fényét. Ama hév alkonyatot, millyent csak Olaszország szemlélhet, tiszta 's világos éj váltá-fel; szebb a' nappalnál. Gyantás fáklyáink világánál keresztül futánk Porticit, Resinát, Torre del Grecot. Nápolytól tizenkét olasz mérföldnyire, miután temérdek szőlőkön 's kerteken keresztül vágatánk 's hátratekintgeténk Ischia 's Capri szigetekre, mellyek a' tenger kebeléből felbuknak, 's darabos kőszikláik a' hold fényénél ragyogtak, elértünk azon kis házhoz, mellyben az ásási munkákra felügyelő lakik. Itt megállánk, 's felhágánk az olaszos kertfedélre, szemlélendők a' körülfekvő tájékat. Néhány pohár pompás *lacr y m a-C h r i s t i*, mellyel gazdánk kínált, újraéleszté bátorságunkat, a' mult' 's rémek' országába menendőkét. A' komor Titan verhenyeges füstöt bocsáta; képzeletünk feljebb feljebb

emelkedett, 's költői meszszelátócsője minden benünket környező tárgyakra rejtelmes színt ad, egyezőt ezen ábrándos helyekkel, mellyeket képzeletünk lakosokkal raka-meg. Lassankint a' hold homályosabb lőn, 's ezernyi ezer csillagok szórak arany pillangóikat az ég' kék szőnyegére. Még néhány szőlőshegyeken mentünk keresztül, és sereg lazzaroniktól, kiknek semmi dolguk sem éjjel sem nappal, 's a' fáklyavivő öröktől kísértetve, elértünk a' kis farostélyhoz, melly ma diadalkapu gyanánt szolgál a' halottak' városának.

A' katonák, kik örkunyhókban tanyázva vigyáznak a' romokra, katonai tisztelettel fogadtak benünket. Aczél fegyvereik csengése vala az utolsó zaj, melly eszünkbe juttatá a' mai világot, az élő Európát. A' sírhalmok utcáján mentünk-be; csudálatos tornác ez, melly készíti az útast az eltemetett város halotti csendjéhez; a' környező tájék' ketős felemelkedésébe burkolva, a' halál' birodalmába látszik az vezetni, de egy mosolygó 's pogány haláléba. A' sírhalmok' márványán minden oldalról faragott virágok ragyogtak, épen megmaradt virágkoszorúk, 's csaknem mosolygó ábrázatok. Millyen emlékezet ez! millyen leczke! a' házak' nagyobb része le van omolva, a' sírhalmok még fennállanak, 's e' sírhalmok palotákhoz hasonlítanak. Itt van Scaurus' sírhalma, távolabb Calventius-Quietusé. Azon kerek sírhalom, mellynek felírásából semmit sem lehet kibetűzni, mindnyájunkat meglepett kitűnő rendkívüli csínossága által. Közelebb lépénk, hogy jobban szemlélhessük e' kőfaragványokat; a' világ' hódítói' mulatóvárosában magának a' halálnak is ünnepi tekintete vala. Nem leheté itt egyebet látni olympiai játékoknál, mosolygó képeknél, öröm' 's gyönyörűség' emlékeinél. Emitt széles vakablakok, mellyekben a' megszorodott rokonok kedveseiket siratták, amott oltár-omladékok, 's virágos kapuk, mellyeken földalatti üregekbe leheté menni; távolabb valódi templomok a' holtak emlékezetének szentelve, hol a' romai siralmon nem tudom milly óriási bélyeg látszik; messzebb egy triclinium, halottas ebédlőterem, hová gyültek azok, kik ünnepelni akarták az elhunytak'

emlékét, 's árnyékaiknak áldozni. Egy roppant sírboltban, mellynek sötétségét fáklyáink alig oszlaták-el, több urnák valának sorba rakva, mellyeknek márványa szemeinkbe ragyoga; de az ott talált becsebb tárgyak már a' nápolyi museumba vitettek.

(Folytatása következik.)

Kenéz vagy Szücs nevű pesti bíróról.

Nagy-Váradon 1777ben közel a' várhoz találtott egy sír-kő, fejmárványból, magossága 5, szélessége 3 láb; mellyben a' paizs úgy elkopott, hogy a' czímert ki nem tapogathatni; alatta pedig a' paizs-nak ezen emlékirás olvastatik :

HIC SEPUT
US EST AN
DREAS KENEZ
SIVE ZEUCH
IUDEX CIVIT
ATIS PESTIENS
IS QUI OBIIT
IN DIE XVIII. ☞
MENYS SEPTEM
BRIS 1554.

Hogy ez a' Szücs másként Kenéz András ugyan az volt, kiről 1537ki diplomában emlékezet van Podhraczky József úr tudós munkájában (a) kérdést sem szenved. Virágzott ez a' familia Pesten, mint Pesti Balásnak a' maga és néhai Zeuch István gyermekeinek Pálnak, Andrásnak Osvátnak, Kristinának, Ilnának és Zsófiának nevekben, a' Sólthi Székben helyezettett Zeuch, Pah, Szentimre, Tetétlen és Nagy Harchai részjóságok elidegenítése ellen 1477ben tett protestációjából kitetszik (b). Az itt nevezett András lehetett azon későbbi Pesti bíró, ki, 1541ben Buda a' Törököktől megvétetvén, hihetőleg Isabellával elment, 's végre Váradon találta halálát. — Sok okaim van-
nak rá, ha nem egész próbák is, hogy ettől származott a' Konyáron és Nádudvaron volt birtokos Konyári Kenéz familia, mellytől származik a' Szathmári Király familiának egyik ága.

a.) Buda és Pest volt régi állapotjokról. Pest 1833. 113. lapon.

b.) Kovachich Formulae pag. 333.

Ezen sírkövet Pacsek nevű görög megnyervén, Váradon közel a' várhoz épített házába rakatta. Ezeket a' tudós Sinai írásiból tudom; a' Mülleréi közt is megvan. — Feltaláltatik-e ma is, vagy nem? nem tudom Megérdemlené Pestre hozatását.

Nagy Gábor.

A' híres csillagvizsgáló báró Zach Ferencz' hazaszeretete.

Minden igaz Magyar szereti édes hazáját a' külföldön is. — Báró Zach Ferencz, ama híres mathematicus és csillagász negyven esztendeig a' külföldön, Német-Franczia- 's Olaszországban élt, 's honját soha sem látta ismét, (megholt Párisban), 's mégis mint 70 esztendős öreg a' szép olasz földön magyar hazáját 's a' Magyarokat forró indulattal szerette. Ez, a' többek közt kitetszik azon leveléből, mellyet Dr. Rumynak, ki vele még 1803dik esztendőben Gothában megismerkedett, Genuából (Olaszországban) 1825dik esztendőben Julius 30kán Bécsbe írt, mellyből néhány helyet közlünk.

„Ew. Wohlgeboren unerwartete aber um so mehr willkommene Zeitschrift vom 13d. M. ist mir richtig zugekommen. Allerdings erinnere ich mich des Vergnügens, Ihre persönliche Bekanntschaft im J. 1803 in Gotha gemacht zu haben, und habe es nicht aus dem Gedächtniss verloren, dass Sie ein thätiger Mitarbeiter an meiner Monatlichen Correspondenz zur Beförderung der Erd- und Himmels-Kunde waren, welche ich gegenwärtig in der so allgemein verbreiteten französischen Sprache fortsetze. Recht sehr hat es mich daher erfreut, aus Ihrem Schreiben zu ersehen, dass Sie auch an dieser Theil nehmen wollen. Alle Ihre Beyträge sollen mir daher lieb und werth seyn, und ich werde solche mit vieler Erkenntlichkeit in meine Zeitschrift aufnehmen. Geben Sie sich keine Mühe solche französisch abzufassen; es ist mir lieber, Sie schicken sie mir in deutscher Sprache, für die Übersetzung Sorge ich selbst. Nur bitte ich genau zu bestimmen, wo Sie genannt seyn wollen, und wo die Nachrichten anonym gegeben werden sollen. — — —

Besonders erwünscht und erfreulich soll es für mich seyn, wenn ich von meinem Vaterlande viel Liebes, Gutes und Schönes sagen kann. An Stoff hiezu hat es mir bisher freylich gefehlt, denn meine lieben Landsleute haben wenig Verkehr mit dem Auslande, daher ist auch wirklich in literarischer Hinsicht mein liebes Vaterland eine wahre Terra incognita. --- Wenn Sie mich daher auf fait der Arbeiten und der Verdienste unserer lieben braven Landsleute setzen wollen, so werden Sie nicht nur allein mich unendlich dadurch verbinden, sondern Sie üben damit zugleich ein sehr verdienstliches patriotisches Werk, wofür man Ihnen Dank schuldig seyn wird.

Wie sehr ich in Dunkelheit und Unwissenheit lebe über alles das, was im theuren Vaterlande vorgeht, können Sie hieraus abnehmen; dass ich Kmeth's Tod erst durch Sie erfahren habe. In dieser Unwissenheit hätte ich noch lange leben können, so wie in jener, wer an Pasquich's Stelle an der Ofner Sternwarte gekommen ist, welches ich noch zur Stunde ignorire, und wenn Sie mir nicht zu Hülfe kommen, noch lange ignoriren werde. Was ist denn aus der Tyrnauer, aus der Erlauer, aus der Carlsburger Sternwarte geworden? sie sind ganz verschollen. — Gibt es denn gegenwärtig keinen ungarischen Astronomen mehr? Bin ich also der einzige? — Erfreuen Sie mich bald wieder mit einem gehaltvollen Schreiben, womit ich meine Correspondance astronomique ausschmücken und gloriam patriae verkündigen kann, und genehmigen Sie die Versicherung meiner alten Hochschätzung und Verehrung “

Rumy Károly.

Csudaszülöttek.

Alólírt f. e. januarius 20kán Nemes Pecsölre hívattatván egy vajúdó 18 esztendős paraszt hajadonhoz, e' következő ritka tüneménynek voltam szemlélője. A' vajúdó szülő részei szűkek és vizdaganatosok voltak. A' gyermek fekvése a' méhben olly kereszt volt, hogy jobb vállával a' kitágult nádra szájra fekdne, meljével 's hasával az anya háta felé fordulva. A' gyermek természet ereje által ezen fekvésben meg

nem születhetvén, az anya és gyermek veszedelemben forgó életét megmentőleg a' lábra fordítást a' mesterség törvényei szerint véghez vittem, 's a' medencze szűk-volta miatt megszorult gyermekfőt szülő fogó által kihúztam, 's ezáltal az anyát és a' gyermeket szerencsésen megszabadítottam. Az újszülött egy a' születésre tökéletesen megért leány volt, rendes test alkotással. Egész képét, valamint fejét veresellő hosszú-kás szőrök boríták, orrát kivéve, mi által képe a' majoméhoz hasonló volt. Nyaka vastag, 's a' paizsmirigy szokottnál nagyobb volt. A' jobb mell izmon egy tökéletesen kifejlődött, az anya csecsével egyenlő nagyságú hosszús barna bimbóju csecs látszott, mellyből időnként édeses, híg, kékellő tej folyt-ki, de a' melly kifolyás két nappal a' születés után megszünt. A' has igen hegyes, nagy és keményke volt, a' szülő részek tökéletesen kifejlődve; a' gyönyör-domb, valamint a' nagy ajkak kívülről hosszas szőrökkel egészen befedve, a' kisebb ajkak valamint a' csikló, mint a' foganzásra érett személynél egészen kifejlődve. A' méhhüvelybe két ujat egész a' második ízig belehete vezetni. A' végtagok alkotása rendes volt. A' gyermek ötödfél napig élt, 's fuladásban holt-meg. Nagy Vázsony februarius 4kén 1836.

Majus 27kén 1835. szült egy Mencshelyi paraszt-asszony egy leányt, kinek csak egy lába volt, 's a' másik izvápából egy kinövés látszott, mellynek hossza egy újszülött előkarjával egyenlő, 's végén egy láb új volt. A' gyermek jó testalkatású és máig is él.

*Appelfeld, megvizsgált sebész és szülész
m. g. Zichy Ferraris szolgálatjában.*

Rejtett szó.

Az egésznek első hármá erdön termő, 's aszva jó,
Végét vágva és ékelve Dunán Tiszán hord hajó.

Közép tagját vedd mint ígét

Fejér népi muokát tesz,

Megfordítva ugyan azon

Erdei vad gyümölcs lesz.

Szirtek, sziklák közt, 's akárhol találhatod a' végét.

Az egészt, melly omladék vár, láthatod Nógrád' szélén.

Jani Nógrádból.

Jegyzet: A' 17dik számbeli Rejtett szó Zágráb.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

19. Pesten, Martius' 5dikén, 1836.

Pompeji fáklyavilágnál.

(A' „New Monthly Magazine“ után.)

(Folytatása.)

Igy közelgete felénk a' titokteljes város; 's húsz-szor is úgy tetszett, mintha láttam volna, állva egy sírhalom felett, a' hajdankori romai senatort, a' szelek' kényére lebegő togájával 's parancsoló testmozdulatával. Egy sirtáblán igen szép basrelief egy gladiatorharczot ábrázolt, 's a' féldomborodás' árnyéka még inkább kitüntetvén a' basreliefet, annak különös erőt kölcsönözött. Végre a' halál' 's az éj' ezen kettős rémképei közepette elértünk Arrius Diomedes' mausoleumához. E' mausoleummal szemközt vala ezen férfiú pompás villája, kinek neve, korának történetiben olly ismeretlen, felülélte mind ezen romokat, 's még most is fennáll a' köz romlás' közepette. — Valjon igazán a' tied volt-e ezen pompás ház, Arrius? A' tied volt-e, kinek neved ékesíti azon sírmárványt, melly annak általellenben áll? Valjon a' régiségbúvárok elmés szórszálhasogatásaikkal nem adtak-e önkénytes nevezeteket ezen elveszett 's újra feltalált város' minden szögezugának, minden épületeinek? Akármí volt a' te neved, hivatalod, erkölceid: te gazdag valál, 's ez elég! Imé még most is soroszlopok állanak itt; imé bámulandó festvények 's arabeszkek, Titus korabéli falmázolatok, mellyeket a' Vesuv' lávája még csak meg sem karczolt; imé a' csatarendbe rakott korszok földalatti üregeidben, 's királyhoz méltó földőid' pompás omladéki; imé itt van atriumod, emitt tricliniumod. Imé itt van kerted' ajtaja, melly mellett két csontváz találtatott: egyik, kezében zárba dugott kulcsot tartá, azt már már elfordítandó, hogy a' kertajtón kifuthasson; a' másik a' földön feküdt egy, aranyokkal 's ezüst edényekkel töltött zsák mellett. Kétség kívül a' ház' ura az, egy rabszolgától kísértetve, reméllvén, hogy a' köz csapástól megmenekes-

dénd; ő futott, míg leánya 's háznépe a' ház' földalatti boltozatiban kerestek menedéket. Tudva van, hogy ezeknek csontvázai megtaláltattak, 's hogy egy leány melle' alakja, ama meleg 's megkeményedett hamuban, mellyben ő elveszett, kimintázva, meglepé az ásó munkások' szemeit; ezek Nápolyba vitték azt, mellynek museumában tartatnak ma mind ezen maradványok. Szegény hölgy! az ő arany 's ezüst ékességei elszóráttak a' földön, 's szépsége' mintája még most is fentáll tizenhét század mulva, tanúja a' borzasztó halálnak, melly őt meglepé.

Diomedes' majorjától, melly szélső háza a' külvárosnak bementünk magába a' városba. A' szűk utcák, a' kőfal töredékek, mellyeknek darabos, szakadozott 's szabálytalan sora az égboltozaton tükrözött, a' tizenhét századig pihent kövezetek, a' kiaszott kútak, ama sikátorok, mellyeket hajdan kéjkedvelő nép tapodott, a' kenyérsütők', kalácsosok' 's vendéglők' boltjai, mellyeknek ép kemenczéi most is híyni látszanak a' vevőket, fáklyáinktól félig megvilágítva, úgy tűntek-el mellettünk, mint rémes látványok; itt egy kerékgyártó lakott, amott egy kovács, távolabb egy képfaragó. Szerencsétlen művész! ha ő maga készíté ezen oszlopzatokat, ügyesnek kelle lennie; ímé ezen apróságok itt, mesteri vésőre mutatnak, 's ezen virágkoszorúk csinos és merész ízlést árulnak-el. Boltja' címerének, fájdalom, nem kedveze az idő; csak ezen égetett agyag kecskét kímélte-meg, melly éppen mellette egy téjárús boltot címzett. Nem rontá ő el amaz olajos korsókat sem, mellyekkel a' szomszéd bolt rakva volt. Az edények kerek talpa benyomva maradt ott; a' sors megengedé egy olajárús' korsóinak századokon keresztül megmaradniok, 's nem engedé ezt Titus-Livius' 's Tacitus' munkáinak. Több keresztben tett köveken lépdeltünk-által, mellyeknek rendeltetése vala az utcán keresztüljárást könnyíteni. A' város' néma halgatásán, 's a' körül uralkodott mély csenden nem vala mit csudálkoznunk. Úgy tessék, mintha minden lakosok aludtak volna még, 's hogy mi inasainkal, fáklyáinkal, óreinkel, borral 's étellel rakott kosarainkal, valami korhel ifjak lettünk volna, éjszakából nappalt csinálók. Ezen kép-

zelet még inkább nevededett, midőn közléről vizsgálánk a' tornácokat, az állva maradt oszlopokat, a' belső mozaikokat 's e' szót „salve“ a' házak' küszöbén. Igy értük-el azon nagy épületet, melly „Sallust' háza“ nevet visel. A' mai hercegeknek nincsen illy lakhelye; több ízlés, több mesterség van e' házban 's több kényelem keresés, mint Pompeji' minden más házaiban. Én hajdani birtokosát úgy képzelem mint egy tudomány- 's gyönyörűségkedvelő gazdag embert, ki beleunt a' forum' lármáiba, 's pénzét e' pihenő lakja' ékesítésére szentelé. Ő ebédlőteremet építete kertjében szőlővesszőkkel terhelt lugostól borítottat, mellynek közepén egy kis kerek asztal álla, 's körülte nyoszolyák nyultak-el, mellyeken a' vendégek heverésztek; oldalvást vala a' forrás, melly a' bor megfrissítésére szolgált. A' fáklyák világa tovább tovább sikamlott a' márvány falakon, most egy oszlopféjezetet, majd egy talpzatot világítva-meg, 's a' setét boltozatról nympha- 's múzsa-alakokat fedezvefel; fejünk felett a' kék ég; távol volt a' Vesuv, felette lebegve a' verhenyeges oszlop, melly nappal nem vala egyéb szemeink előtt fekete hamuoszlopnál. — Belépénk a' kéjkedvelő Sallust' titkos szobájába. Egy négyoldalú tornác kerít egy kis kertet; kőfalait hajdan aranyozott fekete márvány ékesíté. Egyik mellékszobában egy nyoszolya' romjai találtattak, egy, több nyaklánczot hordó asszonyi csontváz, 's három vagy négy rabszolgacsontváza. Kétség kívül a' házasszonya vala ez, 's a' legborzasztóbb halál lépé őt meg bálóteremében. Hány szívrepesztő jeleneteknek kelle akkoron történniek! Hány borzasztó történeteket még csak fel sem jegyezhettek az évkönyvek! A' ritka hűség' vagy egoismus' hány vonásainak kelle bélyegezni illy váratlan csapást! Mind ezen képeket öszvevegyíték gondolatink ama gyönyörben úszó, víg képzetekkel, mellyek lakókkal tölték-meg Sallust' 's Pansa aedilis' házat, mellyet a' Sallusté után megtekinténk. Eszembe juta, hogy láttam a' nápolyi museumban mind azon tükröket, ezüst 's arany edényeket, roppant értékű gyertyatartókat, drága képszobrokat, mellyekkel e' két ház ékesítve vala. Óhajtam vala,

hogy a' nápolyi kormány helyreállítatott volna, legalább egyet, ezen régi romai házak közül, felemeltette volna az a trium' oszlopsorait, 's visszaadta volna a' falakat díszesítő arabeszkek' eredeti élénk színét. Óhajtam vala, hogy az impluviumot 's víztartókat tiszta viz nedvesítette volna, 's hajdani fényében újra szemléltethetett volna a' házi istenek' oltára, a' szobainasok' kamarája, 's a' nagy szőnyegek vagy parapetasmata, mellyek elválaszták a' belső teremtet a' nagy teremtől, hol a' számos jobbagy várakozék ura' felserkentére. Milly könnyű lett volna néhány ügyes művészek által helyreállítani egész materialis létét egy romai sybaritának! Házi eszközök, edények, bútorok: semmi nem hiányzik. Egy látogatás, egyetlenegy látogatás e' házban, hasznosabb és sükeresebb oktatást adhatott volna a' hajdani világról, mint Justus Lipsius' minden munkái. Pansa aedilis még pompásabban élt Sallustnál: az ő palotájához több boltok valának csatolva, mellyeket ő kétség kívül bérbe adott, 's mellyeknek néki elég szép jövedelmet kelle hajtaniok. *) Ugyancsak a' nápolyi museum, melly Pompeji' minden ritkaságait elnyelé, bírja most azon ládát, mellybe a' quaestor leraká a' begyült adót 's közjövedelmeket. Egy különös történet van függésben e' láda' felfedeztetésével. Kevéssel a' Vesuv kitörése után, úgy latszik, egy pompeji lakos, ki a' szerencsétlenségtől megmenekedett, azon gondolatra jött, hogy a' földet ásogassa, remélve, hogy azon teremhez juthat, mellyben a' közönséges pénztár tartatott. Kétség kívül több esztendőt áldozá ő ezen munkára, 's leginkább az éjjeli órákat fordítá

*) Ezen tisztviselő levéltárának nagy része megtaláltatott, de a' levelek annyira egymáshoz ragadtak 's megkeményedtek, hogy azok' elolvashatásához kevés remény van. Pedig milly fényt hoztak volna a' romai városok' municipális kormányára e' becses maradványok! De, hogy képzeletünk legyen Pompeji felfedeztetése fontosságáról, megemlítjük, hogy ott találtatott egy haszonbérleti hirdetmény is, mellyben Julia Felicia, Spurius' leánya, őt esztendőre ajánlja jószágai haszonbérbe vételét, mellyek egy fordóból és kilencz száz boltból állottak.

arra, nehogy figyelmet gerjessen. Miután az ásást az épületig vitte, észrevevé, hogy nem egészen helyes irányt vett, 's hogy a' vájt lyuk a' pénzes teremmel szomszéd szobába vezet. De nem veszté-el bátorságát, 's általfúrá a' kőfalat, mellyen eljuta a' pénzes ládához. Béketűrése meg vala jutalmazva, 's az utóbbi ásáskor azon helyen, hol a' láda tizenkét századig álla, nem találtak egyebet néhány arany pénznél, mellyek azon ércz pléh közé csúsztak, mellyel a' láda feneke beborítva vala.

Meghordozánk fáklyáinkat mindezen pusztá házakban, a' Meleager' 's Nereidákéban, melly nevek azoknak csak önkéntesen adattak. Most egy alabastromból faragott 's fáklyáinktól megvilágított által látszó álorcza furiafőnek tetszett előttünk, melly azért búva-fel a' Tartarusból, hogy kíváncsiságunkat megbüntesse; majd régi mosaikok előtt állánk-meg, mellyek tizenhét század után is, mint újak ragyogtak. Kijövének e' palotákból, hogy megnézzük a' csapszékot, majd egy kerten keresztülmentünkben a' csinos termeket. Azt jegyzém-meg, hogy a' köznép' viselete, a' mint azt a' képiró a' csapszék' falain lefesté, sokat hasonlít a' mai nápolyi halászkok- 's parasztokéhoz. A' nemzet' viselete, nyelve, sőt gondolkozásmódja is a' köznépnél marad-meg legállandóbban. A' Pompeji csapszékében ivó parasztok' kámzsáját hordják ma is a' Földközítenger' minden partjain: ez a' matrózok' rendes sapkája.

Elfáradva a' sok járásban, végre megállánk egy tágas házban, melly nem rég fedeztetett-fel G ö t h e' fiának felvigyázása alatt, 's mellyet a' ciceronek „Göthe' házának“ neveztek. Ott van ama szép mosaik, melly az antiquarok szerint, a' Granicus melletti ütközetet, 's Darius' futását ábrázolja. A' jelenkor' elméje nem hozza létre remekebb művet. Nem tudánk elfáradni a' győző' diadalmas 's büszke tekintete bámulásán, a' meggyőzetett' szomorú magaelszánásán, 's a' különféle csoportozatokon, mellyek a' legnagyobb mesterséggel vannak elrendelve, 's amaz eleven színekkel és a' márványképek' amaz örök életével, mellyet a' nap nem változtathat, 's a' nedvesség nem ronthat-el. *(Folytatása 's vége következik.)*

Az „Etel“ vagy „Attila“ névről.

Podhradczky József úr igen helyesen adja-elő, hogy „Etel“ a' Magyaroknál közönségesen vizet, különösen pedig a' Volgát (a) „Atelkuzu“ vagy „Etelköz“ pedig a' Duna és Neszter között jelentette. A' mit ezen nevezetről Kéza, Desericius, Constantinus Porphyrogenitus, Fessler és Engel írtak, mint tudvalévőket újra előhoznom nem szükség. Csak azt említtem, mit Humboldt (b) ki mindenek előtt nem annyira ismeretes, mond, úgymint „Atel“ vizet tesz, az Amerikai „Aztek“, valamint „itel“ az Amerikai „Vilel“, és az atel, atelch, etel, 's idel folyóvizet jelent a' Mógoloknál, Tseremiss és Tsuvass Tatároknál. Tovább előadván Schlegel Fridriknek azon jegyzését, hogy a' Magyarok ide jöttük előtt Atelközben, melly a' mostani Moldvát, Bessarabiát és Oláhországot tette, laktak, azt mondja, hogy a' Mexikóiak' hyeroglyphuma „atel“ vizet, 's annak több lineákon való habzásait (undulatio) a' habokat jelenti.

Ugyan ő megjegyzi azt is, hogy a' Tsinországi (China) tsin végezet sok helységek nevezetében feltaláltatik Mexikóban is, mint Tomantsin, Acomapitsin, Connacotsin 'stb. Valjon nem úgy van-e nálunk a' Kerecsen, Kelecsen, Badacson, Debreczen, 's több nevekben?

Végre a' régi Ásiai nyelvekkel való hasonlóságát megmutatván az Amerikai nyelveknek, előadja a' benne mint a' Magyar és 'Sidó nyelvekben is, lévő suffixumokat és affixumokat, 's az innen következő hosszúságát a' szavaknak, mint: amatlacuilolitquitcatlaxtlahuilli, melly levélhordó jutalmát jelent.

Nagy Gábor.

G o n d o l a t o k.

Ha valakit látnánk — ki tulsó partra szándékozik — hogy a' tenger innenső szélén alig néhány lé-

a) Buda és Pest régi állapotjokról Pest. 1833. Svo p. 5.

b) Vues des Cordilleros et monumens des peuples de l' Amerique, par Alex. de Humboldt à Paris 1816. Tom. II. pag. 25. 356. 383.

pésre haladva, midőn elborító haboknak 's halált ordító szélvésznek kénytelenítetik szembeszálni, a' helyett hogy vitorláit bevonná 's horgonyt vetne, azokat kieresztné 's ezt felsodraná; ha látnánk olyat, ki már már kivánt kikötőt érendő, 's mégis evezők erősítéséről, vitorlák' 's horgonyok' újításáról aggódnék: nem álhatnánk-meg, hogy illy jeleneteken ne nevetnénk. És pazarló ifjat 's aggódva gyűjtögető öreget sokszor nem nevetünk! Pedig ezek azokhoz nagyon is hasonlítanak.

Különböző helyhezetek 's azokban az emberek, hasonlítanak különböző táncztermekhez 's az azokban való tánczosokhoz. Pallérozott talajú teremben sok kitűnő tánczos elesik, midőn egy nyomorult mozgony, földel terített szobában virradtig képes botlás nélkül mozogni. 'S a' különös, hogy ezek amazok felett legtöbbször elsőséget követelnek.

Senki ne reménylje, hogy széles tudománya által túl-tette magát a' világ incselkedésein 's csipkedésein. Minél szélesebb a' tenger mellyen útzandók vagyunk, annál több örvényeknek 's szikláknak leszünk kénytelenek kitenni magunkat.

A' természet egy szobrász, művei többek közt az emberek. 'S hány kicsinyben ada mesterművet, midőn sok nagyokat középszerűleg kimunkálva hagyott! Mégis ama remekeket látni sem akarjuk, midőn emezeket bámulva csudáljuk.

Nagy hódítók hasonlítanak azon part nélküli folyókhoz, mellyek fenségesek ugyan, de semmivé teszük, a' termékeny téreket, mellyekre csak ki kelle vala önteniök.

Szívos Mihály.

Eredeti játékszín. Irta egy asszonytság. Első füzet. Pozsonyban, Wéber Simon Lajosnál. 1836. (Nagy nyolczadréten 202 lap.)

Tartalma: 1. Szomorlak, nézőjáték három felvonásban. 2. Ritka pillanat, nézőjáték három felvonásban. 3. Békeszó, nézőjáték három felvonásban. 4. Fellegvár, nézőjáték három felvonásban.

A' csontpor' használása a' baromfiak' (apró-marhák) és disznók' hizlalásában.

Dr. Sprengel (a' mezei gazdaság' professzora a' braunschweigi Carolinumban) szerint a', Land- und forstwissenschaftliche Zeitung für Norddeutschland, zunächst für Braunschweig, Hannover und die angrenzenden Länder, herausgegeben von dem land- und forstwissenschaftlichen Verein des Herzogthums Braunschweig, redigirt von Dr. C. Sprengel“ 2dik kötet első füzetében, 275dik lapon, a' marhák, juhok' és disznók' porrá tört csontjait, kevés darált étlettel (Schrot), korpával vagy darabos liszttel keverve, a' baromfiak' hizlalására lehet használni. De a' baromfiak' a' csontport (csontlisztet, Knochenpulver, Knochenmehl) darált étlet, korpa és darabos liszt nélkül is mohón eszik és rövid idő múlva nagyon meghízhatnak, ha vizet és darabos homokot (jobb megemésztés okáért) egyszersmind kapnak. Helvecziában az aprómarhákat és a' disznókat porrá tört csontokkal vagy csontliszttel szokták hizlalni, Bavoriában pedig, „Anleitung zur Mästung von C. Leuchs“ (harmadik kiadás, 146dik lap.) szerint már 1750dik esztendő körül csontliszttel a' disznókat jó sikerrel hizlalták.

B a n d i r a.

R-y.

Veszni készülsz Bandi! látom,
 Hogy szeretted hívtelen;
 Hald: ki így tesz, az barátom!
 Vagy bolond, vagy esztelen.
 Egy hütlenért — bár hajdani
 Venus' mása légyen az —
 Józan elme vért ontani
 Senkit fel nem hatalmaz.
 Ha így kimúlsz, áldás helyett,
 Az imádott, sírod felett
 Legfeljebb majd ennyit mond:
 „Itt nyugszik egy — hü bolond!“

Fidicinis János, Szanádon.

R e j t e t t s z ó.

Három elsőmben van mint fiú úgy atya.
 Fejtelen az egész hegytetőn sül 's ázik.
 Vég hármam egykori fényét most siratja,
 Őt tagú egészem tűz körül tanyázik.

L. I. Bereghszászból.

J e g y z e t: A' 18dik számbeli Rejtett szó Somoskő.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

20. Pesten, Martius' 9dikén, 1836.

Pompeji fáklyavilágnál.

(A' „New Monthly Magazine“ után.)

(Folytatása 's vége.)

Már régóta a' tündérek' országában képzelénk magunkat. De most e' varázsvilág tűnni kezd; a' porcellánok' csengése, az asztalterítók' zörgése, a' csatarendben állított poharak' 's palaczkok' pengése kiragadtak álmunkból, 's visszavittek a' durva valóságba. Óh dévaj megfertőztetés! mi Gothok' 's Germanok' ivadéki, dísztelen öltözetünkkel, kurta ruháinkal, sarkantyús csizmáinkal 's száraz kásztorkalapjainkal, azon helyekre valánk leülendők, mellyekre hajdan a' Lucullusok 's Apiciusok telepedének-le, lebegő bő köntösökbe burkolva, 's fürge rabszolgáktól körülvéve. A' hosszas járkálás 's az éjszakai levegő nevelék étvágyunkat. A' champagni 's rajnai borok csakhamar kipezsdültek tömlöczeikből, 's a' nélkül hogy aggódunk volna azon, valjon a' hajdani nyalánkok' árnyékai nem fognak-e szánakozni cötelettjeinken 's macaroninkon, becsületére váltunk ezen éjszakai vendégségnek, melly sem reggelizés sem vacsorálás nem vala, hanem igazi halottas vendégség, a' holtak' 's élők' határszélére helyezett. Csakhamar a' szaporahörpölés által lelkesülve, nagy lármával hittuk-elő hajdani gazdáinkat, 's ittunk egészségükér. Képzeljük csak, millyen lett volna a' ház' ura elbámulása, ha Pluto megengedé vala nékie vendéglőteremét megtekinteni, mellyben barbarusok ütöttek tanyát! Ó nem jöve-elő; de helyette három nápolyi tisztet ültetünk asztalunkhoz, kik sem ángolul, sem francziául, sőt florenczai jó olaszszággal sem beszéltek, hanem csak a' nápolyi rontott nyelvet pergették. — Az egész látvány csudálatos vala, ragyogó 's halotti, egyszersmind árnyék. 's világosságból vegyített 's szembetűnő kontrasztból lelkesített. Látni kellett volna, mint világítottak bennünket inasaink' fáklyái, mint szikráztak azok

az üvegek' kristályán, 's ragyogtatták az ó dor búr-sonyát; látni kellett volna ama négyszegű oszlopos régi termet, mellynek nem vala más fedele az ég-mennyezetnél; 's mindazon csoport parasztokat, leányokat, lazzaronikat, kik körülvettek bennünket, 's a' látványt fénylő köntöseik' festőleges különösségével tarkázták. Az éji szellő lengeté kalapjaik veres szalagjait, 's lebegő kék köpönyegeiket. Tüzet rakatunk a' terem' egyik szegletében, 's puncsot készítettünk a' parasztnak, kik most vendégeinkké lettek; a' meggyújtott alcohol' világa bágyadt fényt vetett ezen olajsínű vig ábrázatokra, a' fekete szemekre, 's veres mellényekre; a' fa pattogott; 's a' mienknél élénkebb öröm lelkesíté új vendégeinket. Sajnáltam, hogy képiró nem vala köztünk, ki lerajzolta volna ezen érdekes látványt; 's felkeltem, hogy magam vigyázzak a' puncs készítésére. Felszítám a' tüzet; ezer meg ezer szikrák szálltak-fel az ég felé, 's még inkább megvilágíták e' ritka látványt. Szép vala nézni, midőn a' puncs kézről kézre kerülgetett, midőn a' dob 's csörgők jelt adtak a' tarantellára; midőn a' puncs meghatván ezen délszaki nép' ereit, a' tánczosok' mozdulatit fürgébbekké, 's vígságukat zajosabbá tette; midőn az örök' kezéből a' fáklyákat kivévén, azokkal körben ugráltak. A' dob hatalmasabban kezdé zúgni; a' tizenhét százados falak' visszhangjai harsogva serkentek-fel; a' láva- 's hamudombok visszaverték az ittas csoport' lármáit; végre, ezen ragadós vígság minket is felbuzdított, az üvegek sühogva repültek az atrium' oszlopihoz, míg a' látvány hold csendesen tűne-fel fejünk felett, 's mintegy szemrehányást tön dévajkodásunkért 's zabolátlan vigalmunkért.

Elindulánk ismét a' forum 's amphitheatrum felé. Néhány fáklya elégett, 's a' többi gyengébb világgal lángolt. Örömmüket melázás váltá-fel, melly mindég kíséri e' világ' gyönyörűségeit. Lépdeltük a' szűk utczákat, mellyek a' régieknek azért tetszetek, mivel, a' mint mondák, azok védték a' járókelőket a' nap' melege ellen. Felismertük a' szekerek' nyomait, a' kerékvágást, melly sok század előtt nyomatott 's tegnapinak látszik. Elértünk a' forumhoz, az

egész hajdani miveltség középpontjához. Hány palota leomolva! hány templom romokban! Tökéletes gyűjteménye vala itt, mind azon épületeknek, mellyek egy mivelte népnek szükségesek. Sokáig maradtunk állva Venus' temploma előtt 's szemléltük annak díszes oszlopszatát, 's márvány lépcsőit, hajdan ez isten-asszony' oltárához vezetőket, melly ma ledülve 's elromolva. Elfordítánk szemeinket. Különös látvány! hosszú sor fehér oszlopok látszottak egyfelől az útra nagy fekete árnyékokat vetők; omladozott kőfalak, mellyeknek szabálytalan sorát a' hold ezüstözté; leszakadozott homlokzatok; mellyek rémeknek tetszetek; 's mindenütt, a' földön szélyelszórva joniai tekercsek, darab oszlopfők, 's mohos kövek. — Büszke teremek! hol vannak az emberek, kik oszlopaik alatt gyültek-özve, ragyogó bársony köntöseikkel 's tornáczaitok' szépségével kevélykedők? Mivé lettek hajdan imádott istenek? Egy oszlop maradt állva a' forum' közepén; felírása letörülve; a' tábla, mellyre pompás czívek metszettek, húszezer holdfordulásig aludt omladék 's hamu alatt. A' hölgy, ki szépségében büszkélkedve térdelt Venus' oltára, mint tulajdon képe előtt — hová lett? Kedvelt hite' jegye valamelly antiquar gyűrűjét ékesíti, vagy valamelly museum' ritkasági közt el van temetve. Kíé volt azon ház, melly uralkodni látszik a' forumon, 's mellynek vastag falai ellentálltak az idő' érczfogainak? Egy Görögországból jött kereskedőé, kinek halomba rakott kincsei ma csak egy királyi pénzgyűjteményt ékesítenek, 's a' történetek' korát meghatározni segítenek. A' forum — a' szenvedélyek', zendülés', igazságtalanság', magával ragadó ékekszóllás', heves czi vakodások', 's oktalan harag' tűzhelye — néma most 's pusztá; minden gyűlölségi 's minden vonzódási egyszerre eltemettettek a' közös nagy szerencsétlenségbe! 'S a' világ csak halad; mindég ugyanazon gyűlölségek, ugyanazon vonzódások; mindég ugyanazon félelmek, ugyanazon remények Semmi nem változik. A' gazdag 's nagy születésű most is szobraitól 's képeitől vár halhatatlanságot; a' nyerekedés 's nagyravágyás játszák örökös játékaikat; a' szeretet 's gyűlölség folytatják szüntelen, munkálatikat...

Így álmodoztam a' forumnak egy oszlopromján ülve, midőn társaim kiragadtak álmaimból 's vittek az amphitheatrum felé. E' nagyszerű épület még nagyobbnak 's különösebbnek látszott a' hold' világánál. Milly tekintetet adhattak ennek számtalan boltozati, mellyek közül némelleyek épen maradtak, mások egészen leomladoztak; soraik egyformaságát csak a' számos kőlépcsők, óriási hágsók szakaszták félbe, mellyek az amphitheatrum' első helyeire vezettek. Bementünk a' circusba; körülünk emelkedtek ama roppant 's számtalan ülőhelyek' egyközű körei, mellyek tökéletes épségben maradtak, 's hová Campania' lakosai a' nyilvános játékokat hajdan annyira kedvelők, most is jöhetnének, nézni kedvelt gladiatoraik harczait, gyilkolásait 's véres halálát. A' körülések felett nagy arkádok áltak nyiltan, mellyek általbocsáták az ég' kékjét 's a' halvány fényt; maga a' hold a' végetlen távolságban függve éji lámpául szolgált a' circus belső üregének, mellyet kékes világgal eltöltö. Imitt amott, a' lépcsőkön csoportozva parasztokat lehetett látni, kik egymással fecsegték 's fáklyáinkat vitték; az ezüst holdfénynél, melly eltölté a' roppant üreget, ezek nem látszottak egyebeknek gyengén vereslő szikráknál.—Egy hangászkar a' hajdani orchestrum' romjain néhányat játszott ama gyönyörű nóták közül, mellyeket olly nagy számban teremté a' mai Olaszország; 's a' nézők új lelkesedéssel kezdék-el a' kedvelt tarantellát. A' táncz után minden megnémult, 's egy röktön-költő körül csoportozott-össze, ki kezében guitart tartva állott egy lépcsőn. Bátor keze néhány férfias hangot vert-ki, 's az egész népség mély csenddel halgatá őt. Bámulám deli termetét, izmai' elevenségét 's mozdulati kellemét. Ábrázatjából erő 's merészség tetszett-ki, mélyen ülő csillogó szemei nem jót jelentettek. Egyszerűben vala öltözködve a' többi parasztnál, ruháján sem arany sem himzés; barna köpönyege egyik vállán függé, 's testállása nem volt sem kellem sem méltóság hijával. De érzékeny panaszos daljai, mellyek csak szerelemről, érzélgésről, virágokról 's leányokról énekeltek, különös ellenkezésben álltak tekintetével. Valóban azt is hallám felőle, hogy ő zsvány volt költészsége előtt.

A' középen sekvő arena tizenöt lábnyira vala kívájva a' földben az alsó ülőhely alatt, a' mi a' nézőket minden veszedelmen kívül helyezé. Az arena' középpontján hajdan Dianának, Plutonak, de leggyakrabban Jupiternek szentelt oltár volt. Az amphitheatrum' oldalánál vagy alatta, számos üregek bocsáták-be most a' vad állatokat, mellyek ezrenkint ölettek-le ezen véres játékszínen, majd a' tenger vizet, melly a' circust nagy tóvá változtatá, hol hajók harczoltak egymás ellen. Az ólak, mellyekben a' vad's külföldi állatok tartattak, az ülések alatt voltak. Innen rohantak-ki egymást felváltva a' struczmadarak', vaddisznók 's elefántok' csoportjai. Gyakran a' lépcsők alatt elrejtett csövek jóillatú nedveket vezettek, mellyek harmat gyanánt hullottak a' nézők közé; még azon képszobrok is, mellyek az amphitheatrumot ékesíték, jóillatokat látszottak izzadni; tömjénfellegek gőzölögtek-fel a' levegőbe; 's midőn a' nap égető sugárokat lövellett, egy roppant vászon terjedt-szét az egész gyülekezet felett, mellynek elkészítését a' mai mesterek 's régiségbuvárok híjában próbálták kitalálni. 'S ennyi gyönyör, ennyi fényűzés csak azért, hogy a' kegyetlenség vágya kielégítessek! Itt gyilkolá-meg a' gladiator a' gladiatort, a' nép' jeladására; és ha szerepét nem hajtá végre bizonyos csinossággal 's kivánt móddal, kifütyöltetett!

Megnézénk egymás után a' más két játékszínt, hová legalább e' véremlékek nem kísérték bennünket. Milly fényűzés! milly pompa! milly hatást kelle hajdanában tennie ezen fejmárvány óriás képszobroknak, mellyek gyertyatartókat hordtak! Mint kelle a' hangnak az ércz esöveken keresztül, mellyekkel a' színjászók ellátva voltak, hársognia e' roppant teremben. Azután Isis' templomát szemléltük-meg; megpihentünk az omladozott lépcsőkön, midőn a' reggel hirdeté jöttét az égen széles fejelő csíkok által, mellyek már barázdákat vontak a' láthatáron. A' fáklyák kialudtak. Még egy pohár rajnait hörpenténk, 's utolsó Istenhozzádot mondánk a' rémes városnak. A' pompás hintó előtt termettünk; körülte a' paszomántos inasok. Ekkor képzeletünk elnémult, elenyészett a' mult. A' Vesuv' vereslő oszlopa szürke füsté 'vált. A'

hűvös reggeli levegő visszahozza bennünket az élők világába; fellépénk a' herczeg' kocsijába, 's megérkezénk Nápolyba. F. L.

G o n d o l a t o k.

Az embert úgy lehet nézni mint egy épületet. Költők, színészek, hangászok és festők, kik aesthetikai oldalát ki formálják; bölcselkedők 's theologusok, kik belsejét hasznos rendszerbe vehetik.

Vannak emberkéek, kik mindent, még colosszust is magokhoz mérnek — 's mindenkinek erejét 's tulajdonait ön-magokéi szerint itélik-meg. Mikor illyeseket látunk, akarattunk ellen is eszünkbe jut ama hátrányásban himaláyát bámuló nyomorú ürgécske, kit egy jádri róka nagy gondolattal 's csudált hegyével, percz alatt szökött-át.

A' világ egy nagy pusztá tér, mellyben kinek kinek van sorsához illő osztályrésze. Akarat 's munkásság kell csak, hogy kiki a' maga részit paradicsom kerté formálja.

Köznép viszhanghoz hasonlít. Híven viszonozza mind azt, mit egy nagy torkú kiáltott, de többet nem mond, 's hangzásának okát világért sem tudná adni.

Mondják hogy arcz léleknek tüköre; de itt is — mint mindenütt — van kivétel; mert hány tükör van, melly legformátlanabb nézőjét is Adonisszá vagy Venusszá változtatja, hány melly Rafáel remekét is madár váznak mutatja.

Nagyon jól hasonlít a' bölcs, midőn az asszonyt kereskedő hajónak nevezi; itt is mindég rettegnie kell a' tulajdonosnak a' netalán jöhető hajótöréstől.

Szeps Mihály.

Százrétű paezalvészből eredett marhadög ellen.

Már két izben uralkodott marhadög alkalmával jelesül 1828ban és közelebb mult 1835dik esztendei nagy nyomorúságban, midőn a' marhadög csak ugyan helyben körülbelüli házakban, sőt ugyanazon legelőben is dühösködött, és így a' ragadósságtól méltán tartani lehetett, különös csudának tekintetem, hogy

néhány darab szarvas marháim épségben minden nyavalyától mentek maradának. Ezt én főképen annak tulajdonítom, hogy a' mint a' marhadögnek híre elterjedett, már is az óvó szerekről gondolkodó valék. Az óvó szereket pedig következőkép készítettem:

Fenyőmagot, salétromot, sót, kénkő virágot, foghagymát, egyenlő mértékben őszvetörve — tormát reszelve — abban pedig egy fertály iccze bor-eczetet rozs liszttel összekeverve, és azt mind egyetemben savanyú kenyérkovással vegyítve, közönséges gombócok formában készítettem, és minden szarvas marhának estve három illetén gombóc pillulát — és reggel szinte hármat torkába nyomtatván, midőn azokat lenyelték, meleg korpa vizet sózva lágyító orvosszer gyanánt adattam. Ezen pillulák erősen megindítván a' marhákat kitisztították, minémü tisztulásból nagy büdösség vétetett észre, 's midőn már jól kitisztultak, erősítő orvosszer gyanánt *gentiana* és *valeriana* gyökér porokat szinte meleg korpa vízben adattam, 's gyakran szájokat sós eczetes vízzel ki mosottam, 's hiszem hogy ezen óvó szer által a' szarvú paczal száradása meggátoltatván, belsejét a' marhának meglágyítá, és az utóbb érkezett nyavalyát reá ragadni nem engedé. A' boreczet és savanyú kovász, mellyhez fél czitrom is hasznosan adatik, a' marhának belsejét égető forróságtól hűtötte és azáltal hiszem, hogy szegény marháimat a' veszedelem közepette megőrizhettem.

Más tapasztalásom abban volt, hogy midőn egykor a' marhadög ideje alatt, görcsös vonaglásokban lévő esztendő borjumat már annyira elmerevedve találtam, hogy annak további felélesztéséről minden reményt feladám, — csakhamar eszembe jutának némelly cholera alatt hasznosan orvosló szerek, t. i. az úgy nevezett haramja eczettel (*Vier Räuber Essig*) mellyet patikából hozattam, a' borjúnak hátgerinczét erősen dörgöltettem — ezután kamillvirágokból theát főzetvén, ezt minden fél óra után szájába öntettem, és így valóban csudára a' végső merevedésben lévő marhát helyrehozattam. (Nyitrából.)

Gusztényi János.

A n e k d o t á k.

Y. asszonyság özvegyen maradt; elhunyt kedves férjét busongva 's szívét minden örömnök elzárva gyászolá; de elmúlt a' gyászév 's a' gyászkontózt új divati ruhákkal cserélte-fel; már a' második év is lefolyt, — és ímé a' tisztas asszonyság ismét gyászba öltözve jelent-meg, egyik falusi rokonának házánál. A' jó házi kisasszony csudálkozva 's egészen megszorodva kérdezé a' tisztelt nénikét, miért öltözött legyen ismét gyászruhába. „Óh kedves öcsémasszony, felelé a' nénike könnyben uszó szemekkel, hogy ne gyászolnék én elhagyatott, — hát nem tudja-e, hogy boldogult férjem jószága ma fog árverés útján eladani?!“

Sok kulcs, karikára fűzve 's kötény-korczra akasztva, nagy gazdasszonyság bélyege, úgy tartják a' városiak. Bizonyos illy fajta gazdasszony, hihetóleg a' gazdasszonysági hijányokat pótlándó, a' zálogházba ment, 's az elzálogosított holmikkal a' gazdasszonyság czégérét, összefűzött csinos kulcsocskáit is ott feledé, de érettök sem nem küldött, sem nem ment egész a' kiváltás idejéig; ekkor a' jótisztek a' csomó kulcsot is visszaadák neki. „Ah köszönöm, mondá, nem is tudtam hogy itt vannak, nem volt rájok szükségem.“

„Mi okon nem jó hozzád N. barátod, 's miért kerül az útczán, mihelyt távulról eszreveszen, talán összeharagudtatok?“ — kérde bizonyos úr X. barátját. — „Nem bizony mi, lón a' válasz, jó barátok vagyunk most is; hanem jámbor barátom a' tulságig érzékeny és szemérmes, — esztendeje már hogy adósom csak két hónapra kölcsönzött summácskával, — 's ezért órra vére foly, ha megpillant.“ *pl.*

Rejtett szó.

Folyókban 's tavakban lakom
 Majusban nagy bőségben;
 De jóízű húsmat csak
 Urak kaphatják télben.
 Ne óhajtsad szándéknak,
 Hogy úgy menjen, mint megyek,
 Sem azt, hogy nevem' fordítva
 Jóságaidnál legyek.

Pesten Klementisz Minka.

Jegyzet: A' 19dik számbeli Rejtett szó Korom.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

21. Pesten, Martius' 12dikén, 1836.

Februarius 12dik napjának emléke.

Kettős fájdalmat hozza, minden Fejedelmének hódoló, 's igaz jobbágyi szeretetet szívében hordozó Magyarra, e' folyó esztendő' mult Februarius havának 12dike; egyiket gerjeszté annak meggondolása, hogy ezen nap dicső emlékezetű néhai Isó Ferencz Császárnak, mint a' Magyarok' egykori atyáskodó jó Királyának születése napjai közül első, mellyet Ó a' már jobbvilágba lett költözése miatt el nem érhetett; másikat pedig okozá annak szomorú látása, hogy e' napon, mellyet minden hív Magyar gyermeki örömmel várni szokott, az eddigi örömek, és örvendeztető jelenetek megszűnván, azok imígy külső pompájoktól megfosztatva, mindnyájunkra nézve sötétté, komollyá, és bússá változtak!

De ha bár sem ágyúk' durrogása, sem harangok' zúgása, sem pedig akármelly más polgári, 's katonai fényes készülétek' lármái nem jelenték is többé e' napnak nagyságát, mindazáltal sűrű fohászok, 's áhítatos könyörgések bocsátattak sok buzgó keblekből az egek' felé: hogy azt, kit e' napon a' Királyok' Királya olly sok millió emberek' boldogítására becses ajándékul adni méltóztatott, de már az élők közül kiszóllított, a' maga örökké tartandó országába bevége, és annak koronájával is ékesíttse. — Azonban adott a' mennyei gondviselés e' fájdalmas sebeinkre is hathatós gyógyító írt, melly keserveinket ennyi gyászos érzelmek' közepette is képes vala enyhíteni, 's bánatinkat orvosolni, úgymint azon vigasztaló környűlményt: hogy ezen örvendetes napunk el nem múlt örökre, hanem csak felváltatott Aprilis 19kével, mellyen a' már Üdvözültnek valamint erényiben, úgy országaiban is örökösének, az az dicsőségesen országló FERDINÁND Császár, legkegyelmesebb Urunknak, 's Apostoli Királyunknak
Első Félésztemdő.

nyújthatja majd kiki tartozó szeretetét, 's tehetendi hasonló alkalmú örvendezéseit.

Igen szomorú dolog az: hogy az illy nagy és jeles embereknek, kiknek még a' késő maradék is örökös hálával tartozik, a' nékiek ízrül izre, századokról századokra végnélkül tartani kellő tisztelet, ha belsőképen ugyan mindjárt nem is, de külsőleg olly hamar megszokott szünni, 's emlékezetök, kivált azoknál, kiknek évek' multával őket sem történetíratokból, sem pedig emlékjelekből ismérni nem lehet módjok, időnek előtte feledékenységre kéntelen menni. — Nem lehetne-e tehát, sőt nem illenék-e arra való nézve, hogy az illyetén nagy férfiak a' késő maradéknál is örökös, és friss emlékezetben fentartassanak, 's a' hozzájuk tartozók' hálás szeretetüket a' síron túl is végnélkül bírassák, némelly czélirányos intézeteket tenni? Igen is, valamint illik, úgy lehetne is, még pedig legkönnyebb, 's egyszersmind a' legszebb módon, ha t. i. minden nemzet közakarrattal, és határozással bizonyos napokat rendelne a' maga polgári pályáján egykor tündöklötték' tiszteletére, hogy úgy emlékezetök évenként megújulva felevenedne, 's egyszersmind a' feledékenységtől és elenyészéstől biztosítatnék, sőt még követésre is ösztönül szolgálna. — Én tehát ezen szertartást, a' mennyiben csekély tehetségemben áll, magam házi körében elkezdem, 's Februarius 12két, mint néhai nagy „Ferencz“ Királyunk születése napját, az Ó nevének tiszteletére 's fényes tetteinek emlékezetére felszentelem, 's ugyan azért a' míg élek, azt megis ünnepelem, reménylén, hogy a' hív Magyarok között számos követőkre fogok találni.

Sebessy János cs. k. t.

Magyarország' térsége és földabroszai.

Magyarország' jelen geographiai határai, ha csupán e' nevezet alatti királyságot vesszük tekintetbe, $44^{\circ}-43'-40''$'s $49^{\circ}-38'-10''$ éjszaki szélesség, 's $33^{\circ}-26'-30''$, és $42^{\circ}-45'-00''$ keleti hosszúság alatt fekszenek Ferro szigettől; egyesítve pedig a' magyar társ v. mellék tartományokkal, t. i. Slavonia- 's Horvátországgal, nyugot felé a' $33^{\circ}-18'-50''$

érinti Magyarország' határait. Ezen oldalon physika i határai összeérnek a' morvai, ausztriai, stajerországi 's illyriai; délfelé a' déli katonai határtartományi 's erdélyi; keletfelé ezen nagy herczegségi 's bukovi-
nai; 's éjszak felé a' galicziai 's ausztriai Silézia-herczegségi határokkal.

Magyarország, már régibb korban, Europa' isméreteesebb részeihez tartozott nagyságára 's tér-idomzatára nézve. A' háború ostora itt is, valamint más országokban egyenlő körülmények között, előmozdítá a' földisméretet 's már a' 16dik és 17dik században voltak Magyarországról földabroszok, mellyek világos fogalmat adának róla, 's millyenekkel még a' 18dik században sem bírt több német tartomány. Azon mappa, mellyet Appian 1528ban adott-ki Magyarországról Ingolstadtban, bizonyos Lazarus' terve szerint, ki az akkori kardinal és primás titoknoka volt, több rendű jobb földabroszból állott, mellyeket nem sokára más — különféle szerzőtől 's külön országokban megjelent — mappák követtek. A' régibb mappák közül különös említést érdemel Müller kapitányé, melly 4 rajz-lapon jelent-meg a' passaroviczi békekötéskor, Nürnbergben; a' fő munkát ezen branchaban mind a' mellett is Magyarország' nagy mappája teszi, mellyet Lipsky akkori cs. kir. őrnagy Magyarországnak II dik József császár' parancsára történt felvétele szerint sok jó segéd-eszköz használással 9 szakaszban dolgozott 's adott-ki. — Magyarországnak ezen felmérését megelőzte már 1769től fogva több határ (districtus) felmérése, jelesül a' mármarosie és bánágié. Az első, melly az azt borító magas hegyek miatt nehéz feladás volt, Motzel alezredesre, az utóbbi pedig Elmpt akkori alezredesre, később general-őrnagyra volt igazgatásul bízva. A' bánág, melly nagy részint nem sokkal kedvezőbb geodaeticai operatiokra álthathatlan erdőkkel borított 's nevezetes magosságú földje miatt, a' ministerialis banco-deputatiónak javaslata szerint oeconomice ($\frac{1}{200}$) felvétellett, mellyből csak aztán húzattott a' katonai mappa ($\frac{1}{800}$). Az oeconomiai felmérés szerint, a' föld felosztásnak 1777ben kellett volna történnie az újlakosak között az oláh-illyriai határban; azonban a' lángeszű Turati kapitány, ki e'

ezelra Horvátországból rendeltetett oda, 23 sectiot kö-
 zülök csak részenként talált használhatónak, 43at po-
 dig egészen haszonvehetlennek. Elmpt alezredes azt
 állíta ugyan, hogy lehetetlenség, hogy azon munka
 egészen haszonvehetlen legyen, miután az 800,000
 forintjába került az aerariumnak; mind a' mellett is
 Turati tetteg bizonyította-be Langenfeld falunak fel-
 mérétése által állítása' igazságát, 's ezen felmérést nem
 is lehet mind addig használni, míg az egész ország
 az arra következett esztendőekben bizonyos Plessing
 de Piess ingenieurtól újlag nem járatott körül; esu-
 pán az oláh-illyriai ezredben bízott az ügyes
 Wegler őrnagyra legjobb sikerrel az új oeconomicai
 felmérés 's a' földfelosztás, 's 1782től fogva Geney
 alezredes végezte azt, mi reája bízva volt, azaz, a'
 slavoniai-horvát provinciale felmérését katonai mér-
 tekben, mellyel egyszersmind Magyarország' felmé-
 réteése összeköttetésbe hozatott. Generalis Elmpt egy igen
 nagy, közönséges, 6 egybeeresztett asztallal 's 5 láb
 hosszú messzelátó csóvel, a' dioptra linealis alkalmá-
 zása helyett, akarta a' felmérést eszközölni, mellyet
 az ő állítása szerint Dumont de Beaufort alhadnagy
 a' Deutschmeister ezrednél talált vala-fel; azonban
 azon biztosság, melly a' genie-corps és a' general-
 stabból összehívatva volt vizsgálatúl, ellenmondólag
 (valamint d' Avrang alezredes 's Hauser kapitány)
 fejezék ki az iránt magokat; ellenben a' general stab'
 tisztjei (valamint a' fődézmáló 's Lang alezredes) a'
 próbatételt kivánták, melly azonban mindjárt felnyi-
 latkoztatá d' Avrang és Hauser adott véleményeit.
 Mivel tehát ezen javaslat nem találtatott haszonvehe-
 tőnek, Elmpt generalis azon véleményben volt, hogy
 a' magyarországi felmérés' egybeköttetésével, azzal
 mi már a' mellékes tartományokban megtörtént, ál-
 talán szükséges volna a' galicziai meridionalis vo-
 nalt (?) köz zsinormértékül Magyarország' felméré-
 sénél használni. Ellenben felhordá Mieg alezredes a-
 zon nevezetes eltéréseket, mellyek az eddig történt
 ország-felméréseknél tapasztaltattak, 's azon megjegy-
 zést tette, hogy ezen össze nem egyezés csupán on-
 nan eredt, mivel először az ingenieurek nem dolgoz-
 tak sectiók számra 's csak aztán osztatott az egész

felmérés sectiókra; másodsor, mivel a' fővonalak csupán lépésekkel mérettek-ki, 's hogy ezentúl seholsen ügyeltek a' magnestó' eltérésére. Mind a' mellett is csupán Elmpt' javaslatai vétettek tekintetbe, 's a' felmérést ollyas személyek folytatták 's végezték 1785-ben, kik egymástól igen különböztek ügyességükre nézve. Egyes kijobbításokkal ellátva, 's a' felmérés egy egésszé alkotva, közöltetett az érdemtelves Lipsky ezredes által a' Közönséggel, 's bízton állíthatni, hogy csak ezen mappa' megjelenésétől fogva lehet Magyarország' nagyságát az igazsághoz közelítőleg meghatározni.

Ezen érintett mappát megelőzték már ezen ország arealjának előbbi kiszámításai, 's az első valóságos kiszámítást hihetőleg Tempelmann generálnak köszönhetni, ki az egyesült magyar tartományok' laptérét 4720 négyszeg mérföldre határozta, a' már fentebb érintett Müller mappája szerint. Azon mappán Magyarországról, 4 sectióban foglalva, mellyet Micowini saját kezével dolgozott, 's mellyet báró Lichtenstern' gyűjteményében látni lehet, sok háromszeg van vörös tussal húzva, 's az összehuzott számokból kitetszik, a' banátust kivéve, ezen ország' laptére = 3387 geographiai mérföld. Később, ingenieur Krieger számította-ki azt az ő hasznavehetlen mappájából 4230 négyszög mérföldre, 's traubenfeldi Rausch Ferencz apátur, egy nem kevésbé érdemhiányos mappából tette számítását, melly 4 sectióból áll, 's melly nem más, mint reductiója az úgy nevezett Lascy mappának. Artariatól kiadva Bécsben, mellyet Müller őrnagy, Maria Theresia császárné 's királyné uralkodása végén, gróf Lascy tábornok' parancsára rajzolt, 's melly hasonlókép kimetszve jelent-meg. Két utóbbi kiszámítást rendelt Magyarországról báró Lichtenstern a' Wenzel-mappa szerint, Brandenstein Lajos kapitány, és Link Theodor ingenieur által, 's az elsőnek resultatuma volt az egész magyar-provincialere nézve = 3820,87, a' másodiké pedig = 3784,36. Ezen királyság arealjának kiszámítása Lichtenstern' nagy mappája szerint a' közép europai tartományokról, mellyet ő Schloif főpattantyúsra bízott, a' resultatum 4112 geographiai quadrát mérföld volt Magyarország' provinciáléjára

nézve. Ezen királyság 's a' melléktartományok' ötféle felszámítása, mellyel fia Lichtenstern Max, Schloif főpattantys, Partsch artilleriai hadnagy, Brandenstein kapitány 's Swoboda Ferencz erdős-ingenieur foglalatoskodtak, a' resultatumok e'kép estek-ki: 4663,90—4663,38,—4665,88,—4666,98,—'s 4666,43; végre a' szerző általi kiszámítása után a' Lipsky mapának, Magyarország teszen a' banátus 's a' mellék tartományok nélkül 3489, minden magyar tartományok Erdélyt kivéve, 4792 geographiai négyszeg mérföldet. — Ide járul azonban még a' tenger melléki tartomány is, vagy Fiume, melly 1776. Magyarországnak áltengedetett a' kereskedés' előmozdításául, honnan kiűzetvén a' Francziák, kik azt néhány évig bírták, az 1814diki békekötés után ezen tartomány az illyriai királysághoz csatoltatott, míg végre 1822ben az egyébb horvátországi résszel együtt Magyarországnak ismét áltadatott. Ezen tartomány' laptére teszen 69,94 geographiai négyszeg mérföldet 's lakosainak száma 131,500. A' Snisnik vagy hóhegy' magossága Krain' határánál teszen a' barometrumi magasságmérés szerint 1134 bécsi ölet a' középtenger lapja felett. — Mind azon földabroszok, mellyek az újabb időben Magyarországról megjelentek, csekély változtatásokat az egyes megyékben, városokban 's helységekben kivéve, nem egyebek, mint másolatok nagyobb 's kisebb scálákban, egyszerűbb 's csinosabb alkatban.

(Folytatása 's vége következik.)

Nevezetesebb seborvosi munkálatok.

Csongrád-megyében Szentesen gyakorló seborvos Stark József úr, a' pesti főiskola nevendéke, öt esztendők lefolyása alatt szerencsés gyógyításai, 's kivált igen nevezetes seborvosi munkálati által köz figyelmet, szeretetet és bizodalmat ébreszte maga eránt. Legnevezetesebb seborvosi munkálati közé tartozik, névszerént az, mellyet 1833. majus 30dikán egy Szentesen lakos 8 hónapi teherben lévő asszonyon vitt-véghez. Ezen asszony t. i. gyilkoló kéz által hasán olly beható sebet kapott, melly által béltakarója kiesett és öszveszorított; képen is öt sebet a' csontok öszvetörésével kapott. A' szerencsétlent hat hetek

lefolyásával szerencsésen kigyógyította 's tökéletesen helyreállította fent említett seborvosunk. Másik remek seborvosi munkálatát mult 1835. sept. 9dikén tevé. Bizonyos férjnek 's atyának bal farán hat esztendő óta volt kinövése, melly lassanként olly nagyra nevededett, hogy mint egy nagy kenyér, térdhajlásán alól függött-le; a' belekkel, különösen a' végbélhurkával öszvenőve volt 's az operatio után 23 fontot nyomott. E' beteg rendkívüli nagyságú fadgyudaganata miatt úlni és járni nem vala képes; csupán hason mászhatott; végre sorvasztó lázba is esett a' szerencsétlen; munkára egészen tehetetlen volt 's így vele együtt nője és 5 gyermeke a' legnagyobb inséget szenvedték. Stark úr a' mondott napon, megyei seborvos Markó segítségével, szerencsésen metszé-fel a' szalonnás fekélyt, 's a' férjet és atyát édes övéinek megtartá. A' kigyógyítatott, már a' mult esztendő novemberében szokott foglalatosságát végezheté. Egy illy ügyes seborvos, ki az újszülötteknél támadni szokott vérkelések, hólyagos fekélyek 'stb. gyógyítása, szülészségi munkálatok által is kitünteti magát, eléggé méltó a' szenvedő emberiség hálájára.

Sz...ról.

'A' szegény Rothschild Mózsés.

Rothschild Mózsés, a' mostani báróknak attya, kik karjaikat a' világra kiterjesztik és így kiálthatnak-fel: „Áltkarolva vagytok milliómok!“ — a' mult század' vége felé egy kevésre becsült zsidó volt Frankfurtban. Midőn a' franczia seregek küzeledése a' Hesseni herczeget kényszeríté birodalmát oda hagyni, ez Frankfurton általhúzódása alkalmával, épen ezt a' csak igen mérsékletes vagyonú, 's elég ismeretlen pénzváltót választotta-ki, hogy nála ékességeit és nem csekély pénz öszvetét letehesse. Mózsés vonakodott a' veszedelmes idők miatt, a' kincsek elvállalásától, még a' herczeg minden váltólevél kívánása nélkül kényszeríté őt reá. Mózsés épen akkor ásta-el kertjében a' herczegi kincseket, midőn a' franczia sereg rabolva a' városba húzódott. Mózsés minden vagyonától meghagyta magát fosztatni, és semmit sem tett félre. Már most nagy szegénységre jutott, és csak a' háború után

igen vigyázva és mérséklettel kezdett az idegen pénznek egy kis részével egy kis kereskedést. Szerencsés volt, és nem volt szembetűnő, hogy az ember lassanként nagyobb speculációkkal vállalkozott. 1802ben a' herczeg Frankfurton keresztül birodalmaiba vissza tért, és csak véletlen látogatta-meg a' zsidó kereskedőt; egészszen azon véleményben volt, hogy minden ékeségei az ellenség martalékjává lettek, hogy a' zsidó emberségében nem nagyon kell bízni, mivel semmi váltó kezében nem volt. „Még csak egy tallért sem vesztett-el“, a' herczegnek alkalmilagi tudakozódására így válaszolt Mózsés, „itt van az öszvet 5 kamattal 's visszaadta.“ A' herczeg álméklodott, oda ajándékozta néki a' kamatot és az öszvetet még tovább is nála hagyta 2 kamattal. A' bécsi congressusban a' frankfurti banquier' magaviselete előterjesztetett, és tartozó kötelességnek tartatott, olly embernek mint Rothschild Mózsés, minden előkelőséget megadni. Egyik fia azon közben Parisban letelepedett, és nékie a' kölesönözéseknek öszveszedése általadatott, mellyre a' visszaállított Francziaország adóssága leszámolása végett kényszerítetett.

N. J.

Rejtett szó.

- 123 Minden élőkben tanyázok,
De szemnek láthatatlanul,
Gyertyán 's lámpásban lángolok.
- 3264 Szaporodok számtalanul
Kínodra nyári időkben;
De parancsot is jelentek.
- 125 Urat a' töröknél teszek.
26 Oda vágyunk jövendőnkben.
- 356 Véle többenél több tétetik.
- 5326 Többet kíván mértékletlen.
- 123456 Általam ítélni még az eszetlen,
Mert szembetűnőt mutatok.
Bőrökön hordoznak a' hasznos állatok.

Reichels S. B. Izraelita tanító Nagy Körösön.

Jegyzet: A' 20dik számbeli Rejtett szó Rák.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

22. Pesten, Martius' 16dikán, 1836.

Boldogság' lakja.

Nem övedzik Éden várom'
Vihatatlan ércfalak,
Senki előtt el sem zárom,
Sőt kitárt karokkal várom,
Ha jó emberi alak.

Mégis csak néhányan jutnak
Boldogító keblibe;
Sok sok elmarad az útnak
Zordonán, míg mások futnak;
Őn veszélyek elibe.

Jobbadán elé-sietnek
Méltóságra 's rangokra.
Kelleme itt az életnek
Elhal, mint mag, mellyet vetnek
Sziklai kopár fokra.

Mások porba elsüllyednek,
'S őrzik gyűjtött kincstüket,
Tantalus gyanánt epednek,
Bőségben hiányt szenvednek,
'S ez emészti éltüket.

Ösvényem zöld fűvel fedve,
Jele ritka útasnak.
Szép rózsájim kéjt pihegve
Nyitják keblek', de epedve
Szárokon elhervadnak.

Nálam boldog a' hatalmas,
És a' rongy gunyás paraszt,
Annak élte nem unalmas,
Ennek sorsa nem siralmas,
Bú itt senkit nem apaszt.

A' király önként viseli
 Fényes rangja terheit,
 Mert felé sok hálateli
 Szív ömleng, 's jutalmát leli
 Atyai kegyelme itt.

A' szegény itt elfelejti
 Számtalan szükségeit,
 Magzatit ha jönni sejtí,
 'S hölgyét, ki ölebe rejti
 Öröm 's hála könnyek.

Mindenek felém sietnek,
 Váromra kevés talál,
 Mert rang 's kincs után epednek,
 Soha meg nem elégednek,
 Míg el nem jó a' halál.

A' kik engem meg nem lelnek
 Szánandó szegény vakok,
 Ne hidj külső csalfa jelnek,
 Én a' megnyúgodt kebelnek
 Éden várában lakom.

L. I. Bereghszászból.

Magyarország' térsége és földabroszai.

(Folytatása 's vége.)

Az első lépések a' Dunának trigonometriai, planimetriai 's hydrometriai felmérése végett 1816ban tétettek. Mivel illy dolgok szerencsés végzésére különös technikai ügyesség kívántatik, az határoztatott, hogy két jeles ingénieur tiszt a' cs. kir. főszállásmesteri karból (General-Quartier-Meister-Stab) alkalmaztassék, 's a' trigonometriai calculus ezen cs. kir. főszállás-mesteri kar' bureaujában történjék, helyben lévén ott az ahoz tartozó tabellák, 's ezen tiszték által végeztessék mind az a' téli hónapokban, tavasszal pedig e' már kiszámított trigonometriai hálóból határozatassanak-meg a' detail-méréshez szükséges fixpontok az egyes sectiók' számára; végre az ekép kiszámított trigonometriai háló kitöltése 10 mérő asztallal történjék vagy kezellessék-el már 1818ban, egy al-director felügyelése 's

annak jótállása mellett. — A' Duna folyamnak detailban felmérésénél, egy bécsi hüvelyk = 50 ölre határozott, 's minden sectionnak szélessége 22, hossza pedig 28 hüvelykre, melly mérték aztán a' libellatiónál, sondirózásnál 'stb. is használtassék. Minden két 's két ezer öl távolságban, erős 's elmozdíthatlan pontok állíttassanak a' folyam' hosszában, 's mark-kövekkel láttassanak, mellyek e' célra keményen bevert karókra, vagy karóagyazatra (Rost) helyeztessenek, hogy azok minden elementaris esettől bátorságosítva legyenek. Az inundationale terrenum, vagy azon távolság a' folyam partjától, meddig nagy vízáradásoknál a' Duna' vize elterjed, 1500 ölre határozott. A' kis háromszögek meghatározásául 2 observateur 2 theodolittel alkalmaztatni javasoltatott, kik aztán eredeti bázisukat közösen Gyórnél vehetik, 's így az egyik trigonometet vagy háromszögmérő folyamelleniben Dévényig, a' másik pedig Duna mentiben Budáig trianguláljon. Mivel pedig az első observateurnek rövidebb útja volna, mint a' másíknak, ennél fogva Augustus végéig munkáját végezheti; ő aztán a' másodíknak fog ellenébe dolgozni, 's e' célra a' basist vagy az alapvonalat a' budai observatorium 's a' Kerepesnél találtató jel között veheti-fel. A' mappák orientálása végre nem a' bécsi, hanem a' budai meridián szerint történjék.

A' háromszögmérés 1820ban elkezdődött. — A' Csallóköz' körülfogatása jól coordinált háromszeg hálólal, igen sok bajjal vala összekötve az erdős tájék miatt. 1824ben Pétervárig folytattatott. Fő medre a' Dunának Dévénytől Pétervárig teszen $95\frac{1}{2}$'s az érsekújvári, mosonyi, sz. endréi, soroksári, és baracsikai mellék ágakkal $156\frac{1}{2}$ mérföldet. Ezen hosszú tér' felmérésére 12 operans földmérőt 's 12 figuránst 72 napszámossal számítván, a' calculus szerint 4 eszt. lefolyása alatt kellett volna végeztetnie a' graphikai triangulázásnak 's a' planimetriai felmérésnek Dévénytől Pétervárig, — Ezen felmérésnek köszönhetni azon szép mappát, melly a' t. Hídegyesület' számára készült.

Az igazságos fejedelem.

Merész Károly egy volt azon fejedelmek közül, kik az igazságot úgy tekinték mint vezér-csillagot uralkodások' egén; — ez a' következő történetből déli fénynél tisztábban kiviláglik. Károly egyet kedvencei közül birtoka' egyik részébe helytartónak nevezett-ki, egy ollyat, ki bárha hízelgéseivel fejedelem' szeretetét megnyerheté is, de nem azokét kik' hatalma alá bízattak. A' helytartó alig ismeré-meg a' tartományt melly parancsnoksága alá adatott, alig a' népet melly ő általa vala igazgatandó, midőn egy igéző kecsű nő-személynek szerelmi rabja lőn, 's még első látásra elhatározá elkövetni mindent mi búja kívánságának betöltésére eszközül szolgáland. E' végre nem mulasztott-el semmit, mi egy asszony-személyt az erény' ösvényjéről vétek' útjára csábíthat. Előbb hajlandóságát mutatá, majd szerelmes vallomásokat tőn 's fényes ígéretekkel fűszerezé hódító beszédét; de mind híjába, a' hármás réznél is erősb ártatlanság úgy löké-el azokat magától, mint mellvas lenge nyilakat. De a' gonosz azért nem csüggedt, hanem a' mit szép móddal nem eszközölhete, istentelen úton vivé-ki azt. A' fejedelem távol tartományától táborban vala, mi az álnoknak célja' elérésére elég kedvező alkalom volt. Csak hamar a' jámbor nő' férjét — az ártatlant — mint pártosok fejét elfogató 's tömlöczbe vetteté olly célból, hogy vagy engedésre bírja a' nőt férjének elbocsátása által, vagy felkonczoltassa ezt, mint akadályt szándéka' végrehajtásában. A' nő alig tudá-meg férje' szerencsétlenségét 's azonnal a' zsarnok' lábaihoz borula kedvese szabadságáért esedezve. A' gonosz örült szívében 's így szólt a' könyörgőhöz: „jó asszony te kérsz-e engem, nem tudod-e hogy hatalmad rám is kiterjed? viszonzod vonzalmam' 's férjed' bírni fogod. Mindketten foglyok vagyunk — ő enyim, én tied, 's mi könnyű neked mind kettőnket szabadságba helyezni; de ha elég esztelen leszel makacskodni, tud-meg, hogy férjed' többé láthatni nem fogod.“ A' nő e' szavakra bámulva rogyott-le, 's imé mi könnyű az erény' egeből a' vétek' örvényébe esni alá! szinte

tudta nélkül engede a' nemtelennek. Azonban a' nő alig ébredt-fel kábultságából, midőn bosszút 's átkot kiáltva távozott-el a' szemtelentől. Ez még most sem látván czélját elérve, hogy bújasága' kielégítésiben minden jöhető akadályt elhárítson, a' fogolyt — a' büntelent — titkon egy percz alatt halálra ítelteté, 's azonnal a' tömlöczben lenyakaztatván, ott egy koporsóba veteté majd eltemetendőt. Kis idő múlva visszament a' meggyaláztatott nő, hogy az ígéret szerint férje' elbocsátását követelje. Nyájasan fogadtatott a' lelketlentől, ki — miután arczán pokolbeli mosoly vonult-el — így szólla a' remegőhöz: „nem kételkedhetsz, férjed tiéd, menj — mutatva a' gyász üregre — ott megtalálod 's vidd magaddal.“ Az ártatlan nem is gyanítva az iszonyatos látványt, örömteljes kebellet rontabe a' tömlöcz' ajtaján, hogy azt, kiért olly vétkes áldozatot kelle vala tennie, karjai közé szoríthassa; de az első pillanaton ájulva rogyott-le 's érzéketlen feküdt a' hidegült büntelenen. Néhány percz múlva kábultságából feleszmélvén, erőt 's lelket véve sietett hogy férjének kedveltjeit összegyűjtse, elpanaszlandó azoknak az iszonyú tettet 's azoktól tanácsot kérendő. Ezek köz akarattal javalák, hogy folyamodjon az igazságszeretetről olly ismeretes fejedelemhez. Követé a' tanácsot 's halasztás nélkül ment az igazságoshoz. A' fejedelem kihalgatá őt 's a' tyránt is azonnal megjelenni parancsolá. Megjelenvén az álnok, őt a' panaszlóval szembe-állítá, 's így szólla amához: „ismered-e ezt?“ „Igen“ mond a' kérdeztetett. „Hát a' nemtelen tettet, mellyet ez panaszol, elismered-e? Ó az iszonyú, óhajtnám hogy igaz ne volna.“ Színeket váltá a' gonosz, millyeket lélekismérettől vádoltak szoktak — habozott, majd tagadá a' tettet, majd elismeré. A' fejedelem látván, hogy nincs kétség a' yádban, külön inté a' tettet 's így szólla hozzá: „tudod mi hűséggel tartozol, tudod mennyi jóval valék hozzád, azért kénszerítlek: igazán vald-meg, elkövetted-e azt mivel vádoltatol? Kegyem, tudod, igen nagy 's ha egyenesen felelsz, számot tarthatsz rá, de mint hazug retteg a' bizonyos halált.“ E' szavakra a' gonosz a' fejedelm' lábaihoz borula — megvalla min-

dent, a' fejedelem' nagy lelkúségében keresve me-
nedéket 's oltalmat, 's hogy azt inkább megnyerhes-
se, kötelezé egyszersmind magát, hogy a' bújja 's
gyilkos tettet házassággal törlendi-el. A' fejedelem e-
lőhivatá a' nőt 's némellyeket a' főbbek közül 's kér-
dé azt, ha volna-e kedve férjül bírni a' vádlottat?
A' nő előbb megveté az ajánlatot, de széttekintvén,
miután minden jelenlévők intének, hogy a' fejedelem'
kegyét 's illy hatalmas 's gazdag férjet venne gondo-
lóra — csakugyan kezét nyújta az istentelennek; a'
fejedelem pedig őket ünnepélyesen egybeszerkezé.
Miután az egybekelés megerősítetett, a' fejedelem így
szólla: „szerencsés férfi! igérd-meg most előttem,
hogy ha előbb maradék nélkül hálnál-el, hitesed ja-
vaidnak örökösévé leend.“ Örömmel teljesíté a' férj
e' kívánatot 's törvényes tanúk előtt ajánlása meg is
erősítetett. Ekkor a' fejedelem: „jó asszony! mind-
ezekkel elégtétetett lelked' vágyának?“ Igenlé a' kér-
deztetett. „Ám de, nem az enyimnek“ viszonzá a' fe-
jedelem — 's ezzel az asszonyt elküldé; a' vétkest pe-
dig ugyanazon tömlöczbe vitetvén, hol az ártatlan le-
konczoltatott — parancsolá, hogy lenyakaztatván ha-
sonló koporsóba tétessék. Miután mind ezek megtör-
téntek, a' fejedelem a' nőt azon gyászhelyre küldé,
mellyen két férjtől kis idő közbe jöttével irtózatosan
fosztatott-meg, — hol szíve összezúzott, mi miatt né-
hány napok mulva férjei' árnyékát kelle követnie.
Élete utólja néki csak boldogtalanságot nyújta, utóbbi
házassága pedig halált; de előbbi házasságából mara-
dott árváit tömérdek kincs' örököseivé tette.

Szívos Mihály.

Nevettető pilulák.

„Ugyan hány esztendő lehet már Urambátyám?“
— „Negyvenöt“ — „De miként lehet az, hisz már
fogai sincsenek?“ — „Nobizony nagy dolog, hát nem
tudod öcsém, hogy én a' világra is fog nélkül jöttem?“

Bizonyos színésznének, egy kisasszonyt kelle egy
házi színmutatványra elkészíteni. A' kisasszony szere-
pe: egy a' kedvestül elhagyatott herczegné vala. Azon-

ban a' szorgalmas színészné minden igyekezete mellett sem lehetett szerencsés a' kisasszony mozdulatiba valóságot önteni. „De kérem a' kisasszonyt — így szóla félig bosszúsan — ugyan képzelje természetesen a' dolgot, mit csinálna, ha szeretője elhagyná?“ — „Mást keresnék,“ lón a' felelet.

Pobc.

J e l e s m o n d á s o k.

A' szerencse nem más, mint öszeütközése olly környülállásoknak, mellyeket mi nem vártunk, elménk, 's megítélő tehetségeink előbb ki nem számlálhattak; azért ez életben addig kell örvendnünk, még a' szerencse nem jó, ne hogy előbb meghaljunk, még csak egyszer is nevettünk.

Hogy az ember szerencsés légyen a' világban, a'hoz nem rokon, de jó akaró szükséges; minden szerencse keserűvel van keverve, 's az a' valódi öröke az emberi nemzetnek.

Midón a' szerencse az emberrül a' legjobbat képzeli, akkor nézi őt a' legfenyegetőbb szemmel; legvalódibb szerencséje az embernek; a' józan gondolkodás módja, egészség, és a' bátorság.

Az igaz és saját szerencsénket nem távol, de közelünkben, és magunkban kell keresni; őt pedig többnyire kívül keressük, éltünket a' szünetnélkül való keresésben, és soha fel nem lelésben töltjük-el, 's végre az utolsó mester, a' halál jó, a' ki aztán nyomosan kifejezi, hogy minden utánnunk igyekszik.

Szívünk egyedül teszi a' mi szerencsénket vagy nyomorúságunkat; ha igen szerencsés akarsz lenni, légy te ön magad által, — úgy vélem: légyen tiszta, és hiba nélkül való szíved; légy nemes és jó; akkor van lelkiisméretednek elég tanúbizonysága, 's szívednek nyugalma.

Radimeczky.

A n e k d o t á k.

„Ugyan sógram! kend már sokat hallott, sokat látott, tán még griff madarat is, mondja-meg hát kend nekem: igaz-e hogy földünk forogna?“ — így a' falu' esküttje katonáskodott kollégájához. „Már a' nem igaz, de ha szónak nem hisz kend, okkal is megmutatom. Mellyik oldalán feküdt kend az éjjel?“ „Jobbon“ — „Hát felköltekor?“ — „Akkor is jobbon.“ — „No lássa kend, ha a' föld forogna, kend felkelőre bal oldalára fordult volna.“ *Sz. M.*

Nemzeti vállalatok' és közmívelődés' elveit naponkint valósítani törekvő X. városában, bizonyos pántlikákkal 's virágfűzésekkel a' teherhordás' pontjáiig felékesített farsangi vőféj több úri házak közül egyhez betér, parancsnoka', a' fogadás' alázatos hirdetményét e' szavakban viszhangozó: „holnap a' veres ökör című vendégfogadóban nobel-bál leendő.“ — Egy mélyen figyelő szolgáló felfogja tüstént az előtrembeni szavalást, 's ne hogy elfeledje, beszaladt urához, jelentve hogy „holnap a' veres ökörnél ló bőr bál fog adatni.“

Bernát Gáspár.

Rejtett szó.

Három első betűm himje sok állatnak.
 Középsőim hárman fény sűgárt hullatnak.
 Pór háznál egészem látni ritkán lehet
 Mert a' szegény erszény engem meg nem vehet.
 A' pipázó házban ha sokan sakkoznak.
 Es jelen nem vagyok, másunnan bé hoznak.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A' 21dik számbeli Rejtett szó Bélyeg.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

23. Pesten, Martius' 19dikén, 1836.

Fenséges Nádorispányunk Nevenapjára.

Midón dicső névnapját Fenséges Fő-Herczeg Nádorispányunknak, sok ajjakok zengik, én azokkal egyesülvén, magam csekély tudományából a' nádorispányi még kevésbé kivilágosított ajándéklevelekről (Donatio Palatinalis) szóllok.

Ezeknek eredetét Kelemen (a) nem a' Mátyás király törvényeiből, hanem a' helytartóságból hozza-le; s Frank követé. Kövy róla hallgat.

Nem úgy van. — Az én kézírati gyűjteményem XXIdik kötetében 307dik lapon van már 1417diki nádorispányi ajándéklevél Sényő eránt. — Ugyanott a' 313d. lapon 1434ről ugyancsak nádorispányi ajándéklevél Fejércse Bereg vármegyei helység eránt, a' Szepessi László Jánosnak fia részire, melly az Ukevevics familia leveleinek a' Tiszántúli kerületi táblán folyt periben hit alatt tett előadásában lévő lajstromban található. — 1371ben Kis-Csebi Lőrincz Máténak fia László Opuliai hercegtől és magyarországi nádorispántól felkért 5 telket Németfalvában Zemplin vármegyében (b). Gyűjteményem XXXII. tomusában 346. lapon találatik 1440ben Hédervári Lőrincz nádorispán ajándéklevele Serk-Szentivány, Romántelege és Vécs eránt, a' Szentiványi Bálint, Mátyás és István részükre. — Ezek a' Hunyadi gubernátorságánál és locumtenenségnél mind régibbek.

Nagy Gábor.

Gazdasági practica oskola.

A' nemzeti jólétnek egyik alapos sark-köve lévén a' jó mezei gazdaság, azt a' magyar hazában a' külföldnek példájára kimivelni már régebben célba vették több nagy nevű férfiak. Hazánk nagyjai közül boldog

a) Kelemen III. 135.

b) Szirmay Notit. Topogr. com. Zemplin p. 75.

emlékezetű gróf Festetics György Keszthelyen gazdasziszteket képező szép intézetet alapított, melly dicső intézet számos derék gazda fősziszteket adott a' honföld minden részeinek. A' magyar-óvári gazda iskola a' maga nemében nem kevésbé dicséretes. Mélt. gróf Károlyi Lajos úrnak Surány-Megyeri uradalmában Nyitra vmegyében igen czélszerűen terjeszt gazdasági ismereteket a' lelkes kormányozó tettes Klauzal Imre úr; hol a' szisztekből telnek a' tanítók, és téli hónapokban folynak az oktatások.

Mind ezen intézetek igen dicséretesek, és a' honi gazdálkodás' kimívelését kétség kívül nagy léptekkel segéllik előre. Azonban meg kell mégis vallani, hogy ezen derék intézetek, minden czélszerűségük mellett sem minden esetben kezeskednek arról, hogy nevéndékeik idegen uradalmakban, hol jeles bizonyítványaikra nézve örömet alkalmaztattak, a' várakozásnak megfeleljenek; oka az, hogy ezen intézetek csupa iskolák, a' praxis a' theoriának alája van vetve; a' gazdasági ismereteket megtanulván itt az ifjú, ha írnök korában, midőn az idegen uradalmaknál a' gazdasági pályán tágabb mező nyílik előtte, az intézetben nyert jeles ismereteket bővítené, tanulmányait ismételné, kétségkívül derék tiszt válna belőle; de ez némelly esetekben elmarad. Némelly ifjú, ki a' cursuban a' gazdasági pályára nézve legszebb reményeket nyújtott magáról, az idegen uradalmaknál írnök korában elhevervén magát, tiszt pályáján a' közészerűségig alig tud vergődni. Irnök korokban kell még tehát az ifjaknak a' jeles gazda-intézetekben nyert irány szerint előbbre haladniok, és ismétlések által képződniök.

Erre nézve egy a' maga nemében legczélirányosabb intézete van az alföldön Csongrád vmegyében mélt. gróf Károlyi István úr' jószágai directorának, tettes Brünek József táblabíró úrnak. Ezen lelkes fősziszt mindjárt főkormányára kezdetével 1832dik évelein egy gazdasági könyvtárt létesített; azóta ezen tiszt közös könyvtár, gazdasági, vagy gazdaságba vágó legjelesebb munkákkal évenként folyvást neveltetik. A' kezelő könyvtárnoka ennek a' kormányi jegyző; az intézetnek saját statutumai vannak, mellyek szerint

módja van, sőt kötelessége minden írnoknak, tíres óráiban magát gazdasági ismeretekben a' legjelesebb 's divatosabb auctorokból theoretice bőven kiképezni, és — mivel tavasztól késő őszig minden uradalmakban az írkok külső tisztai állásokra ellenőröknek vannak kiosztva — a' praxist a' könyvekből vett teoriával öszvekapcsolva a' következő szigorú évi-próbátételekre derekasan elkészülni.

Tisztelt director úrnak rendszeréhez tartozik, a' téli hónapokban, leginkább Boldogasszony havában, a' közelebbi, u. m. Csongrádi, Szentesi, Vásárhelyi uradalmaknak öszves tisztjeit, 's írnokait a' Derek-Egyházi kastély egyik teremében gazdálkodó úlésre saját előlülése alatt egybegyűjteni. Szeretve tisztelt előlülő úr szokott ékes magyarsággal a' gazdálkodás' egy évi emelkedése' resultatumának előadásával megnyitván az ülést, nyomban kezdődnek az írkok' próba-tételei; a' jegyző az írnoiki conduite-könyvből nevenként felszólítja az ifjakat, ki mellyik tudományból légyen elkészülve, ha már elébbi években megnyugtató calculussal nem iktattatott volna bé a' conduite-könyvbe egyik vagy másik tudományból. A' tanulmányok ezek: a' honi úrbér, a' számvetés, a' természetés, és a' tenyésztés. 24—25 tisztek előtt, 's általok hányattatik-meg itt az írnoik ifjú; mert nem csak a' kormányozó úr, a' tiszttartók, és exactor examinál, hanem mindegyik alattas tisztnek szabadságában áll itt a' felelő ifjat kedve szerint kikérdezni; egy pár órát izzad itt az írnoik ifjú, és ha a' próbát derekasan ki nem állta, ismétlésre útasítatik, és a' conduite-könyvbe a' calculusa azon szerint béiratik. Minthogy ezen calculusnak jövendő sorsára bizonyos befolyása vagyon, képzelni lehet, hogy ha szerencsét szereti, ezen próbatételre nem immel ámmal készül.

Midőn továbbá minden tiszt jövő évre készített gazdasági javallatait pontonként felolvassa, 's az illető tiszttartó minden egyes pontot saját véleményével kísér, 's legottan mind a' javallott pont, mind a' vélemény közvitatással vagy elfogadtatik, vagy módosítatik, vagy félre vettetik: az írnoik ifjúságnak folyvást ezen esimes vitásokon jelen lenni, mi hasznos,

mi nyereséges légyen, azt ki mondani nem lehet. De a' tisztek is ezen rendszernek jótékony hatását bőven érzik; a' főkormányzónak ritka nyájas magaviselete által, a' gazdasági pályán való nemesebb előrehaladásra nem annyira vezettetik itt a' tiszteket, mint ragadtattik. — Még felolvastatnak itt és megrostáltatnak azon gazdasági tudós értekezések is, mellyek évenként, hol egy, hol másik elmésebb tiszt által bizonyos egyes tárgyról szoktak jeles magyarsággal kidolgoztatni; — mellyeknek vitatásain az írnok ifjak ismét fogytig jelen vannak. — Ez már tehát egy valódi practica oskola, mellyben a' theoria a' praxisnak van alája vetve, 's mellynek tanulmányai az ifjak elméjükből soha többé el nem tűnek.

Tisztelettel teljes szózat ez, hazánk nagyobb uradalmi' nagyérdemű kormányozóihoz! Számos írnok-ifjúság lévén igazgatásuk alatt, mi könnyű és olcsó mód volna ez, akár egy költségesebb oskolát, mint a' georgicum (melly minden uradalomban nem lehet), akár egy gazdaság Maecenássát, mint néhai gróf Festetics György vala, kipótolni!

Csongrádról.

Fogoly lány a' Birmanoknál.

A' ki keletet nem volt szerencsés béútazhathatni, annak az ottani uralkodók' kegyetlensége és seregeik' bárdolatlan, borzasztó tetteikről, csak tökéletlen fogalma lehet. — A' mint a' britt sereg 1824ben a' keletindiai gyarmatok éjszak-keleti határán táboroznék, keleti határáról a' birman vezérek harczosaikkal visszahúzódnának, 's déli részén, hol a' győzelmesekek fegyvere által birtokuk' legérdeklőbb kikötőjétől megfosztattak, — gyűjtöttek magoknak új sereget. Egykor, midőn az ellenség, kipusztítva Cacsért, a' lakosoknak könnyátki közt, 's vérrel ázott nyomaikon visszahúzódnék, kerestem én fel a' földnek azon részét, mellyen legtöbb igát húztak, 's legfanyarabb terheket, a' mindenektől megfosztottak. Sylhétől 14 napig követém a' Surma folyását, míg terhordó elefántjaimat Abdalach hű szolgám felvigyázása alatt a' kijegyzett helyen felleltem. A' folyó itt délnek eredt, 's én minekutánna kalaúzomat elbocsátanám, az ellen-

ségtől bérombolt úton keletfelé vevém útam', hol nagy bajjal kénteleníteténk bércki patakok 's hegyeken át-törni. Nagy előrelátással kellett az elefánthajtóknak kikerülni a' veszedelmes csalo'ka mocsárokat; míg végre elértük a' Nágások nagy erdőlakta tanyájokat. Itt a' szép hegyi tájék szemlélésén elmerülve ültem sátorom előtt, a' mint Abdalachot láttam oly képpel elő-jönni, melly bizonyos érdekes követségre mutatott. És valóban csak hamar jelenté, hogy egy osztály Nágások a' rónára megérkeztek, 's az erdőségben tanyát ütöttek, hol ők a' közönséges kereskedési cikkelyeken kívül, eladás végett egy fiatal nőt is álitot-tak-ki, ki mint fogoly a' Birmanoktól hurczoltatott-el.

Ezt halván siettünk e' tanya felé, hol a' Nágá-sokat tűz körül ülve találtuk, 's a' tűz mellett kony-haeszközök helyett, több darab zöld bambus volt felállítva, rizskása' vagy más az erdőben összeszedett növények' főzésére. A' természet alkonyúlt, 's a' tűz felvilágosítá durva arczvonatait a' gyülekezetnek, melly e' nemzetség legidősbike intésére látszó haraggal felugrék, fegyvert kapa, 's magát védelmező állásba helyezé. De a' mint a' vad hegyi lakók észrevevék, hogy gyanújuk alaptalan, újra körül ülék a' tüzet, 's hangos nevetéstől félbe félbe szaggatott beszédet nyitának-meg. Nem messze áltak tekeforma fagyapot kosaraik, mellyek' nyilásán a' puha szer kitündök-lék, melly fő kereskedési cikkelyük, 's mellyet ők lakó hegyeikből becsérelés végett hozának-le. Azon-ban a' tárgyat sehol sem vehetém észre, mellyet kerestem, 's már utánna kérdezősködni akarék, a' mint egy asszony csoport, kiki nyaláb fával terhel-ve, mit ők őszi zivatar tördelte fák alatt szedének, felénk sietve magára voná figyelmünket. Ezek jó ízűen nevettek egy fiatal lánykán, ki nedvesen épen akkor lépe-fel; sejteni lehetett, hogy történetből a' folyóba kellett néki esnie; 's ez esésen meg nem háborodva, sietve fáradozék szegény ruházatját szárítani. Minket megpillantva, lármás örömük elhalgatott; mert hihe-tőleg én voltam az első europai, kit mind ez ideig láthattak. Most halgatva közeledének, 's nem messze a' fagyapot kosarakhoz letelepedének, hol közülök egyj felkelvén oldalt vonúlt, hogy a' társaságból egy

más valakinek helyet csináljon. — Ó volt az — ki iránt részvétellel viseltettünk, 's már közeledni akartam hozzá, de Abdalach valódi törökös meggondoltsággal visszatartóztatta, 's osztán jelek által adá tudtokra, hogy a' fogoly nőt megakarom venni. Azonban észrevevém, hogy első próbám: hozzá közeledni, nem hátráltaték, azértis az asszonyok közibe léptem, hol az általam keresettet teljes figyelemmel szemlélhetém. Minden kétségem elenyészett az iránt: hogy ő a' rónaság lakónéja legyen. Most beszédbe eredék vele, kérdezém: vajon mennyi ideje lehet Nágásoknál lételenek, és hogy eladás végett hozaték-e le. Itt kiterjeszté fonnyadt karjait, egy előre nyúló fagyököt megkapa, 's ennek segítségével előre csúszott, hogy az elfoglalt helyet egy más asszonymak által engedje, míg a' többtől külön hullott gallyakon helyet foglalt, 's alig hallható hangon nyögdécselé röviden feleletjét, mondván: „Uram, én a' rónaság lakónéja vagyok, 's ezek engem' eladni szándékoznak.“

Megütköztem csekély részvétén, midőn általam hazáját, szülőit, rokonit bírhatni sejteté, 's ajánlkozám a' kivánt summa pénzt lefizetni, melly őt szabaddá, 's kedvesei körében boldoggá tegye. Erre csak egy mély sóhajjal felelt; nagy sor visszaemlékezet látszott benne egy pillantatnyi borzadást okozni, osztán kezét égfelé emelve elmerült a' kétségbeesés pontjáig, 's néhány perczig nagy könnyek gördültek a' gyönyörű arczon, melly azonban hosszasb indulat, 's testi szenvedés vonásait hordozá. — „Tehát mégis találtam olly lelket, ki gyötrődésimet szánakodással fizesse. Hány fohászt küldtem a' mindenhatóhoz, hogy nyomorult itt létemnek véget vessen; csak a' sírban óhajték szabadulást 's örök nyugalmat ott nem sokára találok is.“

Beszédem után megilletődvén rávehettem, hogy engem tanyánkig kövessen. Egy a' Nágások közül a' nő eleibe ült, kezét ennek nyaka körül kapcsolá, egy kendőt vetett jobb vállára, melly a' bal kar alatt tágan összeköttetett; és a' szerencsétlen nőnek, ki már nem járhatott, — így készített ülést. E' szerint hozaték-le a' Nágások hegyeiről, mellyek a' keleti láthatáron látszottak. Fialal nőnk vivőjét az egész ese-

port követé, hosszú 's mind a' két végén éles dau vagy is dárdával fegyverkezve. Tüstént parancsoltam, hogy a' szenvedőnek, kinek állapotja érzésimet leg-elevenebben illeté, némi frissítőket készítsenek, 's Abdalach magára vállalá a' kívánt alku pénzt lefizetni. Egy tele erszény nyújtatott közülök a' legidősbiknek kezébe, ki is elől ált, 's olly tekintetbe helyezé magát, mintha tehetsége lenne a' többi' nevében az egészet elvégezni. Szünteleni simítás miatt hátraszoktatott haja felállott; imitt amott festett gyapotrojtok fügtek csipején lefelé, és egy hasonló szalag szorítá térde allyát. Ezek a' többiektől nem hordattak, kiktől ő még ezenkívül fülein átszúrt elefántcsontokkal különbözött. A' pénzerszény sorba ment köztük egy kézből a' másikba a' nélkül, hogy a' bent lévő mennyiséget csak egyik is kíváncsi lett volna tudni: a' mint a' vezér haraggal visszavévén azon helyre veté, melyről felkeltem, aztán mindnyájan hatalmasan kívánták, a' fogoly nőt magokkal visszahurczolni. Látváu ellentállásukat, egy más ugyan annyi értékű erszény nyújtatott nekik, de ez szinte úgy járt mint az első. Azonban észrevevém, hogy néhány baromfi, melly mindennapi szükségünkre tartatott, érdeklé figyelmüket; 's kitetszett, hogy ez nekik kedvesebb ár a' rupiáknál, mellyeknek értékét sem tudák. E' szerint néhány darab baromfit — 's üveg égett bort fogadtak nagy vágyódással fizetésül.

Szolgáim közül egy asszony gondoskodék most a' szerencsétlen Bédáról, ki néhány órai pihenés 's frissítő ételek után, mellyekkel eddig szűkölködék, 's miután nedves ruháit tisztákkal felcserélte, késznek vallá magát, történetét, 's közelebbi fogságát elbeszélni. „Szegény atyám lakása — így kezdé beszédét — melly kirabolttván hamuvá tétetett, kevés órányi távolságra volt az erdőszéltől, hol Őn sátorát kiültette. Minkeelőtte Gumbir Singnek győzelmes fegyvere Gorind Tsundra radschahot Cacsárból elúzé, családom, 's atyámfiainak kereskedési szorgalma, kik nem messze innen egy falut bírtak, ellátott bennünket minden-
nel, úgy, hogy mi nyugalmas 's megelégedett életet vihettünk. Anyámat korán elnyelé a' sír, 's én mint még igen kicsiny, legidősbik néném felvigyázása alá

adattam; ő urával, öreg atyánk, és egy nálam négy évvel idősb bátyám, voltak már csak élő tagok családomban, a' mint azon tájék lakosi Sylhet felé kivándorlottak, hogy ott az angol gyarmatoknál védelmet keressenek. Lakásunk fekvése miatt oltalmazva volt a' felfedezés ellen, 's e' szerint apám eltökéllé, magát inkább ezen környülállásban biztosítani, mint a' veszélyt kerülve, az ellenség kezébe jutni, ki a' hír szerint, előle futó szökevényeit a' csak egy — Sylhet felé vivő úton üldöze. Néném férje kelet felé vivő úton foglalatoskodott némi házi eszközök beszerzésével, 's míg mi az ő szerencsés hazatértén legnagyobb szorongatások között valánk, az alatt atyám, 's bátyám igyekeztek lakhelyünket biztosítani; az ösvényt, melly falunkból az útra szolgált, olly jól, mint csak lehetett, elrejtteni. Ezt ők végrehajták; midőn egy gátot áttörtek, miáltal a' száraz föld, déli 's nyugoti részen, vízfennékké változék. Kelet felől a' hívatlan kémlelők ellen az erdő oltalmazott 's éjszakeről egy bokrokkal 's levelesfákkal benőtt keresztül törhetlen hegyláncz védelmezett a' berohanó ellenségtől. Több csendesen folyt napok kezeskedni látszottak az iránt, hogy a' sors megengedi, mindaddig elrejtve maradhatni, míg e' tájék valamennyire lecsendesedik. Atyám, öreg atyám éjjel őrt állt, 's őt bátyám váltá fel, 's nagyobb előrelátás végett étkünk éjféli után készült, ne hogy a' füst bennünket eláruljon. Veszélyes lett majd az országútra merészleni, mert az ellenség' osztályi sebesen érkezének egymásután a' nélkül, hogy valami intőjel közellétünk felől tudósíthatott volna.

(Folytatása 's vége következik.)

Rejtett szó.

Három tagom két elseje
 Madár, kevés egy helyen.
 Fejét veszítve 's csak így ejtve
 Egy metsző eszköz neve.
 Közép tagja az egésznek
 Állat kedves Magyaránál.
 A' végső, ha drága ritka,
 Annál becsesb dámánál.

Az egész rongyos bagoly vár
 Hogy erre jutott be nagy kár.

Jani Nógrádból.

Jegyzet: A' 22dik számbeli Rejtett szó Kanapé.

24. Pesten, Martius' 23dikán, 1836.

Jackson és Van Buren.

E' két férfiról, kik közül az egyik jelenleg az Egyesült Statusok' praesidense, a' másik pedig hibe-
tőleg ugyanaz leend a' közelébbi választáskor, Throne Power „impressions of America“ című munkája-
ban következő rajzolat találtatik: „Több ízben men-
tem a' senatus' házába, valamint a' képviselők' ter-
mébe is, a' nélkül mindazáltal, hogy az utóbbiban
valaha vitatást hallgattam, vagy valamely fontos tár-
gyat hányni vetni láttam volna. A' beszédek sohol
sem találtam igen érdekesekek, ha csak maga a'
tárgy iránt élénk részvétellel nem valék, 's az ame-
rikai törvényhozó gyülekezethen tartatni szokottak
inkább olvasásra mint halgatásra készültek. Van Bu-
ren' magaviselete 's módja politikai karakterét a'
legvilágosabban mutatja — ő hideg 's udvarias; hang-
ja csendes, de meggyőző; szava mély, de tiszta ki-
mondása 's erőteljes előadása miatt nagy hatású. Min-
den tárgyra, melly a' kamarák előtt forog, a' legé-
lénkebb figyelmet gerjeszti, a' mint ez az ő helyhe-
zetéhez illik. Mint helyettes praesidens, ő a' senatus'
előülölője, melly helyezet akkor nagyon különös va-
la, mivel őt nézték a' Jackson-kabinét rendszerei fő
végrehajtójának, 's mint utánna következőt, a' Jackson
párt' fejének 's hatalma örökösének. Azon körülményt,
hogy ő e' hívatalt, minden megtámadások 's megszól-
lítások mellett, mellyeknek lecsilapítására 's elmellő-
zésére nagy nyugaltság 's ítélő tehetség kívántatik,
olly kevés vádoltatással viselé, nem kis jelének tar-
tom amaz okosságának 's politicalai éles látásnak, mel-
lyet néki felekezete tulajdonít, 's mik néki ismerősi
előtt „kis varázsló“ nevet szerzettek. — A' kamarák-
ban leginkább érdeklő tárgy a' dákák voltak, kik
valami karzat forma helyet foglalnak-el, melly a' te-
rem' padlatjával egyenlő vonalban áll, 's annak két

harmadát körül keríti. Itt ülnek ők 's halgatják a' kedvelt szónokot, midőn az, vagy a' praesidensi székel általellenben beszél a' status' érdekei mellett, vagy valamellyik szép' széke megett félénken szól tulajdon érdeke mellett, 's édes mosolygással adják tudtára tetszésüket. — Nagyon sajnáltam, hogy Washingtonban létem alatt nem tartatott le ver; melly alkalommal szerencsém lett volna az Egyesült Statuok' tiszteletre méltó praesidensét közelébről megismernem, kit kétszer vagy háromszor csak egy sétálóhelyen láthattam. Ha az ember a' generalt (Jacksont) lovon ülni látja, szép, katonás 's jól megmaradt öreg úrnak látszik ő; halyány 's ránczos ábrázatja; de élesek 's tüzesek szemei, mellyek szüntelen forgók 's mélyen belátók. Ő igen jól ül lovon, úgy látszik könnyű keze, 's helyes lovagtartása van, melly körülmények bár magokban csekélységek is, de ott nem olly közönségesek, hogy figyelmet nem indítanak. Személyes baráti, kik közül többeket jól ismerék, nagy tisztelettel szólnak felőle, 's őt politikai tekintetben úgy festik-le, mint olly férfit, kinek erős 's becsületos karaktere, semmiben, mi csak hazáját illeti, soha gyanús nem lehet. Ezen barátival, a' legmeghittebb barátságban él. Ha ezek hozzá közel laknak, meglátogatják őt, mint ezt annakelőtte cselekedték, a' praesidens vélek beszélget a' napi történetekről, 's a' közvéleményt részrehajlatlanul halgatja, a' nélkül hogy visszatartózkodónak látszanék. Magatartását 's bánásmódját, midőn valakivel beszél, úgy adják-elő mint kellemetést, 's természetest."

Fogoly lány a' Birmanoknál.

(Folytatása 's vége.)

„Ismét több napok haladtak-el a' nélkül hogy rejtekünk felfedeztetett volna, és csak sógorom kimaradása búsíta minket. Egy zivataros éjszakán messzehangokat veheténk-ki a' szélből; atyám nyugalomra helyezé magát, és bátyám közel a' lakhoz egy fára lépe-fel, honnan az országútra széjjel nézhetett; mi asszonyok épen késziténk estelinket — a' mint néném hirtelen felugrott, 's a' belsejébe sietett,

hogy atyámat álmából felköltse. Alig lépe az a' külszobába, a' mint két sötét alak feltűnt 's a' mind kétfelől náddal kerített téren előlépett. Most csendesen megállottak, fejük körül tekert kendőjüket derekukra köték, aztán csendesen jöttek, 's közel küszöbünk előtt termettek. Határozásra nem vala többé idő; a' futás sikertelen, nénémet eszmélet nélkül hurczolá atyám a' belszobába. Én a' sorompóhoz visszahúzódom, hogy láthassam, mi történik. Az utómaradt Birmant bátyám lándzsájával átdöfte, a' küszöbön — örök álmat szunnyadni — keresztül fekteté, másik pedig a' belszoba ajtajának rohant, azonban atyám hosszú dárdájával a' rablónak szegülvén szúrásait kerülte, — de az egy pillanatban gyilkát atyámnak torkába üté. A' gyilkos töre ütközetében elesék, 's a' mint megínt felakarná venni, bátyám a' szobába rohant. Mindketten fegyvertelen, de a' halál vagy élet viadalára elszántan rohanának egymásfelé. Néhány perczig átfogva tarták egymást; érzékeim eltompulának, a' mint tűzökben küzdésöknek a' két szobát elválasztó ajtót sarkából kiszakasztva betörék. Midőn ismét magamhoz térék, elállott a' vér ereimben; mert lakhelyünk utolsó nyomdokait kiirtva láttam. Kertünkben tűz dühösködék; a' részint elégett fedél ledült; patogó szikrák világítottak a' sűrű füst tömegén keresztül, mellyek az elszórt redves nádból keringének felfelé; 's itt ott láng törvén-ki, szikráit a' levegőn keresztül röpité. Az ellenség egykori békelakunknak romjain tébolygott!

„Hogy írjam-le azon fájdalokat, mellyek most következtek! A' Birmánok táborába hurczoltattam; az ételt, mellyet nekem adni parancsoltak, megvettem, 's átalkodottságomért kegyetlen ütésekert nyertem. A' fenyegetéseket erő 's a' legméltatlanabb bánásmód követé. A' reggel feltűnt nyomorúságomon; lármás készülétek tétettek a' Birmanok országuk felé további-útazására. Engem bútorral terheltek-meg; nem mozdultam, óh hiszen úgy sem óhajték egyebet, mint csendesen meghalni, hol fekvém! Azonban híjában esedezém, kötelet tekerének derekamra, mellyen aztán tovább hurczolának. Több napokig minden táp-

lálattól megtartóztatám magam, hogy így, 's a' rossz bánás által, e' nyomorú életnek véget vessek. Útnkat a' hegyeken keresztül vettük, mellyek szerencsétlen fogoly társaimnak átkozó ordításuktól hangzának-vissza, kik bilincselve 's megterhelve nehéz bútorokkal tovább hajtának. — A' lehetetlenség, Nágásoktól üldözésükben magokat megtarthatni, kényszeríté a' Birmanokat legterhesb részét útnknak minél előbb megtenni. Minden nyughelyen nyolcz — tíz labnyi magosan a' földtől táborhely üttetékel, mellyen aztán a' betegeket 's gyengéket halni hagyák. Én emlékezem, hogy azon embert, ki családomtól elszakasztott, több napokig követtem; de ezután olly tompa érzés lepett-meg, hogy azon esetre: mint hagyának-el a' Birmanok, 's találának-meg a' Nágások, — csak nagyon homályosan emlékeztem-vissza. Midőn a' bádjadtságtól kimentve, tehetetlen volnék mozdulni is, rablóm némi szánakodással viseltetett irántam, mert egy kendőbe kötött, 's azt puskájára akasztva egész napon keresztül, nagy fáradsággal czipelő vállán tovább. A' kegyetlenség, mellyel foglyaik iránt viseltettek, borzadást emelő; ha fáradsástól tova nem mehetének, lándzsával szúratának keresztül, veretettek és lábbal tiprattak. Nem messze hozzám egy asszony, gyermekkel hürözola egy háti bútyort; sokszorozott esedezéssel kérdé kinzóját: engedné őt gyermekével együtt esendően kimúlni, míg nem az útban összeomlék. Fenyegetések és ütések hasztalanok voltak; az utóbbak' tolongása iszonyú tette indítá a' nő hajtóját: gyermekét mellétől elszakasztá, 's a' feneketlen mélységbe sújtá. Az anya gyenge felkelni, kétségbe esetten terjeszté ki karjait, mintha gyermekét akarná a' szétzúzó esésből visszarántani, és fájdalom hörgött melléből. Az utókövők előre tolódának, 's ő — széjjel tapostaték. Később a' Nágásoktól megtudtam, hogy ők engem bizonyos magosra csinált helyen találtak, hol a' vadak ellen oltalmazva — a' kívánt halálnak tettek-ki.

„Idejét családomtól elszakadásomnak meghatározni nem tudom; a' fájdalmas vissza-emlékek értelmemen napról napra, erőt vevének. Azonban a' Nágá-

sok nem kegyetlenek; mert életem esupán az ő kegyességük. Jólehet mint rabnóvel bántak velem is, de sohasem állatilag, 's életem megtartására több figyelmük vala, — mint én magamnak. Háládatlan nem akarek lenni; azonban Ön közbejövetelével czélját talán el is érte.“ — Itt rajta érzékei erőt vevének, és a' teljes kétségbeesés' eszmétlenségének állapotjába hátrahanyatlék. A' nagy fájdalom eszmélettől megfosztá, 's a' mint újra magához tért, szíve kedveltinek, atyáinak, bátyjának és nénnyének nevöket kiáltozá. Minden gondom az ő megnyugtatósa volt, 's midön vissza utazam, Béda egy gyalog fedett hintón hordoztaték. Gyenge teste majd rommá lett a' kétségbe esés gyakori ostromia alatt, és nyúgot felé harmadnapi útazásunkban, a' mint ágyán ülnek, kezét enyimbe tevé — 's tőlem elfordúl: egy könnyű borzadás futá keresztül, homloka hideg volt, erei alig érezhetön vert, keze az ágytól lehanyatlék, 's míg egy háláadó tekintet, egy sígára az örömnek; — szenvedési közeli vége miatt — arczyvonatit felvidítá, a' szeretetre méltó Béda lenni megszűnt!

Köli Ruttkay Károly Ezenjéről.

Szövizsgálat.

Ezen öszvetett igével: *el esmerni*, most e' helyett kezdenek élni: másnak gondolni, tartani, elvéteni; p. o. „elismertem az Urat“ annyit tenne, mint: másnak néztem, más helyett esmertem, elvétöttem az Urat, és így az el igeszótska hiba, tévedésbeli, ellenkező értelmet adná a' vele öszvetett igének.

Az el igeszótskának következendő öszveteteli jelentéseit találtam nyelvünkben.

a.) távozás, távolság (hely) p. o. elmenni, elvenni, elkérni (tól, tól) ellóni (messze) stb.

b.) foganat, siker, teljesedés (lét) p. o. elvenni, eltalálni, elfogni, elvétni, [elvárn]ni, elmúlni, elaludni, elérteni, elhibázni, elvétni, ellátni, elismerni, elfogadni, elengedni 'stb.

c.) húzám, terjedés (idő) p. o. elaludni (az időt) eljátszani (a' pénzt) eljár (az idő) elmulatni (magát).

Ezen jelentésük közt egy sincs, mellyel az el ige szótka a' vele öszvetett igének tagadó, ellenkező, s tévedési jelentést adna. Sőt inkább úgy látszik, hogy a' melly igék az el ige szótkával öszvetéve visszaszás jelentésűek, azoknak magoknak van az az értelmük, az el ige szótka pedig azok mellett is a' fentebbi jelentésök közül egyiket, vagy másikat fejezi ki p. o. elvétni, eltévesztetni, elhibázni, elkapatni stb. a' tagadó, visszaszás, baljelentés magokban a' vét, téveszt, hibázik, kapat igékben van, az el ige szótka pedig mellettük az ige értelmének, jelentésének teljesödését jelenti.

Lehetne ugyan az el esmerni-nek, más helyt esmerni jelentését az a) alatti távozás jelentéssel, sőt némelly ilyen értelemben, az el ige szótkával öszvetéve, vett igékkel is támogatni p. o. elmérni, elszámlálni, elcéléozni, elmagyarázni, elnézni; hogy t. i. az el esmerni igének ezen jelentése: más helyt esmerni, épen távozást (a' valótól, igaztól) tesz, azaz nem annak esmerni, a' ki, a' mi; — az elmérni stb. igékkel pedig épen ilyen hibásan, rosszul cselekvést (működést?) jelentünk, mint p. o. elcéléozni, annyi, mint: rosszul, hibáson, nem oda, nem azt, mást célozni, mint a' hova, a' mit kellett volna. De hogy el esmerni tévedést, az igaztól, valótól távozást nem jelenthet, hanem épen az ellenkezőt, tudniillik a' teljesödést, azt a' közbeszéd igazolja; mert ezzel az igével közbeszédben mindég ezen jelentésben élnek: meg esmerni, p. o. el esmerni hibáját, mindég azt teszi: meg esmerni, megvallani, hogy az, vagy amaz hiba van benne; el esmerni fijának, igaz magyar mindég azt érti rajta: bizonyoságot tenni, meg esmerni, megvallani, hogy az ő fija, nem pedig azt, hogy egy mást fogott-el fija helyett, vagy egy másra fogta ra, hogy az ő fija. — Az elmérni, elszámlálni, elcéléozni, elmagyarázni igékkel pedig, mikor a' távozást, tévedést, hibázást (mód) jelentjük általuk, inkább csak gúnyolva (ironice) élünk velük, p. o. no azt ugyan el, vagy megmagyaráztad; eltaláltad szarva közt a' töl-

gyét; mikor pedig komolyan akarjuk velük azt mondani, hogy rosszúl, máskép, akkor ezeket az igehatározókat tesszük melléjük: rosszúl, máskép, nem jól, félre, balúl 'stb. Végre az elnézni, nem; azt teszi, rosszúl, hibásan, máskép, másnak nézni, hanem ezt: látatlanná tenni, tekintetbe nem venni, a' mi rajtunk áll, 's nem tévedés. — Elég az hozzá, hogy mikor elismerni az igaz magyarnál épen állítást jelent, nagy zavar lenne a' nyelvben, azon szónak egyszersmind tagadó jelentést adni.

A' ki az elígészótskának a' fentebbieken kívül még több, 's talán épen olyan jelentését fedezné-fel, melly szerint az elismerni, verkennen jelentése megállhatna, legyen jó azt közzé tenni. Én, okadva, elismerem akkor hibámat, 's tévedésemet; mert nincs boldogítóbb érzés, mint bármelly csekély tévelgéstől is — magunk vizsgálódása, vagy más felvilágosítása, által mindegy — megszabadúlni.

Lafcs.

Harlekinianák,

Sterling. 860ban Kr. u. az Angolok hadakoztak V. Daveld Scotia királyával, 's meggyőzván őt fogságba vitték. Hogy magát kiválthassa, általengedte nekik az egész száraz földet melly Sterling vár és Clyde folyam között szétterjedt. A' győzedelmesek ezen történet emlékezetére egy pénznemet verettek, mellynek sterling nevet adtak, honnan az Angliában még most is fenálló pénz veszi eredetét.

Az újabb generatio 25—35 év között semmit sem tanul; studiumja majd csupán csak a' journal és brochurök olvasásából áll; holott ez csak sok csipölést ad, és semmi tudományt és semmi használhatóságot.

Az eke. Légy te bár rút tekintetedre nézve; de mégis szent vagy te minden karoknál.

Az én kedvelt nóm olyan mint a' viszhang; az utolsó szónak mindég az övének kell lenni.

Luceulla szép messziről és rút közliről; azért férje fut tőle, hogy szebbnek lássa nőjét.

Beszélgetés egy vállalkozó és jó barátja között. V. Csak egy szép eső! azonnal a leggyönyörűbb virágzásban tűn-elő minden a' földből. B. Ah! az nekem szomorú nyereség volna; mert már két gonosz nóm nyugszik benne.

Tudományt szerezni igen fáradságos és mély ásás a' tiszta forrásvíznek feltalálására; de ha már egyszer bugyogó forrásra akadunk, akkor magától fordogál előnkbe. Hasznos és jótékony tudományoknak a' tudatlanoknál egyéb ellenségük nincs.

Ha feleséged okos és jámbor életű, boldog ember lészesz; ha kikapó és csélesap, úgy bölcsé lészesz, és így mindenkép fogsz nyerni benne.

Közlé Némethy József.

A' r a b.

Hajnal, nyugot nálad talál,
'S nincsen olyan ok,
Melly tőled elszakaszna; hát
Mindég rab vagyok.

Bár köny' csurdogáljon rólam,
Bár a' tánczihab,
Rólad az én emlékem; hát
Mindég vagyok rab.

Láthatáron túl haladj bár,
Szívem érted ég,
Érted élek, halok; tehát
Rab vagyok mindég!...

Nevey Gyula.

Rejtett szó.

Károkat okozok, ha fejemmel toldasz,
De sok hasznot hozok ha ettől eloldasz.
Két lábom testedben sok helyütt eléred;
Majd ezért szakácsod étkeit dicséred.
Fejem hegyes lehet 's hasznot ekkor is hajt;
Csak ötös egészem pusztulást hoz és bajt.

L. I. Bereghszászból.

Jegyzet: A' 23dik számbeli Rejtett szó Hollókő.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

25. Pesten, Martius' 26dikán, 1836.

H u s z á r - d a l.

Havas esső esik,
Fakó lovam ázik,
Piros kantárszáron
Gyenge kezem fázik.

Hadd essék, hadd essék,
Tüzem' el nem oltja,
Melly hazámért lángol,
Sőt azt jobban gyűjtja.

Piros a' kantárszár
Pirosabb a' huszár,
Kire, ha visszatér
Szép leány csókja vár.

Szerettem a' szép lyánt
De jobban hazámat,
Azért írtam bé
Huszárnak magamat.

A' lovaskatona
Mikor masirozgat,
Büszke paripáján
Vigan dohányozgat.

Kedves szeretőjét
Ha nem felejtethi,
Minden állományról
Szivből köszönteti.

Csákójához tűzött
Emlék bokrétája;
Egynap ezerszer is
Eszébe juttatja.

Levelet ír neki
Idegen országbúl;
Hűség és szerelem
Foly író tollábul.

Ha Isten megtartja,
 A' csata végével
 Örökre egyesül
 Szép szeretőjével.

Onnétl.

A' Németországi universitások statisticájához.

Az utóbbi esztendőekben a' tanulók' száma minden németországi universitásokban szembetűnőleg kevesedett; mellynek okát mindazáltal nem magokban ezen tudományos intézetekben, vagy a' tanulók' szellemében, sem nem a' kormányi szabályokban, hanem egyedül az egész Németországon terjedő különös viszonyokban kell keresni. Az Erlangai egyetem e' folyó tanulói félesztendő kezdetén számlált 249 tanulót, kik közt 100 theológiát, 55 törvényt, 78 orvosi tudományt 's gyógyszerességet, 16 philológiát 's közönséges tudományokat halgatott; az 1830/31diki téli félesztendőben ugyanott még 424 volt a' tanulók' száma, azolta mostanig számuk 240 's 300 között ingadozott. A' többi kisebb universitások közül némelyek kevesebb, mások nem sokkal több tanulót számlálnak: Greifswalde a' mult nyáron 153, Kiel az elmúlt télen 232, Marburg 279, Giesen 321 tanulót számlált. Rostockról és Königsbergről bizonyos tudósítást nem adhatunk; de ezeket is egy osztályba lehet tenni a' nevezettekkel, mellyeknek csaknem mindegyikében néhány évvel ezelőtt 4—500 tanuló vala. Nagyon szembetűnőleg csökkent a' tanulók' száma Heidelbergben és Würzburgban is; az elsőben 1831ki nyáron még 923an, 1835ki nyáron 548an, 's a' jelen félévben csak 510en voltak. Würzburg 1830/31ki télen 599, 1834diki nyáron csak 377, taval nyáron 385, folyó félesztendőben 433 tanulót számlált. Jenában taval nyáron 445 tanuló volt, most 454 van; Freiburgban 1829-30diki télen 610, jelenleg 446. Ezen említett két egyetemen ezelőtt 7—800 's több tanuló is vala. Tubinga 1830/31diki télen 852 tanulót számlált, most nem tudjuk bizonyosan mennyit. Göttingában 10—12 esztendő előtt 1500 tanuló volt; 1829-30diki téli félévben 1264; most van 904; taval nyáron számuk

881re szállt-le. A' fényes prussziai universitások is — mind a' mellett, hogy Burkusországban több külföldi, hajdan a' burkusoktól nagyon látogatott universitásokba kimenetel el van tiltva — tanulóik' számát tekintve, sokat vesztek 's csökkenésük évről évre szembetűnőbb. Hála, hol 1830ban a' nyári félesztendőben még 1161 tanuló volt, 1834diki nyáron 801, 1834-35ki télen 752, 1835ki nyáron csak 667 tanulót számlált, 's folyó félévben 663at. B o r o s z l ó b a n 's B o n n b a n mind a' két protestáns theológiát tanulhatni, 's az első egyetemben 1830ki nyáron 1122 tanuló volt, 1834ki nyáron csak 875, folyó félesztendőben 811; B o n n b a n 1830diki nyáron 904en, 1832diki télen 832en, tavaly nyáron 751. Egyedül Lipsiában vala még több ezer tanulónál tavaly nyáron, t. i. 1016; 1834diki nyáron 1101, 's az 1830-31ki télen 1262. Még a' legnagyobb két universitás' tanulóinak száma is szembetűnőleg fogyott az utóbbi esztendőben. A' M ü n c h e n i, alapítása utáni első esztendőben mintegy 2000 tanulót számlált, most csak mintegy 1400at, 's e' számba az erdő- és építés tudományt gyakorlók is belé vagynak foglalva. Berlin 1833-34ki téli félévben 2000 feljegyzett tanulót számlált, 1834ben nyáron 1863at, 1834-35diki télen 1800at, az elmúlt nyáron 1651et.

Valamint a' tanulók száma kissebbülése a' németországi universitásokon közönséges: úgy ennek oka is köz 's nem messze keresendő. A' tanulásra aránytalanul való tódulás köz panasz vala; minden osztály túl a' rendin tömve van; gyakran a' fiatal embereknek 10—12 's több esztendeig kell hivatal után várakozniok, 's a' nem igen jövedelmes kezdőhivatások semmi arányban nem állanak a' reájok megkívántató erőlködéssel 's kölcségekkel. A' tartós békeség, a' sullyos vámok' eltörlése a' kereskedést, ipart 's mindenféle művészeteket felemelék; 's ezekben számos ifjakkak van koráni 's gyakran fényes előlépésre kinézésük. A' keményebb végső megvizsgálások a' korhelyeket 's alkalmatlanokat hathatósan elijesztik. E' szerint jövendőre ismét jobb kinézések vagynak; a' tódulás napról napra kissebbülvén, az ügyes ifjak ismét korábban fognak hivatalt kapni,

's a' status kemény rendszerei által nem szenved a' méltatlan 's ügyetlen tisztviselőktől. Helytelen dolog tehát a' tanulók' száma kevesülését szerencsétlenségnek tartani; ezt inkább illy körülmények közt szerencsének lehet mondani.

Folyóvizek' szabályozása.

Folyóiratinkban már több ízben előfordult a' folyamok 's jelesül Dunánk' szabályozása. Ennélfogva technikustól is szót hallani illyes tárgyról, nem lesz talán minden érdek nélkül a' tisztelt Közönségre nézve. — Folyóvizeket szabályozni annyit teszen, mint vízépítvények által azok egész medrének, vagy csak egy részének is olyan alkatot adni, hogy a' folyam egyedül csak illy hatásokat eszközöljön, mellyek bizonyos tűzött czélnak megfelelnek. A' folyamok' szabályozásánál el-érendő czél jelesül ez: a) a' partok' előntését gátolni, vagy ha ez lehetetlen volna, legalább gyengíteni, b) a' folyamot vagy a' folyóvizet hajókázható állapotba helyheztenni. Az első czélt, feltöltése nélkül az alacsony partoknak, máskép elérni nem lehet, mint ha igyekszünk a' magas vizet illy sebesen levezetni mint-csak lehetséges, 's ekkor természetesen az alacsony víz rendszerint hamar, illykor még sebesebben is foly-le, mintsem azt kívánjuk; a' második czél megkívánja fentartását a' hajózásra szükséges vízmélységnek, 's így tehát azon folyóknál, mellyek száraz eszten-dőkben illy mélységgel természeti állapotjukban nem bírnak, készületeket, vagy vízépítvényeket, mellyek a' víz' szabad lefolyását gátolják, 's mellyeknél ritkán, vagy majd sohasem lehet egészen feltartóztatni, hogy ezen készületek nagy áradásoknál legalább egy részét meg ne tartsák. A' szükséges mélységet eszkö-zölheti a' folyam' sebességének összeszorítása is, melly által annak mélyebbülni kell. A' korlátozó vagy ösz-szeszorító műveket a'kép lehet 's kell elrendelni, hogy azok a' dagálytól áltboritassanak, 's lefolyását a' víz-nek lehetőleg gátolják. Következik innen, hogy ha az első czélt elérni akarjuk, a' másodikat vagy soha-sem, vagy csak kissébb mértékben lehet elérni, mint természeti állapotjánál a' folyamnak, 's megfordítva.

Ha feltöltések nélkül akarjuk oltalmazni a' partok' előntését, ezen czélt csak akkor érhetni-el, ha

a' víz' tükrét minden vízállásnál elég mélyre szállítani igyekszünk; mi azonban, még most jégtorlásokat tekintetbe nem véve, csak úgy történhet-meg, ha vagy a' folyam' profilját keresztben nagyobbítani, 's jelesül a' víz' medrét alantabb szállítani, vagy ha a' víz' sebességét nevelni fogjuk. Azonban más szempontból tekintve, a' kereszt profil' nagyobbítása még inkább hátrálja a' lefolyást, mint sem előmozdítná. Egyébiránt a' dolog létesítése mindenkor attól függ: a' magas vizet sebesen tovább eresztetni, nem pedig az alacsonyot, mellyre szükség nincsen. Az elsőt tegyük-felbár hogy lehetséges volna is, emberi erő által, a' folyam' egész hosszában, vagy annak csak egy nevezetes részén is, eszközteni; az csupán egy pillanatra használhatna, nem változtathatván a' folyam torkolatánál a' víznek állását, 's ennél fogva a' kiásott föld csak ismét helyreépíttetnék. Ha ellenben a' folyam' ágyának összeszorítása, 's így például sarkantyúk által akarnánk a' víz' sebességét nevelni, elérnénk ugyan épen azon célt, de feldagályoznánk vagy felszorítnánk a' vizet a' sarkantyú felett, 's így ellene dolgoznánk a' főcélnak; azon esetet kivéve, ha a' sarkantyúk által a' folyamagy kimélyeztetik, melly a' feldagályzott vízfelületének leszállását maga után vonná. Szükség itt megjegyezni azt, hogy közönségesen a' víz' esése hosszas térnél nem egyenlő. Lehetséges tehát a' víz' lefolyását előrugtatni az által, ha az esést ott, hol az csekélyebb, mélyezés 's pedig korlátozása által a' szélességnek, nevelni, 's e'kép a' folyamnak mindenütt, mennyire csak lehetséges, egyenlő esést adni igyekszünk. Ezen egyenlő esés, mértéke a' határnak, mennyire t. i. a' lefolyás előmozdítani engedi magát.

A' folyóvizek' medre közönségesen tekervényes, lehetséges tehát átvágások 's az elhagyatott folyamágak' elzárása által, a' transsectióban lévő víznek több sebességet adni, mint birt tömkeleges ágyában, csak nem egészen változatlan maradván esése a' víznek a' régi ágyban (arm); ellenben a' torkolatok' elállása egymástól csekélyebb, miáltal a' lejtősség nevelkszik. Ezen több sebesség azonban rövid idő alatt nagyobb 's kisebb mértékben fog, mindaddig szélesbülvén a'

kiásott folyamágy, míg állhatós állapotja (Beharungstand) beállott, tehát ha oldalainak álladékrészei az elhagyatott ág' oldalival egyenlők lesznek: míg keresztprofilja az utolsóéval csaknem egyforma. Azonban a' nagyobb sebesség máskép hat az átvágás' oldalra, mint a' tekervényesre, vagy egyenlőbben. Ezeknél fogva a' beömlésnél a' víz tükrének természetesen fokként le kell szállani, midőn ellenben a' kiömlésnél majd ugyanazon magasságát tartja meg, ugyanaz maradván a' sulymagasság, (Druckhöhe) melly a' folyónak lentebb következő részére szükséges. Alantabb már csak az okból is nevezik a' víz-tükre, mivel oda hordatik a' föld az átvágásból 's ott fekvé marad. Felül a' transsection tehát olykor nevezetes térhosszában lefog szállani a' víz' tükre, 's ennél fogva a' lejtősség és sebesség nevedekni. Ezen változások azonban közönségesen igen nevezetesek nem lesznek, 's nem nehéz látni, hogy szünteleni lentebb szállásánál a' víz tükrének, a' transsectiótól nem várhatni oly nagy hatásokat, mint olykor talán reményljük. Megjegyzésre méltó az is, hogy az átvágás által a' dagályok hamarabb megérkeznek alul, mintsem a' serpentinákban, mi a' folyam' alantabb lévő partjainál az ott lakóknak veszélyes lehet, 's ennél fogva jól meg kell fontolni a' dolgot előbb, mintsem illyes átvágásokat valahol elkezdenénk. Hosszú transsectiók, az az, mellyek ezerölet meghaladnak, igen ritkán, 's igazabban szólva, soha sem sikerülnek, főleg ha a' folyamágy tiszta agyagos 's kemény, 's ha a' kiásás legalább a' legalacsonyabb vízíg nem történik mindenütt, elvesztvén a' folyam kizsínorozott egyenes vonalát az alatt, míg az a' normalis szélességet kiássa maga magának, berohanó dühössége által a' magas víznek lerontván a' két partot. Ezen állításon, ha kételkednék valaki, azt javasolom neki, hogy ne csupán könyvből szóljon, hanem a' természetben tegyen vizsgálatokat, 's bebizonyulva találja ezen állítást.

Ha feltételül szolgál, a' mennyire csak telhető, jégtorlásokat elhárítani, mellyek, mint azt már fentebb is érintők, vízdagályt, 's azáltal elöntéseket okoznak: ekkor legjobb módnak látszik lenni: a'

folyam' minden részeiben lehetőleg nevelni a' sebességet, főkép jégmenetkor, tehát közép víznél. Ezen cél' elérésére sarkantyúk is szolgálhatnak ugyan, ha azok felszaggatják 's elhordják a' zátonyokat ott, hol a' folyam mélysége igen csekély miattuk; de hogy ezen sarkantyúk a' jégmenetnél is jó szolgálatot tegyenek, szükséges, hogy ne adjanak azok talántán alkalmat a' jégnek, koronájikon 's érintő vonalikon (Streichlinie) megállapodhatni, mit közönségesen csupán azáltal hátrálhatni, ha azok elég mélyen feküsznek vízmagassága alatt a' jégjárásnak, vagy ha érintő vonaluk elég kis szögletet képez a' folyam fonalával. Itt már azonban czélszerűsek ezen cél' elérésére az átvágások, elmellőztetvén általuk a' folyamtorkonyék, hol, mint kiki tudja, a' jég könnyen megszorúl 's megáll. A' jégtorlások' elmellőzéséül legjobb módok az úgy nevezett vezértöltések (Leitdaemme), az az gátok, mellyek a' mennyire csak kivihető, a' folyam' fonalával egyenfutásúak, 's mellyek a' lapályos partokon, 's olly messze állanak-el a' folyamtól, hogy azon víz, melly álhágja a' partokat, közöttük még elég tért talál a' szabad lefolyásra a' nélkül, hogy az felül nevezetesen emelkednék vagy dagadna; de mind a' mellett is annyira nem terjeszthetiki magát, hogy nem bírna azon sebességgel, hogy mindazon jéggöröngyöket vagy süllyedékeket mellyeket a' folyam nagy víznél hordoz magával, a' vezértöltések között általúzza, tovább szállítsa. Ha egyes helyek jönnek-elő, hol partszakadást, vagy partnövést gátolni kell, ott már természetesen védépítvényeket a' partoknál (Deckwerke), és sarkantyúkat kőből vagy fasinákból kell készíttetni, 's azokat mindig legjobb állapotban fentartani.

Ha feladásul szolgál, hajókázhatás végett regulázni valamelly folyóvizet, következő két pontra szükség igyekezni: 1) hogy a' terhelt hajók elegendő vízmennyiségre mindenütt találjanak, 's hogy 2) sehol se maradjanak ollyas helyek, hol a' lejtősség olly nevezetes, hogy völgyjáratnál a' hajók kárt szenvedjenek, vagy hegyjáratnál a' szokott 's hajóhúzásra megkivántató száma az embereknek vagy állatoknak ne legyen elég azokat felfelé vagy vízellen vontatni.

Az első feltételt illetőleg, azon helyeket szüksé-

ges csak tekintetbe venni, hol a' vízmélység csekélyebb, mintsem azt a' megterhelt hajók' szabad átlutása megkívánja.

(Folytatása 's vége következik.)

Harlekinianák.

A' nagyító üveg. Az élet vigalom (bál) hol az ember mintegy 70 évig tánczolgat. Ifjúságában galoppádot tánczol; mint férjnek némelly dolgai körben mennek, a' hol keringőt tánczol; majd öregebb korában lassút (minuette), és mint ősz sírja felé topog lassanként. — A' házasságok többnyire farsangban köttetnek, azért is azokban a' farsangot találjuk, ezek a' mézes hetek, itt vigan megy a' dolog; a' házasságban a' farsang lassanként vége felé jár dal, és jelen van a' hamvazó szerda, mellyre a' böjt következik. Nem sokára megjelen a' majus és a' nyár, hanem innen az égiháborúk sem maradnak ám ki.

Hol van egy könyv nyomtatási hiba nélkül? Mindnyájan hibázunk, csak hogy mindenki máskép. A' ki semmit sem nyomtattat, nem kap recensiot; a' ki semmit sem ír, nem tesz írásbeli hibát, és a' ki semmit sem számol, szabad a' számadásbeli hibáktól.

Varasbéka a' kertekben. Sok ideig gyilkolója voltam ezen ártatlan állatnak, megvallom, magam is; ütöttem, vertem, nyársoltam, hol csak utólértem. De éppen ellenkező véleménybe tett engem egy véletlen eset, midőn estve felé egyszer a' kertben mélyebb gondolatokba merülve, véletlen megjelen előttem egy varasbéka, melly az igen rosdás 's foltokat kapott salátás körül szaguldozott valami után; 's íme csak hamar észrevettem egy földi gilisztát a' földből a' salátára felemelkedni, mellyet a' béka, hosszú vékony fullánkidomú nyelvét kinyujtván, mint martalékját elkapta, 's megette. Tehát a' salátának rosdás foltjait nem békahugyozásnak hanem a' földi kukacztól okozott megrágásnak kell tulajdonítani.

Némethy József.

Rejtett szó.

Tisztes pálya-korán gúnyolt, nyiltában imádott

Tárgy, 's legdrágább kincs ifjak előtt az egész.

Főhármánál nincs, ha nemes, benned jelesebb kincs,

Sőt az egész is csak általa érdemesül.

Fidicinis János, Szanádor.

Jegyzet: A' 24dik számbeli Rejtett szó Arviz.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

26. Pésten, Martius' 30dikán, 1836.

Gróf Széchenyi István.

Az Allg. Zeitung' rendkívüli toldalékában egy valaki Pestről Febr. 20dikán ezeket írja Szechenyi István grófrul: „A' historia tanítja, hogy minden időben voltak nagy cselekvő-erejű férfiak, kik születés, vagy más szerencsés helyzet által nemzetükhöz — ennek sinyledező állapotját hő kebellet felfogák, a' visszaélések, 's előítéletek ellen merészen sikra keltek 's' így az emberiség' javáért lángoló ingatlan lélekkel győztek a' levíthatlanoknak hitt akadályokon. Az emberiség' illy választottinak, kik, mint isteni gondviselés' eszközei, az ősi vadszokások megkeményült rögei közt ösvényt törnek, kétségkívül a' korzzellem' kedvezésivel kell birniok, nekik szükségkép fogékonyságot kell találni az oktatás és szó iránt a' lelkekben, hogy hatásuk, érzelmeik' heves ösztönének megfeleljen. Gróf Széchenyi István Magyarországra nézve örvendetes illynemű jelenés; ő vala első, ki bátran 's vaskebellet „mint egy második Winkelried“ fogta-fel az uralkodó előítéletek' láncsáit, semmitsem törődván az irigységgel 's üldözéssel, mellyek minden égöv alatt az igazság 's emberjogért küzdő bajnokot várják. Halk kezdéssel iparkodott először éles elméje az ország' tekintetesh, előkelő férfiai egy casinoba, melly angol kényelmekkel dicsekszik, egybeponosítani, hogy így a' jónak gyümölcsöző magvát társasági alakzatban elhintse, mint ez később írott munkák által történt, mellyek a' szerzőnek akkor fogják csak még a' magas becsületet kivívni, ha majd a' felsarjadó ifjúság ősei' nagy adósság-jegyzékit olvasandja. Neki 's hazafi-barátnak köszöni a' Haza egy tudományokat ápoló nemzeti akademia' felállítatását, mellyhez, mint alapító, ő nyújta legnagyobb áldozatot, hogy minden talentum 's elmetehetség segélyt vagy serkentést nyerjen. Ezen jól kiszámolt intézvénynek közvetlen következése az ifjúságnál tudás- és ta-

Első Felelesztendő.

nulásvágy, az ország' tudósai pedig való ösztönt találnak, vizsgálataikkal világ elébe lépni. De meg nem elégedve azzal, hogy nemzete' szellemirányának tágabb játékkör nyitassék, Széchenyi gróf vala első, ki diadalmas meggyőződéssel átlátta, hogy a' Dunafolyam, mint évezredek óta történt, hullámit mindég csak pusztítva, soha sem boldogítva — a' fekete tengerbe már tovább nem ömlesztheti. A' gróf buzgalmának, vizen Konstaninápolyba tett útazásinak, melly alkalomkor a' Dunahajózás' akadályit személyes munkálkodása alatt és saját költségein megvizsgáltatá, 's ennek következésiben a' kormány elibe terjesztett javaslatinak, összekötve a' gőzhajók' behozatalával, köszöni nem csak Magyarország, hanem Közép-Európa is, hogy most e' folyam' kútfejétől egészen addig, hol tengerbe szakad, mindenütt olly élénk, célrható erőködés mutatkozik. Mit e' folyam' habjainak ezeréves csapkodása lerombolni nem tudott — t. i. egy a' hajózást elzáró szirtfalat — azt az atyai kormány' pártolásánál fogva keresztültörte 's törí még most is Széchenyi' lelkes buzgalma. A' Gróf gyakran számúzi magát azon pusztá, kietlen tájakra, hogy szóval, befolyással és tettel a' parti lakosok' tudatlan ellenmondásit meggyengítse! Sokan sokat művelhettek Magyarország' tettgazdag történetében, de én, németországi ember, senkit sem ismérek, ki Magyarország' jelen 's jövődjére nézve olly nagyszőrút 's hasznosat hozott életbe, mint Széchenyi; igaz, hogy nagy értékkel létesíté ezeket, de a' mivel mások még sokkal nagyobb mértékben bírtak. Kik azt mondják: „Mind ez nélküle is megtörtént volna“ — azoknak felelem: tekintsenek nyolcz századra vissza. Kik azt mondják: „Ezt mindenki megtehetette volna“, azokat Columbus' tojására emlékeztetem.

Folyóvizek' szabályozása.

(Folytatása 's vége.)

A' folyóvizek' ágyát alantabb szállítani vagy ki-mélyezni, csak rövid időre szolgál, melly segéd módot azonban nem ritkán használni kell, ha azon építvények, mellyek tartósságot igérvén ezen baj' megszüntetésére alkalmasak volnának, — felette költsé-

gések. Sarkantyúk, mellyek a' folyam' szélességét korlátozzák, vagy azt keskenyebbre szorítják, rendszerint az ágy' óhajtott kimélyzését eszközlik, ha az t. i. nem igen kemény 's nem ellenálló; ezek azonban igen nevelik a' sebességet, 's ennélfogva jól kell megfontolni, ha talán a' sebesség 's lejtősség a' sarkantyúk' mellékiben nem lesz olly nevezetes, hogy általa a' hajózás rehezbitetik. Dagálművek (Stauwerke) vagy inkább áldülógátok (Ueberfallswehr) által keresztjében fektetve a' folyónak, 's zsilipekkel mellettük, — neveltetik a' vízmélység felül, legalább eleintén, 's megszüntetik a' veszély a' hajókra nézve; azonban tekintetbe nem véve a' tetemes költséget, a' dolog attól is függ, ha a' folyam' feldagályozása által a' partok nem öntetnek-e el; valljon a' szükséges töltések nem rugtatják-e fel igen a' költséget, 's valljon a' zuhatag vagy dülöny (Ueberfall) felett a' vízsebességének fogyta által, nem emelkedik-e fel a' folyamágy; melly emelkedést mind a' mellett is bizonyos esetekben, legalább részenként, félbe lehet szakasztani zugók által időről időre. Ezzel mind e' mellett se legyen talán mondva, hogy az érintett rendezvények' egyikét sem lehet használni, hanem csupán az, hogy kártékonyságira legyünk tekintettel 's aztán azt válasszuk 's olly intézvényeket alkalmazunk, hogy a' kijelelt célnak a' mennyire csak lehetséges jól megfeleljenek, 's a' velük elválaszthatlanul egyesült káros következtések olly csekélyek legyenek, mint azt csak a' körülmények megengedik. — Gázlőhelyek találkoznak a' sebes, úgy mint a' csendes folyású vizekben. Sebes folyóvizeknél az ágy közönségesen kemény, ez nagyobb sebességnek lévén itt kéntelen ellentállani, 's gázlőhelyeket (Untiefen) az okból lehet itt találni, mivel a' víz igen sebesen 's nagy kiterjedésben foly-le. Ha gátot zsilipekkel építeni nem akarunk, úgy más nem marad hátra, mint sarkantyúk által összeszorítani a' folyóvíz' sebességét, hogy így általa a' víz' tükre emelkedhessék, 's az óhajtott mélység támadjon. Nem kell nagyon félni nevezetes vizeséstől a' sarkantyúk mellett, ha csak azok nem felette hosszúk, 's ha azok messze egymástól nem állanak, mivel általában az összeszorítómű-

vek' sora által nem neveltetik az esés, hanem csupán a' víz' tükre szorítatik-fel. Lassú folyóvizekben, a' gázlőhelyeket közönségesen zátonyok felett találhatni-fel, valamint azon helyeken is, hol a' folyam igen széles, hol annak sok ága van, 's a' concavitas áltmenetelnél a' görbeségek' convexitásához, mivel magokban a' tekervénységekben a' homor oldalnál egészen a' part mellett, rendszerint elegendő 's olykor nagy mélység is van. A' fölösleg ágakat el kell vágni, 's a' folyót csak egy tömlőbe vagy mederbe szorítani; ha nevezetes térhosszaságban az elég egyenes 's igen széles, mind a' két oldalról sarkantyúk által kell összeszorítani a' folyóvíz' medrét, melly célra olykor már csupa sövényművek is elegendők; azon fővénytörölásokat, mellyek korlátozására a' szélességnek hasznosak, be kell ültetni, 's az áltmenetelnél, egyik görbeségtől a' másikhoz, sarkantyúkat elrendelni a'kép, hogy a' folyam egy csatornába szorítassék, melly egyik mélységből a' másikhoz vezet. Megtörténhet itt, hogy a' part' domború oldalánál talán sarkantyúk lesznek szükségesek. Ha a' folyam' fonala már a' part egyikéhez közelgete, hol a' hajójárás legyen, 's még sincs elegendő mélysége: sokszor csupa sarkantyúfók a' partnál használnak, mivel 's különösen mozgékony földben, az általa okozott örvényes mozgása a' víznek csupán, elegendő azt kimélyezni. A' hajózási akadályok' számába tartoznak nagy kövek is, valamint lombos fák, elhagyott malomkarók 'stb. a' folyam' ágyán, mellyek fővényes eltöltéseket vagy torlásokat eszközteni képesek. Szükséges tehát ezen kártékonyságikért onnan elmozdítani mindezeket, vagy kiszedni a' folyam' medréből, melly célra vannak már több évtől fogva felállítva Hazánkban valamint a' Dunán úgy a' Maroson 's Kulpán is kir. hajózási intézetek.

A' második feltételnek legezelszeresebben megfelelni, ha áltdülómű által egyesítjük azon lejtősséget, melly messze terjed, 's pedig egyetlenegy pontban a' dülómű eshelyén (Abfallherd), 's mellette zsilipet rendelünk-el. Ezáltal felül vízdagály (Stau) támad, melly csupán akkor történjék, ha a' partok elég magasak, vagy ha töltésekkel lehet körül fogni

azokat. Az ömletegen alul csekélyebb a' víz sebessége mint sem annak felette, 's így tehát ismét gázlóhelyek támadhatnak, 's pedig az igen lejtős tér annál hosszabb részén, minél tovább fekszik folyamelleniesen az ömlet; azonban a' vízdagály csak annál csekélyebb messzeségre fog hatni felül. Megfordítva áll a' dolog, ha tovább alantabb fekszik a' gát. Következik innen, hogy a' dülönyt vagy zuhatagot annyival alantabb kell építeni, a' mennyivel a' vízdagály' hatásai csak megengedik. Költség kimelésül már olykor, jelesül régibb időben, a' drága kamara-zsilipek' helyibe hajónyílásokat rendelének-el, melyeken a' hajókat felereszthetni, vagy pedig görgőhidakat építettek a' folyóvízbe, melyeken kevés dörögölődéssel hengereken szállíták fel 's alá a' hajókat. — A' folyamok' szabályozásához a' hajózásra nézve, a' kötélút' kijelelése 's jókarban tartása is szükséges, hol t. i. bátorságosan 's kényelmesen járhatnak a' lovak, 's felfelé húzhatják a' terhelt hajókat, melly célra több helyen néha egész erdőszéleket is 5—10 öl szélességre kiirtani szükséges.

Hazánkra nézve különösen érdekes lévén azon akadályok, mellyek a' Dunahajókázásnál mutatkoznak a' vaskapu környékében; nem lesz talán egészen fölösleg, a' tisztelt Közönséggel Schmidt Antal kir. bányász-mesternek 1832ben az iránta felterjesztett véleményét rövidben foglalva, 's közbe hintett technikai észrevételekkel felelevenítve, itt közleni, a' honnan aztán könnyebb átlátást szerezend magának a' vizsga szemlélő, ezen nagynemű vállalatot annak érdeméhez képest méltányolni; melly ha jól sikerül 's bevégezve lesz, a' legóriásb vállalatok közé fog tartozni, a' millyenek bár mikor 's akárhol is létre jutottak. — Gözla, Sirinya, Izlás, Tachtalia, és Grebennél teszen a' legalacsonyabb víz' tükrétől 6 lábnyi mélységet számolva, köbmérték szerint a' kipuskázandó kőszirt tömeg összesen 864,000 köb lábat, 's ha ezen munkához ezer bányász legény használtatnék, kik esztendőnt által 66 napig dolgoznak (ennyit vehetni fel esztendőn keresztül, mikor t. i. a' víz' magassága nem akadályoztatja a' munkásokat sulyos foglalatosságiknál), 's épen annyi, vagy 66 köblábat

vettetnek-szélyel, melly egész évben 66,000 köbl. b. szétvetett kősziklát tenne; ennél fogva ezen munkát ezer emberrel kellene folytatni $13\frac{1}{2}$ évig, vagy pedig kétezer emberrel 7 esztendeig. Hogy pedig a' vaskapunál is egy időben készen lehessenek, hol száma a' köblábaknak 864,000et tesz, más két ezer embert kellene felállítani, 's azokat is 7 egész évig foglalatostkodtatni. Megkivántatnék ezentúl, vízből kiemelni 's tovább hordatni a' szétvetett kőszikla darabokat, mellyek Gozla, Sirinya, Izlás, Tachtalia és Grebennél mintegy 864,000, úgy Stenka és Jucsnál, mellyek 432,000, 's így összesen 1,296,000 köblábat tesznek, melly szerint mindenikre a' megalapított 7 esztendő közül 185,143 köbláb jutna, 's így tehát 500 munkás minden évre. Ezen calculus szerint 4,500 legényt kellene 3 hónapig minden esztendőben felállítani, 's ezek közt legalább is kétezer bányásznak kellene lenni; melly számot azonban megszerezni, a' lehetőségén túl van.

Csak illyes körülmények között volna talán lehetséges 7 esztendő alatt a' munkát elvégezni, ha t. i. ezer napszámot egyszerre lehetne a'kép alkalmazni, hogy foglalatosságokban egymást ne akadályoztassák; mi azonban nem történhet-meg, mivel Gozla és Sirinyanál egyszerre csak 10 ladikot, 40 bányászt, 20 hajóst; Izlásnál 6 l., 24 b. 12 h; Tachtaliánál 20 l. 80 b. 40 h; Grebennél 8 l. 32 b. 16 h; a' vaskapunál 30 l. 120 b. 60 h. 's így összesen 64 ladikot, 296 bányászt 's 148 hajóst foglalatostkodtatni czélszeresen, 's egyszerre. Az érintett bányásztiszt' kiszámítása szerint, (66 nappal számolva az esztendőt), 90 év volna legalább szükséges ezen nagy vállalat végrehajtására. — Ezen felhozott calculus azon alapul, hogy egy 20 öl széles csatorna nyitassék-meg a' kősziktek között 6 lábnyi mélységre a' legalacsonyabb víz alatt a' terhelt hajók hordhatására, melly ezen célra elégséges, 's így tehát nem más mint észszörny volna, teljes kipuskázásáról a' kőszikteknek csak álmodozni is. Ha azonban mindazon kősziktek, mellyek most a' hajózási utat elzárják, nem volnának talán egymásba függők, hanem egymástól elszakasztva, mint azt feltehetni, úgy hogy itt ott fellehet talál-

ni a' szükséges mélységet, melyet a' hosszprofil 's a' sondirozás mutatand: megmarad ugyan száma a' munkásoknak, magát azonban a' munkát előbb bevégezhetni. Egyébiránt a' kőszirtektől megmentendő térségek' mértékei ezek volnának: Gozla és Sirinyanál összesen folyó 30 öl, Izlásnál 20, Tachtalianál 120, Grebennél 30, a' vaskapunál 230, Stenka és Jucs-nál a' kőhordalékok (Gerölle) összesen 100 öl. A' vaskapunál tanyázó nevezetesb kiemelkedő kövek ezen nevezeteket kapták: Floran al mare, Prvikamen, Czrni prut, Golumbacska mica, Golumbacska mare, Roszbonjnik, Reskival, Pjatra-ku-miere, Pjatra Kalugera, Kralyova Stena, La-Recze, Kraljovir, Pjatra Ovrejuluj, Prigrada, 's ezek közt az utolsó 8 láb-bal emelkedik-ki az alsó vizen. — Ha fontolóra vesszük, hogy 296 bányász' hasznos alkalmazásánál az első évben már megkivántatik: 1500 darab vas kő-furó, 150 kézkalapács, 150 nagy kalapács, 150 szorító (Staucher), 300 döfőrúd, 150 köz tû, 150 köz-karczoló: 140 font aczél, 150 patronvezető, 17,500 pléhatron, 40 kanócz szétvető puskaapor, 's hogy ide számolva a' 148 hajóst, kiket barakokkal 's tűzhelyekkel ellátni kell, ezentúl a' puskaapor, vas eszközök 'stb. valamint a' kovácműhely 's a' felügyelő személység' számára hajlékok 's lakok: nem könnyű feladás, mind ezt egy helyen egyesíteni akarni.

A' folyóvizek' szabályozásához végre a' vízkörüli ültetvények is tartoznak fűz- 's nyirfákkal, részint az okból, hogy azok a' vízepítvényekhez a' szükséges cserjét adják, részint azért is, hogy az eliszapolásokat vagy eltöltéseket, mit mi elősegíteni akarunk, megerősítsék. A' behordott köz' beültetése, ollykor többet segít a' dolgon, mint maguk a' sarkantyúk, 's illy eltöltéseket rendszerint egyedül csak ültetvények által lehet letartóztatni 's nevelni. Ezek közt megkülönböztetik 1) a' cserje vagy bokorültetvényeket, 's 2) a' faültetvényeket, mellyeket azon esetben használnak, ha a' föld bokros növényekre nézve kevésé magas helyzetű, például a' töltések' hosszában. — Mindazon töltések, mellyek a' folyóvizek' mentében készítettnek, vagy folyamtöltések, vagy tengertöltések, ha t. i. előoldaluk vagy az

édes, vagy pedig a' tengervíztől megérintetik. A' folyam-töltések ismét két ágra oszlanak, 's ennél fogva azok vagy nyári vagy téli töltések. Az elsők a' legmagasb vizet, melly közönségesen tél' végével szokott beállani, az utóbbiak pedig csak a' nyári vizet tartják-vissza, a' tavaszi víznek pedig megengedik az áltmenetelt, hogy a' hátulfekvő tájék részint magasuljék, részint trágyáztassék is a' termékeny iszap által. A' nyári töltésekhez számíthatni a' vezértöltéseket is, mellyeket az okból használnak, hogy csekély áradásnál a' folyam' vize ne igen terjedjen-ki, 's ne vesszen annyit sebességéből, hogy azon sülly anyagokat (Sinkstoffe) le-ejtse, mellyeket magával hordoz. Megkülönböztetnek ezentúl a' kül- 's beltöltések: a' kültöltés magától a' folyamvíztől érintetik-meg, a' beltöltés csupán a' hátul fekvő tartományból megérkező vizeket tartóztatja-vissza azon mély térekről, mellyek töltésekkel ellátvák, vagy ha talán a' külső töltés álszakasztatnék, hogy a' hátnegetti tájékot óvja, melly okból annak álom-ostrom — vagy háttöltés nevezetet adnak.

Novák Dániel.

Némelly állatok' életideje.

Egy angol folyóirat — az „Educational Journal” — szerint a' ló 8—32 esztendeig él, az ökör 20, a' bika 15, a' tehén 23, a' szamár 33, az öszvér 18, a' juh 10, a' kos 15, a' kutya 14—25, a' disznó 25, a' kecske 8, a' macska 10, a' lúd 28, a' papagájok 30—100, a' hollók 100, a' tekenősbékák 50—200 esztendeig élnek.

Rejtett szók.

1.

A' fejem alapja számtalan terveknek;
Mi maradt, jutalma nagy 's kis érdemeknek.
A' derekam' hagyd-ki 's meglátod mit adok,
Hányszor üstökömmel jó kézbe akadok.

L. I. Bereghszászból.

2.

Magam legfeketebb vagyok,
De két elsőm legfejebb.
Három betűm kérdést eszen,
'S két utolsóm szép állatot.

Szárils Simon.

Jegyzet: A' 25dik számbeli Rejtett szó Szüz.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

27. Pesten, aprilis' 2dikán, 1836.

Tavaszi dal a' Hivhez.

Virít már a' kis nefelejts,
Kedves barnám! el ne felejts;
Megfelelve hívségemnek
— Köss koszorút emlékemnek.

Emlékezz rám a' pataknál,
Hol a' kised akácza áll;
Emlékezz rózsáid között,
Mellyeket könnyem öntözött.

Ha galamb száll kis kertedbe,
Engem juttasson eszedbe;
Ha gerlicze nyög a' hegyen,
Gondolatod reám legyen.

Én akárhol járok-kelek,
Mindenen olly képet lelek,
Melly téged juttat eszembe,
'S könnyeket gerjeszt szemembe.

Ha nézem a' liliumot,
Hó-szín orczádat látom ott;
Ha nézem sötét árnyékát,
Szemem ott barna szemet lát.

Rózsát szakasztok, 's ajkodat
Képzelem; ó de csókodat
Megadni ő tehetetlen,
Mert a' rózsza érzéketlen!

Harmatsöpp ragyog a' fűvön,
Eszembe ama könnyed jön,
Melly elválásunk' óráján
Ragyogott orczád' rózsáján,

A' nyugot felől lehellő
Illatos alkonyi szellő
Ajkod szegfü illatjára
Emlékeztet, 's végsőkjára.

Igy a' tündéres kikelet'
Minden kellemei felett

Téged látva térdet hajtok,
'S örök hívséget sóhajtok.

Viszonozd ez érzésemet,

Míg bánatom el nem temet:

Akkor földi oltáromra

Tégy nefelejtset, — siromra.

Műdászoro.

Véghangzó nyújtása — (vonítás) — accentus.

Kezdik nyelvünkben felkapni a' nevek rövid véghangzójának, ha t. i. a' név rövid magábanhangzón végződik, a' ragok — különösen ezek: ért, ül, ül — előtt kurtán, röviden (accentus nélkül) írását, p. o. haza-ért, pénze-ért, hiba-ül 'stb. ezek helyött, hazáért, pénzéért, hibáül 'stb.

Emlékezőm, olvastam egy nyelvészeti (?) könyvben-e? vagy csak futó íratban? nem jegyeztem-meg, — de tudom, új, és nem régi volt, — hogy a' magyar minden ok nélkül húzza, nyújtja-meg, ad accentust a' név rövid véghangzójának rag előtt.

Ennek okát az író, valamint más is, nem más-annan, mint magából a' nyelvből, — mert a' nyelv nem tapasztaláson kívül eső tárgy, 's a' tiszta okosság körülte is csak annyit segít, mint akármely más tapasztalási, foglalatossági tárgy körül, jófelfogás, különzés, és hasonlítás által, — meríthette volna, — a' nélkül, hogy zsidó, 's arabs betűkön algebrázzon, — mivel az ok a' magyar nyelvbeli ragoknak a' magyar nevekhez járulása módjában fekszik.

Azt a' már nyelvészni? (grammatizálni) kezdő gyermeknek is kell tudni, hogy a' pusztá, csupa mássalhangzóból álló rag p. o. az irány ejtés t, többes, nevező k végzete, a' birtok m, d, nk, (jj) tok, tök, k ragai, az n helyrag (előlutóljáró?) az s, z, l, szóképzők, 'stb. a' nevekhez kétképen járúlnak, úgymint

a.) közvetlen, pusztán magokban, a' magábanhangzón végződő nevekhez.

b.) közvetve, magábanhangzó közbejövetele-
vel, segítségével a' mássalhangzón végződő nevekhöz. — Vizsgáljuk ezt tovább.

A' ragot a' névvel egybekötő magábanhangzók mindég rövidek.

Ebből a' következik, hogy a' név rövid vég-
hangzójának a' közvetlen járuló rag előtt hosszúvá
kell lenni, azért: hogy az (a' rövid véghangzó) a'
különböztetessék, 's a' nyelvet nem tudó, de ta-
nuló, is rá esmerjön, hogy a' név magábanhangzón
végződő, 's nem rövid magábanhangzóval vette-fel
a' ragot. — A' fentebbi két szabályhoz tehát még ezt
kellene adni

a' b) höz — rövid magábanhangzó segítségével,
az a) hoz, — 's a' név rövid véghangzóját meg-
hosszítja. — Ennek oka az: hogy a' gyök, gyökér,
név, a' ragtól már a' kimondás, 's írás
által is megkülönböztetődjék, hogy t. i. a'
név magábanhangzón végződik, 's nem (rövid) ma-
gábanhangzóval vette-fel a' különben azzal járó ragot.

A' milyen hibás volna e' szerint így írni, 's szólni:
ház-á-m, láb-á-d, ujj-á-m, ujj-a-t (az ő), és
ujj-á-t (digitum) ujj-á-k, kez-é-k (többes nevező)
kez-ék-é-t, ujj-á-k-á-t (többes 4 ejtés) lap-ó-s, fal-
ó-n, kez-é-s, lak-ó-l, leg-é-l, hav-á-z, or-ó-z 'stb.
épen olyan hibák (hibák?) volnának ezek: haza-m, ké-
ve-d, fa-t, elme-k, konyha-n, hiba-s, ipa-e, na-
pa-m, (ha csak a' név nem ip, és nap) kefe-l, ta-
nya-z, koma-z 'stb.

Jegyezzük-meg itt, hogy a' birtok rag (ragasz-
ték) más rag előtt a' nevek természetét követi, p. o.
kép-ed-e-t, könyvé-t, szemé-t, nem pedig (az ő)
könyve-t, szeme-t. — Menjünk tovább.

A' ragoknak a' nevekhöz járulásának

c) szabálya. — Az olyan ragok, mellyekben már
magokban van magábanhangzó, ha szinte mássalhang-
zón kezdődnek is, hasonlóúl közvetlen, magában-
hangzó nélkül járulnak a' nevekhöz, akár magában,
akár mássalhangzón végződjenek ezek, és a' név rö-
vid véghangzóját szinte meghosszítják p. o. hát-nak,
tör-be, kaszá-nak, baltá-val, kezé-ből 'stb. — Ki-

yételt szenved itt a' tok, tők, első fél többes 2dik személy birtok rag, annyiban, hogy a' mássalhangzón végződő nevekhez rövid magával hangzóval járúl, p. o. orr-o-tok, kez-e-tők, (megállhat-e ez az általános szabály ellen? 's nem kellene-e a' segéd magábanhangzó kilökésével a' szót kurtítani? így: ortok, labtok, keztők, lássák, kik a' szókat csonkázni szeretik) de a' rövid végmagánhangzó ez előtt is meghosszúl p. o. esirá-tok, vesé-tők.

Ha tehát a' rag a' név rövid véghangzóját hosszúvá teszi, 's ennek oka az, hogy a' név a' ragtól (vagy is a' név véghangzója, a' segéd magábanhangzótól) az öszvetételben alakilag is megkülönböztetődjék: miért kellene ezen általános, 's közönségösen illő szabály alól az: ért, ül, ül ragokat kivenni? holott ezek is ragok, 's ugyan azért a' névhez járulás természetének velük is szintúgy közösnek kell lenni, mint más raggal, különben az a.) alatti szabály szerént azt lehetne gondolni, hogy azok kezdő é, ú, ú magábanhangzóik a' ragos névhez, nem pedig a' raghoz tartozók.

A' ki azt vetné okúl, mert az ért, ül, ül ragok magábanhangzón kezdődnek, (még pedig hosszú magábanhangzón, 's miért volna két hosszú hang (accentus) egymásután?) úgy látszik, mondana valamit; — mert csakngyan van nyoma nyelvünkben annak, hogy a' név rövid véghangzója a' m a g á b a n h a n g z ó rag előtt nem hosszúl-meg.

Fejtegessük hát ezt az ellenvetést. Magábanhangzóból álló, vagy azon kezdődő ragok e' következendők, nevezetösen

1.) é — (bírószemélyt nevező rag?) szóképző? — Ez, legalább szokás szerént, (ha csak ellenkező szokás által ezután el nem rontjuk,) még eddig meghosszította a' név rövid véghangzóját. Nem mondjuk p. o. Anna-é, atya-é, anya-é, Imre-é 'stb. hanem Annáé, atyáé, anyáé, Imréé.

2.) i — birtok rag (második fél, és telyes többes). Ez előtt is hosszúvá lesz a' név rövid véghangzója p. o. hazáim, elméid, keféi 'stb. Igaz, az egyes harmadik személy birtok ragja, mellyről az van feltételezhető, hogy a' névvel egyesül, 's szinte meg-

hosszúl, rövid marad az első fél, és telyes többes ragjainak i magábanhangzója előtt, p. o. képeim, képeid, képei, képeink, képeitök, képeik, lábaink, lábaik 'stb. De nyilvánvaló, hogy az első fél, és telyes többesben, azok ragaik előtt, az egyes harmadik személy a, e, raga csak segéd betű, talán azért, hogy az anyag, eredet jelentő i szóképzővel származtatott nevek ragasztékos állapotjától megkülönböztessék a' második fél, és telyes többesben lévő ragasztékos név p. o. elméi, és elmei, hazái, és hazai.

3.) i — anyag, eredet 's t. b. jelentő szóképző. Ez előtt már tagadhatatlanul rövid marad a' név rövid véghangzója, talán épen azon okból, a' melyből az i ragaszték előtt meghosszúl, p. o. apai, anyai 'stb. De e' helyött a' zavar elkerülése, könnyűség, és érthetőség végett, inkább élünk ezen kitételekkel belí, ból, ból, ról, ról való 'stb. p. o. lábi, lábbeli, lábvaló, kézi, kézbeli, kézbevaló, anyai, anyáról maradt 'stb. — Végre volnának

4.) ért, úl, úl. — Ezök kérdés alatt vannak. Már most bajos róluk elhatározó ítéletöt hozni. A' régi szokás mellettük, az új ellenük harczol. A' fent előhozott okok, úgy látszik, a' régi szokás jó voltát eléggé támogatják, 's míg igaz oka nem adódik, miért maradjon rövid ezök előtt a' név, 's birtokrag rövid hangzója? addig kár az okon alapúlt régítől csupán új kedvéért eltávozni; ha pedig a' jobb újnak lessz elegendő oka, szinte kár volna a' rossz régi mellett makacsúl megmaradni. A' 3dik szám alatti kivétel elég ok-e, több kivétel csinálására? nem látom.

Még egyet jegyzök-meg, 's ez a' ragok névhözjárulásának

d.) kivételi szabálya. A' rövid u és ü véghangzók semminémű rag előtt meg nem hosszúlnak, hanem rövidek maradnak, p. o. kaput, kapuk, kapud, kapui, kapus, falut, faluk, falusi, faluzni, faluitok; ürüt, ürük, ürüik, 'stb. 'stb.

Nyelv ügyiben egy betűt, vagy vonást sem lehet bírálatlan hagyni, — 's újító kezében rosta legyen, de sűrű — ne szelje a' magot.

Könyvnyomtatási remekmű.

Mechelni könyváros *Hanicq* a' mult 1835-diki esztendőben egy misekönyvet bocsáta közre, melly typographiai remekműnek tartatik. Nyomtatása 3 esztendeig tartott, 's roppant költségbe került. Egészen *Plantinus* *) koraig fel kell mennünk — a' 16dik század' közepéig — hogy illy pompás és hibátlan, fekete 's veres színnel nyomtatott könyvet találjunk. Valóban nagy dicséretére válik *Hanicq* úrnak, hogy ő *Plantinust* három század után mintegy feltámasztá, 's *Mechelnt* *Antwerp*' vetélkedőtársává tette. Hogy *Hanicq*' munkájáról méltólag ítélhessünk, tekintetbe kell vennünk, mennyi nehézségekkel kell a' kétszín- nel nyomtatásnak küzdenie. Minden lap négy ízben kerül nyomtatás alá, 's egy nyomástól másikig több hétig kell várakozni, a' meggyőzendő akadályokhoz képest, 's ezen időköz alatt a' papirost szüntelen nedvesen kell tartani. A' levegő' minden változása hat a' papirosra, melly most kiterjed, majd öszvehúzódik; azonban minden nyomáskor a' fekete betűknek pontosan a' már lenyomott veres betűk mellé kell esniek. Ezenkívül azt is meg kell gondolni, hogy a' veres szín ragadósabb 's a' betűkön szokott maradni. Hogy a' kiadásban semmi hiány ne legyen, előre öszvehasználtattak a' legjobb 's legrégebb kiadások. A' nyomtatásnál négy corrector foglalatoskodott, 's utoljára a' revisio egy tudós papra bízott; úgy hogy e' kiadást hibátlannak lehet mondani. A' benne találtató pompás tíz rézmetszvény is megfelel a' typographiai remeklésnek. — Az újabb korban illy nemű munka nem nyomtattatott egyébb, mint *Norwichban* *Angliában* 1830ban egy *breviarium*, mellynek szép veres betűit méltán lehet ezen missaléival öszvehasználtani.

*) *Plantinus* *Kristóf* született *Tours* mellett *Franciaor-* szágbán 1514ben, 's egy volt kora leghíresebb könyvnyom-
tatói közül. *Antwerpi* műhelyéből nagy számú csinos és
hibátlan nyomtatású könyvek kerültek ki, mellyek közt
különösen kitűnik: *Biblia Polyglotta* 1569 - 72. 3
kötetben in-folio. Megholt *Plantinus* 1589ben.

Lövészeknek.

A' ki a' percussiós fegyverek' tulajdonságait 's a' mostanában árultatni szokott gyújtókalapkákat (kapszlikat) ismeri, mellyek hogy hamarább elsüljenek, mint a' gyújtófácskák, phosphorral vegyítetnek: az tudja, milly veszedelmesek az ilyen fegyverek, annyival is inkább, hogy a' gyújtókalapkák magoktól lett meggyúladásokra több példa van. Römer doctor úr Dingler' polytechnicai folyóirata elmúlt Decemberi füzetében, a' kapszlik magoktól meggyúladása 's ebből történhető minden veszedelem ellen egy kis igen egyszerű eszközt javasla, melly egy kulcs által mozgattatik 's a' fegyvertöltés és a' gyújtólyuk közt minden öszvékötetést elzár. Ó Fensége württembergi k. herczeg Henrik, ki e' tárgyhoz értő bíró, így szól e' javallatról az „Allgemeine Forst- und Jagd-Zeitung“ban: „Römer doctor úr' elmés találmánya annyival inkább érdemli az ajánltatást, mivel az a' többi hátorságosító eszközök felett azon elsőséggel bír, hogy kinél a' kulcs nincsen, az nem lóhet az illy fegyverekkel. Azonban minden veszedelemtől megóv, melly a' megnedvesült kalapkák' megeshető magoktól meggyúladásából történhetik.“

Az éjszakai izzadás ellen.

Az „Algem. Anzeiger der Deutschen“ című folyóírásban az mondatik, hogy ha az éjjeli izzadást nem bizonyos betegség okozza, zsálya, salvia hortensis, theát kell inni lefekvéskor. „Nékem is — mond a' közlő — mint 26 esztendős ifjúnak, illy izzadással volt bajom, ámbár máskülönben tökéletes egészséggel bírtam, 's ezen egyszerű szer által tőle igen hamar megszabadultam.“

Érzékeny törvényszéki jelenet.

Januar' 24dikén Parisban egy öreg házaspár álla a' törvényszék előtt. Csak az asszony vala vétkes, de a' férj kísérte: őt 's keservesen sirt. „Csak egy szikra poesis volna [a' büntető törvénykönyvben“, így szól a' Messenger, „ezen öregasszony felmentetett volna a' vád alól. Ó 72 esztendős, férje 84; mindaz-

által ő meggörbedve, férje egyenesen ballagott felfelé, kinek hosszú ősz fürtjei tiszteletet gerjesztők. A' szegény öregasszony' vétke abban állott, hogy a' Passy felé vivő országúton alamizsnát koldult. „Ah édes bíró uram“, mondá ő, „férjem 84, én 72 esztendő vagyok; egyikünk sem tud többé keresni. A' gendarm (hajdú) megtiltá ugyan, hogy ne kolduljak 's azt többé nem is akarom tenni; de bíró uram, az éhezés fájdalmas!“ Mellette állott az öregember 's keserű könnyeket hullatott, és szüntelen így könyörgött: „Ah bíró uram, ne büntesse-meg szegény öreg feleségemet, ki nékem egy levesre valóért koldula!“ — Azonban az asszony 24 órai fogságra ítéltetett. Az ítélet kimondása után az asszony férjéhez fordula 's ezt mondá: „Ne búsulj, István, látja minden, hogy nem az Úr Isten hozá ez ítéletet; ő nekünk megbocsátott volna!“ — E' jelenet közönséges megilletődést okozott.

Fordítási hibák.

Egy grammatista Cicero e' szavait: „Tanta fuit Catilinae superbia“ egész komolysággal így fordítá: „Superbia volt Catilina' nagy nényje (Tante-ja).“

Matthieu Péter francia történetíró ezt: „panem et circenses“, következő szavakkal fordítá: „le peuple demanda drap et des spectacles.“ Ó a' panem szót kétség kívül pannum-nak olvasá.

A' Journal général de la literature de France Göthe' szomorújátéka' czimét: Götz von Berlichingen“ így fordítá: „l' idole de Berlichingen“ — és így a' Götz tulajdon nevet is általfordítá francziára.

Rejtett szó.

Öt betüből álló szó ez,

A' két elsőt kerüljed.

Három végsőt hogy megtarthatd

Véredet se kíméljed.

Együtt véve szárnyas állat,

De embernek is neve;

Illyen ember tengereken

Immár elég kárt teve.

Törtelről Kun Mihály.

Je gyzet: A' 26dik számbeli 1so Rejtett szó Harang. — 2dik Holló.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

28. Pesten, aprilis' 6dikán, 1836.

Barátság 's szerelem.

A' barátság be sok gyönyör
Érzés' csendes tengere!
Ah, de hány gond gyötör téged
Szerelemnek embere!
A' barátság törvényt ismer
'S ahoz szabja ön-magát;
Nem tehet így ki elnyelte
A' szerelem' maszlagát.
A' barátság nő naponkint
'S hűn kíséri éltünket;
A' szerelem mikor támadt
Sokszor elhagy bennünket.
A' barátság szelid 's édes,
Bajunkban vigasztaló;
A' szerelem csak zúg 's zajog,
Szokott hangja: jaj és óh!
A' barátság mi mennyei
Érzést önt-el keblünkben;
A' szerelem mi rombolást
Viszen véghez szívünkben!!

Szivos Mihály.

Gazdasági újságok Angliából.

Egy magyarországi utazótól.

A' következő közlés szerzője a' múlt nyáron kertészési tekintetben utazást tett Angliában, melly időt nem is tölté haszon nélkül. A' megyékben elszórva fekvő gyönyörű kertek felkeresése közben bámulással 's elragadtatással szemlélé az országnak különféle természeti szépségeit, mellyek nagyobbára mivelés által származtak. Sok szembetűnő dolgot pillanta-meg gazdasági tekintetben is, mellyek hazánkra nézve is hasznosoknak tetszének, miért is azokat feljegyezni 's a' közönségnek hírré tenni jónak tartá. Nem akar ugyan ezáltal senkit oktatni, 's hiszi is, hogy nem mond mind újat, mert azok angol mun-

kákban hihetőleg feljegyeztettek, 's fordítások által más nyelveken is elterjedtek, de mivel azon munkák drágák, rendszerint kevés ember kezében forognak; 's aztán érdekes is lehet mind azokat hazánkfiától, mint szemmel látó tanutól hallani, annyival inkább, hogy a' jót nem lehet soha igen sokszor ismételni.

Így p. o. Angliában minden földek u. m. szántó-földek és rétek, sűrű fa ültetésekkel körül vannak véve, mellyet az angol gazdák sok tekintetben nagyon hasznosnak tartanak. Ezek az ültetések a' halmok tetőjén lévő erdőkkel összekapcsolódnak, 's valamint az erdőkben irtások, rétek vannak, így a' rétek 's földek közt is láthatni élőfa csoportokat. Így az erdő egy egészet alkot a' gazdaság többi részeivel, mi nem csak a' szemnek gyönyörűségessé teszi a' vidéket, hanem minden résznek lehetséges legnagyobb és legkönnyebb haszonvételére útat nyit. Nem úgy van ez, mint a' hogy Németország némelly tájain kezdték behozni, hol a' földek körül magas olasznyár és akác-falakat húznak, mellyek igen sok árnyékot vetnek, a' földet kiszívják, 's a' vidéket szegletes elrendelésöknél fogva elrútítják. Ezek különböző alakú és magasságú sűrű bokrok, mellyek sorában csak közbe közbe vannak sugár, ágaikat fenn a' levegőben ingató magas karcsu fák. Mindezek olly látszó rendetlenséggel vannak ültetve, mintha természetesen magukra nőttek volna. Még a' rétek közepében is láthatni egy egy roppant terepélyes águ vén fát, melly alá a' marha fekszik.

Mihelyt az ember Londonból kiindúl, legottan a' legbujábbban növő plánta csoportok veszik körül. A' szép széles rakott utak, mellyek olly kemények, mintha mésszel rakták volna, kellemes görbülésekben viszik az útast a' szép tájékon keresztül. Ha az ember egy tetőre érkezik, azt gondolja, hogy mind erdőt lát maga előtt, azonban feléje közeledvén az erdőnek látszó tömeg rétekké, mezőkké, földekké, bokor csoportokká, magánosan álló nagy fákká, falukká, városokká és kertekké oszlik-fel, 's a' kertekből az angol nagy urak pompás mulató kastélyai tündökölnék-ki. Azonkívül egy két öl szélességű erdő darabok nyulnak-el az út és a' földek között, mel-

lyek mind a' mezőnek, mind az útnak oltalmúl szolgálják. Ezek hol egy végtiben húzódnak-el messzire, 's úgy tetszik mintha rengeteg erdőn útnézék keresztül az ember, hol ritkásabbak és szálasabbak, hogy keresztül láthatni rajtok, hol megvannak szakadva, hogy az útas szemének szép kilátást nyissanak. Néhol marhák legelnek, külön külön bokros eleven sövények által elrekesztett darab legelőken, másutt juhok, vagy lovak lécz kapukkal elzárva.

Nem jó volna-é, ha mi is egész igyekezettel azon gondolkoznánk, hogy vidékeinket így szépítsük, 's a' kellemest a' hasznossal összekössük, minek sikerét annál inkább remélhetnők, hogy ott is mindazok mivelés és szorgalom által lettek, 's hajdanában, mint nálunk ma, a' kopasz halmok és lapályok (mellyeket most fák ékesítnek) szomorly kellemetlenek voltak? — Hazánkban mind azok a' fák és csemeték, mellyeket az ángolok arra fordítanak, bőségben taláztatnak. Az erdőségekből milliónyi fiatal bükkfát, cserfát 'stb. lehetne kiszedni minden legkisebb kár nélkül, sőt némelly erdőre nézve valódi jótét volna ama hasztalan vad bokroktól megtisztítani, mellyek az erdőt csak gazosítják, soha fát nem adnak, a' földet kiszívják 's a' törzsök fák növést akadályozzák. E' tehát még egy ok volna arra, hogy ama' plántálásokat az ángolok példájára mi is megkezdjük, mellynek hasznait röviden a' következő pontokba foglalhatni.

- 1) Homokos helyeken a' homokot megfogják.
- 2) A' szántóföldeket, réteket marha ellen oltalmazzák.
- 3) A' szélnek ellent vetnek, 's a' levegőből a' nedvességet magokba húzván, a' plánták gyarapodását segítik.
- 4) A' nagyon érezhető faszúkit pótolják.
- 5) Még a' marha kóstat is szaporítják, és így szárazság idején, millyet 1834ben 's Magyarország nagy része 1835ben is tapasztalt, a' marhák eléhezésén is segítnek. Mert ha az ember egy olyan juharfa iskolát, földszint kivág, egy nyáron által háromszor sarjadzik singnyi hajtásokat, mellyeken a' marha nagyon kap.
- 6) A' selyem- és gyümölcs tenyésztés is előmozdítatnék ezen sövényültetések által, minthogy közbe közbe vadgyümölcs csemetéket is lehetne ültetni, 's ezekbe nemesebb fajtákat oltani. Különösen alkalma-

sok volnának e' végre az eperfák, mellyeket ha sövénynek használnak, sokkal gyengébb a' levelök 's kedvesebb eledelt adnak a' selyem hernyóknak; ezáltal tehát a' falusi ember hasznos és nyereséges szorgalomra szoktattatnék 's a' mezeinket csufító 's még is célukat el nem érő sártöltések helye kipótoltatnék.

Ángliában, a' mint tudva van, a' váltó gazdaság uralkodik, és ugart már sok évektől fogva nem ismernek, csak Skócziában van még itt ott szokásban. Négyes fordulónak lehetne az ottani gazdaságot nevezni. Mert fellehet venni, hogy London körül legalább 20—25 mértföldnyire a' földnek felét rétmivvelésre fordítják, mellyet szintolly gonddal és munkával úznek, mint a' gabonatermesztést. A' másik felét mezei termésekre, ősz és tavasz vetésre osztják, 's még egy részt másféle hasznos plánták mivvelésére is szakasztanak.

Ha az ember részletesen vizsgálja a' földeket, látja, hogy egész darab mezők elvannak borítva valami bab nemével, mellyet ók lóbabnak neveznek, 's a' nálunk úgy nevezett disznó babbal egyfélének látszik. Ez nevezetes és fontos cikkely az angol gazdaság folytatásában. Elsőbben is a' szemei főzve a' szegényebb sorsuaknak egész éven által majd mindennapi eledelök. Aztán darának órólve főeledelül szolgál mindazon lovaknak, mellyeknek nehéz munkát kell dolgozni, terhet húzni 'stb. De a' futtatásra készített lovaknak is azt adnak utóljára 's nagyon feltüzelődnek vele. De nem csak a' szemeit használják ezen becses növénynek, illy nagy nyereséggel, hanem a' szalmáját is nagy kazalokban látja az ember felhalmozva, mellyeket télen által szecskaúl adnak, vízzel megforrázva a' teheneknek, 's igen jó tápláló takarmánynak tartják.

Lóhere fajok nagy bőségben miveltetnek Ángliában, többek közt a' nálunk nem régiben ismeretessé lett új faj is természetik, (*Trifolium incarnatum*, hús színű lóhere), mellynek piros virágai olly gyönyörű látmányt okoznak.

Árpa, búza, és zab csaknem kizárólag miveltetnek minden szemes gabona nemek között, rozs feletébb ritkán 's csak majorság számára. Rozs vagy elegye

búza kenyeret nem ismernek, 's a' lord, a' katona 's a' közönséges napszámos ugyanazon egy búza kenyeret eszik.

A' szárazság Angliában is a' múlt nyáron, mint nagyon szokatlan jelenség, nagyon terhesen éreztette magát, és mégis a' nehéz búza fók csaknem a' földre esüngöttek. Mivelnek Angliában bizonyos nemű búzát, mellynek szemei csaknem gömbölyűek, fejei igen nagyok 's rendkívül sok lisztet ad.

A' mezei termés között legbámítóbb egy neme a' zabnak, melly Angliában is csak egy két évvel ezelőtt hozatott-bé 's még nincs is nagyon elterjedve. Ennek bugái (vagy termő ágbogai) felette nagyok, egy oldalra nőttek és nehézségük miatt a' földfelé hajlók és lecsüngők. A' bugák olly termők, hogy egy száron több szem van, mint a' közönséges zabnak háromán.

Angliában lengyel zab név alatt ismerik, nehéz olajos magva van; rossz földben is megterem 's csak az egy hibája van, hogy a' szeme könnyen kihull a' mezón. Ezen tudósítás szerzője minden feljebb említett magvakból hozott próbára, 's azokat a' bécsi gazdasági tarsaságnak béküldte, melly hihetőleg igyekezni fog elterjesztésökön.

A' trágyával nagy gonddal bánnak; nem szántják-bé, mint nálunk csak amúgy félkészülten, vagy éretlenül, hanem nagy rakásokban elébb elkészítik, az az: földdel és lúgsókkal (hamuzsírral, hamuval 'stb.) megelegyítik, aztán a' rakást felyül földel jól betakarják, hogy levegő ne férjen hozzája; néháyszor megforgatják, 's úgy végre két hónap mulva szélyelhordják, midőn úgy meg van poshadva és erve, hogy a' plántagyökerek tüstént táplálékot szívhatnak belőle. A' földet is néhány ízben felszántják nyáron által, hogy ki legyen téve a' levegő behatásának.

Minden a' mit lát az ember, a' legtökéleteseb a' maga nemében. Így p. o. a' lovak mind rendkívül szépek le a' legközönségesb talyigás lóig; és legalább London környékén nincs egy ló is, melly kisebb vagy nagyobb mértékben telivér származású nem volna.

Juhokat olly nagyokat láthatni, hogy messziről csaknem szarvas marhának tartaná az ember; ezek azonban örök, mellyeknek nevelésére 's hizlalására sok gondot fordítanak, mivel az örüsültet nagyon kedvelik az ángolok. Hosszú gyapjokból a' gyönyörű ángol szőnyegetek szövik, mellyekkel a' ház földét terítik-bé. Tenyésztetnek azonban kisebbféle juhok is. III dik György király sokat tett a' juhtenyésztés elősegítésére. Midőn a' spanyol háborúban fővezére a' szármengői ütközetet megnyerte volna, többet hoztak 1000 darab gyapjunál a' Vindszori királyi kertbe. Az ángoloknak, még a' háborúban is főgonduk a' gazdasági és mív szorgalom előmozdítása.

Septemb. 4dikén az úgy nevezett Szórrigárdenben számos georginákat tettek-ki köz nézetre. Ez alkalommal következő jegyzések tétettek közönségessé:

„A' georgina hasznos voltáról.

„Azt hisszük, hogy nincs még közönségesen tudva, mi szerint a' georgina, melly virágai ékességénél fogva kevés évek alatt egész Európába elterjedt, most már szint olly hasznos, mint szép növénynek ismertetett lenni. Ugyan is egy nagyon szava bévehető gazdától értésünkre esett, hogy ő ezen év július és augusztus hónapjaiban a' szárazság és takarmány szükség miatt teheneit esupán csak a' georgina leveleivel 's szárával tartotta. A' tehének nagyon szerették, jó téjben voltak, és sem tejök, sem vajuk ízében legkisebb változást is észrevenni nem lehetett. Ebből világos, hogy a' georgina, déli Amérikanak mocsáros vidékein termő plánta, legalább tömött földben, a' szárazságot jobban kiállja, mint akármelly más növény.

„Ez a' tárgy nagy fontosságu és nevezetes felfedezésekre vezethet.“

Ehez ezen értekezés szerzője még a' következő tapasztalást ragasztja: Egy keze alatt lévő kertben Magyarországon nagyon szép georgina gyűjtemény volt. Nyáron 1834ben egy tehén békapott a' kertbe, 's midőn észrevették, már felfalt volt egynehány georginát, melly annyira ínye szerint vala, hogy néhány napszámos botokkal alig tudá elkergetni. —

Egy plánta sem nő olly sebesen, mint a' georgina, egy sem olly szaporá. Nyáron által három ízben lehet vágni, 's mindég gazdagon kihajt. A' gyökere mint a' krumplic megehető 's magról könnyen szaporíthatni.

Ritter Károly, kertigazgató.

Rajzolatok 's példázatok.

Beszélgetés két lelkes uracs között néhány érdekes tárgyról, kiknek egyike ekép kezdé előadását:

1.) Alig hiheti Barátom, milly örömmel olvastam e' napokban azon részvényes társaság' programját, mellynek célja egy vas út elkészíttetése Bécsből Bochniáig Gallicziában, az ausztriai örökös tartományok' egyikében. A' báró Rothschildi banquier-ház társaságának t. i. kizárólagos privilegium adatott egy 60 német mérföld hosszú vas-út' készíttetésére Bécsből Bochniáig, hová a' mellékes utak is, Brünnbe, Olmützbe, Troppauba, Dworyba és Wieliczkába vezetők tartoznak; melly mesterséges úton meg van engedve a' társaságnak személyeket, productumokat, minden nemű árukat 's háziállatokat tovább szállítani azon jussal 50 esztendőre, hogy még ezen félszázad' lefolyta után is újon megkérhesse a' társaság a' kormányt a' kizárólagos szabadalom' meghosszabbításáért, 's hogy még ezen kívül minden esetben, ezen vas-út cum appertinentiis, a' föld és telek, úgy hasonló az épületekre nézve, a' fundus instructussal együtt mindég tulajdona marad az e' célra összeállott társaságnak, mellynek azután is jussa lesz a' tovább szállíttatásra. A' megkivántató költség teszen 11,300,000 pengő forintot, 's így 12,000 részvény adatvánki, mindenik ezer forintba jó. A' jelentés szerint már 8000 részvény el van foglalva 's tehát csak még 4000 van kiadandó. Ha már készen leszen ezen vas út, egy gőzkocsin 22 óra alatt Lembergől Bécsbe lehet érkeezni. — Ezen nagynemű válalaton bizton mindenki örvendhet, 's ha már nálunk is idővel illyes valami létesülend, talán legtanácsosb volna az első vas útát Pesttől Kecskemét mellett Szegednek vezetni, miután egy hajózási vízcsatorna készíttetésétől sokan elijesztenek a' nagy homoksíkság miatt, hol tehát egy

vas-út felkészítése legkeveseb akadályt sem szülhet. Ha ennek reménylett sikere lesz, azzal merem kecségtetni magamat, hogy illyes kényelemmel páros szállítási út több lelkes pártolóra találand, 's rövid idő alatt édes Hazánk legelszigeteltébb vidékei, a' két testvér fővárossal összeköttetésben állandnak, melly által a' kereskedés nagyobb virágzásra jutand.

(Folytatása következik.)

Novák Dániel

K ü l ö n f é l e .

Azt mondják, hogy az Egyiptomiak találták-fel a' ser' készítését Kr. előtt mintegy 1200 esztendővel, 's azt pelusiumi italnak nevezték, Pelusiumtól, egy várostól a' Nilus' torkolatjánál, hol azt legelőször főzték.

A' hintókat Franciaországban találták-fel. I. Ferencz francia király' idejében csak két hintó vala, a' királynée, 's Dianée, a' király' természetes leányáé. Csak a' 17dik században lett a' hintók' használata közönségesebbé. Egy Sauvage nevű ember Parisban Sz. Fiacre egyháza mellett St. Martin utczában állíta-fel hintókat köz használat, végett 's innen származott a' Fiaker név.

Rejtett szó.

- 10 betű Útfeleken, csárdán, falun és városba leled-fel.
 1234567 Ejtsd röviden, 's az egész itt lakik, érte fizet.
 3217 Vond-meg elől, végét rövidítsd, eszes és ravasz állat.
 12345 Nem magyar a' kebeled, hogy ha nevem viseled.
 25493 Általam útdban sebesebben előrehaladhatsz.
 49 Szúrva útom vizenyős, 's nád, kacska, sás terem ott.
 891047 Hogy ha gazos gabonád, végsőm rövidítve kirázd itt
 12396 Tűz és füst az anyám, a' ki tapint keverem.
 1267 Ejtsd röviden, 's ha kereszteltetsz megyek és leszek
 azzá.
 128910 Vöd nehezebben lesz, hogy ha leányod el ért.
 745 Fejsze, fürész, bárd, zindelyező tenyerem tőri nékem
 24517 Ékkel elől, 's végét megrövidítve nem új.
 423 kedvesed, és rokonod temetésin sírva teszel-meg.
 983 Általam orczádnak nézete kellemetesb,
 8967 Húzzmeg elől, 's meghódola sok nép, 's nemzet erőmnek
 7698 A' szerelem, 's szépség Istene szült nevele.

Profét János, Borsodif.

Jegyzet: A' 27dik számbeli Rejtett szó Buvár.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

29. Pesten, aprilis' 9dikén, 1836.

Utazási töredék levelekben.

Itthon, Tavaszhó 1én, 1836.

Jó barátom!

Kérésednek engedve, melly szerint többször un-
szolál azon mulatságos utazásunk némileges leírására,
mellynek naggyábúl elbeszélése téged olly jó ízű ka-
czagásra fakasztott. Halljad tehát:

Már kisded korom boldog éveiben észrevehetőleg
mutatkozott bennem azon utazási vágy, melly ke-
lemnek mostanáig is tulajdona. Jól emlékezem reá,
midén egyszer a' többi között a' kertek alatti barom-
élön vessző paripámon, mint zubbonyos lovagcsa ide
's tova nyárgalódzának, milly hirtelen megállíta a'
jenci és berzsényi messzekékellő hegyeknek megpil-
lantása; mint siettem, mérges supralások között kép-
zelt tátosomon, édes szüléimhez, általuk a' véletlen
szembe ötlött magos tárgyak iránti tudvágyom' mi
előbb kielégítendő. „Hegyek azok fiacskám, magos
hegyek, mellyeken túl szint ollyan a' világ, mint itt
nálunk, és szint olly emberek laknak ott is, mint
mink,“ mondották a' jámborok. Ejnye! csak én ha-
mar megnőhetnék, hogy felmehetnék azon nagy he-
gyek' tetejére, és aztán onnét szétnézhetnék, az
egész világra — viszonzám gyermeki édes sóhajtással
jó szüleimnek. Alig léptem serdületem' első lépcső-
jére, hó kívánatom teljesülve lón; ekkor kezdém
szellemileg ízlelni azon élményt, mellyet a' messze-
látás igéző bájai fűszerezve kínálgatnak, a' szomjas
éldelőnek; érezni azon kimondhatlan valamit, mit,
egy még nem látott, nem ismert táj' szemlélhetése szí-
vemnek okozott; 's minél messzebb láthaték, annál
tovább vágytam jutni, minél több tárgyak ötlének
szemembe, annál többet kívánt képzetem. Igy csa-
logata szomjas vágyam időszakonként arrább arrább
egész a' karancsi, mátrai, tokaji 's kárpát magosb

hegyekig, 's esalogat még most is; mert mikor csak körülményim engedik, kész vagyok mindég édes Hazám' ez 's amaz ismeretlen vidékinek beögyelgésére. Tudta ezt felülem N. barátom is, azért szállítá-fel Eperjesen az 1833diki év nyara egyik napján Pozsonyig, a' bányavárosok felé, a' véle együtti utazásra. Mire rögtön kezet adván, 's Kassáru! okvetetleni indulásunkat pénteki napra határozók. Melly szándékunkat is, midón egy ritka jó szívü úri emberrel, kivel dolgaim legkissebbjéről is szereték vala értekezni, tudatám; mennyire elcsudálkoztam, hogy ő a' kijelelt napon leendő útra indulásunkat teljességgel jóvá nem hagyá, 's mindent elkövetett szándékunk' megváltoztatására — és képzeld csak miért? Mert péntekre, szerinte egy olly napra vala határozva, melly az ő megjegyzett napjainak egyike, melly nap' ha csak kerülheti soha útra nem indul. Létez-e ma olly fiatal, ki illyesmire valamit adna? — nem gondolnám; mi legalább magunkba csak azért is szilárdul feltevők: törük, szakad, de a' ki tűzött nap' indulándunk.

Ránk virrada a' tartós esőre borult pénteki nap' komor reggele, mellynek ellenére is kedvderülten akasztám nyakamba a' vándori iszákot, hegyibe köpönyegemet, kezemben pedig kalandom' főczímerét, úti pálczámat tartva, 's reményteli mosolyjal inték úti társomnak: — ki szintén kezében tartván már pipáját, esernyőjét, 's nyári kaputja hátuzsebjeinek a' zsemlyék', pipa-szerszámok 's egyéb úti aprólékok miatti szembetűnő kipúposodása hosszú út szándékot jelente — hogy a' rajtunk őszintén szánakozó tisztelt házi úr, 's vendégeinek tennők-meg a' búcsú tisztelkedést, 's azzal Isten hírével — útnak. Megtevéők; 's indulánk. A' zápor ugyan egyre özönlött; de bántuk is mi; minél jobban szakadt, annál jobban folytatók — persze még egészen új erő 's új reménytől lelkesülve! — gyalogpályánkat erdön mezón, hegyen völgyön egyiránt, csak úgy gondolom után — Szepsinek. Egy kis ideig száraz menedékül szolgáló lombcsűrűzött tölgy alatt, hol guksolásunk közben nadrágszáraink feltúrásával foglalatoskodánk, enyelgve kérdém barátom-tul: ha kitalálná-e miért szakad illy gazdagon épen

ma ez a' másszorra maradhatott volna víztömeg? „Mert azt gondolja, hogy diákok vagyunk, pedig abba bizony, most az egyszer csalatkozik“ — felelé. Én pedig úgy vélem, azért — viszonzám — hogy rajtunk kedveltjein, keresztelői vagy is inkább pocsékig eláztatói szívességéből, oly bőv mértékben hagyja keze' szennyét, hogy a' mellettünk elmenők ne csak gyanítsák praedikatumos nevezetünket, de újjal mutogatva imígy kiáltozzák is azt utánnunk: „Ezek ám az igazi lucsakosi lucskosdi Garabonczias diákok!“ És alig kelénk-fel helyünkről, alig haladók egy hajításnyira; már két mellettünk elsuhanó tót atyafiakban csudálnom kelle jóslói tehetségemet, kik félékeny visszatekingetések közben, minden erőtetés nélkül olly szépecskén kitalálták a' ránk illet országszerte híres nevezetet, hogy mi, azon vidor elmélet közt: hogy egy némelly mennyit költ, fárad, izzad, egy kis dísz melléknevezetért, 's mi minő könnyen hozzá jutánk, egész S—ig, hova épp' délre érünk, szüntelen kaczagtuk. Itt már igazság szerint ebédelnünk kelle, ha volt volna mit, hanem még csak tejet is — a' mi pedig az illy felhókergető forma legényeknek egyedüli eledelök — alig és alig kaphatánk. Egyébiránt még az illy csekély bajokban a' fiatal ember igen könnyen szok magán segíteni; így mink is, gondolók mintha rettenetesen jólaktunk volna, 's amúgy szárnyeresztett lúdként tovább habiczkolánk. Szerencsénkre; tudod már, hogy a' hármos szám, — mint rendkívüli útaxókhoz illik — ne hibázzék, egy harmadik Lumpácivagabundus is akada hozzánk: ez egy ökrök hajcsárgotására szörnyű remény fejébe szerencsésen felszabadult mezítlábos, falusi csizmadialegény volt, kinek is útibarátságára, mint sok tapasztalásu úttudóséra, nekünk tudatlanoknak szükségünk lévén, jónak látók barátsága szurkos fonalával a' magunkét kis időre összekötni. A' rögtönös esmeretség mihamar túlságos confidenciává fajula; mint-hogy az irigység egyikünkön sem mutathatott valami szemszúrót, egyformán sárosak, elázottak, fáradtak 's tán éhesek is lévén mind a' hárman; 's midőn már éppen hinni kezdők, hogy útunkat

mind a' vízig! szárazon együtt folytatádjuk, a' köztünk barátság fonala hirtelen annyira felbomla, hogy nem létez vala olly kötélgyártó, ki azt öszve sodrani vagy kötni képes volt volna. És miért? Hát csak azért: hogy megunván már kollegánk ezen szünetleni egy hurú vastag dicsekményeit: (mit hihető azért tön, hogy őt mezitlábosságáért valahogy magunknál alább ne nézzük) hogy minő hírben áll ő J. vidékén úgy is mint csizmamives úgy is mint ökörhajcsár. Hányszor látta már ő Bécset, 's hányszor fogja-még! ezen őszinte kérdésemmel hetykébb oldalát találám érinteni: „De hát pajtás uramnak nem volna hasznosabb folyvást a' tőke mellett ülni, mint így hajcsárkodik; hisz a' mesterség mindég előbbvaló, mint az ökrészet; vagy e' tájon csizma helyett, tán csak csendesbe — bocskor — járnak az emberek, úgy-e?“ — „Hát maguknak nem volna jobb a' rőf meg olló mellett folyvást üldögelni, mint így éhen szomjan szanaszét csavarogni; hisz a' szabóság is előbbvaló a' kóborlásnál, vagy tán megunták már a' férczelgetést, úgy-e?“ — felgerjedten felel a' harag szurkos hetyke fia. „Mit? hát csak szabónak néz maga minket!“ — nevetést tartóztatva kérdém tőle. „O! jéh! mintha bizony csak most látnék legelőször ilyen madarakat; hijába titkolják, mert szabók bizony maguk, — viszonzá egész gúnyhatalommal a' csizmatlan sámfabős.

Ki Hazánkban egyszermásszor már gyalog utazgatott, azt az e'féle körülmények nem hogy boszontanak, sőt mulatják. Igy valék vele én is; 's azért válalám örömmel magamra, a' köztünk mulattatólag kifejlendő szerepek' vitorabbját; nem úgy barátom, ki most utazván gyalog először, szokatlan volt az illyenekhez, 's teljességgel nem szívelheté, hogy a' kaptafas olly furcsán gondolkodik felőlünk, azért is sajnáltomra egészen megzavará a' játékot; mert tüzesen szembe álla a' felhevülttel számon kérendő: hogy őt diák létire, miként merészelné olly csufondárosan megkissebbíteni. De ám még amannak álla fennebb — mondván: „A' volt biz a' hetvenhetedik nagy apja, de nem én; azt gondolja csak a' férczelők tudnak diákul? de biz értenek ám még a' csiz-

mavarrók is egy kicsit.“ No, ez tetszett még nekem, ez: hogy ő olly mérges leve tőle: hogy a nőttön nőtt csetepatét illy szavakkal valék kéntelen bevégezni próbálni: „No pajtás uram! elég legyen ám már, mert ha csakugyan szabóknak kellek lennünk, ha el nem hallgat, most mindjárt megmutathatjuk, hogy az illy nyalka legényre, milly czifra mundurt tudunk mi szabni; többet hát egy szót se, mert különben...“ Micsoda? de biz úgy elhallgata hetvenkedőnk, hogy szinte banni kezdém, hogy olly szigorún ráijesztettem. Igaz hogy ez csak addig tartta, míg egy puska lövésnyire nem távozott, a mikor újra sértegető szavakkal fenyegetődzék; mi pedig vissza, sőt még után után is iramodánk, mint-ha szegényt elakarnók fogni, pedig eszünk ágába se volt, hanem hasznunk lévén benne, mert ő szaladt, mi kergetők; 's így gyorsabban haladánk; míg aztán az erdő sűrűjében szemünk elől tévesztvén, ismét ketten maradtunk, lassan lassan közelítve P. faluhoz.

A' hol kissé megállapodván, várd békével a több történeteket.

Isten hozzád!

Onnétl.

Rajzolatok 's példázatok.

(Folytatása.)

2.) Most egy díszteljes városról akarok valamit elbeszélni Barátomnak, tudván, hogy Ön Pest' szé-pülésén igen örvend. A' köz tudomás szerint, Ge-nua, olaszországi város nagy kiterjedésü kereskedése által hírnevet 's roppant gazdagságot szerzett magá-nak, melly által gazdag kereskedők' lakhelye lón. Ezen város' polgárai, nemes vágyaikat inkább ab-ban keresték, hogy szerzett kincseiket a' város' di-szesítésére és dicsőítésére fordítsák, mintsem hogy azokat nemtelen dolgok' megszerzésére pazarolják. Azon hírnévre büszkék lévén, mellyet ők a' keres-kezői szellem által szereztek magoknak: a' város di-szesítésének gondját művészetekre bízák, hogy ezek is eszközölvén a' magukét, azáltal polgártársaik' he-lyes ízlését 's a' honhoz ragaszkodást a' késő világ-

ra árásszák. Ezen czél elérésére, mindazon művészeket igyekezett Genua falai közé zárni, kik művészi ügyességükre nézve ismeretesek voltak Olaszország' más városiban is, 's kik már hírnévben állottak. Ilyes férfiak' felvétele 's pártolása szülte azon szép művészi vetélkedést, mellynek Genua fényét köszönheti, 's valóban az ott felállott építvények legritkább belátásról 's ügyességről tesznek tanúbizonyságot. Nem mutatkozott ott semmi olly akadály, mellyet nem lettek volna képesek művészeik elmellőzni; még az sem, mit maga a' föld' rendetlensége okozott. A' Sauli palota például olly építvény, melly nem csupán Genuában, de egész Olaszországban is a' leghelyesb építvényemlékek' egyike. Minden ott mutatkozott akadály, legritkább művészi készséggel van elmellőzve. A' műterv' szerencsés választása 's felosztása, a' homlokzat' idomzatai, a' tiszta 's kellemes ízlés, a' műszerek' ügyes választása, a' helyes létesítés, — azon bélyegző vonások, mellyek képesek világos bizonyítványt adni egy nagy talentumu építőművészről. — De elég, van magyar Hazánkban is többek között egy díszes város, mellyet Pestnek nevezünk, 's melly, ha visszagondolok ifjúságomra, egész más alakban mutatkozik mint akkor. Külső alakra nézve, az Invalidus-palais, kétségkívül az első helyet foglalja-el a' pesti építvények között, mellyet VI Károly császár építtetett, 's mellynek műterveit Martinelli Antal készítvén, 1727ben tevék-le annak talpkövét. Ezen helyes építvény fő portálját 's a' két mellék portált doriai oszloprend diszíti. A' középportál gerendje felett, melly két oszlopon nyugszik, áll óriás alakzatban egy Atlas, 's mellette néhány mythologiai alak. Ezen palais vagy hôtél tágas tért kívánna maga előtt, hogy egész méltóságában mutatkozhassék. — A' második nevezetes építvény Pesten a' német színház, vagy Thaliának bájos 's kecsegtető előadásira épült musatemplom, mellyhez Aman cs. kir. bécsi ulvari architektus készítette a' műterveket, 's mellyet 1808-ban kezdvén építeni, annak mintegy $\frac{2}{3}$ része már 1812-ben készen állott, a' Dunai rész pedig csak 1831ben nyerte tökéletes bevégzését. A' proscenium ezen já-

tékszínnél 51 láb, 's így tehát igen is tágas. A' be-
menetelnél a' színterembe, egy csoportozat díszíti a'
portált: Apollo isten, Thalia, Melpomene, és Callio-
pe musákkal; a' fülkékben állanak magánosan Clio,
Erato, Euterpe és Polyhymnia muzsák mint szobrok.
A' redoute-terem' portálját joniai oszlopszat díszíti A'
fronton' két végénél, 's a' csucs' gerinczén szobrok
állanak, hasonlók gyertyatartókhoz; mellyek az ar-
chitektura' szabályi szerint olyas helyre legkeveseb-
bet illenek, 's csak gyengítik a' behatást. Architekto-
niai tekintetben említést érdemel még a' borse épü-
let is, Hild pesti építómester' műve. Nagy díszére
yálnék Pestnek, ha az új tért (vásárpiacz) egy obe-
liskussal ellátott szökőkút, vagy más nagynemű köz
épület, például helyes stylben felemelt basilika dí-
szesítné, mivel illy nagy pusztaság, város közepett
éppen nem szül jó behatást.

3.) Az ember a' legszebb idomokkal is rossz le-
het, 's az ember, mint szokás mondani, a' legrossz-
szabbakkal, igen jó lehet. A' legfelségesebb talen-
tumok fetrengenek, 's a' legközépszerűebbek ipar ál-
tal felette sokat tökélyesülhetnek. Ha igen jeles az
idom, megisméréseül annak elmulasztásának a' cse-
des arczatban igen finom vizsga szem kívántatik-
meg; 's így hasonlólag, ha az idom nem jelenkezik
kedvezőnek, csak már igen gyakorlott szem találand-
ja-fel az ábrázatban annak miveltetését, könnyebb lé-
vén az idomot, fundamentalis erejét az embernek fel-
találni a' formában, a' kemény 's fenmaradó voná-
sokban, alkalmazását pedig vagy kifejlődését azoknak
jobban a' puha, mozgékony, folyó vonásokban. A'
képírók, szobrászok, rajzolóok rendszerint caricaturáz-
zák azt, mi már a' természetben torzképnek lenni
látszik, csak még annál inkább; ők rendszerint ké-
szén állanak, felfogni 's örökösíteni épen a' legfatali-
sabb momentumot, a' lomhaság' momentumát, melly-
be annak csak nem süllyednie kell, ki előttük ül vagy
áll, legkönnyebb lévén ezen állapotban lemásolni azo-
kat, 's így a' megtekintőnek a' nevetésre vagy kihír-
lelésre nyújtani alkalmat. Szinlett bámulók, de soha
sem egészen hasonlóok. Szinlett bámulók' számára so-

hase dolgozzon a' művész; szép 's tiszta igazság, ez legyen egyenes czélja, 's azok' családása aztán, kik csudálni tudnak, mindenkor megmarad.

(Folytatása következik.)

Novák Dániel.

A' krumplit két héttel elébb termeszteni.

A' krumplit ne ültesse-el az ember úgy, mint a' pinczéből felhozatik, hanem elültetés előtt padláson vagy mérsékelt melegségű kamarában kell hagynifonnyadni. Így a' krumpli hamarább megnő, 's az illy módon ültetett 14 nappal előbb terem más krumplinál, a' mi néha fontos dolog. E' mód Nürnberg tájékán szokásban van.

A' téjfelt a' téjtől elválasztani.

Némelly amerikaiak a' tejes edénybe egy darab czinket tesznek, vagy pedig czinkből való teljes edényeket használnak. E' szerint több 's jobb téjfelt kapni, 's ebből kellemes jóízű vaját. Már Londonban is árulnak e' végett czinkedényeket.

K ü l ö n f é l e.

Az örömtüzek igen régóta szokásban vagnak. Paulus Aemilius, Perseus macedoniai király' meggyőzője, Amphibolis városa mellett sok görög fejedelmek' jelenlétében öröm- 's diadaltüzet gyűjtatott, hogy az Isteneknek Macedonia meghódításáért hálákat adjon. Romában Hadrian császár tüzet rakatott, 's abba veté azon írományokat, mellyeken több tartományoknál kint lévő követelései feljegyezve valának.

Rejtettyszó.

A' két első betűt felleled a' tagban;
Pusztításra találsz középső hármában;
Végéről a' hármát használja az áros.
Az egész felette mindenkiben káros.

Paulovits Varanórol.

Jegyzet: A' 28dik számbeli Rejtettyszó: Korcsmáros.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

30. Pesten, aprilis' 13dikán, 1836.

A' pásztor-élet.

Porlakunkban van egy élet
Egy boldog lét képzete
'S ártatlanság — a' mezón a'
Pásztor' jámbor élete,
Hol nyugalmak' szent körében
Létre zendül érzete.

Rózsahajnal pirsugára
Harmatokkal illatoz,
A' virágok' gyenge során
Újabb élet ingadoz,
Lanyha' szellő lenge szárnyán
Kis madár hang játszadoz.

A' mikor már nyája mellett
Felhevülve dalra kél,
Sipja gyenge hangzatára
A' vidék is újra-él,
'S ó a' zajtul elvonulva
Földi édenében él.

Kel a' nap 's a' zöld bokorban
Lágy zephirke lengedez,
A' pacsirta fen magasban
Száldogálva zengedez,
'S ő enyelgve nyája mellett
Vidor arczal tévedez.

'S ha a' hőség égeti már
És lankasztja tagjait,
A' bük árnyában alussza
Enyhe édes álmait,
Elkerülvén a' világnak
Háborító zajjait.

Száll az este lepkeszárnyán
'S gyenge szellő fújdogál,

Minden állat kis lakába
 Szunnyadozva száldogál,
 'S ő örömmel a' mezőben
 Nyája után járdogál.

Gondatlan 's bútlan tapossa
 A' mezők virágait,
 Míg másoknak hír 's szerenese
 Hordja büszke vágyait,
 És elégedetlen élet
 Dulja kurta álmait.

Ő nyugott szívvel bocsátja
 Istenéhez üdv dalát,
 Hogy ha éri vagy hagyándja
 Béke esendes kis lakát;
 Mert felette látja lengni
 A' boldogság csillagát.

Minden óra hát e' létben
 Egy boldogság' képzete,
 'S ártatlanság a' mezőn a'
 Pásztor' jámbor élete;
 Mert nyugalom szent körében
 Zendül egyre érzete.

Véregy Béla.

Terjedése a' katholika anyaszentegyháznak az egyesült éjszakamerikai statusokban.

A' milanoi hírlap' függelékében (appendice) Martius 17dikéről, érdekes tudósításokat lehet' olvasni Balbi Adorján cs. tanácsnok úrtól „a' katholika anyaszentegyháznak kiterjedéséről az éjszakamerikai egyesült statusokban“, az ottani Vincennesi püspök Brutet úr levelei után, mellyek a' katholika misiókat gyámolító bécsi Leopold-egyesülettől közre fognak bocsátatni, 's mellyeknek kivonata e' következő.

„Midőn ama véres háború végződött, melly e' gyarmatokat az anyaországtól Angliától elszakasztá 's azokból az éjszakamerikai szabad statusokat alakítá, úgy lehetek tekinteni ezen tartományokat mint egészen protestansokat, 's alig találtattak Marylandban kevés számú katholikusok. Mintegy tíz vagy tizenkét

pap a' Jesus' társaságából lakott Alsó-Marylandban, 's ezek közül mintegy öten látogaták-meg néha Pennsylvania' kis részét, hol egy kápolnájok vala. 1789-ben engedett VI. Pius e' mindég nevedő híveknek egy püspököt, 's utánna húsz esztendővel 1809ben VII. Pius még négyet nevezett. Jelenleg van ottan 12 püspök 's egy érsek. 1789ben legfeljebb 15 vagy 20 papot lehetett ott számlálni, 's most 360 kath. pap van mindenütt a' statusokban, 's e' szám épen nem elegendő a' hívek' szolgálatjára.

Csak a' fontosabb pontokat akarjuk kiszemelni, mellyek a' katholika anyaszentegyháznak az angol-amerikai statusokban tett előrehaladását bizonyítják, 's öszve hasonlítandjuk jelen állapotját azzal, mellyben vala az a' tizenharmadik század végével. 1790-ben csak 100,000 katholikust lehetne számlálni; 1835-ben már 1,000,000 vala. Sokáig nem létezett ott egy seminarium 's egy novitiatus sem, 's 1810ig csak a' Sz. Sulpitius seminariuma volt Baltimoreban, 's a' Jesus' társaságának egy novitiatusa Georgetownban. 1835ben már 10 seminarium 's novitiatus találtatott.

1790ig csak a' Jesuiták' társasága álla ott fen. 1791ben küldtek a' Sulpitianusok Parisból egy gyarmatot az egyesült statusokba. Ezek előtt a' carmelita apácák költözének oda Belgiumból, 's alapíták az első asszonyi szerzetet. 1810ben követék őket a' Sz. Domokos, 's Ágoston szerzetesi 's a' Visitanda szerzetesnek. — 1835dikben, és így 25 esztendővel utóbb, számláltattak az egyesült statusokban: a' Jesuitáknak négy kolostora 's két nevendékháza. A' Lazzaristáknak egy kolostora 's egy seminariuma. Sz. Sulpitiusnak egy klastroma 's egy seminariuma. Augustinianusok, Liguorianusok vagy Redemptoristák 's mások. Három klastroma, 's convictusa a' jöltévő szerzetnek. Három Orsolya, - két Domokos, - két Clarissa- és két elrejtezett apácaklastromok; továbbá egy könnyörülő szerzeti klastrom, 's egy a' mulatnék számára. Öt kolostora Jesus' szent szívének; egy Sz. Józsefnek, nyolcz vagy tíz a' Zoretináké, vagyis a' keresztre feszített Jesus' 's Sz. Mária' barátié. Továbbá több mint negyven intézete van a' könnyörülő

apáczáknak Paulai Sz. Vincze szerzetéből. Ezek közt van a' Marylandi és Kentuckei két novitiatus, mellyek az isteni szolgálatot négy kórházban, 's az oktatást tíz vagy tizenkét árvaházban fizetésért, és 12 – 15 oskolában ingyen gyakorolják. Némellyik ezen oskolák közül többet számlál 200 nevendéknél, 's van egy New-Yorkban, melly négy-ötezer leánynevendéssel dicsekszik. Az apáczák' száma mintegy háromszázra megy.

Ha a' többi szerzeteket is mind felszámláljuk, az éjszakamériakai egyesült statusokban 7—8000 személyt fogunk találni, kik életüket a' Mindenhatónak egyszerű vagy ünnepies fogadástétellel feláldozzák. Ezen szerzetek a' nevelésrenézve különösen jótékonyak, mivel mindegyiknek van egy oskolája, 's a' Protestansok örömet bízzák gyermekeik' nevelését ezen valóságos intézetekre.

1790ben Marylandon, Louisianán és Floridán kívül, melly tartományok későbbben egyesítették a' statusokkal, csak öt vagy hat kápolna volt. 1810ben tíz- vagy tizenkettővel voltak többben, és Marylandot 's Louisianát is oda számlálva, 70 vagy 80 vala számuk. 1835ben több számláltatott 200 kő templomnál, 's ugyan annyi volt fából. Néhányan ezen épületek közül különös szépségűek.

1790ben nem vala csak egy collegium is a' kath. férfi 's nő ifjúság' számára, csak két vagy három oskola létezett, mellyek Marylandban titkon tartattakfen; 's azok, kik a' tudományokat egészen elakarták végezni, Európába jöttek, mire csak keveseknek vala elengedő tehetsége. 1835ben az egyesült statusokbéli katholikusoknak 20 collegiuma vagy fő academiája volt, mellyek közül négynek, a' Baltimoreban, Georgetownban, St. Louisban és St. Marieban virágzóknak, hatalmuk van doctori gradusokat osztogatni, 's mint universitásoknak, ugyanazon jussok, melly a' protestans egyetemeknek.

1835ben a' szövetség' fővárosaiban 7 hetenkint megjelenő időszaki kath. hírlapok bocsátattak közre; némellyek azok közül többet foglalnak magokban füzetenkiint, mint a' Parisban megjelenő „Ami de la re-

ligion“ című vallásos hírlap; némellyek még 1820 óta fenállanak.

Hogy az egyesült statusokbéli egyházi megyéknek eredetéről 's időről időre lett gyarapodásáról fogalmunk lehessen: lássuk itten azon előadást, melyet róluk egy főpap hivatalos oklevelek után közöl:

1.) Baltimorei érsekség, alapítatott 1789ben, alája tartozik Maryland a' szövetséges kerülettel együtt. 2.) New-Orleansi püspökség, alapítatott 1797ben; e' megyéhez tartoznak Louisiana és Missisipi. 3.) Bostoni püspökség, felállott 1809ben, hozzá tartozik: Massachussetts, Maine, New-Hampshire, Vermont, Connecticut, Rhodeisland. 4.) New-Yorki püspökség, támadt 1809ben, alá tartoznak: New-York, és New-Jersey' éjszaki része. 5.) Philadelphiai püspökség, alapult 1809ben, hozzá tartoznak: Pennsylvania, Delaware, és New-Jersey' déli része. 6.) Bardstowni püspökség, alapítatott 1809ben, alá tartoznak Ketunckey és Tennessee. 7.) St. Louisi püspökség, alapult 1817ben, alá tartoznak: Missouri, Arkansas és Illinois nyugoti része. 8.) Charlestowni püspökség, alapítatott 1820ban, hozzátartoznak Déli- és Éjszaki Carolina, és Georgia. 9.) Richmondi püspökség, felállt 1820ban, alá tartozik Virginia. 10.) Cincinnati püspökség, alapult 1822ben, hozzátartozik Ohio. 11.) Mobilei püspökség, felállta 1827ben, megyéjéhez tartozik Alabama és Florida. 12.) Detroiti püspökség, felállott 1833ban, alá tartozik Michigan és Nordwestland. 13.) Vincennesi püspökség, alapult 1834ben 's e' megyéhez tartozik Indiana és Illinois' napkeleti része.

Az angol-amérikai szövetségnek általam közrebocsátott leírásában előadám a' különféle statusok' és tartományok' népességét és kiterjedését. Így p. o. látni lehet ott, hogy St. Louis' kiterjedése 123,000, Detroité 120,000 és Charlestowné 106,000 olasz négyszeg mérföldet *) teszen. Ezen három egyházi megye tehát együtt véve 349,000 olasz négyszeg'mérföldet foglal magában, és így olly térséget, melly az

*) Négy olasz mérföld tesz egy német mérföldet.

Ausztriai birodalom' és Franciaország' tórétt együttvéve, felülhaladja.

*Balbi Adorján. **)*

***) A' nagyon tisztelt cs. tanácsos úr — kinek a' Bécsi könyvtárákról írt becses munkájából az elmúlt 1835dik esztendő 2dik felében némi kivonatokat csekély észrevételimmel valék szerencsés közleni — kétség kívül első geographusa és statisticusa korunknak. A' leghíresebb németgeographusok: Cannabich, Littrow, Sommer, Wimmer és Zeune az ő „Abrégé de Géographie“ ezimű halhatatlan könyve után dolgozták, sőt többnyire csak fordíták „Hausbuch des geographischen Wissens“ nevű munkájokat, s a' legnevezetesebb francia statisticusok: Malte-Brun, D' Ivernois 'stb. az ő követői. Munkái: a.) *Prospetto politico geografico dello stato attuale del Globo.* Velenczében 1808. in 4. b.) *Compendio di geografia universale.* Ugyanott 1817. in 8. c.) *Prospetto fisico politico dello stato attuale del globo.* Ugyanott. 1818. d.) *Tableau Politico-Statistique de l' Europe en 1820.* Lisbonában. e.) *Variétés politico-statistiques sur la monarchie portugaise.* Paris in- 8. 1822. f.) *Essai statistique sur le royaume de Portugal et d' Algarve.* Ugyanott. 1822. 2 kötet. g.) *Atlas ethnographique du globe, ou Classification des peuples anciens et modernes d' après leurs langues.* Paris. in-fol. 1826. h.) *Essai hist. et statist. sur le royaume de Perse* Paris. 1827. i.) *Balance politique du Globe.* Paris. 1828. k.) *La monarchie française comparée aux principaux états du monde.* Paris. 1829. m.) *The world compared with the British empire.* Paris. 1830. n.) *Essai hist. géogr. et statist. sur le royaume des Pays-Bas.* Paris. 1831. (A' c. d. h. i. k. l. m. és n. alattiak csak statistikai táblák.) o.) *Abrégé de Géographie.* Paris. 1832. in-8. Ez főmunkája, melly 1,500 lapból áll, és másodszor megjelent 1834ben nevezetes javításokkal. p.) *Bilancia politica del globo.* Paduában 1833. in-8. q.) *Essai statistique sur les bibliothèques de Vienne.* Bécsben 1835. in-8. r.) *Le tableau statistique de la terre; — ez most megjelenő munkája, mellynek csak tervét olvastam.*

Farkas Lajos.

*Rajzolatok 's példázatok.**(Folytatása.)*

Lord Byron, kit Sir Walter Scott a' közönséges halandóságon kiemeltnek ír, helyesen ítelt a' szépművészetekről, 's a' romai Sz. Péter basilikáról is. Ehez csatolva mint szemtanú 's műbíró itéletemet, következőt hozhatni-fel ezen nagynemű műalkotványról. Az utóvilág csak 3 építőművész' nevét tartá-fen ezen főegyház' felkészítésére nézve, 's ezek: Bramante, ki a' basilika számára készítette a' műterveket; Angelo Mihály, ki a' 143 $\frac{1}{2}$ láb átméretű kuppolat bevégezte, 's Madero Károly, ki a' főegyházat egy harmadánál többel hosszította-meg, 's ki tehát a' Sz. Péteregyházat díszes homlokzatával látta-el. Ámbátor azon műtervek, mellyeket Bramante e' célra készített, nem voltak alkalmasak, ezen főegyház' íveire bátorsággal felhelyeztetni azon óriási kuppolat, melly fődíszét teszi a' Sz. Péter basilikának; mivel azonban Bramante' javallatterve helybenhagyatott 2dik Julius pápa által: tehát egész bátorsággal 's gyorsasággal kezdének az egyház' építéséhez, 's ennél fogva már 1506dikban Aprilis 18dikán lerontatott a' régi templom' fele. A' pápa személyesen tette-le 's ünnepeyes pompával ezen főegyház' talpkövét azon egyik nagy oszlopnál, mellyet Sz. Veronikának neveznek. Rövid idő alatt, állott már a' 4 gyámoszlop, elkészült a' 4 izmos bolthajlat, 's a' fő körvonal is végezve volt; azonban csakhamar hajlani kezdének a' gyámoszlopok nagy terhe alatt az iveknek, 's mindennütt lehete rajtok látni repedezéseket. Ezen basilika nem emelkedett még azon magosságra, mit a' terv szerint kellett volna elérnie, sem nem hordozá azon terhet, melly reá szánva volt, még is már összerohanással fenyegetett. Illy nem reménylett 's felette veszélyes körülmények között, mit talán az építés' siettetése, hitelesebben pedig az ellenállás és teher közti rossz proportió okozott, meghalálozott Bramante, 's követői, Raphael Sanzio, Giacondo és da San Gallo úgy Peruzzi is módokról gondolkoztanak, mikép lehetne illy veszélyes állapotnak elejét venni. Végre a' már több ízben elkezdett, 's ismét félbeszakasz-

tott építést Angelo válalta magára, ki is azt szerencsésen végrehajtotta. Idővel a' kuppolán repedezések mutatkozván 's nyílások, 's tartván rossz következtől, Vanvitelli 3 vas abroncs által szoríttatá-össze a' kuppola' boltozatát; 's így áll most ezen emlék, melly nagyságára, helyes architekturai styljére, 's díszességére nézve fenhaladja a' keresztyén világ' minden ismeretes egyházait. Ezen basilikának később történt meghosszítása okozza, hogy a' nagy kuppola nincs a' nagy egész' közepére helyezve, 's így nem mutatkozhat a' szemnek valóságos nagyságában, ámbátor más tekintetből véve az is igaz, hogy azon nagy tömör gyámoszlopok 's bolthajlatok által, mellyek hasonlólag hatalmas tömegeket kívánnak, az egyház belsejének nagy része csak lassanként fejtődzik-ki, 's jelenkezik a' szemnek. Tanácsos tehát, hogy azok, kik hasonló építvényemlékek' számára netalán tervekét készíteni szándékoznak, a' már fenállókat a' természetben vizsgálják-meg, 's ügyeljenek, milly hatást szereznek azok azon térre nézve, hol állanak, 's honnan vizsgálni lehet azokat.

(Folytatása következik.)

Rejtett szó.

6 betű. Vezeték név nemes.

23456 Hevesben falut tesz.

42564 Falu Pest megyében.

123 Szép város Zemplénben.

2564 Helység Neográdban.

2341 Élt paradicsomban.

1256 Játékos nem szeret.

12 Mai időt jelent;

456 Ez, faragó mestert.

Tahy.

Jegyzet: A' 29dik számbeli Rejtett szó: Indulat.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

31. Pesten, aprilis' 16dikán, 1836.

Pannonia gőzhajóhoz, April' 14kén 1836.

Navis, quae tibi creditam

Debes *DOROTHEAM* finibus urbium

Reddas incolamem precor;

Ut serves animae dimidium nostrae.

Horatius.

Halkal úszva hozd közünkbe

A' hon' drága kincseit,

Hozd-le csendesen körünkbe

Nádorunk' kedveltjeit.

És vigyázva — mint sas égben

Hordja szárnyán kis fiát

'S félti azt a' messze légben —

Féltsed Őket 's — Hunniát.

Hozd-le Nádorunk' Nejét, a'

Szegény' s árva' gyámolat,

Gyámintézetink' fejét, a'

Szenvedók' védasszonyát.

Hogy törülje a' szemeknek

Búfacsarta könnyeit,

'S örömkönnel mindeneknek

Csillogtassa szemeit.

Hozd-le Istvánt, hogy szeressük

Fiában dieső Attyát,

Attya' mássa Ó, tekintsük

Benne a' hon' oszlopát.

Hozd-le Herminét, mosolygó

Orczáin a' kikelet

Úzze-el a' még itt bolygó

'S el nem távozó telet.

Hogy egy égi pillanatja

Lelkünkbe új életet

Villantson, és felvidítsa

A' borult természetef.

Hozd-le Sándort, lelkes Anya'
Szittyá ajku magzatát,

Hogy példája gyarapítsa
A' hon' nyelvét 's a' hazát.

Hozd a' gyenge két kisededet
Hazánknak reményeit,
A' kis Herczegnét 's Herczeget
Szülők' kedveltjeit.

És vigyázva — mint sas égben
Hordja szárnyán kis fiát
'S félti azt a' messze légben —
Féltsed őket 's — Hunniat.

Igy fogod megállapítani
A' gőzösek' hitelét,

Igy fogod megérdemelni
Pannonia' szép nevét.

Igy fogja a' Hon emléked'
Hálaadva áldani,

'S még ellenséged is néked
Dicséretet dallani.

Farkas Lajos.

Utazási töredék levelekben.

Tavaszhó 2kán, 1836.

Hát itt ugyan miféle mesterséget néznek-ki belőlünk — mondánk egymásnak a' nevezett faluhoz érkezésünkkel; 's alig hogy ezt kimondók, már az öszvesereglett pajkos gyerkőczék kiáltozták: „nálunk is van csizmaszár eladó! nálunk is van csizmaszár eladó!“

No, hallja-e már kegyed mik vagyunk? — kérdém sorsosomat. „Hallom,“ — mondá boszúsan. Sem-sen túl garabonczyások, innen német szabók, itt meg csizmaszárszedők; ugyan mik nem leszünk még Pósonyig! sóhajtánk össze. Azonban addig addig, ha bár agyon ázva is, de csakugyan elértük a' Szepsi határt, hol országos vásár lévén, nem győztünk az on-nét szemközt jövőknek sáros útunkból a' sárosabbra kitéregetni, míg egyszer aztán magunkat megbicsakolánk. A' hosszú sorban ránk jövő vásárosok előtt, midőn csak egyik lábom' félre emelésével akarám posztó

ruhási tekintetemet kissé feltartani, készakarva belém ütődik a' karaván kifordított bundájú izmos vezére, (ki ha széles karimájú kalap fedte zsíros hajú roppant fejét, melly a' sok vásárfia sulyos terhe miatt majd ide, majd amoda bukkant, enyimmel összekocczantja, azonnal szörnyűt halok) 's fütyköse végin lévő elemosinás tarisznyáját válláról rám ejtve rivallá: „Fére az útból!“ 'S én a' komandó szóra a' pocsolyában elterülve fekvék. Már illy véletleni méltatlanság miatt méregdult kebellem vánezorgék-fel sárféskemből, a' gaz után sietendő, hogy bár ki által is, a' feltaszításért rettentő elégtételt szolgáltatassak magamnak; 's a' hogy pálczámat hirtelen felakarnám kapni, gyengült lábom megsikamlík — ne neked szegény sárzavari! miért indulatoskodol annyira — újra a' pocsolyába, pedig a' tisztább oldalra, hogy ha már hozzá fogtam, amúgy istenigazába belégyek keverve. Illy furcsa helyzetben, képzelheted barátom, kifakadásomat hányadik fokra emelé még a' mellettemnevetkező elmenők' boszontó véleménye. Önküzdésimmal még így meg nem akadtam, nem tudván elhatározni: amaz után lóduljak-e, vagy ezekkel végezzem osztóperemet? azonban se ez, se az, meg nem történt; mert míg ígytépelődnék, egy négy lovas kocsit veszek észre felénk vágatni. Nő! csak e' hibázik még büntetésemből, hogy a' kocsiban Abaúji esmerősök legyenek — gondolám magamban. Minő elhülés! midőn a' kocsi közeledtével gyanításom válósula. Mit tehettem egyebet, mint hirtelen hátat fordítani, 's várni csendesen a' kocsi elhaladtát; de az átkozott kocsist nem kevésbé bosszontá az, hogy szoborkénti állásom lovait felénk hortyogásra indítá; kieresztvén tehát hosszú ostorát közibek suhintandó, 's addig kanyargatja, míg suhogója kalapomra burkolózik, — most izzadtam még most! mellyet midőn attól szabadítani akarnék, az egészen szememre süllyedt, 's így vesződéséges kelepczémben addig irgék forgék, míg állásomat tévesztve a' kocsival homlok egyenest állottam; az irgalmatlan koesis pedig mint-ha csak erre várt volna, fejemről nyomon lerántá kalapomat, — 's én sáros sorstapasztottja kalaptalan, mint vásári koldus, állék most azon rajtam jó ízűn kaczagó esmerős hölgyek előtt, kiktől mindég igen

tisztán szerettem vala láttatni. „Az Istenért! mi lelte barátom, 's hova illy szánandó állapotban?“ — ráni kiált a' kocsis mellett ülő testvérük. „Pozsonyba“ — felelém szégyen folytott hangon. Ezzel ók el; mi pedig! (ha bár nem igen szépen) ezen is keresztül esve, búsan mint honúzóttak, vagy vásárszalasztott gyalogsori kereskedők, Szepsibe beczammogánk. Itt szerencsénkre ép egy indulandó rosnyai csizmadiák-'s csizmadiánékkal megrakott társzekérre akadunk igen szépen kérvén ezeknek torna megyei fehér nyakravalós szekeresét: ha minket pénzért Rosnyóig szekereére felvehetne. Ki is, jóllehet úrfi nevezetre méltata, mégis ugyan próbára tevé béketűrésünket; mert elázott csuhája szíjjal összehúzott újjából, míg kurta száru kis cserép pipáját vászon dohánytartójával előmarkolászta, 's a' kivert bagót piszkos markában a' többi dohánnyal egygé kevervén pipáját abból megtöltötte; míg derékszíjjából két ujjali hosszas keresgélés után tűzszerzárait egyenként kiszedegeté, míg aztán kicsiholt, 's taplóját megtöltött pipájára hüvelyk újja nagy sárga körmével rányomván, kupakját rá csatantotta: szóyal, míg pipa kötelességét fuvarosi szokott gyorsasággal tökéletesen be nem végzé, addig úgy kelle ó kegyelme előtt állanunk, vigasztaló felelet után sovargóknak, mint főbirónak esedező levelet nyújtott ügybajosak; míg egyszer fejébe nyomván zsír ette fakó kalapját, mellynek konyulásra hajló karmája vastag szurkos fonalakkal olly biztosan vala felkantározva, hogy ha az ember felfordítva pálcza végire szúrná, esernyő helyett széltire használhatná — lábát kengyelvasba, ostor markolta kezét pedig lova nyakára helyezve kiáltá vissza: „No! fizetnek az úrfiak ennyit, 's ennyit? mert különben itt maradnak, én az apostolt magát sem viszem alább ebben a' rossz időben.“ Azzal fel öncsinálta nyergébe 's hájt. Mi pedig hogy megmutassuk mennyire rá szorulánk hatalmas emberünkre, utánna a' csizmadia sátorok közt, még pedig ugyan hord-el magadosan, mert úgy tetszék mintha a' bőrkötényesek már már sätorkaróikkal indulóba valának, minket tán csizma pedróknak véltöket, üzendők; de mégis szerencsénkre, a' szekeres — midőn megleglé bebizonyítani: hogy

ez úttal mennyire áll fentebb nálunknál — visszatekintvén, szorulás szülte szíves integetéseinkre, megállott, hogy bennünket, kik mindent megigérünk, felvegyen. Felkapaszkodásunk közben a' szekeren ülőket minthogy meglehetősen besározánk, ezek, nem csak hogy kissé összébb húzódva, helyecskét engedtek volna, sőt még szétebb helyhezkedének, 's nem a' legjobb szemekkel pillogatásaikból eléggé kitetszék, mint szerettek volna bennünket visszataszítani: majd ez, majd amaz kapá-el haragosan a' hozzánk sárosokhoz ért köpönyeg vagy szoknyája szélét; míg végre egy felette kövér 's éltés csizmadiánének szíve megésvén rajtam, nagy testét fedező számlálhatlan szoknyái összébb húzogatása közben mondá: „Szegény kóduló diákok! ezeknek is sokat kell ám még szenvedni; húzza-le no magát ide mellém-e.“ És a' hogy szíveségét érzékeny köszönettel el akarnám fogadni, a' szekér a' milly hirtelen megindult, én olly gyorsan leültem vagy inkább estem — még pedig miibe? a' hegyes lócs végibe. Könnyű kitalálni mi erőltete szememből minden szilárdságom mellett is, néhány diónyi könnyeket, miket is a' mint nagy mámi megpillantá, azt gondolván: hogy azok szánakozó szavaira gördülének, széles testét kicsit arrább mozdítva érzékeny simogatással mondá: „Hijába édes fiaim! a' tőröké és a' szenvedőké... a' lócs vége — esém szavába. Mire mindnyájan kaczagtak és már jobb szemmel is kezdenek ránk nézni, vélvén, hogy bennünk mulattatókra találtak, mi tán úgy is leéndett volna, ha a' város végéni szoros és meneteles útnál dicsőségesen fel nem fordulunk.

Életemben ez volt a' legelső feldülésem; hanem Isten mentsen minden embert, kivált illy gyengét mint én, az illy feldüléstől! Restellek azon kecske hangokra még csak vissza is emlékezni, annyival inkább hasonlításokkal képzelhetőbbé tenni akarni, csak annyit mondok, hogy ha még vagy két perczel, azokat a' közel két mázsányi súlyos teher (t. i. a' rajtam fekvő asszonyi állat) tovább nyomogatja vala belőlem, most szerencsésebb pajtásom volna ezen kaland' írója. Nem csuda tehát, hogy a' nyomasztó baj után csepp kedvem sem lévén másokat mulattatni,

összehuzódtan rettegve ülék iszonyatos szomszédném mellett, 's komoly szótalanságban merülten elmélkedém a' már eddig velünk történekről 's azoknak okairól. Az alatt, balról a' Bódva mentében Kis Bodolót, melly a' Barcsaiak emlékezetét parányi várromjaiban ekkorig fentartá (mellynek egyik kegyes földesasszonya, egy kereszt alakú zománczos arany ékességet, mint Barcsai maradványt, máig is kedves ereklye gyanánt nagy becsben tartogat) jobbról Somogyit, a' rosnyai püspök jóbirtokú jobbágyokkal tömött, 's jó ízű pereczéről híres magyar faluját hátrahagyva, a' kies vidékü Torna csinos megyeházzal 's fürdőcskével tűne szemünkbe; 's a' mint az útmelletti fürdőkerthez érkezénk, annak régi mély bánatot jelentő bús fűzei, mintha súgták volna, hogy a' várostól északra néhány száz lépésnyire lévő magános, tojásdad alakú magos hegyen épült Torna várát, vagyis annak romfalait, mint a' hajdankor viszontagságainak bús emlékét, egy tekintésre ne hagynók. És én, kedvelt fám' őszinte sugallásira, neki gubaszkodván, az időszennyezte falaknak fordulva, komor gondolatok közt kezdém a' múltat a' jelenhez, és megfordítva hasonlítani, lelkemen majd ez, majd amaz, majd ó, majd új nehézkes viszonyok villantak keresztül 's csak jobban komorítottak; se ez, se az, se így, se úgy nem tetszettek az ötletek, eszembe nem jutván, hogy mind ezt, tán enyészettel fenyegető szomszédném okozta; 's egyszer felébredésül, szekerünk ollyat zötytyent, hogy ugyan gondolat volt légyen az, melly fejemből kibukfenczezése közben nyakát nem törte. Szinte szükségem vala a' hökkentő rázintásra, mert azonnal tornai Margit juta eszembe, kinek férje II. dik András alatt a' szent földön vitézkedvén, onnéti hűszerelmét Torna várában eként viszhangoztatta:

Fekete szemű szép hölgyecske!

Repülhetnék csak mint a' fecske,

Még ma szálnék szemed láttára

Ablakod' rostélyozatára. 'stb.

Onnéti.

Rajzolatok 's példázatok.*(Folytatása.)*

4.) Feltehetem, hogy tisztelt Barátom sok szép, legújabb találmányokról hallott 's olvasott már egyet-mást, 's így tehát csak ezen kevésről akarok itt emlitést tenni; mit tudni szükséges. A' legjelesebb elmeszülemények egyike a' buvárharang, mellynek célja az: legkényelmesebben, valamint egy gömbölyű födél alatt, a' víz' fenekére ereszkedni-le, ott a' kőszirteket megfúrni, kipuskázni, lemerült hajórészeket napvilágra hozni, 's gyöngyöket, valamint más ritkaságokat, szedegetni a' tenger vagy folyam' alján, melly harangban a' tiszta életlevegőn 's elég mozgóhelyen kívül mindent feltalálhatni, mi illyes víz alatti munkálatok' elővételére szükséges. Milly találmányos az emberi elme! feltehetni, hogy nem fogják elmulasztani, illy buvárharangot török szomszédunk' földjén is használni, hol arra valóban szükség lehet. — Nem régiben olvastam azon tudósítást, hogy bizonyos Villeroi ingenieur Parisban, egy hajóhalat (bateau poisson) találta-fel, mellyel órákig lehet a' vízalatt hajókázni a' nélkül, hogy az csak legkissebb mértékben is kártékony befolyású volna az ember egészségére. A' hajó érczből van szerkesztve, alkata hasonlít a' halhoz, be van egészen zárva, 's benne több személy nem csak utazhat, hanem le is szállhat a' tenger' legmélyebb fenekére, 's felhozhat onnét egyet-mást. Ó St. Quen kikötőben tőn nem régiben próbát, hol Villeroi 3 matrózzal, a' czethalhoz sokban hasonlító bizonyos vas masinába zárkozva, sok néző jelenlétében egy óránál tovább járt, majd a' víz alatt, majd ismét felbukott. — Németországban a' Rajna jobb partján Oppenheim várossal szemközt egy gőzmalmot építenek, hogy a' távolabb környékben az emberek ne egy könnyen szenvedhessenek hiányt lisztben, mi az előbbi esztendőknben olykor, ha a' malomárkok kiszáradtak, igen kedvetlen volt a' lakosokra nézve. Hasonló malmok' felkészítése nem volna talán rossz 's megvető Hazánkban is, mellyek' szükségét 1834ben különösen leheté tapasztalni. — Értettem Barátom' szavaiból, hogy még az idén gőzhajóval szándékozik

útazást tenni, 's megtekinteni az alsó vidéket; ezen igen örülök, mivel sok szépet közlött már velem Barátom, 's hogy én azokat emlékezetben tartottam, előbeszélem levele' foglalóját. Sviniczánál t. i. 's azon alul a' Dunafolyam 800 öl szélességű, 's a' vízfonalban jobbadán 12—14 láb mély; Tricule felé az már keskenyebb lesz, 's mélyebb Jucz körül. A' Juczvízzuhatag részint a' folyamagyban fekvő kőszirttömegek által képeztetik, nagyobb részint pedig Jucz vadfolyótól nagy mennyiségben hengergetett kőgolyók által, mi azt okozza, hogy a' folyamprofil nevezetesen fogy, 's hogy annak sebessége a' folyam' alacsonyabb vízállásánál 9—10 lábra nevekszik. Ezen vízömletegnél főleg megjegyzésre méltó az, hogy a' Duna' sebessége áradásnál fogy, mivel magasabb vízállásnál, a' Kazán nevű folyamszoros által okozott visszatorlás kevesbbíti az esést. A' Juczí vízuhatag' mélysége alacsony víznél, csak 4—5 láb a' fonalban, melly nagyobb hajók' számára, mellyek t. i. 3 lábnál mélyebb merülnek a' vízbe, nem elégséges. Juczról Plavischeviczáig, 's onnan Kazánig a' folyam alkalmas minden vízmagasságnál a' hajózásra. Kazánál, a' Dunafolyam, melly felül azon mintegy 300 öl széles még, egyszerre magas 's meredek kősziklapartok által 85 öltre szorítottatik-össze, 's mindjárt ezen folyamszoros előtt áll egy magas kőszirt-tuskó, Kalnik nevezetű, melly 12 lábbal emelkedik a' legalacsonyabb vízen felül. Ezen helyen igen bajos járásuk volt a' vízellen menő hajóknak, a' vontató útnak teljes hiánya miatt, melly azonban már 183 $\frac{4}{5}$ ben a' lelkes Széchenyi István gróf iparja által, jobbadán elkészült 2 $\frac{1}{2}$ — 3 $\frac{1}{2}$ szélességgel, lepuskázása által a' meredek kőszirtteknek. *(Vége következik.)*

Rejtett szó.

1234567 Hét betűim tesznek tisztséget nagy hazafínkuak
Volt neve ez, kit fog Honnunk gyászolni örökké.

45256 Mond röviden végsőim, 's kedves leszek asztalodon, mint

761 Én, ámbár nincs sok husom, és szopogatni lehet csak.

123645 Hagyd-el utóm' ékét, 's szoktak bort hordani bennem.

167 Mindenik óvja magát tőlem. 's vigyázva kerül-ki.

12345 Innen kapta nevét az egész tisztsége jeléül,

Bérczy Károly.

Jegyzet: A' 30dik számbeli Rejtett szó: Madács.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

32. Pesten, aprilis' 20dikán, 1836.

Melczer Jakab.

Ama termékeny író német és magyar nyelven Melczer Jakab született Poprádon, a' XVI. korona városok' egyikében, Szepes vármegyében, Majus' 16kán 1782dik esztendőben. Az atya tehetős polgár volt. Tanulta 1794dik esztendőtől fogva a' Késmárki virágzó evang. lyceumban a' latin grammatikát és syntaxist Mayer, Szabinay és Nadler tanítók alatt, a' szelíd tudományokat (Humaniora), a' latin literaturát, közönséges históriát, geographiát, literatura' históriáját, anthropológiát, diaeticát, nevelés' tudományát, és a' görög nyelvet Genersich János professzortól, a' philosophiát, mathesist, physicát, oeconomiát, dogmatica theologiát és hermeneuticát Ásbóth János professzortól, a' természeti és polgári közönséges jogot, Magyarországnak practica históriáját, a' közönséges statistikát és Magyarországnak statistikáját, a' politikai tudományokat, a' magyarországi közönséges és polgári jogot, a' protestans egyházi jogot, az egyházi históriát és az erkölcsi theologiát Podkoniczky Ádám professzor- és rectortól, a' practica theologiát (t. i. homileticát, pastoralis theologiát, asceticát) és a' symbolica theologiát Genersich Keresztély prédikátor- és rendkívüli professzortól, a' zsidó nyelvnek első kezdeteit tőlem (mert ezeknek tanítása reám volt bízva, jöllehet csak 18 esztendő ifjú voltam) 's azután, midőn Késmárkról a' debreczeni collegiumba mentem, Ásbóth professzortól. A' nagy tudományú Genersich János, Ásbóth János és Podkoniczky Ádám professzoroktól igen sokat tanult; mert Melczer jó elmetehetségű és igen szorgalmatos ifju vala. Podkoniczky (ama derék historicus, statisticus, politicus és jogtudós) csepegteté Melczerbe, mint belém 's másokba is a' hazai história és statistica szeretetét, mellyhez haláláig hív maradt. 1800dik és 1801dik esztendőben

egszersmind Podkoniczky nevelő intézetében paedagogus (nevelő) és correpetitor volt.

1801dik esztendőben Melczer Pozsonyba ment, hol az evang. lyceumban még Fábry professzornál a' philosophiát és statistikát, Stanislaides professzornál a' classica literaturát, theológiát, görög és zsidó nyelvet, Szabel professzornál a' mathesist, physicát és históriát, Bilnitza rendkívüli professzornál az oeconomiát és practica theológiát halgatta. Pozsonyban Melczer egszersmind nevelő volt elébb generalis báró Salis', utóbb generalis Fabri házában. Melczer Pozsonyban tudományos esméreteit öregbítette, 's német költői pályafutását is ott kezdette. Négy esztendeig maradt Melczer Pozsonyban. Az utolsó esztendőben kiállotta a' Candidatorum Theologiae exament, megnyerte a' Mossóczi-Institoris legatumából az első praemiumot (jutalmat), továbbá a' pozsonyi evang. conventustól egy akadémiai stipendiumot.

1805dik esztendőben Melczer Jénába utazott. Itt ama híres professzoroktól: Gabler, Griesbach, Augusti, Ulrich, Hegel, Thibaut, Gerstenberg, Völker, Smidt és Starktól kiváltképpen a' theológiát, (Gabler, Griesbach és Augustinál) és bölcselkedést (Ulrichnál és Hegelnél), de más közhasznú tudományokat is, mint históriát, physicát, 's némelly jogi és gyógyászti tudományokat hallgatott, és a' mineralogica társaságtól rendes tagi diplomát nyert. Jenában Melczer a' tudományokban szép lépéseket tett; itt tanult sohasem „jurare in verba magistri.“ Jenában kezdette írói pályafutását is; mert itt írta ezen kis ethnografiai munkáját: *Der ungrische Zipser Sachse in seiner wahren Gestalt*“ (Lipcse 1806.)

Kétesztendő után Melczer Magyarországra visszatért. Poprádon édes szüléinél a' hosszú úttól alig nyugodta-ki magát, midőn már Majerkába (Szepes vármegyében) német prédikátorrá hivatott, melly hivatalt el is fogadta. Itt négy esztendeig mint lelki pásztor híven szolgált. 1811dik esztendőben Kis Lomniczba hivatott, mint német prédikátor, 's ott élete végéig hivatalát dícsérettel viselte. Kár volt, hogy Melczer nem inkább professzor lett, 's hogy mindég kis helységekben élt, távol a' nagy könyvtáraktól.

Mégis kis jövedelméből magának szép, 's históriai könyvekre nézve nevezetes könyvtárt szerzett, 's üres óráiban vagy a' tudományokban az idővel előmenni igyekezett, vagy német anyai nyelvén költött, vagy különös munkákat dolgozott-ki, vagy értekezéseket írt több német és magyar folyóírások' számára. Melczerről állítani is lehet: Nulla dies sine linea!

1835dik esztendőben Melczer olly szerencsétlen volt, hogy a' dühösködő tűz éjjel minden házibútorait, szép könyvtárát és számos kézírásait megemészte 's csaknem mezítelen szabadította-meg életét. Szomorúság miatt nyavalyába esett és Januariusban 1836d. (eddig még nem tudom, mellyik napon) megholt.

Nyomtatott tudós munkái ezek: 1. Der ungrische Zipser Sachse in seiner wahren Gestalt. Leipzig. 1806. 8 VIII. és 112. lap. Ezen ethnographiai munkácska eleven szepesi patriotismussal íratott, hanem egyszersmind dagályos (schwülstig) poétai prózában, 's tellyes históriai 's más hibákkal. Engel ezt a' Hálai literaturai újságban igen keményen (szokása szerint) rostálgatta, én pedig az austriai literatura' évkönyveiben (Annalen der Österreichischen Literatur) szigorúan ugyan, de mégis azon kémeléssel, mellyet a' kezdő írónak engedni illik, bíráltam. Melczernek vagy nem esett értésére, hogy Engel 's én első munkájának recensensei voltunk, vagy szelíd karaktere szerint a' megbírást nem vette rossz néven 's igazságát érzette, elég, hogy Engel eránt históriai írásaiban mindég tisztelettel viseltetett, 's hogy engemet azután is mint azelőtt barátságosan szeretett. Tudós Schwartner Márton (maga Szepesi német-magyar) statistikájában Melczernek szepesi Szászáról ezen helyes ítéletet hozta (I. Theil. 134. lapon): „Der ungrische Zipser Sachse in seiner wahren Gestalt, von Herrn Jac. Melczer, Leipzig 1806. 8. wird wohl nach 9 Jahren, entblösst von den Farben der Poesie, und in nüchterner Prosa von neuem dargestellt, sich sehr verändert zeigen.“

2. Ungrischer Plutarch, oder Biographien merkwürdiger Personen des Königreichs Ungarn und der

dazu gehörigen Provinzen von Kölesy und Melczer. 4. kötet. Pesten 1816. 8. Magyar nyelven is nyomtatott. Ezen munka, mellynek mintegy felét Melczer írta, sokkal jobb, mint az első, de mégis sajnálni kell, hogy biographiáiban is poétai prózával élt.

3. Der graue Hans, ein Lesebuch für Landleute Pest, bey Trattner 1816. 8. Kár, hogy ezen könyvben számtalan nyomtatási hiba fordul elő, miért a német földművelőkre nézve majd egészen használhatatlan.

4. Gedichte von Jakob Melczer. 2 Bändchen. Kassán, Wigandnál 1822. 8. Melczer könnyen verselt 's gondolatai többnyire szépek 's szívrehatók voltak, hanem versificatiója 's nyelve nem volt hibátlan 's mindég helyes, rímei sokszor tisztátalanok voltak. Melczer nem volt natus, sed factus poëta, 's róla azt lehet állítani, mit Horátz mond (Serm. lib. satyra 4.)

„Neque enim concludere versum
Dixeris esse satis: neque, si quis scribat, uti nos;
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam;
Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis huius honorem.“

5. Merkwürdige Erzählungen aus der Geschichte der Magyaren. Kassán Ellingernél 1825. 8. 229. lap. Sunt bona mixta malis.

6. Biographien berühmter Zipser von Jakob Melczer. Kassán, Ellingernél. 1822. 8. 337. lap. Ítéletem szerint Melczernek leghasznosabb történeti munkája.

7. Topographische Beschreibung des Zipser Comitats. Csaplovics János úrnak e' című tárában: Topographisch-statistisches Archiv des Königreichs Ungern, II. kötetben, 288. és köv. lap. Megjelent magyarul is a Tudományos Gyűjteményben. Ezen topographiai és statistikai leírása Szepes vármegyének, ugyan nem hibátlan, de még is igen használható.

8. Több alkalmatossági költemények, p. o. Am Vermählungstage des Herrn Johann Gren策er, mit Mademoiselle Elisabetha Glatz, den 9 Nov. 1807. Leutschau 1807. 8. Ode an Seine Wohlehrwürden, Herrn Andreas Jonas Czirbesz, verdienstvollen evang. ersten Prediger in Igló und würdigen Senior der XIII.

Zipser Städtischen Fraternität, nachdem er das L. Jahr in seiner Amtsführung zurückgelegt hat. Leutschau 1807. 8. Elegie auf den frühzeitigen Tod der Frau Johanna Wilhelmine Rummy, gebornen Mitterer. Leutschau 1808. 8. Elegie auf den Tod Seiner Wohlwörden, des Herrn Daniel von Cerva, verdienten evang. Predigers zu Käsmark. Leutschau 1808 8. stb.

9. Igen sok históriai, ethnographiai, topographiai, statistikai 's más biographiak és költemények, ezen című folyóiratokban: Pester Damenzeitung, Pressburger Unterhaltungsblatt, Kaschauer Wochenblatt, Hesperus von André, Pannonia, Iris, Mnemosyne (Iemberg-i folyóirat), Kaschauer Bote von und für Ungern, Spiegel, Tudományos Gyűjtemény, Felső Magyarországi Minerva, és a' Kassai német ezen című kalendáriumban: der vaterländische Pilger für Ungarn. A' Tudományos Gyűjteménynek és a' Minervának számára küldött közleményei németül voltak írva, 's mások fordították-le azokat magyarra; mert Ámbár Melczer a' magyar könyveket értette, magyarul írni, valamint beszélni, nem tudott, mert ifjú korában a' magyar nyelv tanulására nem volt alkalmatossága.

Ámbár Melczernek hazánkat illető történeti munkáiban és értekezéseiben nevezetes hibák találtak, mégis szorgalma csudálatra és köszönetre méltó, kiváltképen ezen tekintetből, mivel falun lakott és csak tulajdon könyvtárát használhatta, nem pedig okleveleket 's más kútfőket, sem nagy könyvtárakat.

Kézírásban nála általa kidolgozott többféle históriai munkák és értekezések (nevezetesen a' magyar egyházi históriára tartozók) és német nagyobb költemények, p. o. „Iphigolides und Myrene, ein Hirten-gemälde in 6 Gesängen“ heverték, mivel kiadó könyvárosra vagy maecenásra nem talált; ezen kézírásai 1835dik esztendőben könyveivel együtt a' lángnak prédái lettek.

Melczer nyílt szívű 's jó indulatú férfi vala. A' házasságban nem igen boldog volt.

Nyúgodjon békével!

Sit ei terra levis et molliter eius ossa cubent!

Rummy Károly.

Rajzolatok 's példázatok.*(Vége.)*

5.) Tudva lesz Barátom előtt, hogy a' nevezetesebb magyarországi tengerikikötők: Fiume, Buccari, és Portorè, 's hogy oda évenként számos idegen hajó érkezik-meg. A' tengerihajók főfelosztásukra nézve vagy kereskedőhajók, vagy pedig hadihajók. A' kereskedési hajókat következő 4 klasszisa lehet felosztani: 1) hajók, mellyek az oceánra mennek, 's mellyek az europai tengerkikötőkben létező kereskedési hajókat teszik. Ezek 150 egész 500 tonnát hordoznak (1 tonna = 20 mázsa), 's 14 egész 17 lábnyira merülnek a' vízbe megterhelten, teher nélkül pedig 7—9 lábnyira. 2) mindazon hajók, mellyek 4—6 lábig süllyednek a' vízbe, 's 15—120 tonnát hordoznak. Ezek részint a' nagy cabotage-hoz tartoznak, részint messzebbi útazásra is. 3) hajók, mellyek 2—3 lábnyira merülnek a' vízbe, 's 3—20 tonnával terhelvék; ezek a' kis cabotage-hoz, vagy a' tengerparti hajózáshoz tartoznak, melly Porte-Robaztól Istriában, csak Carlopagó-ig terjed. 4) hajók, mellyek csak $\frac{1}{2}$ — 2 lábnyira nyúlnak a' vízbe, 's mellyeknél rendszerint nincs árboczfa, mit azonban a' keelvező szélnél fellehet állítani; ezek csak a' magyar tenger kikötőkben tartózkodnak, 's csupán földtermesztvények' hordásával 's a' halászattal foglalkozkodnak. — Tulajdonságai a' tengerkikötőknek ezek: a) hogy mindenik uralkodó szélnél, a' hajók bátran bernehessenek a' kikötőbe 's ismét eltávozhassanak. b.) elegendő mélységük legyen, valamint hogy a' kereskedésre szükséges intézetek fenálljanak, 's a' kikötők elég térségük legyenek. c) hogy a' kikötőknél a' horgonyföld jó legyen, melly okozza, hogy az által bátorságosítvák a' hajók a' szélvész 's a' tenger hullámai ellen. d) a' szükséges kényelmen kívül, édes víz találtassék ott a' hajós személység' számára. e) hogy a' kikötőkben policziai bátorság uralkodjék. — A' száván, melly folyóvíz legközelebb fekszik a' tenger melléki tartományhoz, azon akadályok' ellhárításául, mellyeket Sziszekig tapasztaltam, hol t. i. a' Culpa folyóvíz, melly Merslavoditza hegyből ve vén származását, Karlstadtól, hol felvéve a' Mres-

nicza folyóvizet, ide foly, vele egyesül, — egy kir. hajózási intézetet óhajtanék, hasonlót a' Dunán lévőkhöz, mellynek iparja által, rövid idő alatt az érintett hajózási akadályok, kőszirtekből 's effélékből állók, hihetőleg megszűnnének, legalább kevesbülénének.

6.) Turiuban létemkor megtekintém a' della Superga nevű egyházat, Ivára architektus' remekjét, melly sz. egyház Turinon kívül magas dombon áll a' monostorral együtt. Az egyház szárnyékival helyesen emelkedik a' 2 harangtorony, mellyek a' nagy kuppolával harmoniában állanak. Az egyház' homlokzata egy porticusból áll négy korinthisz oszloppal ellátva, mellyek a' nélkül hogy igen tisztán dolgozottaknak neveztethetnének, a' többi résszel jól meg egyeznek, 's ennél fogva ezen nagy épület egészen az egység érdemével bír valamint az épület' tömegire, úgy a' kuppolára nézve is. Valamint a' kup' gömbölyüése, úgy az egyház alapjának összeillesztése azt okozza, hogy ezen építvényt a' jobbak közé számlálhatni. Szilárdsága ezen műalkotványnak az egyszerűséggel páruul, mellynél mind a' mellett is a' csinosság nem hibázik, a' szerkezet pedig, mellyet ezen épület mutat, a' műgyakorlónak elegendő oktatást nyújt, mikép kellessék bánni hasonló építvények' létesítésénél, 's mellyet a' későbbi művészek valóban hasznukra is fordítanak. A' kuppola' átmérője belül 56, kívül pedig 80 láb. — Megtekintvén Párisban a' Sz. Geneveva egyházat, melly Pantheon nevezet alatt ismeretesb, Soufflot architektus' remekjét, mondhatom, hogy plánuminál csudálni kell a' nagy symmetriát a' beosztásban, 's részvétlen meg kell vallani azt, hogy semmi nem képes mutatni valami nagyobbat, mint 4 hasonló nagyságú templomhajó, mellyek közepett egy nagy kuppola' körvonalával egyesítvék egymással. Ha az architekturai ízlést, 's az egyház belső elrendelésének karakterét vizsgáljuk-meg, abban csinos 's változó stylt találunk, mellyet szívesen dicsérnénk 's még magasztalnánk is, ha azt valamely közgyűlésháznál találnók, mellynek arányzata megengedi az építőművésznek a' formák és mezők' változásait, mellyek művészete nyelvében a' vidámság és

öröm kinyomásává lesznek; ellenben egy sz. épületnek egészen más behatást kell szülni. A' vonalok 's detailok' nagy egyszerűsége, a' formák' szigorúsága, az oszlopközök' tömörsége, takarékoság az ékesítvényeknél, — éppen az, mit egy sz. egyház' megkíván, 's mit a' Sz. Genoveva templom nem mutat-hat-fel. Azt volnánk hinni kéntelenek, hogy ezen compositionál főszempontja az architektusnak oda volt függesztve, talentomát megmutatni, 's hogy ő ennek egyedül áldozott-fel minden mást, mit szívesen követnek-el sokak illy szabad projectumoknál, melyeket a' művész úgy tekint, mint képzelő erejét a' gyakorlatoknál. — Ha ezeknél fogya Soufflot' épület emlékét ezen szempontból vizsgálat alá vesszük, azt látjuk, hogy ő mindenből akart valamit alkalmazni, például hajójnál isolált oszlopokat, 's mind a' mellett is boltozatokat faragott kövekből; egy kuppolat hármaz ivezettel, kívül isolált oszlopszattól körülfogva, melly által, ő ezen tekintetből véve, még a' londoni Sz. Pál egyházat is felülhaladá; emlékének végzeténél egy portált oszlopokból állót, magasabbat hogy sem a' Pantheonnál lévők Romában, 's minden más előbb készülnél. Mind ez azonban nem történ-hete-meg sok tévedés nélkül. Igy láthatni belől a' templomban egyesén álló (isolált) oszlopokat, melyek semmit sem hordoznak, 's kőboltozatokat, melyek' gyámoszlopai a' külső falakban elrejtvék; ezen gömböly nyílásokkal keresztül tört boltozatoknál sem egység nincsen, sem pedig nagyság, 's a' könnyűség' hibája mutatkozik mindenütt, melly az emlék' karakterével rosszul egyez-meg.

Novák Dániel.

Rejtett szó.

Csak a' szép-nem' kezeiben
Harczolunk mi szüntelen,
Noha érczből készítettünk
Sebet senkin sem ejtünk;
A' harc mentül tüzesebb,
Az ellentállás csekélyebb,
Haszon foly az egész-ből
Fegyverim öt nyomából.

Szabadkáról Therézia.

Jegyzet: A' 31dik számbeli Rejtett szó: Kultúr.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

33. Pesten, aprilis' 23dikán, 1836.

R e m e t e.

Egy vadonba érkezik a'
 Szegény remete,
Nagyrahatót száll belőle
 Magos termete.
Szíve volt itt kalaúza,
 'S oda érkezett,
Hol a' kegyelmes ég ellen
 Nagyot vétkezett.
Tévedez ő, 's észre hozza
 Egy lepke madár,
Feltekint, 's előtte gyászol
 Egy elpusztult vár.
Szemmeredve álmélkodik,
 Vére jégre hül,
Szívdobogva egy mohifedte
 Barna romra dül.
Ottan néma fájdalmának
 Zápor könnyeit
Hullatja, mint kinos élte'
 Kinosb jeleit.
Keseredés ül orcáján,
 Bánat öleli,
A' szívrepesztő búkat itt
 Nagy számmal nyeli.
Felkel, de az uralkodó
 Bal sors komorúl
Visszanyomja, 's kénytelen a'
 Gyász köre borul.
Megrendül az egész élet
 Tetemeiben,
'S kétség'ésés sötétedik
 Nagy szemeiben.
A' kín végre, mely bünhődik
 Benne képtelen,

Illyen panaszokra oldja

Nyelvét hirtelen :

„Mint sirjam-ki roszt lelkemct?

Uram teremtőm!

Bár hova tűnjek, boszút kér

Lelkemen a' vér,

'S ostorodnak láthatatlan

Sulya utólér.

Vétkeztem, nem tagadhatom,

Mert vért ontottam!

'S egy bonthatatlan szentséget

Tőrrel bontottam.“ — — —

A' kín ismét elszakasztá

Szólló hangjait,

'S borzadozva látja régi

Vára' romjait.

Ura volt ő hajdanában

Még szerelmének,

'S haragjának zabolái

Nem gyengülének.

De mihelyt a' határon túl

Lépett e' kettő,

Örömeinek nyitva ált a'

Gyászos temető.

Mert hölgyének, ki Gyulában

Örömet lele,

Gyilkosa lőn, 's Gyulára is

Halált emele.

'S mind a' kettő áldozatja

Lőn haragjának,

'S Gyula rokoni ellene

Fegyvert fogának.

Halomra is omlik a' vár,

Vára Csákinak,

Ki fénnye volt Mátyás király'

Nagy bajnokinak.

Ekkor az alacsonyságnak

Gyáva fia lett,

'S minthogy a' bűn' lángja benne

Szívet égetett:

Egy remeteköntöst öltött

Búsan magára,

Eltűnt, 's vadak' palotája
Lett büszke vára.

Több évekig sorvadott ő
A' bűnbánatban,
Lakját tartá a' Bánhidi
Sűrű vadonban.

Most a' sors őt vágya ellen
Ide téveszté,

Hol élete' gyönyörjeit
A' sors emészté.

Vizsgálja egy sirhalomnak
Emlék szobrait,

És olvassa szépen vésett
Arany sorait:

„Gyula, Terka két jó testvér
Béke köztetek,

Kik Csákinak törje által
Hamvak lettetek!

Szenved ő hosszú időn át,
Szenved értetek,

Míg bűnös lelkét kiadja
Itt fölöttetek.“ —

„Mit míveltem én dühös vad? —
Szóll — nagy teremő!

Testvére volt Gyula nőmnek?
Kemény büntető!

Háh, minek tart többé a' föld
Színe engemet!

Te nagy ég! vedd, és íteld-meg
Bűnös lelkemet.“

Ekkor a' kín' háborúja
Benne felzajult,

'S ez életnek karjaiból
A' sírdombra hullt.

Itt az átok utólérte,
Föld megrendüle,

És a' vár' egy tornyos romja
Reá gördüle.

Most a' kövek, mellyek védék
Őtet egykoron,

Megnyugosznak tetemének
Porán komoron.

A' „Spinnerin am Kreuz“ Bécs mellett.

1598dik esztendő Majus hónapjának 29dike vala azon Hazánk' történetiben nevezetes nap, mellyen Schwarzenberg Adolf és Pálffy Miklós válogatott hadsereggel véletlen megtámadák Győr várában a' reneget Ali basát, ki ott magát teljes bátorságban gondolá. A' wallon Babacourt a' kapukat petárdákkal vetteté-fel, 's a' Törökök' nagyobb része kétségbe esve állván-ellen a' vízikapunál hullat, míg más része a' vár' sánczairól alárohant. Győr meg vala szabadítva, 's ezen hőstett iktatá a' Schwarzenberg nemzetség' czímerébe a' hollót, Győr' német nevét. Ennek emlékezetére parancsolá II. Rudolf császár, hogy halmokon 's keresztútakon kő emlék- 's hálaoszlopok emeltessenek e' következő felirással, mellyet nem régiben a' „Spinnerin am Kreuz-on még olvasni lehetett:

„Sagt Gott dem Herrn Lob und Dank,
 Dass Raab ist kommen in Christenhand,
 O Christ wenn Du das Kreuz siehst,
 So sey Gott Dank in dem Fürgang
 Wegen der edlen Festung Raab,
 Die uns der Türk hat drungen ab.
 Im Sept. 94 — — wieder
 Aber in '98 — — — —
 Im Martii wieder einnehmen lahn
 Sey Lob, Ehr und Preis im höchsten Thron.“

Néhány ilyen oszlopokon még ez is olvasható volt: „Adolph von Schwarzenberg.“ Egy ezen emlékek közül ama csaknem 40 lábnyi magos goth oszlop, Krisztus' kinszenvedésivel régi képfaragói divat szerint ékesített, mellynek csúcsa motolla forma keresztben végződik. Ezen emlékoszlop a' köznép' nyelven „Spinnerin am Kreuz“ nevet visel, 's mintegy oranegyedi távolságra Bécs' Mätzleinsdorfi vonala előtt, a' belső Ausztria és Styria felé vivő út' jobb oldalán azon helyen emelkedik, mellyről a' császári város környékével együtt egész pompájában tűnik-fel a' néző' elébe.

Némi regék 's szájról szájra szállt mondák mindazáltal ezen emlék' nevét más történetből származtat-

ják. Egy azt mondja, hogy ezen kőoszlop nevét egy szorgalmatos, fonó 's hív nőtől kapta, kinek férje a' távol harczban küzde, míg amaz utánna otthon munka 's imádság közt epekedett. — Egy másik monda azt állítja, hogy ezen emléket egy bécsi polgár emeltette volna a' haláltól lett megmenekvéseérti hálából. Ugyanis ő egy gyilkossággal vádoltatott, 's a' gyanú reá olly nagy vala, hogy halálra ítéltetett; a' mint a' vesztőhely felé ezen helyen keresztül vitetett, a' sokaság közül hirtelen egy „megálljatok“ szó harsoga, 's egy ember lépe-elő megvallva, hogy ő a' gyilkos, és csak amannak újságkivánását akará megbüntetni, ki ő előtte azt nyilatkoztatá, hogy szeretné tudni, mi-csoda érzések közt lehet azon bűnös, ki a' vesztő-hely felé vitetik. — Némellyek nevezetét egyedül a' goth ékesítvényektől származtatják, mellyek a' pók-halóval hasonlítottak-össze, 's azért neveztetett „Spin-nenkreuz“ nak. — A' szónyomozók azt mondják, hogy valamint a' Fabianából Biana lett, úgy talán az ausztriai köznép' ezen kimondása: „s Wiana Kreuz“ , Spinn' am Kreuz“ és végre „Spinnerin am Kreuz“ -á változhatott.

Utazási töredék levelekben.

Tavaszhó 3kán, 1836.

Mit gondolsz édes barátom? ha a' sors mai idő-ben a' házasokat egymástól olly messze földre eltávolítaná, valjon keletkeznék-e sok illy hűség szülte szerelem dalocska? Miért nem; — úgy-e? Most is csak úgy virágzik a' hűség boldogító fája, mint akkor, — midőn ennek fontolgatásán mélláztatnék, így kiálta rám az úti társaságnak egyiké: „Beszéljen már az ifjú úr is valamit no, ne meredezzek annyira arra a' füstös várra; úgy sem igaz a' mind, a' min gondolkozik olly mélyen.“ 'S így akarám, vagy nem, gondolat cserélten kelle magamat a' többséghez alkalmaztatnom. Felnyitók hát most az anekdoták' szelenczéjét, egy szívvel lélekkel csak úgy szórtuk egymás elébe a' sok kaczagtató aprólékokat: a' többi közt tán nem lesz érdektelen egyet ide iktatni, minthogy szerintök ép a' helyszínén történt. Néhány évekkel ez előtt Tornán egy Haburák nevű szökevény katona akasza-

taték-fel; kevés idő múlva egy ardói szegény ember, ki feleségével hátikasban Rosnyóra tojást szokott hordani, arra utaztában elesteledék, és épen Haburák bűnfájának átellenében álla-meg pipára gyújtandó; mi nem kevésbé boszontá a' jóval előbbre haladó félénk nőt, 's imígy kiálta vissza: „Ugyan az Istenért mért nem siet már kend jobban no! majd igen elkésünk.“ — „Ej! ne félj semmit édes feleségem, majd csak elballagjunk isten segítségével, még elébb rá is akarnék gyújtani és Haburáktól tüzet kérni — úgy-e Haburák ad kend egy kis tüzet?“ — szól emberünk. „Adok bíz én szívesen, csak várjon kend“ — lón a' felelet. Bezzeg! nem zsákkal ijeszték a' nyúllá vált tűzkérőt, szaladt nőjével együtt, a' hogy csak bírt; de hogy is ne szaladt volna, mikor minél jobban futott, annál jobban hallatszék: itt a' tűz no, itt a' tűz. Szegény ember! szegényebb tojások! ti ugyan nem hittétek volna, hogy egy részeges asztalos, — ki, mért, mért nem, az akasztófa alatt guggola, — pajkos tréfájával úgy tönkre silányítson! Az időnek illy vidor használásában annyira elmerülénk, hogy alig vevők észre, hogy a' jó útjaival méltán dicsekvő kis Torna megye egyik keskeny völgyén, már egész a' híres darázkóbányáju görgői határig haladtunk. Az esső egyre szakadt, a' csevegők egyre csevegtek, én pedig egyre fészkelődék — mert már a' borsózásig hidegíté átázott köpönyegem egyik (de nem a' nagynéne felőli) ódalomat, — 's szinte jól esett, hogy a' komor színű est' komor parancsa Almás falu átellenében lévő zsidó csapszék előtt megállíta. Itt az ország útja a' kőszirtes hegyódalból lévén kivágva, kigondolá, hogy szekerünk a' borzasztó mélység, melly az út bal széle alatt leselkedve tátoga, leges-legszélin álljon? Úgy volt pedig! 's az én szeretett bajtársom épen a' felől akarván leszállni, már lábait lenyújtva egyedül karjain csüngött, hogy bakként szörnyűt ugorva az enyészet' bús honában találja-fel vitéz módra éji szállását, 's ha a' helyismerők sikoltásaikkal meg nem gátolják, a' kaján sors, minden búcsu-szó nélkül, örökre elválaszt vala egymástól bennünket. Ennyi baj viszonyok' szerencsés legyőzése után, jó est-ebéd' készítettés reményével betérénk a' fogadóba, ottan az

édes enyhület' megújító jótéteményeit mi hamar él-
delendők; de ám a' bő bárson nadrágu haszonbérlo',
„mije van?“ mohonni kérdésünkre, rögtön ezen rö-
vid, de fontatlan feleletével: „nincs egyebem kenyér,
's turónál“ juttatá eszünkbe azon keserű közmondást,
hogy nem jó az embernek, bár milly éhes legyen
is, előre turós galuska várakat képzelni, mivel annál
nehezebben esik osztán egy kis száraz kenyérral 's
penészes turóval megelégedni. 'S ennek is rajtunk kel-
letett bizonyulni! Hozzá fogánk hát száraz lako-
mánkhöz, 's nyámmogtunk az akaratos falatokon,
mint valamely szemérmes menyasszony; hogy pe-
dig már egész formáját megadjuk vendégségtelensé-
günknek egy iccze bort is hozatánk, miután azt lassu
eddegelés közben, bár erőltetve, de tisztességgel,
elköltők, (örülvén egyszersmind, hogy elfogyott)
ezen rövid szóváltással: „No, ma ugyan sok ért ben-
nünket.“ „Az igaz; tán majd kedvezőbb leendő a' hó-
napi nap.“ „Meglehet“, — egymásnak édes nyugalmat
kivánva, barátom a' szoba talaját elborító vásári
embertömeg közé, én pedig a' kemence melletti
lóczára vagy padkára, lefeküvénk. Sokáig álom nélkül
forogtam a' puszta száldeszván, melly minden mocz-
czanásra alábicczentéssel ijeszte, míg egyszer aztán
vesztemre mély álomba merülve azt álmodám, hogy
meghaltam, és koporsóban síromba már le is eresz-
tettem; azonban a' rám húzott fedezendő hantok' zu-
hogásira feléledvén, a' mint hogy álmomból fel is
ébredék, vagy inkább rettenék, azonnal elkezdém
iszonyatos első mámoromban szemeimet keményen
dörgölni, orrom' kiméletlenül húzogálni, gondol-
kodó figyelemmel halgatózni valami nesz után, mi ál-
tal megtudhatnám hányadáni létemet: ha valjon al-
szom-e, ébren vagyok-e? mi-e? hogy-e? Ne add Isten
hogy tisztába jöhöttem volna!

Azon borzasztó érzelmet csak költő, gazdag tollu
költő lehetne képes egész nagyságában lefesteni, melly
engem meglepett, mikor akármerre próbáltam tapin-
tani, mindenfelé deszkát ére kezem. Nosza most!
teljes egész erővel rugdalózni (még pedig nem úgy
ám mint az egyszeri diák) vélt koporsóm ódalain két
öklömmel zörömbölni, torkomon meg a' kétségbeesés

tompa moráját egyre kizúdítni; melly különféle hangzatokból hogy minő furcsa harmonia keletkezik, már csak abból is képzelhető: hogy a' mély álomba merültek közül többen felijedve, ki ajtónak, ki ablaknak rohant, ki meg az asztalt düté-fel kotródása közben; míg végre a' csapláros (ki fiai szörnyű sikoltására felébredt) szinte nagy ijedten lámpát hozván, engemet halál veritékest az üres lúdhízaló ketreczből (mellybe annak fedele, mellyen feküvém, engem álomba merültet bele bicczente) kiszabadíta. 'S így a' sírból feltámadtan virrasztám üllve át az éjszakát, tünődve azon, hogy állom-ki Pozsonyig, ha mindennap' ennyit kelletik szenvednem, 's még éjjel sem lehet csendes nyugalmam! Hanem fel is tevém magamban, hogy soha többé, ha csak kerülhetem, Pénteken útra nem indulok; nem én; de még rossz bort sem iszom ám éjszakára többé.

Igy telt tehát el az első nap, következőd a' második.

Onnétí.

A n e k d o t á k.

„Jó reggelt szép szüzeckém!“ így idvözlé egy reggel X. úr barátneját — „óh! hogy mondhatja azt X. úr!“ — felelé a' „szüz“ szón megdöbbsent szép — „hiszen az már nincs divatban; hanem: Kisasszony!“ Engedelmet kérek tehát kisasszonykám! szólla esdek-lőleg X. úr, — „ha nem találtam-el; hiszen az én időmben úgy szokták.“

„Találja-el ifjú uram! hová szól ez a' levél“ kiáltja messziről a' levelet vivő paraszt a' nagyon távol sétálva tanuló ifjúnak, ki az írást olly messziről el nem olvashatván, „nem tudom“mal felelt, mire a' paraszt így válaszolt: „látja, én írást sem tudok; mégis tudom hova szól.“

Simon Ferencz.

Rejtett szó.

Érdekes hatása öt betű az egész,

Mert általa közre munkálhat bor, és ész;

Sőt kelendő lévén szegény, 's dúzs házaknál

Fő és láb nélkül is kényelmesen használ.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: A' 32dik számbeli Rejtett szó: Kötőtűk.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

34. Pesten, aprilis' 27dikén, 1836.

Tek. Bihar vármegye Rendei, Beöthy Ödön országgyűlési követ úr képe életbeli nagyságu mássának gyűléseik nagyobb teremébe való felfüggesztését határozván, a' tisztelt követ úrtól következő levelet vették:

Tek. Karok és Rendek! — Az elenyészett év dec. 14kén tartatott, és e. alispán úr által közölt közgyűlési végzésből elérzékenyedett hálával értetem-meg azon határozást, mi szerint a' T. Rendek képemnek életbeli nagyságu mássa gyűléseik nagyobb teremébe való felfüggesztését kegyesen elrendelni méltóztattak. Ezen kegyesség lelke mélyére hatott, és keblemet bár milly fáradozásra, és türesre edzve, mennyei érzéssel tölti-el. A' T. KK. atyai kegyességének, és hazafiui lelkesedésének érzem nagyságát, de érzem egyszersmind ön tetteim parányi vóltát is. A' jutalmak legdicsőbbike az, mit hazafiak adnak, mert ezt nem egyesek önkénye veti kegyelemként oda, az azért sovargóknak; mert ezt szabad férfiak szabad akarátja adja, 's nemzet szenteli naggyá; de éppen mivel ez a' jutalmak legdicsőbbike, azért tárgyai is csak dicsők lehetnek. Hol a' szigoru kötelesség végződik, ott van kezdete az erény szülte érdemnek. Mi marad ennek, ha amaz nyeri már el azon pályadíjt, melly csak a' küzdés edzette erényt, csak a' kötelességen túl és felyül haladó áldozatokat illetheti? — Fenn, és magosan kell a' nemzeti jutalom dicsó koszorújának függeni, hogy csak fáradság, küzdés, legelszántabb, feszültes törekvés érhesse azt el: — becsét veszti, ha a' mindennapi pályán haladók is kényelmesen juthatnak-fel ahoz. Én három évet túl haladva a' T. RR. bizodalmaival megtisztelve kötelességem tellyesítésére fordítám minden igyekezetem, és ezen kötelesség tellyesítése az, — de csak is az — mit, ha eróm akaratomnak hív segédje lehetett, tettem. Illy tett, minek ellenkezője szoros büntetést érdemelne — nem ér-

demelhet kitüntető jutalmazást, és a' szűk körű tet-
tért a' T. RR. helybenhagyása bő jutalom vala. — En-
gedjék a' T. RR. hogy e' szép jutalmat nyugtató ön-
érezéssel együtt, mint legdrágább kincsemet, de
igaz keresményemet tarthassam-meg keblemben, és
ne legyek kéntelen meg nem érdemlett jutalomért pi-
rúlni. — Valaki képének köz gyűlések teremében tör-
tendő helyhezése olly fény, olly dicsőség, minél több,
polgárt, hazafit, bajosan sűgározhat körül. Nem pél-
dátlan ez ugyan Hazánkban, de azon tisztos férfinak
ez osztály része, ki nyólcz országgyűléseken volt a'
Haza ügyének felszentelt bajnoka, ki a' fenyegető,
's incselkedő próbákat kiállva, egy hosszúra terjedt
munkás élet számos évein keresztül szerezhett és
szerzett érdemeket. Nekem engedjék-meg a' T. RR.
azon őszinte 's elhatározott nyilatkozást tennem, hogy
szemérem okozta keserűséggel epésítené keblemet ezen
fényes megtiszteltetés. Mert nem szégyenit, nem gya-
láz semmi annyira, mint a' nem érdemlett megtisz-
teltetés, és jutalom. Reménylem, nem fogják a' T. RR.
reám mérni azt, mi alatt roskadnom kellene, 's nem
fognak illetni olly fénnel, mellynek tündöklése, 's
melege isteni, de engem emésztve égetne. Hogy te-
hát képem a' megye teremébe függesztessék, azt kén-
telen vagyok mély tisztelettel, de elhatározottan el
nem fogadni, — de ha a' T. RR., ha szeretett polgár-
társaim, és rokonim képemet keblekbe méltaják
egy helyre — az édes örömet fog reám árasztani, mert
léteimmel van azon tisztelet öszveolvadva, mellyel
öröklök a' T. KK. és RR. kegyes, és jó uraimnak
alázatos szolgálja Beóthy. Ödön.

Utazási töredék levelekben.

Tavaszhó 4kén, 1836.

A' tegnapiánál sokkal szebb napot ígérő reggel'
arany viradtával, megtekintvén elébb csaknem ha-
lálra ijesztő kelepczéinket, 's azon víg vetélkedő e-
nyelgések között: hogy a' kiállott kísértetek után,
valjon mellyikünket illetné már a' diadal-koszorú?
ismét új kedvel 's erővel kezdők meg folytatandó
útunkat; lassacsokán mozogván szekerekünk felfelé a'
híres szorosokói úton, (mint Torna megye és gr. And-

rassy Gy. egyik fő emlék-ékességén) azért is annál hosszab gyönyörködéssel vizsgálghatók az annak előtte rabló punyikok rettegató fészket, most pedig a' bátorság legkellemetesb útát. A' szomszéd két megyét (t i Tornát és Gömört) elválasztó magos hegytetőről, midőn csendes leereszkedésünk közben, jobbra a' nyájas völgy vége felé izmosan felemelkedett váraljai várat megpillantók, olly valami meglepő érzelem kezdé feszíteni keblünket, mellyet eddigi vándorlásunkért méltán a' legédesb jutalmi éldeletül vehettünk. Csak hijába! drágák az útazási kellemekek; de árukat még is megérik.

Rosnyónál, hova 9 óra tájon érünk, sok szíves áldások és szerencsés út kívánatoktól halmozva, válnak-meg az odavaló polgárok és polgárnéktól; — azoktól, kik noha háromféle nyelven beszélnek, (u. m: m. n. és tótul) még is nem kis mértékben tapasztaltaták velünk, rövid együtt utazásunk alatt is, a' magyar szíveség' szép jeleit. Rövid megtekintése után az itt megnézendőknek, ezen szíves kívánatunkal: hogy a' kereskedésben ügyes és élelmes, víg rosnyai nép, sok jó napokat számláljon! vígan balagánk a' szép völgy Sajó vize mentében Berzété mellett el Pelsőcznek, hol annak öröme: hogy L... ifjabb barátunkal — ki két lovas tót szekerkén Rima Szombatba igyekszik — összeakadtunk, dicséretére a' pelsőczy fogadósnak, olly víg és ízes ebédet csapatánk, hogy annak fűszere kedvünket egész Sajó Gömörig csiklándoztatta. Itt, miután M... oktató urat meglátogatók, nevekede örömünk, hogy őt, ki olly ügyes tót tanítványai ajkaira az édes hangzatú magyar szavakat raggatni, egészségben találhattuk; nemes bajlódásához tartós szerencsét óhajtva, hagyókel barátság czímezte lakját, 's felpenderülénk a' birka-rács alaku fakó szekerkére, 's úgy elzötyögteténk estvére Rima Szombatba, hogy még lábunk sem érte a' földet. Ha nem mondanám is, tudhadd eléggé pajtás! mennyire különbözött most esti és éji állapontunk a' tegnaptól, annyival inkább, hogy L... barátunk jó szüléje szokott rimaszombati szíveskedésével bőv mértékben megadá mind azt, mire az illy ütött kopott utazóknak nagy szükségük vala. Nem volt bezzeg

itt rossz bor! hanem volt ám drága jó rimaszombati kenyér, meg egyéb más, olyan múlt napit engesztelő hozzávaló, szóval, olly vidám szívvvel menénk alvó helyünkre, hogymajd éjfélig csevegetett jólétünk langyos érzelme. Öröm merülten beszélgetém-el nyugvó társomnak a' gazdag megyében egyszer másszor tett útazási tapasztalatimat; ki alig hiheté, hogy több falukra találtam, melyeknek cserép zsindelyes házai 's magtárai bizonyíták fejer nyakravalós jámbor palócz gazdáik' meglehető jólétüket, mellynek említését annyira szívére vevé, hogy többé nem is szállhatott, hanem egész résztvevő érzelemmel behunyván szemeit — elaludott. Követém pedig én is arany példáját, neki 's nyújtózkodva harsogánk együtt az álom dicsőségeért, míg csak a' pirító napocska ablakunkon be nem kukkantva tudatá: ,hogy a' mi sok, minden megárt'

Harmadik nap' reggelén, kávézás után, megtevénk, mit a' vendégszeretet hálája parancsolt, 's meleg kézszorításokkal válánk-el jóakaró 's kívánóinktól, a' kedvező időt czélunk közelítésére használandók; de elég volt a' fris napnak korán feljöttével csak reményt adni, melly azonnal felhők megé rejteztvén, az első kedvetlenségünkre ismét sűrűn kezdé peregni. Gyorsan mozgattuk tehát lábainkat előre, ha valahogy hátrahagyhatnók a' sötét borúlatot, de bíz az minél jobban siettünk, annál jobban előzött; hanem mégis nagy örömünkre, a' keresztúri erdőben, két trencsényi tót mészárosokhoz akadtunk, kik néhány forintért, még egy kis szabadkozásért, Zolyomig sziveskedének bennünket két lovas könnyű szekerekre felvenni. Alig igazodánk-el a' ponyva alatt, midőn az egyik gazdánk, a' lóvakathajtó sokkal alacsonyabb pajtása mellől, meglehető bosszúságunkra, befelé fordula, és sárral tapasztott nagy lábbelis idomtalan hosszú lábait egyenesen alánk nyújtván, karjait kényelmesen egymásra rakva, mintha a' ponyva alatt egy kis komédiát akart volna kezdeni. A' szemközt ülő kellemetlen magaviselete elővételé velem a' jó dulházival megtöltött szép tajtpipámat; mondok majd egy kicsit, orra alá füstöléndek ő kemének, hadd forduljon vissza elébbi helyzetébe. 'S tán czéomat értem? — igen, megfordítva; aligj. tevém szájamba

pipámat, abból kényelmesen pöfékelendő, midőn a' durva hirtelen elkapván, önszájába fogta, — és engemet, előre készített tervem szerint ugyan csak vastagon büntetett. A' mi sok, csak sok! nem győzvéntovább czérnával, a' roppant erdőség ellenére is, ránczba szedett homlokkal imígy támadám-meg: az illy barátságért nem adok ám én egy fadrombot, pipámat vagy adjavissza, vagy igen vigyázva bánjék vele.“ Mit ó nagyobb bosszontásomra, egészen ellenkezőleg értett, tudni illik hogy szelel-e jól? 's tetszik-e a' dohány? Igy kéntelenítettem a' sokkal erősebbnek nem csak azt elnézni, hogy pipám kupakját ügyetlenül nyitogatva szüntelen kattogtatta, 's a' hamut annyiszor ránk fúttá, meg hogy tűz-adásért egyre alkalmatlankodék; de még azt is, miképen kedves pipámat körmével (próbálgatván ha jó tajték-e) össze vissza iksezte. Képzelheted savanyú nézésemet, ki tudod gyenge ódalamat, hogy ki pipám sérti, annyi mintha magamat sértene; — és a' visszaadáskor még azt kíváná, újra tölteném-meg számára. Jó, jó csak hogy visszaadtad, hisz nem egy hamar leéend az — gondolám magamban. Valóban ekkor úgy megharagudtam, hogy most is ha visszaemlékezem a' toll is ki esik kezemből; azért kis időre megszünök írni. Isten veled!

Onneté.

Afrikai kegyetlenség.

(Francziából.)

Afrikának históriája gyilkolások szakadatlan láncza. A' legmarczonább körülmények társai azoknak, 's változtatják őket szünet nélkül. Irtózik az ember minden levélre, 's ha az emberiséget ezen véres könyvek után itélnők, azon gondolatra kellene vetemednünk, hogy az ember minden vadállatok között leggonoszabb, és mogorvább. Azon sok afrikai vétkesek közt, kitűnik Abou-Ishák' az Aghlebiták' törzsökéből, ki miután nyolcz testvéreit megfojtatta, öngyermekeinek is vérét ereszté. Ezen szörnyeteg' anyja nagy bajjal elragadott dühe elől tizenhat ifjú lányokat különböző időkben számos hölgyeitül nemzeteket. Egyszer ezen anya Ishákkal ebédelvén

megragadta a' pillanatot, mellyben 'sija bánkódni látszék azon, hogy gyermekei többé nincsenek: reszketve vallotta-meg az édes anya, hogy tizenhatot leányai közül megszabadított. A' tigris érzékenyültnek látszék, 's őket látni óhajtá. Előjöttek: koruk, kelemök megindította az ádázt, sokáig czirolgatta őket. Anyja sirt az öröm miatt, 's visszavonult a' változásért istennek hálát adni. Óra multán királyi parancsra a' heréltek meghozták neki a' tizenhat fejedelmi lányok' fejöket. Ezen Isháknak számtalan iszonytettei vagynak.

Az idő nem irtotta-ki ezen ádáz vadságot, melly az afrikaiakban égaljukhoz ragadt véteknék látszik. Nem olly rég is Mulei-Abdalla, Sidi-Mahomet atya, utolsó marocói király megújítá ezen irtózatot látványokat. Egyszer ő egy folyamot átakarván úszni, majd majd bele fullada. Feketéi közül egy azonnal segédelmére futott, és hálát adott az égnek, hogy urát megszabadíthatta. Mulei hallotta fohászait; és kirántván kardját: nézd csak monda ő, ezen hitetlent, ki azt véli, hogy szüksége van rá istennek, hogy egy hívó' életét megtartsa! ezeket mondván fejét ketté repesztette.

Ugyan ezen Muleinek volt egy biztos cseléde, ötet sok ideig szolgáló, 's kit e' zordon király látszék is szeretni. Egy őszinte pillanatban, adni akart ezen ősz szolgának kétezer aranyat, 's kérte hogy távozzék tőle, ne hogy kivánsága jöven, őt is, mint más többeket, felkonczolja. Az agg megölelte térdeit, nem fogadta-el a' kétezer aranyat, és monda neki zokogván, hogy inkább akarna meghalni kezétől, mint elhagyni kedves gazdáját. Mulei fájdalommal egyezett-meg. Néhány napok múltán, minden ok nélkül, ingereltetvén azon vérszomj által, melly néha kettőzve fogta-elő, átlótte ezen szerencsétlent, mondván neki, hogy roszul tón, midőn tőlle búcsut nem vett.

Soltész Dániel, S. Patakrul.

Az indus varázslók.

Egy szemtanú, következő adatokat beszél az indus varázslók, vagy szemfényvesztők ügyességéről: „Kard-lenyelés, tűz-evés, 's több illy nemű szemfényvesztő mivek után, millyeket közönségesen lát-

hatni, egy férfi vízzel töltött nagy cserép edényt vett-elő, 's azt felfordítá, hogy a' víz belőle mind kifolyt; de a' mint felállítá, ismét tele lőn. Ezután ki-üríté azt, 's egyik nézőt kéré töltené-meg ismét; mi megtörténvén, az alakos felfordítá a' korsót, de egy csepp víz sem folyt-ki belőle, 's mindenek bámultára üres vala. E' játék többször ismételtetett 's olly ügyesen, hogy a' megtöltött edényt akárki feldöntheté, mit magam is sokszor cselekvém, a' nélkül hogy belőle egy csepp víz kifolyt, vagy a' kifolyásnak legkisebb nyoma látszott volna. Nyomosan megvizsgáltam az üres korsót, de semmit sem találhaték, mi némileg felvilágosíthatott volna; enmagam megtöltém azt, még is mikor felemeltem üres volt; a' föld köröskörül száraz maradt, 's hova lehetett a' víz, mi e' titkot meg nem fejthettük. A' varásló által használt edény közönséges cserép korsó, honi otromba készítmény vala, 's hogy meggyőződjünk a' felől, hogy az nem kizárólag illy használatra készítettett, előttünk összetöretvén, cserepei közelebből nézés végett elosztattak. Ennél még rendkívülibb volt a' következő mutatóm: előhozott egy nagy, sovány, nőstény kutya, 's egy nagy kosár alá borítottatott, melly egy percz után felemeltetvén, a' kutyának hét kölyke vala; ismét leborították a' kosár, 's rövid idő multával viszont felemeltetvén, kutya helyett kecske volt alatta, mellyet aztán eleven, majd megmetszett torku sertés követett, de a' kosár varázs homálya ezt is életre hozá. E' gyors átváltozások annyival is különösbek, mivel a' kosár mellett a' varáslón kívül senkise állott, ki az állatokat fel- és leborította, 's a' mint utolszor felemelteték a' kosár, semmise volt alatta. Egy másik varásló egy kis zacskóban 35 réz golyót hozaelő, mellyeket egymásután a' légbe dobált-fel, a' nélkül hogy csak egy is visszaesett volna közülök. A' mint az utolsó ellöketék, egy percnyi szünet lőn; ezután a' varásló kezével ide 's tova hadarázott, 's egy barbar dalt kezdé dúdolni, mire a' golyók egymásután mind visszahúlottak a' zacskóba. E' darab többször ismételtetett, de mutató közben a' varáslóhoz közel menni szabad nem volt.

Kölcsönös családás.

Nem rég egy ifjú angol Musgrave lord név alatt Új-yorkba utazott, 's az ottani világot robajjal hódítá magához. Viselete, öltözete, elvei, cselédei, 's kocsilovai minden gáncson túl, 's mondhatni, ellenállhatlanok valának. Musgrave lord örömet megházasodott volna, de ámbár szabad bemenetelt nyert Új-York fensőbb köreibe, az még sem vala gondolható, hogy egy amerikai népszerű nővel kössön házassági frigyet. E' közben, 's éppen jókor, egy gazdag angol érkezett Jamaicából férjhez menni vágyó lányával, ki magát sem többnek sem kevesebbnek adá-ki, mint özvegy marquisenének. A' lord az ifju asszonyra veté szeméit, ez viszont magáéit a' lordra, 's első látásra tüstént a' gondolat ötlött fejkébe, hogy jobbat nem cselekedhetnének, mint ha egymással férj és nő lennének. De az okosabb atya ellenzé a' szövetséget, miért is a' kóbor ellopta a' lányt, 's egyházi szertartás szerint összeesküdt vele. Azonban néhány hetet még alig éltek-le a' menyegző után, a' lady már felfedezé, hogy az ő lordja nem egyéb londoni megbukott kalmárnál, a' lord viszont kitapogató, hogy az ő, marquisnéje csak egy igen kétes karakterű divatárusné, úgynevezett atya pedig egy szerencsétlen dugáros (tiltott portékát belopó) vala Cornwallisból, 's az ifju asszonyt mint rokona kíséré Amerikába, ki most már odébb illant. Lord 's lady látván, mi szépen család-meg egymást kölcsönösen, elhatározzák tőke pénzüket, a' szemtelenséget, összetenni, 's csalással nagyban üzni kereskedést. E' szándékkal Washingtonba mentek, 's az ottani nagy világgal közlekedésbe jóni igyekeztek, mi kétség kívül el is sül vala nekik, ha egy angol baronet szolgája az úgynevezett lordra nem esmert, 's az ő valódi karakterét fel nem fedezte volna.

Rejtett szó.

Állat első, állat végső tagja ezen egésznek,
 Elsőt visszafelé mondva, lakja mind a' kettőnek;
 A' végsőt szinte így ejtsd-ki
 Többet tesz, és már most fejtsd-ki,
 Mi az egész? melly Nógrádban
 Folyóvíz kicsin magában.

Jani Nógrádból.

Jegyzet: A' 33dik számbeli Rejtett szó: Sajtó.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

35. Pesten, aprilis' 30dikán, 1836.

Testgyakorló és vívó iskola.

Clair Ignác úr, kinek testgyakorló és vívó iskolájáról már máskör is dicsérettel emlékezünk, f. e. Majus Isójén a' Theresia külsővárosban Sípútczában helyezett 359 szám alatti kellemes kertben ismét megfogja nyitni jeles intézetét, mind ifjak és férfi gyermekek; mind leánykák számára. Mi haszna van ilyen intézetnek az ifjakra és férfi gyermekekre nézvé, azt megeimlítni is felesleges; a' mi pedig a' szépnemet illeti, ennek is a' czélirányos mozgás és testhez alkalmazott gyakorlás adándja azon erőt 's hajlékonyságot; mellyeknek az egészség fentartására 's a' szép növés előmozdítására olly nagy hatása van, 's mellyeknek jótékony befolyása egész nemzetségekre kiterjed. Ezen gymnastikai gyakorlatok a' ferde növést megakadályozzák, az arra való hajlandóságot teljes kifejlése előtt elenyésztik, a' már kifejlettet, de még meg nem rögzöttet feltartóztatják; 's ezen utóbbi esetben különös testi mozgások lévén szükségesek, ezek vagy Clair úr', vagy hitvese' gondos felvigyázása alatt egész illendőséggel történnek, minden kötélekek; pánczél és szorító eszközök nélkül. A' szüleknek és nevelőknek illy intézetet méltán lehet ajánlanunk; gondolják-meg ók, hogy gyakran rövid idő alatt 's kevés fáradsággal elérhető az, mit későbbben a' legnagyobb kincsel sem lehet megvásárolni. A' gymnastikai és vívási tanításért öszvesen hónaponként 4 for. p. p. magáért a' testgyakorlásért 3 for. 12 kr. fiztetetik. Egész nyári tanításért is lehet előfizetni, a' testgyakorlásért és vívásért 15 pengő, a' gymnastikáért egyedül 12 p. forintjával. A' szegény leánykák ingyen tanítatnak. Clair úr elvállalja a' hat esztendő gyermekek' oktatását is, 's kéri a' szüleket, hogy véle e' tárgyban mentül előbb értekezzenek, Lakása

van a' belső városban, Rácútczában, 344. szám alatt, a' Seminarium megett. Az oktatási órák a' tanulókra nézve, Kedden, Csütörtökön és Szombaton, — a' gyengébb gyermekekre nézve pedig Hétfőn, Szerdán és Pénteken délutáni 5½ órától fogva 7½ óráig tartanak.

Utazási töredék levelekben.

Tavaszhó 5kén, 1836.

Barátom! Gondolod talán, hogy még most is haragszom — nem biz én, minthogy eszembe jutott, hogy ő a' honszerte híres téglát égető Zaluzsánnál (mert nem Keresztúrnál, de Szabadkán túl, csaptunk Zaluzsánnak) leugrott, vagy is leesett közülünk szegényke, lókímélés tekintetből a' süppesztő agyagos úton gyaloglandó. Örültünk, hogy legalább egy kis időre is megszabadulhatánk tőle. Már most arról kezdék gondolkodni, hogy miféle kedves tárgy előhozásával szakasszam félbe néma hallgatásunkat; azonban megszólal a' mellettem kedvetlenül gubbaszkodó pajtás: hogy ő neheztelése terhét tovább szíven nem tarthatván, őszintén kijelenti: miképpen soha nem hitte volna, hogy én olyan legyek, millyennek ismerni kezd; — miért tevém ki őt a' pelsőczi ebédnél, és a' rimaszombati vacsoránál, mások mulattatására, nevetség tárgyául? — az neki igen fáj, 's nem tudja, ha elfelejtheti-e valaha! Hogy az embert úton sokféle kedvetlenség érheti, arra igen, de hogy még nyomorúság szőtte barátságunkat is meghasonlás ingadoztathatná, — soha sem számoltam! Megvárván elébb, míg érzékeny álmélatra zúdult érzeményim némileg lecsillapodának: ekkor a' barátság szentségire kértem a' megbántót, az Istenért! kimélne engem ártatlant olly gyűlöletes alacsonyság' további vádolásától; — hiszen én a' nevezett helyeken, a' szívnek olly tisztaságával enyelegtem véle, millyennel szokott egy hűbarát hűbarátjával. Mire látván megindulásomat, kezet nyújtja az engedelemért, mentegetődzvén egyszersmind, hogy bal vélekedését rossz magyarsága támasztá. Még jól meg sem sodránk barátságunk gyengülni

kezdő fonalát, a' hogy hosszú gazdánk ismét közibünk veté magát, mintegy tudatni akarván, hogy rajtunk a' sor lovait kimélni; a' mit is lehetetlen volt el nem értenünk, minekutánna négy hosszabb tagjai ki nyújtogatásával egészen kiszorított szűk helyünkbe. Leugráltunk tehát, hogy a' még nem látott erdő tapasztotta hegyes tájékat gyalogolva szemlélgesük. Láttuk Zelenő, 's egyéb faluk lakosait képménytelen kis ablakú faházaik előtt (Rónyán kallozott, 's Lossonczon vart szűreikben, durva gyapjúból szőtt magos kucsmákkal önfaragta görbe száru kis pipáikból, veresbőrü 's hosszan kitetsző gégejek' nagy segítségével) gyéren, de elégedten eregetni a' dohány' színtelen füstjét. Édesded mosolygással emlitém kollegámnak ifjoncz korom' csintalanságát, mellyre, e' vidéki tiszta fejez néműs piros posgás magos kontyú tótaszszonyok szemlélgetése emlékeztete: hogy t. i. hány-szor kötém össze lossonczai vásárban az illy egymás mellett mendegélő tót nőknek fejeken lévő kitájokrol hátra loggó kötölékeiket, 's ekkor nagyot kiáltottam, hogy szekér jön! — mire az egyik jobb, a' másik baira akarván ugrani, mint boszonkodtak hogy azt nem teheték, 's én meg hogy nevettem. Egy gúnár szemű szoknyás, homlokon szorított fehér csipkés fejkötős, éppen mellettünk mene el; balkezén korsóvizet, jobján szöske porontyát emelve, sietett a' kerítetlen portája előtt ácsorgó férjéhez, hasas kis szinkuját (fiacskáját) annak átnyújtandó; ki azt midőn általvenné, 's essőt jelentő selejtes gunyájában apai gyöngédséggel fülig betakargatná, túlságos gondoskodása sárban ejteté darab barna kenyerét, min eddig, kővér kezecskéjéből, a' tót fiúcska békén nyámmogott. Visszatökinténk, 's látjuk hátrahagyott szekerünket, hogy kerekeivel ég felé van fordulva, és gazdánk alatta nyöszörögvén ottan ottan emberi segélyért kiáltoznak. Ezt hallanunk, látnunk, 's hozzájuk visszafutunk egy volt. Szána!ozó titkos nevetéssel fogtunk nyomon a' szekér' visszafordításához, mi alatt a' mi hosszabbik tótunk, kéz láb kinyújtottan, úgy feküvék, mint egybe lapított ógér csapatója alatt, sze-

keret, zabbal teli zsákokat, és még zömök pajtasát is hát hosszant tartva magán az Isten adta. Mi áldánk a' gondviselést heves vitába merültünkért, mivel ha azt nem tesszük, bizonyosan szekerre ülünk, — 's akkor miénk a' nyomott egérnek szerepe.

Az önnön épségében fénylő gácsi vár balra maradtával, Vámosfalvánál rá bukkantunk az egyenes Zólyom megyének tartó országújtára. A' nap, kedvünkkel együtt hanyatló félben vala; — ne hogy pedig szunyókáló unalmunk fejkocszantósi játékot kezdessen velünk, dalolgatni kezdénk; mire, (mit meg se gondoltunk volna) bús gazdáink olly szilaj kedvre fortyantak, hogy nints az a' lakodalmi vőfény, ki egyiket ujongatásban, — nints az a' karigazgató, ki a' másikat tactverésben felül mulná: 's minél jobban ujongata a' nagyobbik, annál tüzesebben verte ostornyelével lovai hátán a' tactot a' kisebbik. Szegény zsolnai lovak! ha boszút állni tudnátok, tudom, hogy azt nem kis mértékben éreztetnétek velünk, zsepeléstek' okozóival — gondolám. Illy bakói lókergetéssel talán igen is sebesen haladtunk? Igen bizony, ha az út mellett esárdák nintsenek: de valami hosszas ácsorgásba került, az ezek előtti egy pár iccze hor elköltése; és nekünk, akartunk, vagy nem, ez alatt is egyre kellett dalolnunk — sőt még innunk is! mert különben a' Szlatina vizébe fordítással fenyegettek gonosz kedvű embereink. Végre, midőn már szusszal sem én, sem bajtársom nem győzénk, kimondhatlan örömünkre, ki tudná a' ponyva alatt: hol, hol nem, valami állás formában vettük észre magunkat, a' hol is, Istennek hála! parancsolóink megelegülvén torokbeli szolgálatunkat, átszunyadtunk a' 3-dik éjszakát is, vagy is az éj át szunyadt rajtunk. Minden esetre, édes barátom, adjon Isten neked ennél sokkal jobb éjszakát!

A' sipylusi romok.

Smyrna közelében, Sipylus hegy lejtőjén, sok romok találhatnák, melyeket kevés utazó szokott meg-

látogatni. A' király, ki itt uralkodott, Agamemnonnak öse 's Pelopsnak atya volt, 's Troja lerontása előtt 150 évvel élt. Sírja, mellyet Pausanias meglátogatott, 's mellyet a' monda Tantalus sírjának nevez, még egészen fenáll, pedig már 3000 esztendőnél régibb Kétezer év előtt egy iszonyú földrengés elsüllyeszté a' város nagy részét, 's helyén tó támadt, de a' fellegvár majd egészen ép maradt. A' hegy csúcsán most is láthatni a' kőfalakat, egy szirtbe vésett sírt, és az akropolis kapuját, melly azon térségre nyílik, hol a' templom állott. A' hegy alatti síkságot kőfalromok borítják, 's itt ott nagy falazatok látszanak, mellyek a' város' lejtős utczáit támogaták, 's mind faragott kövekből vannak rakva, de czément nélkül. Tantalus sírja olly nemű, mit a' régiek tumulusnak neveztek, egy kerek pelasgi alapfallal ellátva. Massieu de Clerval franczia admirál az omladékokat elhordatá, 's most már minden részét megvizsgálhatni a' holttestek kamarájának, melly egy faragott kövekből épült terem, keresztívre boltozva, ámbar a' kövek fekvése mind horizontalis, mert akkor még a' tulajdon boltozat nem vala esmeretes. Tantalus sírja legkitünőbb helyén áll a' sipylusi nekropolisnak, hol még 19 sírboltra találhatni, mellyek jó állapotban maradtak, de, hihetőleg a' romaiak által felnyitattak 's kimotóztattak.

pl.

Az Oláhok Erdélyben.

Elsner J. G. úr az „Ausland“ czímű német folyóiratban következőképen rajzolja az erdélyi oláhokat. Erdély népessége három főnemzethől áll, u. m. magyarokból, németekből és oláhokból. Az utóbbiak az északnyugoti, a' magyarok a' közép és délnyugoti, a' németek a' délkeleti részeket lakják. De azért egymástól olly szorosán elválasztva 's elkülönözve nincsenek, hogy egyik nemzethől egyes háznépek, sőt egész helységek, a' másokban elszórva nem találtnának. Nagy-Váradon túl mindjárt az oláhok teszik a' lakosok többségét. Először is e' nép két nemét rajzolom-le, a' mint az, első pillanatra, külsejében mu-

tatkozik. A' férfiak gyapjokkal kifordított fekete juh-bőrökbe öltözködnek, 's e' köntösben távolról majd nem medvékhez hasonlók. Ez alatt mellényt viselnek szinte juhéből, 's nadrágot durva gyapju-szövetből. Ingról csak igen kevésnél lehet szó. Fejükön széles feltúrt karimájú kalapokat, vagy sapkákat fejér darócból 's gyakran fekete juhéből, hordoznak. Az asszonyok mindenütt csizmában járnak, rövid szoknyákat durva gyapju szövetből, hason nemü bő kabátokat, fejükön pedig turbánféle összegöngyölt kendőt vagy sapkát is viselnek.

Mi az alak 's forma szépségét illeti, a' férfiaknak kérdés kívül elsőbbségök van az asszonyok felett. Én legalább mindég hamarébb láttam három szép férfit, mint csak egy türehető asszonyt. A' test magassága közepeszerű, 's 5 láb és 6 hüvelyknél nem sok magosabb férfit lehetne találni. Arczidomuk azonban nemes, és ha nem mindeniket mondhatni is szépek, de kinyomás igen sok mutatkozik bennök. Termérek ábrázatot láttam, mint meg annyi derék eredetijét az őskor sok gyöngyeinek, mit többek közt Barod helységben vala alkalmam szemlélni, hova a' járását vizsgáló szolgabíró váratott, 's a' falu birái és vénei összegyűltek fogadására. E' férfiak komolysága 's méltósága a' régi római senatorok gyűléséhez is méltán illett volna. Különösen szemembe tűnt két ábrázat. Az egyik eleven személyesítése volt egy görög hősnek, kinek mellképét a' müncheni glyptothekában láttam, a' másiknak pedig feltűnő hasonlósága volt Nagy Sándor képéhez, mellyet bizonyos helyen láték. E' komolysághoz 's méltóságos viselethez járult még jól hangzó nyelvök is, mellyet ők különös rhythmussal tudtak használni.

E' néptörzsök karakteréről, saját tapasztalatom 's mások közleményi után, ezeket közölhetem. Az oláh átaljában jó indulatu, de igen érzéketlen; becsületes és hű az iránt, ki bizodalját megnyerni tudja, azonban egy kis csalárdságtól nem idegen. Szellemi műveltsége csekély, pedig a' tehetség nem hiányzik nála is. Vallásos ugyan, de nem vakbuzgó, hanem a'

vallásról 's isteni lényről vastag képzelei vannak; gyermekként ragaszkodik hozzához. A 'dióbarna szín, mint szépség, kedveltetik. Egyébiránt e' nép gyakran felindul 's hirtelen haragra gyúl. Híszékenysége őt azok által vezeteti, kik azt hasznukra fordítani tudják.

Minden, mit e' néptörzsök karakteréről itt állíték, valósíttatni fog az alábbi közleményekkel.

Fekete-Tón, Magyarország és Erdély szélén, rendes hétköznap parasztokkal telve találtam a' vendégfogadót, 's azt hívéim, valami különös alkalom gyűjté őket oda; de a' fogadóstól hallám, hogy e' nem ritkaság, 's jó és áldott aratás után, millyen az idei volt, rendesen történni szokott. A' mi oláh parasztjaink ugyanis, mondá, olly hiedelemben vannak, hogy a' jó Isten csak azért adott nekik bőséget, mivel azt akarja, hogy ők is nyugalomban éldelnék azt.

Vallásuk felőli tudakozódásomra feleletül azt nyérém, hogy ők az egyházba eljárnak ugyan 's a' pap' szavait úgylátszó áhítattal hallgatják, de figyelmöket a' hitet illető részre fordítják.

Csudálkozám ez emberek' nyomoru kunyhóin, holott az alkszerek jobb hajlékokhoz helyökben vannak, azokat csekélységért kaphatnék, 's egy kis iparral szép és kényelmes házakat építhetnének. A' fogadós is egyetértett velem, de azt mondá, hogy egészen új nemzedéknek kellene e' népben támadni, melly kunyhóit lakható házakká változtatná; a' mostani ivadék már igen megszokta házi készületeit, 's azoktól el nem mozdíthatatnék. A' kényelem, mellyet érzenek a' férfiak, midőn kunyhóikból, mellyekben egyenest sem lehet állaniok, a' korcsmába mennek, úgy látszik nem kis részben eszközli a' régiékhöz ragaszkodásukat, annyival inkább mivel a' korcsmában összegyűlvén, egymás közt holmiről beszélgetnek, 's az nekik megbecsülhetlen gyönyörűség.

Jőjön valamelly idegen, kinek értelméről 's belátásáról fent vélekednek, 's beszélje előttük a' legcsudásb és ostobább dolgokat, korlátlan hitelt adnak neki, 's nagy figyelemmel hallgatják az elbeszélést. Mennék én, folytatá, most hozzájok, 's állítanám, hogy az

úr nekem azt beszélte, miként azon országban, hoí-
nét származik, a' szamaraknak szárnyaik, a' lovaknak
úszóhártyáik vannak, a' halak ekébe, a madarak ko-
csiba fogatnak; a' parasztok e' képtelenségeket egy
pillanátig sem kétlenék; mert így szólnának: a' fo-
gadós okos ember, 's nem beszélne nekünk; ha igaz
nem volna. A' boszorkányságot hiszik. Az elő-
jelenségekről annyira megvannak győződve, hogy a'
legszükségeseb és fontosb főglalatosságot is elmulaszt-
ják, ha valami ollyast álmodtak, mi szerencsétlen-
ségre magyaráztatik; vagy szerencsétlén jójssel; mi
temérdek van köztük; előzte-meg szándékukat.

Kérdezém a' fogadóst: az asszonyok; kik csak
ritkán mennek a' korcsmába, mit csinálnak otthon?
's ő válaszóla, hogy télben kendert és gyapjút
fonnak; 's ruházatuk nagy részét e' fonalakból szö-
vik; egymást gyakran meglátogatják; az idót áb-
rándos történetek elbeszélésével rövidítik; 's rende-
sen az öreg anyók szoktak beszédeket tartani.

Mindezt nyomosan megróstatálva; e' nép átaljában
szerencsés életet él. Nem ismerve az emelkedő mí-
veltségnek szaporodó szükségéit, mindennel bír, mi-
re szüksége van; 's itt valódi szűkölködést kevesbé
találhatni, mint a' míveltebb országokban; noha ki-
vülről úgy látszik, mintha mindenütt legnyommasz-
tóbb szükség lakoznék.

A ñ ê k d o t a.

Németből kelle fordítani a' tanítványnak. A'
több között ez a' kifejezés „er theilte die Almosen aus“
fordult elő, mellyet kitett a' következőképen: és eze-
ket olvasta az álmoskönyvből.

Só'tész Dániel, S. Patakról.

Rejtett szó:

Három tagja vagyon egészen nevemnek;
Kedves étke vagyok a' magyar embernek.
Első tagom' teszed második személynek;
Középső tagommal indúlsz a' veszélynek;
Vég tagom' tarthatod egy becses műszernek,
Mert kenyeret szerez sokféle mesternek.

Paulowits Varanóról.

Jegyzet: A' 34dik számbeli Rejtett szó: Lókos.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

36. Pesten, majus' 4dikén, 1836.

Répa-czukor-gyár Grebner Ferencz cs. k. főhadnagy' igazgatása alatt báró Dalberg datschitzi (Morvában) és mallechani (Csehországban) uradalmaiban.

Épen olly nevezetes mint örvendetes jelenet a' gazdasági iparágban olly honi intézetek' felállása, melyeknek céljok répából vagy czéklából (Runkelrübe) czukrot készíteni. A' földmivelésre, baromtartásra, és a' nemzeti jólétre innen áradó haszon, más országok' tapasztalati után már olly közönségesen meg van ismerve, hogy bővebben fejtegetni nem szükség, mi közhasznúak az illynemű honi czukorgyárok.

Báró Dalbergnek a' Kirchwiederni jószággal egybekapcsolt Datschitzi (Morvában) és Mallechani (Csehországban) uradalmi' fő meghatalmazottját Grebner Ferencz cs. k. főhadnagy' urat 's a' cs. k. morvasiléziai földmivelő társaság' levelező tagját illeti azon dicsőség, hogy ő állítá-fel az első czékla-czukor-gyárt Morvában, még pedig a' datschitzi uradalomban, és később egy második illynemű intézetet a' mallechani uradalomban Csehországban. Ő e' végett Francziaország szépen virágzó czékla-czukor-gyárait öccsével Grebner Tamás megvizsgált chemikussal beúttatá, kinek visszatértekor a' czékla-czukor készítése Kirchwiedernben a' Datschitzi uradalomban 1829dik esztendő utolsó hónapjaiban létre jutott, miután e' célra ugyanazon esztendőben a' czékla mintegy 13 mérős téren csekély földben 's trágyázás nélkül mivellett, melybe a' Bajorországból hozott magvak dugattak, 's úgy ültettek-által a' növények állóhelyeikre. A' termett czéklamennyiség állott 600 mázsából, melyekből az 1830diki Februarius közepéig feldolgoztatott 520 mázsa adott 1650 font durvaczukrot és 10 mázsa szirupot.

A' készítés-folyamatja következőképen^o történt: A' gondosan megmosatott nyers czéklák egy dörzsölő masinán elapróztatnak, mellynek segítségével egy óra alatt 4—5 mázsát zúz össze 3 ember. A' pépforma tömeg vászon zsákokba tétetik, 's egy kettős srófos sajtóval egy ember által jól kinyomatik, midőn egy mázsa ilyen péptömeg 50—70 font czékla-nedvet is ad. Ez a' nedvesség meghígított kénkősavanyval elegyítve (50 font czéklandevhez 2 lat concentrált kénkősavany vétetik) a' tisztító vagyis megsűrő üstbe (Läuterungs-Kessel) folyik-le. Miután 120 pint illy megtisztított nedv van a' tisztító-üstben, egy font mész tétetik hozzá, 's az üst egész a' forráspontig megmelegítetik, miáltal az idegen nemű részek különválnak, 's a' nedvesség megtisztul. Ez mintegy egy óráig marad a' tisztító üstben, 's ekkor egészen világosan az első lapon készült párolgó üstbe (Verdampfungs-Kessel) bocsátatik. Ebben a' már elébb megmelegített üstben a' megtisztított nedv mintegy 18 foknyi sűrűségre jut, 's abból mintegy $\frac{3}{4}$ óra után a' mellette álló második párolgó üstbe folyik, melly kisebb az elsőnél, és szintúgy fel van hevítve. Ezen üstben a' beleeresztett nedv rendszeren $\frac{3}{4}$ óra mulva 34—35 gradusnyi sűrűséget kap, melly folyamatnál $1\frac{1}{2}$ font állati szén tétetik hozzá. Ha az említett megsűrűdése a' nedvnek eléretik, akkor az vérrel, téjjel tisztítatik-meg, aztán lapon bádgalakokba öntetik, és egy 20—30 foknyira Reaumur szerint felhevített kristályító-szobába (Kristallisir-Stube) vitetik által. — Mintegy 3 hét eltölte után a' kristály-cukor különválnak, és nyomás által szabadítatik-meg a' sziruptól, miután már elébb a' kristályozatok egy zúzó masinán összetörettek. Ezen állapotjában a' cukor eléggé tiszta arra, hogy mint durvacukor raffinirozásba vétessék. A' durvacukor nyereséget legalább is 3 fontra, és 3 font szirupra lehet tenni egy mázsa czék-lától.

A' kinyomott czéklák' hulladéka haszonnal fordítatik juhok abrakolására, valamint a' szirup is borszesz készítésére.

A' Datschitzi cukorgyári intézet' igazgatási költségei az 1830diki készítmód szerint, ezek: a'

napjában feldolgozott 18 mázsa czékláért, mázsáját 16 krajczárral számlálva 4 for. 48 kr. — öt napszám 12 krajczárjával 1 for. — $\frac{2}{3}$ öl fa 48 kr. — kénkösavany, mész, állati szén $28\frac{1}{4}$ kr. — az edények koptatása 24 kr. — a' költségi tőkepenz' kamatja $28\frac{1}{4}$ kr. Tehát a' napi költség summája = 7 for. 57 kr. pengő pénzben.

Ellenben a' naponként feldolgozott 18 mázsa czéklából nyereség: 54 font czukor 12 krajczárjával 10 for. 48 kr. — 54 font szirup $2\frac{1}{2}$ krajczárjával 2 fr. 15 kr. — birkaabrak 1 for. 36 kr. A' bevétel summája = 14 for. 19 kr. p. p. — Ha tehát a' haszon a' költséggel összevonomlítottatik, naponként 6 fr. 42. kr. pengőpénzben tiszta nyereség áll-elő, melly kerek számmal 84 száztoli hasznot teszen.

Grebner Ferencz fő meghatalmazottól alapított második czékla-czukor-gyárintézet 1832 esztendő végfelé jutott létre Sukdollban a' malleschani uradalomban, Csehország' czasloui kerületében. Az azon esztendőbeni czéklatermesztés (czéklamag részint Bajorországból, részint porosz-Szileziából hozatott) tett 3000 mázsát, mellyből 105 mázsa durvaczukor és 90 mázsa szirup nyereség vala. Az 1833diki év hasonló sikerű volt, mind a' czéklatermesre, mind a' nyert czukormennyiségre nézve.

1834ben haszonbérbe vett a' czukorgyár az urasági gazdabívataltól egy 60 mérős földet 6 forintjával esztendőnkint. Ezen szántóföld termése állt 4500 mázsa czéklából, mellyből 185 mázsa durvaczukor és 106 mázsa szirup készítettet.

Ezen gyárintézet' technikai folyamatjára nézve megkell jegyezni: hogy a' czékla elaprózása egy olly öszvezúzó masina által történik, melly 500 fordulást teszen óránként, és 12 - 13 mázsa czéklát apróz-el egy óra alatt. Ezen masina négy befogott ökör által hajtatik. A' nedv' kinyomására két hydraulikai sajtó használtatik, mellyek egyremásra 70—75 pcent nedvet adnak. A' czéklandedv' megtisztítása mész és gőzfűtés által eszközöltetik, úgy a' megtisztult nedv' megsűritése is nem tűznél, hanem gőz által történik, melly két vas üstben készül. A' gőz rézcsövekben kering, mellyek rézüstökben fekszenek. A' czukor' kris-

tályítása az ismeretes agyag mintákban gyorsan megy véghez.

A' Sukdolli gyár' igazgatási költségei 1834ről következők voltak: A' naponként feldolgozott 100 mázsa cékláért 16 krajczárjával 26 for. 40 kr. — 25 napszamos 12 krajczárral 5 for. — $1\frac{1}{2}$ öl fa 4 forintjával 6 for. — mész, állati szén és kénkősavany 5 for. — Az edények' koptatása, mellyek 10,000 forintot megérnek, és hasonló mennyiségű tőkepénz' kamatja 6 forintjával naponként 3 for. 20 kr. A' költségek' summája = 49 for. pengő pénzben.

A' feldolgozott 100 mázsa céklából nyereség: 4 mázsa durvacukor 20 forintjával 80 for. — 3 mázsa szirup 5 forintjával 15 for. — a' hulladék árát itt nem számíthatni, mivel az a' masina hajtó ökröknek adatik. A' haszon summája = 95 fr. pengő p. mellyet ha a' költség' summájával egybehasonlítunk, 49 pengő forint naponkénti tiszta haszon áll-elő, 's melly procentre számítva kerek számmal = 106 : 100.

Még azt is meg kell jegyezni, hogy az itt készített czukor különös minéműségű, és a' további raffinirozásra tökéletesen alkalmas; hogy a' két említett intézetekben elért sükert felette örvendetesnek kell mondani; és hogy a' honi czukorkészítés' elismert köz hasznánál fogva óhajtani lehet: vajha a' céklacukor készítés végett azólta állított intézetek ösztönül szolgálának arra, hogy ezen iparág alkalmas helyeken tovább tovább terjesszessék.

E' cikkelyt a' nagymélt. m. k. Helytartótanács' k. k. rendeléséből, mint a' honi ipar előmozdítását, 's a' Haza' gazdagulását célzó ismertetést közlöttük.

Utazási töredék levelekben.

Tavaszhó 6kán, 1836.

Negyedik nap örömduzzadtan idvezlők a' jótékony nap' világát, melly Zólyomnak tágos és kies völgyét — a' nehéz buza és gabona kalász fejekkel habként ingadozót — csillogó aranyszín köntösben bámultatá velünk hálára buzduktakkal. Nagy Szalatnánál ismét elhagyám útitársaimat, hogy míg ők az étetéssel bajlódnak, addig én, a' szemlélődés vágyától dagadt keblemet, a' vidék szabad körültekingetésével, valamennyire kielégíthessem. Temérdek Zólyom

megyei szekerek csikorogtak-el mellettem, mellyek minthogy gabonával terhelvék, (mellyet Lossonczról nyereség fejében a' beszterczebányai hetivásárra vittek) csak lassan haladának, 's feketére kifent rövid hegyes bajszerű, füleik mellett csomóba kötött hajú gazdáikat, annál jobban szemügyre vehettem. Úgy tapasztalám, hogy ámbár ők nyelvükre nézve rokonok Nógrád' éjszak hegyközi lakosaival, de természet 's viseletre nézve különböznek azoktól: ezek zömök 's alacsonyabbak, inkább vidorok mint komolyok; rövid dolmányszabású mákos szürke kankójokat panyókásan, kucsmájokat féreccsapva viselik, fehérvá szon ingeik kurtaságát derakukra fűzött nagy réz csattos sárga gombokkal pikellyezett széles tűsző pótolja, mellyről rézkarikás aczél, 's fehérvári bicska lógg keskeny szijjakon.

Már délre harangoztak Zólyom harangozói, hogy a' város végén lévő vendégfogadóba besuhanék, ottan számunkra ebédet készítendő. Hosszas várakozás után történetből a' vendégház ablakán kikukkanték, hát látom, hogy az én zódi kaputos pajtásom, olly futári gyorsasággal siet-fel a' várnak, mintha még ma beakarna Pozsonyba vergődni. Mire, én sem veszem tréfára a' dolgot, ne hogy egymást végkép elmellőzzük, bot 's kalap nélkül utánna a' nyálkás úton, mint csak erőm engedé, nyomoztam egész a' várkapuig; hol szűk mejjem sebes lihegése már egészen elfulasztván, kéntelen valék kissé megállapodni, vélvén, hogy a' várban, (hol még Mátyás király is vadász fáradalmai után, olly édesen szokott pihenni) már csak szemlélődés tekintetből is megállapodánd, 's így bizonyosan beérem. Ne add Isten! megpillantám ugyan a' vár közepéről; de hol? — már a' vár nyugoti kapujánál, most még jobban sietve a' város más része felé; — ekkor harag gerjedten megoldám a' kereket, a' hogy csak Isten tudnom adta, utánna le a' várból, mint tolvajt nyomozó, fenyegetőzvén: „megálj, hisz csak elfoghassalak!“ Igen, ha megállott volna, de nagyobb bosszúságomra, ő még jobban megoldá a' kereket. Próbáltam teli torokkal utánna kiáltozni, integetni — mind hijába! De már csak azért is elfoglak, vagy ha el nem foghatlak, elfogatlak —

mondám méreggyulladtan magamban. Kiáltozám tehát mutogatva a' kergetettel találkozó polgároknak: „fogják-meg azt az embert, fogják-meg.“ A' kik is azt gondolván, hogy sapkámat lopta-el, 's azért üzöm annyira, csak ugyan feltartóztatták, az Isten áldja-meg érette, mert különben tán még most is kerget-nők egymást. „Ugyan kérem! hogy lehet már olyan vigyázatlan, a' város véginni fogadóba, hol ebéddel 's mindennel több óráig várakozám reá, be nem tekint; — 's engemet ennyire kifáraszt, megsántít, 's ezekkel az emberekkel így csudáltat, kik soh' se tudják örült vagyok-e, mi-e, hogy kalapatlan illy nagy kurjongatás 's kergetőlözésben merültem?“ — szól-lék támadólag. — „De Ön hogy lehet olyan! hogy az embert a' város túlvégin lévő fogadóban, hol ebéddel 's mindennel várók, fel nem keresi; 's engemet a' hajhászásban ennyire kifáraszt, mi több még ezekkel az emberekkel mint valamelly tolvajt elfogat,“ — felelt haragosan visszatámadóm. — „Semmi hát no, csak hogy ismét együtt vagyunk“ — engesztelve mon-dám; 's azzal indulánk, hogy elébb az egyik, aztán a' másik vendéglőben ránk váró ebédet egy két béke pohárbor ürítése mellett elköltsük, 's úgy tovább utazzunk.

A' Garan vize mellett váltunk-el becsületes embereinktől, kik már annyira hozzánk szelidülének, hogy a' tetemesb, a' diákul nem tudó, nem csak az hogy a' szekérbért teljességgel el nem akará venni; hanem azon felül, könnyezve karolta-át vékony nyakamot, 's úgy szívéhez szorítá képemet, hogy a' mellényén lévő nagy ezüst gombok szemeimből észrevehető könnyeket tolnak-ki; a' min még jobban megkeseredék, 's a' még otthon öblített szájával úgy agyba főbe csókolt, hogy még most is ha eszembe jut, azonnal megrázkódom.

Gyalog maradvá tehát ismét, kettecskén ballagánk a' szép völgy közepét hoszant hasító Garannak partján, jobbra fel, Beszterczének. „Ugyan hideg kezd ám lenni“ — megszóllal hosszú pauza után gyalogtársam. — „Nem éppen hideg tán, de csak hüss.“ — viszonzám. És e' csekélységen, (piruljunk érte) olly hévre lobbanánk, hogy többé sem én, sem ő,

sem hideget, sem hüst nem érzénk, 's alig hittem, hogy bezárt szájjal két mérföldnyi útat megtehessünk; — pedig úgy volt!

Fáradtan térénk-be Besztercze végén egy veres falu csapszékbe éji tanyára, mellynek jámbor bérlője, tiszteletből egyenesen a' köz ivóházba vezet, és abban kettőnknek egy nyoszolyát szíves vendégszeretettel egész becsülettel ki is mutata. Én mi hamar vállvonítással mutatám elégtelenségemet, elmémbe ütődven: hogy a' szükség javító mestere, azért kíván tán kettőnket egy szűk nyoszolyában szorítani, hogy mit ébren tenni nem akaránk, t. i. egymástól neheztelésünkért barátságos ölelkezéssel bocsánatot kérni, 's adni, — azt legalább álmunkban annál édes örömeztőbb tennék-meg. Mi alkalmasint meg is leéndett vala, ha a' sok pálinka szivacsok álmunkat, mellyért annyira epedénk, fel nem tartóztatnák. Éjfél felé alig kezdék elszunyadni, midőn hirtelen valami különös dúdolás által felserkentetem; — 's mit láték? Egy sereg népet a' középben körbe állani, 's köztök egy sántát nyaktörésig ugrándozni. Sokáig kellett gondolkodnom, míg kitalálhatám, hogy ugyan miféle baj érhet a' vidoran zajongókat — de különösen a' közbelsőt? A' sánta ugronc Jánosik hegyi rablót, a' falon függő festmény szerint, akarván ugrós tánczával utánozni a' többiek dalolása mellett, de hasztalanúl; mert minél jobban igyekezék, annál távolabb járt, 's tovább esett céljától, valahányszor ugrott, mindég a' képre tekintett, 's hogy a' figurát el nem találhatá, fejcsóválva rettenetesen boszorkodott, melly sikeretlen izadását majd virradtig úzte: eszébe nem ötlék az isten adtának céltaszító sántasága. Lehetetlen volt erre fel nem költenem hálótársomat, hogy legalább együtt kaczagjuk az égetett italnak illy égetni való következményét. 'S így a' negyedik éjszakát meg nevetéssel húztuk-ki.

Tavaszhó 7kén.

Sokáig érünk Pozsonyba úgy-e? Bizony soká; de nem is csuda; hisz már ismét bajunk van, pedig egymás közt! Szégyenlem, de hijába, ki kell mondanom.

Már reggeli vaczkolódásunknál gyanítám, hogy a' mai naphoz ismét kevés szerencsénk lesz; minthogy még jóformán felsem öltöztünk, már egy éhestől megpiszkoltattunk: ki két garas áru hús helyett, hogy csak csontot kapott, felettébb zúgolódék a' kocsmárosra, hanem már a' csontok megszopogatása után; — és teljességgel nem akarván letenni a' garasokat, mellyekkel szüntelen kopogtatta a' csontokat, hogy nem bolond ő, hogy pénzét hijába kivesse. A' kitöréssel fenyegető ivelődést lehetetlen vala nem mosolyganunk; miért is a' szegény kárvallott imígy pirongatolódzék: „Hej! ha kendtek is becsületes emberek volnának, nem hogy nevetnének, de a' szegénynek pártját fognák igazságában; hihető, tegnap estve kentek ették-le erről a' húst, 's még is nekem kelletik fizetni.“ Ezzel elmehettünk, ne hogy több érjen. Legelőbb is a' répaczukor gyárt akaránk megvizsgálni, de annak igazgatója K... úr hon nem lévén, kéntelenítettünk egy czukorsüveg abroncsoló fél francia embernek felüleges magyarázatú mutogatásával megelégedni, kinek istetszékeny szolgálati készségét egy egy huszassal jutalmazók. Valjon hinnéd-e barátom, hogy a' szíves adakozás tüzes tapló légyen lóporkénti fellobbanásunkra? És úgy volt! mert, kollegám azért, hogy meg nem sűgám néki, hogy huszast akarok adni (melly esetben ő nem ad), egyszerre puska-porrá, én pedig — tagadás nélkül — tűzzé változánk, 's kész vala a' fellobbanás, olly mértékben pedig, (pirultunkra) hogy valóban megérdemlénk, ha egy éltesb 's mérséklettebb vérű harmadik, egymást emésztve csapkodó lángjaink' oltására, a' közel zuhogó Garanban üstökeinknél fogva, meglepőleg minden kimélet nélkül, bemártogat vala.

(Folytatása 's vége következik)

Rejtett szó.

Töbnyire csak mezőn vagyok.
Három elsőm állatok közt
Nemet jelent, két elsőmet
Elvesztve a' menyegzőkben.

Julcsa.

Jegyzet: A' 35dik számbeli Rejtett szó: Tepertő.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

37. Pesten, majus' 7dikén, 1836.

N é p - d a l o k.

1. Virul erdő és a' mező
Ha áztatja csendes eső
A' virág is szebben nyilik,
Ha harmatban fürödhetik.

De az én szemem harmatja
Bár keblemet megáztatja,
Még sem éled bús kebelem'
Mélyén lángoló szerelem.

Hervadok hát mint a' virág,
Mellyet a' kis féreg elrág;
Mert nincs, kinek hő kebelén.
Szép álmokat álmodnám én.
2. FÜRGE a' méh mindenkor
Leginkább kikeletkor;
FÜRGE az én babám is,
Csak ne volna olly hamis.

Tegnap mondta hogy szeret,
Ma megint mást ölelget;
Majd a' holnap' reggelén
Ismét más pihen szívéen.

De csak így kell mindannak,
KI könnyen hisz a' lánynak;
ÉN nem hiszek neki hát
Addig, míg csókot nem ad.
3. A' virágos kikelet
Elűzte már a' telet,
ÉS a' leány víg kedvel
A' berekbe kilépdel.

Hol várja a' szerelmes
Andor, 's virágot keres;
Mert tudja, hogy azért majd
Panni neki csókot ad.

Hej! pedig a' esalfa lány
 Már eddig csügg más karján!
 És Andort elfelejti,
 Mivel már nem szereti.

Búsul Andor magában,
 És felsóhajt bújában:
 „Jaj Istenem Teremtőm,
 Elhagyott a' szeretőm!”

Simon Ferencz.

Abelárd és Heloise.

Hét század 's több évek multak-el mióta e' tudós szeretők lenni megszűntek, de ritka szerelmők 's példátlan hűségök ma is csudálatnak: legyen azért e' töredék életrajz a' jelesek' emlékezetének szentelve.

Abelárd Péter született K. u. 1079ben Bretagneban, Palais városkában. Atyja nemes ember 's a' katonai pályán kitünő érdemeket aratott férfi volt, ő — fiát is azon pályán vala elindítandó, de Abelárd igen hamar kimutató azt, hogy ő egyedűl a' tudományoknak lehet állandó barátja. Még igen ifjúkorában magáéivá tette a' latin, görög, zsidó nyelveket 's a' törvénytudományt. Aztán különösen kedvencz tanulmánya lett, az akorban divatozott úgy nevezett philosophia scholastica. Bretagnet csak hamar elhagyta 's a' tudományok utáni vágyódás őt a' fővárosba Párisba voná, hol az akkori leghíresebb philosophusokat 's theologusokat hallgatta, még pedig olly előmenetellel, hogy kis idő teive azoknak fényére homályt vonna. Tanítóinak irigységétől üldöztetvén, Melunba vonta magát, hol philosophiai oskolát nyitott 's a' 22 éves ifjú olly kitünő hírrel adá leczkéit, hogy a' főváros oskolájából seregenként mennének hallgatására az ifjak. Sok hányatási után visszament ismét Párisba, hol előbb a' philosophiát, később a' theologiát nyilván tanította, 's olly tiszteletben tartatott, hogy a' főváros nagyjai 's tudósai vetekedve vágytak Abelárd' barátságát megnyerni; — ifjú reményleni sem merte hogy valaha tudós lehessen, hanem ha tudománya alapkövét Abelárd tette-le. Öt évig tanítá már Abelárd a' theologiát Párisban hírtől 's dicsőségtől környezve, midőn nem csak szerencsés, de boldog is

kezdett lenni; de a' melly boldogság nagyobb boldogtalanságot vala szüendő. Ekkor ismerte ő meg Fulbert kanonok' unokahúgát, a' mint testi kecsseiről, úgy lelki műveltségéről elhíresült 17 éves Heloiset. Rokon érzések őket még az első ismeretségnél válhatlanul egybeköté, 's nem vala egyéb hátra, mint kivinni azt, hogy ők egymás' körében egymásnak élhessenek. A' lángeszű Abelárd ebben könnyen talált módot. Fulbertnél szállást és éleést fogadott, ki a' jeles férfit örömmel fogadá házába, 's egyszersmind — minél nagyobb szerencsét Abelárdnak nem ajánlhat vala — unokahúgának tanítását is bealkudá. De csak hamar dalok 's hírek keletkeztek a' fővárosban Abelárd 's Heloise szerelmökről, mik az unokahúgát nagyon féltő kanonokban győzhetlen gyanút támasztának — 's Abelárdnak e' miatt a' házat elkelle hagynia. Ezután csak ritkán 's titokban láthaták egymást. Kis idő telve Abelárd Heloisetől értesíteték, hogy szerelmök' következménye nem soká mindkettőjökre szégyent 's gyalázatot hozand. Abelárd készüléteket tett, 's Heloiset húgához Bretagneba szállította, hol szerelmek' záloga csak ugyan világra-jött. Fulbert mindezeket megtudván a' dühödés legfőbb pontjára juta, 's Abelárd alig ha kerülheté-ki hogy hosszú áldozatja legyen, ha élete bátorságosítására biztos eszközökkel nem él vala. Abelárd bátor férfi 's érzékeny volt; elhatározá személyesen menni Fulberthez 's tudtára adni, hogy célja: Heloiset nőül jegyezni-el, hogy így, mind kettőjük becsületét megtartsa, mind Fulbert' nyugalmát visszaadja. Az ajánlat — mihez még azt is adá Abelárd hogy házassága titokban maradjon — örömmel fogadtatott; Fulbert mindeneket jóváhagyott 's megígért, szavait esküvel is pecsétlé. Heloise nem hagyta helyben Abelárd' nézetét, de sokkal inkább szerette őt, mintsem szándékát akadályozhatta volna; — azért miután legdrágább kincsét szerelmök' zálogát is elveszté — visszament a' fővárosba, 's az egybekelés titkon, csak rokonok' jelenlétében, megtörtént. Most már egökre béke derült. Abelárd tanításait ismét folytatá; Heloise pedig nagybáttya kegyét megnyervén, házánál elégülten élt. De a' csend nem soká tartott. Fulbert rövid időn megszegte esküjét 's embereket

fogadott, kik az Abelárd 's Heloise közt ünnepélyesen megtörtént házasságot a' fővárosban hírtelnek. Heloise, ki csak kedvese' becsületét 's szeretetét tartá szemei előtt, e' hírnek közönségesen ellenmondott — mivel ő nagybátyját módnélkül felboszontá. Abelárd azonban, őt nagybátyja elől hirtelen elragadá 's biztos menedékhelyre tevé, az Argenteuili szerzetesnek közt ideig való lakást eszközölvén néki. — Itt következett az az időpont, mellyben Abelárdot az embertelen indulat olly gyalázattal bélyegzé, nillyet a' történetkönyvek azóta is alig mutathatnak. Fulbert hallván 's híven hogy Abelárd Heloisevel szerzetesi ruhát öltete-fel, összegyűjté rokonait 's hirtelen el lón végezve, a' mi teljesedésbe is ment: hogy Abelárd férfiúságától fosztassék-meg. Az iszonyú tett résztvevő fájdalommal töltött-el minden érezni tudó kebelt a' fővárosban, maga pedig a' jeles szenvedő szegyen 's kínok özönében fetrengett. Felgyógyulván elhatározá lemondani minden világi dicsőségről 's biztos magányba rejtezni; — e' végre a' Saint-Denisi monostort választá, intvén egyszersmind Heloiset is, hogy a' holtig tartandó szerzetesi eskütné-le, melly kérése ettől örömmel teljesített. Abelárd azonban a' monostorban sem talált óhajtott nyugalmat; előjárói megbízásából itt is tanítania kelle. Naponkint három-ezer ifjú hallgatá itt Abelárdot 's 2dik Celesztin pápa 's a' híres Lombárd Péter itteni iskolájából kerülének-ki. Rövid időn innét Nogent mellett egy magányba vonta magát, hol egy oratoriumot építtete, mellyet paraclet névvel nevezett — e' volt az ő kedvelt helye hol független élt 's tanított. Nem sokára innét is távoznia kellett — ő Ruysi apáttá rendeltetett. A' magányhoz való vonzalom itt sem hagyá vele kedvelt paracletjét felejtetni — csak odavágyott, de helyzete nem engedé őt többé visszamenni. Azonban azt kieszközlé, hogy Heloise ott egy apácza kolostort alapíthasson, mint annak leendő apát-asszonya. Abelárd végig Ruysi apát maradt a' szerzetesek' bosszantásinak kitéve; Heloise pedig a' paraclet apát-asszonya. Látogatásaik ezután ritkák, levelezéseik sűrűbbek voltak, melly levelek a' mívelt ész, 's érzékeny szívet mind két részről eléggé mutatják. Abelárd életét

végezte Chalonsban — hova levegő változtatás tekintetéből ment — 1142ben, 63 éves korában. Kitűnő volt mint szónok, mint költő, mint hangművész, mint bölcselkedő, mint theologus, mint mathematicus, mint történet- 's törvénytudó; ő magáén kívül öt nyelvet tett sajátjává. — Abelárdal Heloise' napja lehunytt — egére örök j vonult. Bánatját csak az enyhíté, hogy a' kedveltet legalább holta után bírhatá. Kieszközlé ugyanis, hogy Abelárd' teste Chalonsból elhozatván a' paracletbe tétessék örök nyugalomra. Ő Abelárdot 22 évvel élte-felül, mellyeknek nagyobb részét sirján tölté-el, elszigetelve magát világtól 's végetlen bút tartván kebelében. 1164ben ő is megnyerte az igaz nyugalmat, kimulván — mint Abelárd — élete' 63dik évében 's teste végrendelete szerint kedveséé mellé tétetvén.

Szívos Mihály, N. Kőrösről.

Utazási töredék levelekben.

Tavaszhó 7kén, 1836.

(Folytatása 's vége.)

Már most igazán, külön válva, kedvetlenül nézelődék szét nagyából a' széles főútczáju 's töbnyire emeletes házakkal ékeskedő csinos bányavárosban; annakutánna hátat fordítva Beszterczének, útunkat Selmezbánya felé irányzók. Kellemetlen érzelmektől körülvéve, csak magánosan sántikálék a' száraz ösvényen; — bús gondolatimat, különböző véralkatunk felett, jönni és menni hagyám; — hidegvérüleg kezdém fontolgatni önnön hibámat, hasonlítgatva azt útitársoméval. — Szerettem, igen szerettem volna tisztán látni, tudni, hogy mellyikünk legyen már a' hibásabb? Próbáltam irgalmas birája nem lenni magamnak, — 's midőn hinném, hogy nem vagyok az, hátam megett kocsi zörge, és a' csekélység előbbi kétkedéseembe visszataszított. Csekélység? — de hogy csekélység! mikor az ember egy lábon, minden pajtás nélkül, Beszterczéről Selmezre igyekszik, 's egy ugyan oda szándékozó szép üres kocsitól utóléretik, sőt négy huszasért a' felülhetéssel még meg is kínáltatik! Mihelyt a' csinos bérkocsiban kedvem szerint béhelyhezkedém, azonnal vége lón minden bajnak, szomorúságnak, sőt vége minden neheztelesnek. Alig vártam, hogy hara-

gos pajtásom utólrjem, őtet az együtt kocsikázhatással megkinálándó; — és minő öröm vala rám nézve! hogy azt, jeléül megengesztelődésének, elfogadta. Ki volt most nálunk boldogabb? — kényelmes pöfékeles közben, csak úgy mosolygánk egymás elégtét; — az összebékülés kedves érzete nyájasbnái nyájasabb szavakat váltata velünk: nem győztünk betelni az utazás dicséreteivel. Egy pár óra multával, midőn tökéletesen hinnók, hogy mienk egész a' nagy diófaig, és hogy a' sors játékát tovább már velünk nem üzendi, kocsisunk, mind a' mellett is, hogy minden jóval viselteténk iránta, megáll, 's szörnyű fejkakarással szabadkozva mondá: Ha Istent ismerünk, szállnánk-le kocsijáról, mert csak most tudja ő hogy miféle emberek vagyunk mi! az egyik lova rettenetesen kínlódik, 's ha le nem szállunk, az otthonig minden bizonnyal megdöglik — és akkor jaj meg jaj lesz néki gazdájától, ki keményen megtiltá, hogy illyforma gyanús legényeket soha fel ne merjen venni. A' bizony jó is volna; — alig tevénk szert egy kis jó állapotra, 's egy babonás kocsis üssön-ki belőle? „Jól van barátom! mi leszálhatunk; hanem bizonyos lehet benne, hogy akkor mind a' két lova megdöglik: ellenben pedig otthonig a' beteg is meg fog gyógyulni,“ — félvállról felelém az együgyű körmöczi származású kocsisnak. 'S csak így maradhatánk vesztég, a' bakra fanyarodótul. Sebesebb hajtásra bízattuk most a' tőlünk nevetségig borzadó kocsist, hogy beteg lova mulasztaná el baját, a' mi úgy is lón, 's alkonyatra szerencsésen Selmezcze érénk.

Hatodik nap, miután Selmezcznek meglepő nevezetességeit megszemlélénk, egy odavaló bérkocsit fogadtunk-fel, (mert a' Zólyomi kergetölözéskor egyik lábom' annyira megrántottam, hogy gyalogolnom teljességgel nem lehetett) azon egész Pozsonyig menendők.

Még nem volt dél, hogy Dévára érkezénk; 's én az ebéd készültéig midőn a' vendégfogadó udvarán holmi egymás vizsgálgatásával időzgetnék, egyszer csak előttem terem egy nyalka toborzós (verbunkos) taller nagyságu, inkább harangos mint pengős sarkantyúját amúgy vitézileg egybeütvén, kardra termett vaskos markával gyenge vállamra csa-

pintván, de úgy, hogy az a' másiknál néhány hüvelyknyire lejjebb igazodék: „Domine frater! úgy mond, nem volna kedve erre az angyali gyöngy életre?“ Ekkor körül nézé magát, mint czifra tollú kakas, valamelly nyavalygós kappan előtt. — „Miért ne? volna bizony nekem drága csinos vitéz úr, de mi haszna, sánta vagyok; tudtomra pedig, a' sánták ezerede még nem állítaték-fel: hanem van nekem ben a' szobában egy pajtásom, mondhatom pedig, százszor különb gyerek mint én, nékie, kötve hiszem, hogy a' gyöngy élethez kedve ne lenne,“ mondtam a' vitéznek; kinek is nem kellett több, rögtön csengett bongott a' kimutatott szobába. Én pedig kin, a' nyílt ajtó megé búva halgatám, míg fakadozó kaczaghatásom engedé, a' két egymással éllel ellenkező félnek azon rendkívüli nevetséges viszáját, minél mulattatóbbat aligha valaha hallottam. Hogy kerülgeté, 's mint veté meg ez, minden toborzói csalfa mesterségét, a' ki péczézett vonakodót hálójába kerítendő; mint igyekezék amaz, majd szépen, majd méreggel kikerülni, mitől olly felettébb irtódzott; hogy szerette volna nyakáról lerázni a' pajkos kullancsot. Ne hogy pedig a' szerepek itt is komoly színre változzanak, nevetést tartóztatva beléptem, 's mondtam: „Földi! maga tán nem is tudja még kikkel tréfál? ez az úr Oberarzt, én pedig tábori pap vagyok,“ 's vitézünk azonnal kisompolyodék, így vége lőn a' tréfának; de nevetésemnek nem, mert útitársom nem gyanítván hallgatkolódzásom, míg azzal dicsekvék, hogy ugyan nagy szerencséje annak az alkalmatlankodó huszárnak, hogy én bementem, mert majd megdeklinálta volna igazán. Még ez nap Nyitraig mentünk, a' honnét más nap, az az utazásunk 7dik napján szerencsésen beértünk Pozsonyba, még pedig minden kocsisi functio nélkül. Igen; mert kocsisunkat a' hideg kilelvén, egész úton haszonvehetetlenül feküdt ben a' kocsiban, 's így rám szorulván a' fényes hívatalt, a' szegény beteg engem tisztele meg bizodalmaival bár egy kis sértéssel, mert ostorát magához vevé (hihető élt a' gyanu perrel, hogy lovait majd igen zaklatnám) 's csak úgy diákosan akarta velem lovait hajtatni; hanem én bizony a' rám ruházott hívatalt, csak

annak czímjével, mint a' dolog velejével (sok más hívtalosak szerint!) vállalám-fel. Hanem épen ebből tetszék-ki gazdája iránti ritka hűsége ezen becsületes cselédnek, mikor ez bár milly rosszul volt is, egyébkor sohse jajgatott, csak ha lovai supralását hallá: „Jaj! jaj! szegény lovak, hogy én nem hajthatlak henneteket. Ugyan ne kinozza már az ifjú úr szegény párakat annyira!“ — mindjárt így kiáltoza rám a' legkissebb ostor csipkedésért is. Nálam senki sem utálja jobban a' baromkinzót, de fenyítnem mégis kellett, mert (bizonyosan vexából, mivel érezék hogy kontár kezében vannak) hol jobbra, hol balra tértek-ki velem az útból, 's ha meg a' szemközt jövőnek kiakarak térni, ne add Isten boldogulnom! Valóban illy kocsist kivánnék minden cselédbecsülőnek. Pozsonyban tehát már egyszer, Pozsonyban! Igen ám; — hála érte a' Gondviselésnek! hol is, midőn baráti meleg kézszorításokkal egymástól bocsánatot kérénk, 's adánk, különböző czéljaink egymástól elválasztának.

Mit mondasz mind ezekre jó barátom? tanácsos-e pénteki nap útra indulni, vagy nem? Vagy tán csak utazója válogatja? — meglehet. Isten áldjon-meg!

jó barátod Onnétí.

A n e k d o t a.

Sokan mélyen szeretnek gondolkodni, pedig az nem mindenkor hajt hasznót a' kamarára. Minap D. városában egy ... olly mélyen gondolkozik hazamentiben, hogy egyik csizmája lábáról útfélen a' sárba maradt, 's elveszését csak akkor vette észre, midőn este leakarta húzni.

Soltész Dániel, S. Patakról.

Rejtett szó.

12345 A' tót szárazon ezt, a' német kedveli zölden.

123 Hogy ha lehet kikerüld, sokakat töntrökre közülünk.

1234 Étket erősít így, 's pénzünkön szerzeni szoktuk.

2345 E' nélkül fonalat lyánkák nem tudtok eresztni;

Most első tagját ha veszed lesz része fejednek;

Vége az étkeidet savanyítja 's ez enni csak így jó.

Jani Nógrádból.

Jegyzet: A' 36dik számbeli Rejtett szó: Kanász.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

38. Pesten, majus' 11dikén, 1836.

Szerelem és barátság.

Audiatur et pars altera. *)

A' szerelem be sok érző
Szívnek gyönyör tengere!
Ah, de hány van igaz barát
Barátságnak embere?!
A' szerelmet kormányozza
A' természet' törvénye,
A' barátságot haj! gyakran
A' szerencse önkénye.
A' szerelem ne kísérje
Bár végig életünket;
De hány barát, ha borong, még
Megis tagad bennünket.
Hadd zajogjon a' szerelem,
Édes annak zajgása,
Nem úgy, mint némelly barátnak
Júdási csokolása.
A' szerelem érzésénél
Nincsen hidd-el menyeibb,
Mint nincs színlett barátságnál
Egy valami ördögibb.

Z.

A' közlekedés' és ipar' legújabb előrehaladása Magyarországban.

Az Allgemeine Zeitung' Aprilis 20diki számának rendkívüli függelékében Pestről f. e. Mart. 30dikán költ következő érdekes cikkely közöltetik: Ezen igazság: hogy a' világ' mindkét részében olly közönségesen elterjedt azon igyekezet — melly szerint a' megszorodott' szükségeket mindenütt sokszorozott erővel iparkodnak kielégíteni, — Magyarországnak is napról napra inkább éreztetik. Dunagózhajózá-

*) Lásd a' 28dik számú H. Mulatságot.

si társaságunkról, mellynek vállalata naponként nagyobb 's europai fontosságot nyer, az Allg. Zeitung már több ízben részletes adatokat közle, 's a' Febr. 12kén tartatott utolsó közgyűlés' nyomtatott jegyzőkönyvéről is tón rövid említést, mellyhez némi toldalékok nem lesznek talán érdek nélküliek. Nagyérdemű alapítói' fáradhatlan buzgalmának és gondoskodásának köszönheti a' társaság ama sükeres következményeket, mellyek által hat esztendő lefolyta alatt csekély segédeszközeivel, mind az elemek' mind a' politikai viszonyok' akadályait legyőzé, mik kisebb lelkűek előtt meggyőzhetleneknek látszottak volna, 's annyival dicséretesebb ama szerénység, mellyel az érintett számadás különösen kiterjeszkedik a' még hátralévő óhajtandókra 's teendőkre. Csak 1835ben vette-által a' társaság tulajdon igazgatása alá minden hajóit, mellyeknek száma csak 700,000 pengő forintnyi alap tőkéje mellett már is hétre megy; mind a' hét remekül van építve, 's a' legdrágább de legjobb angol erőművekkel felkészítve. A' legújabb 100 lóerejével, a' Triestből Martius 15dikén kivezett Isó Ferdinánd cíművel kifogjuk vívni a' Konstantinápolyal közvetleni öszveköttetést, melly város és Smyrna közt már előbb Mária Dorothea tón szolgálatot. A' Duna alsó részén, a' vaskapun túl, a' bal parton, mint eddig is, Argo teend szolgálatot; és I. Ferencz a' jobb kéz felőli 's nagyobb helységekkel rakott török parton, mellyen I. Ferdinánd fog elébe menni. Így a' veszteglő intézet eddig sajnosan érzett akadályai, mellyek az elmúlt esztendőben Milos herczeg' gőzhajói utazását is meggátolták, szerencsésen el fognak mellőztetni; minthogy azáltal, hogy e' két hajó szüntelen a' török partok mellett úszik, az útasok jövendőben feltartóztatás nélkül juthatnak-el Konstantinápolyból egész az Orsovai veszteglőházba. Ez, és más czélszerű intézkedés által nem sokára minden igazságos panasz megszűntetik. Egyébiránt az 1835dik eszt. sem vala szokatlan elemi jelenetek nélkül, 's annál fogva nem lehetett a' Pozsony és Gallacz közti 400 órai téren, kivált a' hazai határokon túl, minden szükséges rendeleteket megtenni, hogy minden ellenszegülő akadályok ellenére, a' hajók egymással öszve-

köttetése, az útasok 's portékák gyors előmozdítása, azokkal a hajókon 's kiszállóhelyeken való bánás, végre a raktáraknak a szükséges égőszerekkel ellátása a legjobban végrehajtassék. A jó hazafiak' azon óhajtása egyébiránt, hogy ezen szinte olly nehéz, mint érdemtellyes iparkodás a Duna' alsó részén is sikerüljön, úgy látszik közel áll teljesüléséhez, mivel Argo' keresete, melly 1834ben 18,745 for. 56 kr. veszteséget okozott, 1835ben már 5871 for. 50 kr. nyereségre ment ezüst pénzben. Annyival kedvezőbbek valának ekkorig a' gőzhajózás' jövedelmei a' Duna' felső részén, hol csak az elmúlt Septemberben csatolá magát Zrínyi Pannoniához, és hasonló rendeltetése lesz kevés napok mulva a' legújabb gőzhajónak, Nádornak, melly dicsó béavatását szeretett Nádorunk' fenséges hitvesének Pozsonyból Budára leendő útazásától várja. *) Egy újonnan építendő nyolczadik hajó fogja jövendőben a' felső Dunai szolgálatot segíteni, mellynek elkészítésére és több gőzhajóknak is felállítására fog szolgálni azon 700 részvény, melly az eddigi 1400 részvény' birtokosi közt fog, mindenik régi részvényre $\frac{1}{2}$ újat számítva, kiosztatni, hogy így az alaptőke 1,050,000 forint pengő pénzre emeltessék. Ezen részvények, ámbár mind eddig az esztendei 5 száztoli kamaton kívül még semmi interes feletti haszon (superdividendum) nem osztatott-köztük (mivel igen bölcsen inkább akarták az idei 44,074 for. 15 kr. pengő pénz hasznot is nagy részint a' tartaléktőkéhez tenni), ez előtt néhány nappal már 650 forintra és így 30 pcent nyereségre hágtak, mi által eléggé elismertetik, hogy ezen ügyben tökéletes bizodalom helyheztetik. Ámbár Zrínyi csak September 22dikén kezdé-el első útját, és Mária Dorothea Levanteban kárt szenvedett, mégis 1835dik esztendőben az akkori öt hajótól 17,727 utazó vitetett. A' Dunai hajókat a' jégtorlás ellen teljesen óvó kikötőt Ó Budánál, mellynek mélyebbítésén dolgozik jelenleg a' Vidra gőzerőmű, köszöni a' társaság fenséges pártfogójának, a' Főherczeg Nádornak. Itt van már

*) Tudjuk, hogy Nádor ezimű gőzhajó Majus 4kén vala szerencsés a' fenséges Nádort Pozsonyból lehozni.

egy közeli dunaszigeten állított hajóműhelyben ama jeles hajóépítő művész, ki eddiglen a' társaság hajói' építését Triestben igazgatá, 's ezen oskolában fognak lassanként hazafiak a' gőzhajói szolgálatra képeztetni. A' minden valódi hasznost hathatósan védő statuskancellár Metternich Ő Herczagsége' élénk részvétele, a' társaságnak továbbra is a' legsikeresebb gyámolítást igéri. Mivel az Argotól eddig a' fekete tengerre szállított jószágok Odessában igen kemény contumacia alá vétettek, most másodsor próbálnak diplomatia útján a' contumacia alá tartozó portékáknak olly kedvezést eszközölni, melly szerint azok a' bécsi orosz törvényhatóság' pecsétje és bizonyítványa alatt, contumacia nélkül vitethessenek a' fekete tengeri orosz kikötőkbe, mint ez a' földközi tenger kikötőiben történik, mit az orosz cs. udvar' barátságos viszonyaitól várni is lehet; valamint a' török részről nem rég visszahúzatott azon parancsolat, melly a' mult esztendőben az ottani jobbágyoknak megtiltá az angol és ausztriai gőzhajókon utazást. — A' társasághoz érkezett azon kérdéseket a' mi illeti: 'valjon az ausztriai gőzhajói társaság hajlandó lenne-e a' Würtembergben és Bajorországban öszveált 's a' gőzhajózást Ulmtól fogva lefelé eszközölni egyesületekkel szomszédilag értekezni': — az igazgatóság viszonyos hasznú szerződések kötésére meghatalmaztatott, feltéve a' cs. k. statuskormány' megegyezését.

L e e é l

— A' magyar kicsinyekhez. —

Tavaszhó 1jén, 1836.

Itt a' zöld köntösű tavasz, melly mindent életre fejleszt, virulatra derít, hogy az áldott természet' gazdag tárháza annak idejében mosolygó és kedves ízű gyümölcsökkel ékeskedve, édes atyai gyöngédséggel kínálhassa az olly nagyokat és kicsinyeket, kik becses ajándékait pirulás nélkül fogadhatják-el, 's azokért, mélységes hálára buzdulva arczra borulva, imádván áldják a' természet' urát, a' minden áldások' kútfejét. Hiszem, igen hiszem: hogy nem létez köztetek tán egy is, kinek ártatlan szíve egy virág patyolazta láttására, el ne fogódnék; — kinek gyenge keble

egy virágdús rétnek szemléletére, egy szelíden folydogáló patakcsa csörgedezésére, a' legtisztább örömtől ne dagadozna; — kinek szebb érzeményit, a' madarkák' víg csevegései, a' munkás méhecskéek örömdongásai, a' vidor bárányok ugrádozásai, meg ne lágyítanak; — 's kit egy különös szent érzelem, illy öröm sóhajtásra ne fakasztana; „O! beh jó az Isten! Melly szép ez élet! — Beh boldog az ember! — Melly szerencsés vagyok kisdéd létemre: hogy ezt láthatom, tudhatom, és érezhetem!“

Úgy van! — itt a' reményszín köntösű tavasz; — és hála! ezer forró hála a' Gondviselésnek! véle együtt itt van az idő lelke ezerféle szép reményű tavasza is, mellynek haladásra intó jóltévő angyala, mindent új élettel biztat, új derűre ébreszt, serkent, és segít: erre mutatnak édes Hazánkban azon közjót, hasznost, és szépet árasztandó nemzeti egyesületek keletkezései, mellyek közül egyet, (melly titeket illett leginkább magyar kicsinyek, még pedig minél kisebbek, gyengébbek vagytok) midőn elfogultan mint hű barátotok, megemlítek, képzelem azon édesded pillanatot, mellyet kisebb testvéreitek 's apróbb polgár társaitokra veténdetek; — képzelem azon anyai gyöngéd szeretetet, melly édes szülőitek' hűkeblen nyugovó csecsemőikre, örömkönyeket potyogtat; — azon meleg csókokat, mellyekkel kisdedeik addig bántatnak, míg csak e' kedves hírre: hogy Budapesten, egy őket ápolandó egyesület állott össze, örömmosolygásba nem hozatnak.

Melly szerencsés időszakasz ez, úgy-e bár? mikor nyílik az emberiséggel párosult nemzetiség bimbója! Mikor többen találkoznak olly nemesb keblű emberbarát honfiak, kik a' ti jövendő boldogságtok' megalapítására hiúság nélkül készek lévén áldozni, illy cím alatt: „A' magyarországi kisdéd óvó intézetek egyesülete,“ társaságot állítottak, kiknek becses nevei a' jelen félévi Társalkodó 32. számú lapjain láthatók, 's valamint eddigi nemes munkálatai is a' Jelenkor újság mellékletében.

Czélja röviden az egyesületnek, mindenek előtt egy képző oskolát állítani, mellybe olly fiatal emberek fognak felvétetni, kik magokat, egészen a' kis-

dedek nevelésére és oktatására szánták, hogy itt különös felvigyázat mellett a' ritka fontosságú szép pályára kiképeződvén, annak idejében a' Hazá minden részeiben, a' hol kivántatni fog, az egyesület kezesége mellett hívattatásaikat megkezdhessék. Belacz helysége (Tolnában) azon szerencsés magyar föld, hova a' szép ügy első reményfája ültettetik, mellyet gróf Festetics Leó úr' őseitől örökölt derék lelkűség 240 p. f. tőke alapítvánnyal ajándékozott a' társaságnak mind addig, míg a' társaság jónak nem látánda azt, onnét ismét máshova áttenni. Jertek azért kis barátim Hazám minden kicsinyei! dobogtassuk össze örömtől repeső szíveinket! 's mondjunk áldást azon erényszülte magyar dámára m. Brunsvik Terézia grófnéra, ki első megvetője e' szent ügynek, nem csak nálunk, de egész Austriai birodalom, sőt még Bajorországban is; — mondjunk áldást ennek meleg ápolóira, kik ezt az emberiség nevében, nem csak kifejteni, ki csirázni, felnőni segéllék; de közhasznu kiültetésében is a' legnagyobb buzgalommal fáradoznak. Kérjük Hazánk Istenét, hogy szerencsés foganattal, boldog következményel áldja-meg munkálódásaikat, 's támasszon minél több ápolókat, védőket!

Isten! ki a' rothadástól

Megőrzéd a' szent magot,

's annak kizödülésére

Derítél meleg napot:

Engedd, hogy Hazánk javára

Virágozzék nem sokára!!!

Lukács Pál.

Tapasztalás a' bűnök körül.

A' francia igazság-miniszter 1828ki hivatalos jelentéséből az a' különös tapasztalás jó-ki, hogy a' francia megyék között a' Seinei megye, mellyben Páris fekszik, és Korszika legtöbb vétkeket számláltak. Szomorú megegyezés a' vadsági állapot és a' mívelődés középpontjainak romlottsága között! De a' midőn az elkövetett vétkek' száma szinte egyenlő, sokat különböz azoknak természete. Így Korszikában a' személy, a' Seinei megyében pedig a' vagyon ellen követnek-el több bűnt. Korszikában az 1825, 1826,

és 1827dik esztendőkbén 100 bevádolt közül közép számvetéssel, személy ellen tett bűnért 67, vagyon elleni bűnért 33 bűnös volt idézve. Ugyan azon idő alatt a' Seinei megyében, ugyan annyi bevádolt között személy elleni bűnben 10, vagyon elleniben 90 találtatott. — A' bevádoltaknak a' népességhez való aránya is közép számvetéssel az említett esztendőkre csak nem egy. Korszikában 1 : 1282; a' Seinei megyében 1 : 1251.

S. D—ből.

Feledékeny törvényhozó.

A' Génuai büntető törvények közül, mellyek a' XVIIIdik században hozattak, egy így szól :

„A' ki arany vagy ezüst pénzt megreszel, először a' jobb, második esetben a' bal keze vágattasék-el. Ha pedig még harmadikszor is rajta kapatnék a' pénzreszelésen : büntetése halál.“

De ha már az első és második esetben mind a' két keze elvágattatott, mivel fog a' harmadik esetben reszelni ?

S. D—ből.

A n e k d o t á k.

K. városában egy magvaszakadt polgár javait küldetésénél fogva árveretvén X. tanácsnok, midőn a' több ingóságok közt az asztalon lévő kalapok kerültek az öszveírás szerint árverés alá, azokat saját kezeiben feltartva kótyáltatá-el, 's csak midőn hivatalos foglalatosságát pontosan végezve hazatérni szándékoznék 's fejről sapkáját zsebébe visszatenné, sok hasztalan keresések után figyelmeztetéek, hogy az asztalon volt kalapok — hová ő a' magáét letettnek állította, — mind eladattak, 's az öszveírás megtekintése után kisült, hogy az abban foglalt két kalap egymásba dugva lévén, egy helyett, tanácsnok úré pedig másik helyett adatott légyen-el; így kényszerítve látta magát sapkája elővételésére 's abban a' piacon keresztüli haza sétálásra.

Fent volt már R. városában a' torony tetején a' szép készületű aranyos gomb. A' sok nézők közt két pór báméskodva csudálá a' kibontás után annak tündöklő fényességét, „hej be kár komám“ mondá egyik, „hogy azt majd az eső lekoptatja;“ — „de hiszen“ viszonzá a' másik „lesz annyi eszük, hogy esős időben mindenkor betakarják.“

K. úrnak házbérlője gyakorta keresett alkalmat a' ház urához menésre, mindenkor a' delet választva látogatása idejéül, mind addig nem távozván, míg az ebéd idejét húzni nem képes háziasszony tállatott 's ő rendesen kéntelenségből ebédre marasztaltatott. Megunván K. úr a' gyakori kelletlen vendéget; midőn ismét déltájban hozzá érkeznek, e' ként fogadá „tessék röviden kívánatát kijelenteni, engem hivatalos dolgaim távozni kényszerítnek, 's csak 3 óraker térhetek vissza ebédre“ 's miután ezélt érve mosolyogva dicsekednék nejjének, miként szabadult légyen meg, bizonyosan végképen, alkalmatlan vendégétől, harmadnapra álmélkodására hasonló eligazító szavakat kikerülőleg e' ként köszönt-bé leányával együtt hozzá házbérlője: „ebédre jöttünk.“ K. urat készületlen tállálván e' meglepő jelenet, akarátja ellen ezen szavakat ejteté-ki vele: „szívesen látjuk“ — neje boszúságára.

M. L.

A' természeti történettudomány tanítja, hogy az életműves testek magokhoz hasonlókat hoznak-elő, — a' tanítvány ezt felfogni képes nem vala, — például, kérdé a' tanító: honnan vette az úr eredetét? Ungvár vármegyéből — volt a' felelet.

Soltész Dániel, S. Patakról.

Rejtett szó.

Egyik fő részemmel készül öltözeted.

Végsőm' társaságban mindenkor felleled.

Fejét vesztve végét húzva ez legtöbbet van várakban.

Egészemet használod számtalanszor napjában.

Ó Becséről Baranyai Mari.

Jegyzet: A' 37dik számbeli Rejtett szó: Borsó.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

39. Pesten, majus' 14dikén, 1836.

Recipe szerelmesek számára.

(Swift és Saphir után.)

Két három villámló tűzpillantás,
Két három érzékeny kézszorítás;
Két három bókolas ajtajánál,
Két három éji dal ablakánál,
Két három ajándék cselédjének,
Két három jó falat ölebének,
Két három furcsa hír a' városból,
Két három drágaság gyöngy 's aranyból,
Két három könny, de csak tőle tudva,
Két három eskü, de tűzzel mondva,
Két három bévivés a' koncertbe,
Két három kocszás a' népkertbe,
Két három kísérés a' színházból,
Két három fürtrablás szép hajából,
Két három rózsácska a' farsangon,
Két három levélke édes hangon,
Két három ízben ha mind ezt teszed,
Két három hónapra hasznát veszed.

S. D-ből.

A' közlekedés' és ipar' legújabb előrehaladása Magyarországban.

(Folytatása 's vége.)

Minthogy a' Dunai gőzhajózás által közép Európának napkelettel való legrövidebb kereskedési egybeköttetésének, tíz esztendő előtt alig lehetők vélt kivitelére az út törve, 's a' Lajoscsatorna által a' Dunának Rajnávali öszveköttetésére közel kinézés van: az Allg. Zeitungban is kihírlelt terv, hogy t. i. Bécestől Sopronyon keresztül Győr- és Gönyüig egy vasút fogna készítetni, nagy csudálatot gerjesztett az abban nyilatkoztatott cél miatt, melly szerint az által a' dunai hajózás' akadályait Gönyütől Bécsig az Ausztria felé űzött gabonakereskedésre nézve akarnák elkerülni. Nem sokkal egyszerűbb 's olcsóbb volna-e ezen czélt

a' Gönyütől Bécsig számtalan sziget közt eliszaposodott Dunának valahára leendő szabályozása által elérni? vagy az úgynevezett újhelyi (nem újvárosi) dunaágot néhány átmetszés által mindenkor hajózható csatornává tenni, mi felett főkép a' pozsonyi Dunára nézve olly kártékony 1813ki áradások után annyi megbízottság bajlódott; de akkor ezen szép idea létre nem juthatott. Most azon gondolatot ismét felkellene fogni, 's a' szerint, vagy a' vízmérési tudomány' jelen álláspontjával egyezőbb módon azon multhatatlan feltételt teljesíteni, mellyhez e' nagy-szerű europai tervek' kivitele kötve van. Alig lehetni tehát, hogy ezen első magyarországi vasút, csak azon szűk célra iparkodnék; egy másik szándék sokkal több hitelt látszik érdemelni, melly szerint ezen vasút Gyórig, a' rövid mellékúttal Gönyü-re, most csak mint első fele javaltatik azon vasútnak, melly Bécsset Pesttel 's utóbb Szolnokon keresztül Debreczennel legrövidebb vonalban öszveköthetné; — melly nagy, 's korunk' munkáló szelleméhez méltó terv' kivitelét kevés földszíni vagyis terrenumi akadályok látszanak gátolni, mivel csupán Gyórtól Pestig, a' mostani mészárosúttal egyirányban, hová Gyórtól szünteleni síkságon a' legegyszerűbb vonal vezet, egyetlenegy vízmosás teszen akadályt, mellynek átalhágása vagy átalásása után a' moori erdő-völgybe törni, 's aztán az utat Zitzke és Bia mellett Promontorium és Buda közt lehetne a' Dunához vinni. Ezen vasút minden illynemű alkotványok' kívánatait egyesítné magában, t. i. mind a' két végpontjánál a' legtöbb nép járná, 's egész esztendőn által akadály nélkül használtatnék, míglen a' csak Gönyüig vitt vasút csupán a' győri közönségre 's egy két élte-unt vándorra tarthatna számot, kinek tán éppen a' Gönyüi vendégfogadónál volna kedve a' Dunába ug-rani. A' használhatás tekintetében pedig ezen vasút a' hajózás azon egyetlenegy akadályában osztoznék, hogy legalább négy téli hónap alatt nem lenne foglalatossága, holott éppen az ellenkező eset ad gyakran a' vasútnak elsőséget a' gőzhajózás felett, 's kivált egy ollyan vasút, mellyen minden évszakban egy kényelmes reggelizés után Pesten, Bécsbe érhetne az

ember a' színjáték' kezdetére, a' gőzhajózás mellett is még haszonnal fenállhatna. Egyébiránt mind ezekre pénz és értelem mellett idő is kell, és a' mint tudjuk, kisajátítási törvény. Ezen akadályt azonban, legalább a' Győrig viendő vasútra nézve, nem nehéz lenne elmellőzni; minthogy a' vállalkozó, Károly Ó cs. kir. Főherczegsége', Eszterházi herczeg' 's más nagy uradalmak' részéről, mellyeken a' vasút keresztül menne, minden kárpótlás' elengedése felől biztosítva van, 's a' több birtokosokkal is reményli az egyezhetést.

Azon tüzes vitatkozások alkalmával, mellyeket e' vasút-tervek okoznak, néha a' legkülönösebb ítéleteket hallhatni. Így némelleyek legalább is felette különösnek találják, hogy nálunk a' közlekedési eszközök legnagyobb fényűzésével akarják a' dolgot kezdeni, míg a' legcsekélyebbek híjával vagyunk; ezek p. o. Pest' vármegye' útjait hozzák-fel, mellyeken több oldalról annál mélyebben sülyed az ember, minél közelebb jut a' kereskedés', ipar' 's az ország' nevezetességei' székhelyéhez; 's e' közben ama tréfás rajzolatra emlékeztetnek, melly a' hídtervét már a' legpompásabb alakban mutatja, míg jobbra 's balra a' sárban elakadt terhes szekerek híjában erőlködnek a' kivánt czélra jutni. Mások ellenben a' dolog illy menetelét egészen a' viszonyokkal egyezőnek találják, 's azon herczegné' együgyű tanácsát nálunk tökéletesen teljesülnék vélik, ki a' kenyér nélkül szükölködő szegényeknek azt tanácsolá, 'hogy kasszát vegyenek.' — „Először legyenek vasúttak gőzkocsival,“ mondják ezek, „majd a' kor országútaink is előállnak. Az elsőbeket minden akadály nélkül építhetjük, mivel most, midőn a' status-papirosok' börse játéka nem igen jövedelmező, nem tudnak mit tenni Európában a' pénzzel, 's utóljára csak oda kell jutni a' dolagnak, hogy hozzánk is adnak egy keveset. Ha pedig pénz van, akkor lehet értelmességet is venni és vasútakat építeni, ellenkezés vagy akadály nélkül. Építtsenek részvényestársaságok vasútakat és csatornákat, hogy először a' jóhoz szoktassanak bennünket; mire majd komolyabban fogunk a' jobbításról gondolkozni, mi jelen viszonyaink közt igen jól ki is vihethő; minthogy a'

mindennapi tapasztalás bizonyítja, hogy p. o. azon megyékben, hol nagyobb vonzalommal vannak a' dolog iránt, a' mostani állapot mellett is túrhető úta-
kat lehet készíteni.

A' mi a' gyakran szóban forgó Buda és Pest közti állóhidat illeti, az eddigi feszült várakozást eléggé megnyugtató az e' tárgyban alkotott törvényczikkely. E' híd által egy igen nagy országos szükségben volna segítve; ezen valóban nemzeti emlék, Széchenyi István és Andrássy György grófoknak, kik e' célra ismételt utazást tettek Angliába 's felőle egy különös iratot bocsátottak közre, elenyészhetlen dicsőségükre egykor pompásan fog fenállani, 's az ország' két felét, szélvészekkel és tornyosult jégtömegekkel daczolva, egyesítendi.

Ugyanazon, előképekint a' legbuzgóbb honszeretettől lelkesített gróf Andrássy, f. e. Martius hónapban egyesületet alapított magyar bortermesztőkből a' célra, hogy a' magunk előtt is alig ismeretes sok jeles nemeit a' magyar asztali és csemege boroknak a' bel- és külfölddel jobban megismertessék, 's a' vevőknek azon eddig gyakran hiánylott biztosítással szolgáljanak, hogy első kézből nem hamisított borokat kapnak. Ezen egyesületnek már nyomtatásban megjelent szabályai szerint, az jelenleg csak próbaképen három esztendőre állott-össze, kizárólag palaczkokra vont bortárai azonban a' közelébbi juniusi löversenyre készülnek-el, pesti nagy kereskedő Appiano úr' közvetlen felvigyázása alatt, ki magára vállalá, a' levelezés vitole mellett, minden egyesületi taggal különösen kereskedőileg számolni, mi által azon szirtek, mellyeken a' casinoi borok' elébbi hasonló intézete törést szenvedett, elkerültethetnek. Ez most csak csekély kezdetnek látszik, melly azonban nagyobb következesekre vezethet. Talán ez azon egyetlen mód, melly szerint borárulást társaságban üzhetni. Az által meg, hogy minden termeszto' neve az üvegeken fog állani, a' becsületérzés fog érdekeltetni és vetélkedés támadand. Ezen egyesület az üvegyárok jobbítására is jótékonyan fog hatni, mivel azon nehézség: hogy jó üvegeket és dugókat nem kaphatni, egy fő akadály lehetne, mi ezen társasági szándék' kivitelének

ellene áll, a' melly pedig annál érdemesebb, mint-hogy jelenleg egy gazdasági termék sincs a' kedvetlen viszonyok miatt úgy elnyomva, mint a' bortermesztmény.

A' mezzei gazdaság' értelmesebb üzésére felette örvendetes, hogy az eddig a' marhatenyésztés előmozdítására fenállott egyesület, melly már mult gyűlésében gróf Károlyi Lajos előlülése alatt, elhatározá munkakörét bővebbre kiterjeszteni, 's küldöttséget nevezett-ki egy magyar gazdasági társaság' alapszabályinak szerkesztésére, jövő lóversenykor 's a' véle öszvekött marhamutatáskor ismét öszvegyülend, 's azon alapszabályok' helybenhagyása után munkásabb életbe lépend, mihez csak azt kívánhatni, hogy valódi gyakorlati iránnyal, a' hasonló intézetek' szokott pompája elkerültessek.

Még két intézetről kell említést tennünk, melyek' egyikét nem sokára munkásságban reméljük látni, míg a' másik még csak ideában létez. Már négy esztendeje, hogy a' mivel és dologismerő férfiakkal gazdag pesti kereskedőkar egy magyar kereskedői bank' tervét elkészíté. Az alapszabályok' tartalmáról 's az e' felett tartatott vitatásokról végső berekesztésig itt csak annyit lehet mondani, hogy minden támasztott ellenvetéseket a' rájuk adott felvilágosítások által mint elenyészteket lehet tekinteni, 's így nem sokára végső határozatot várhatni. Felette dicséretre méltó vala e' tárgyban az ausztriai nemzeti banknak, 's általjában a' bécsi nagykereskedői karnak magaviselte, melly távol minden mellékes tekintettől, a' legmunkásabb elősegítésére ezen a' kölcsönös kereskedői viszonyok' megerősítését czélzó társaságnak, részint számos részvényvételek, részint 3 millio ezüst forintnyi hitel felőli biztosítás által, csak 3½ száztoli kamattal, késznek nyilatkozatá magát, — melly ajánlat annál inkább érdemel méltánylást, minthogy még mindég hat procent teszi a' törvényes kamatot.

Egy épen most sajtó alól kikerült nyomtatott ív, gróf Sztáray Alberttől kézirat gyanánt kiosztogatva, szoros logikai előadással a' honbarátok' figyelmét a' főkép földmivelő Magyarországra nézve felette fontos tárgyra, t. i. az eladhatás' hiánya által mind inkább

nyomott gabonatermesztésre vezeti. Magyarországnak a' gabonakereskedésre nézve nem kedvező fekvése mellett, melly a' gallicziai vasút elkészülése után Ausztria felé még rosszabbá válhatnék, mint leghatásosabb eszköz új keletet nyitni 's a' gabonaár' még nagyobb csökkenését megakadályoztatni, az javasol-
tatik, hogy leginkább idegen tőkepénzesek hívattas-
sanak-meg részvényeseknek, gőzmalmok' építésére és
egy nyerekedőtőke alapítására, hogy egy a' Tisza és
Duna összefolyásához közelfekvő helyen, mire Újvi-
dék városa legalkalmasabb lehetne, a' jó gabonatermő
esztendők' felesleg terméke, Amerika' példája szerint,
lisztté változtassék, 's ezen megnemesített, kisebb tö-
megbe szorított termék, mellynek hulladékai is még
marhahizlálásra használhatók, Fiuméi kikötőnkbe, 's
innen a' gabonát vevő országokba vitessék, melly
módon egyedül volna lehetséges, Odessával, Egyip-
tussal, Siciliával 's más gabonatermesztő tengermel-
léki tartományokkal mérkőzhetnünk. — Szívből lehel-
ne óhajtani, hogy ezen valódi hazafiúi, eddig csak
vázlatban előadott terv részvevőkre találjon, melly-
nél a' kivitel' legnagyobb nehézsége abban látszik len-
ni, hogy a' részvényeseknek nem csak az első esz-
tendőkben minden kamati hasznokról, hanem a' vál-
latat folytával is, kedvező viszonyokra várakozván,
gyakran hosszabb ideig minden nyereségi osztalány-
ról lekellene mondaniok; miért ezen részvényes a'
börsei nyerekedést 's a' játékdühöt, nehe-
zen fogják különösen érdekelni.

Jelesmondások.

A' gonosz, mérges asszony valóságos nyűg.

Könnyebb valamit rostálgatni, mint teremteni.

Úgy hidj barátodnak, hogy ellenséges korában
se árthasson.

A' barátságos ál-orczába öltözött ember olyan
mint a' róka, — melly megbetegszik és a' tyúk előtt
halva fekszik, hogy az légyen prédája.

Alig vet-ki valakit a' szerencse a' maga öléből,
azonnal távoznak tőle a' jó barátok — hátat fordíta-
nak nékie még azok is, kik az előtt szinte tömjént
gyújtottak nékie.

A' világ' nagy öblü tengere gyenge szellőkkel bíztat eleintén, de végre a' mély örvényeknek titkos veszedelmére szorít.

Édes maszlag, gyönyörűséges méreg, mézes horog a' hízelkedő, és hazudozó dicséret.

A' melly bíró észreveszi, hogy annyi bátorsága, vagy tudománya nincsen, hogy az igazságot kiszolgáltassa, fel ne vállalja a' bíróságot, veszedelemre ne vesse üdvösségét.

Igaz barátság csak ott lehet, a' hol két szív egyenlőül érez, és két lélek egymás alá gondol.

Több győzedelmet hoz a' váró okosság, mint a' hebehurgya vakmerő bátorság.

Hitvány kereset az árulkodás.

Kántornak mindenkor jó mentség a' köhögés.

Leginkább azok szemesek mások megítélésében, kik csipások a' magok látására.

A' maga hasznát vadászó kétszínű ember csak napkeletet imádja.

A' ki most csóválja róka farkát, nem kerüli-el annak idejében a' csávat.

Józan erkölcsű embereket, nem éretlen nyalkákat kell hívni a' tanácskozáásra.

Szamar is kedves, a' hol ló nincs.

A' ruházat többnyire tüköre a' léleknek, úgy hogy a' ruházatról majd mindég alaposan gyaníthatni a' lélek millyenségét.

Bukik, kinek titka nincs.

Az abrak sokszor a' szamaraknak is adatik, nem csak a' lovaknak, — és sokszor még a' bársony nyereg is a' szamarakra tétetik.

Csupádon orcza látásból ne ítélj.

Jobb a' világos igazság, mint a' tarkabarka édes hízelkedés.

A' hirtelen hír ritkán szokott igaz lenni.

A' nyelv olly ostor, melly mindeneket csapdos, sebesít, kékít.

Keczelről.

Nevettető porok.

„Ön igen hamis. Mi nagyon szépeket tud nekem mondani 's igazán — mást szeret.“ — „Óh szépséged!“ menté magát a' feddett, „én őt csupa ha-

sonlatosságért szeretem, mert a' hómell, a' puha kezek, a' két sötét csillagok — mind kegyedéi — 's valamikor vele éldelem a' boldog órákat, mindég kegyedet képzelem: azért szép kisasszony! hidje: hogy Önt szeretem.“

„Hazugi uram! a' határnap óta félev folyt-le 's kelmed máig is adósom “ — „Nagysád! oka nem vagyok, sokszor keresém Nagysádat soha hon nem lém.“ — „Menkőbe! hiszen mindég másutt csak nem lakhatom.“ — „Úgy van Nagysád, de én mindég kilesém mikor ment-el hazulról 's ollyankor jöttem fizetni.“

Szivos Mihály, N. Kőrösről.

G o n d o l a t o k.

Az ember két részből — szellemi 's anyagiból áll. 'S csuda, hogy némelly ember egyedül az utóbbi táplálékáról gondoskodván — létezhet.

Ifjúság 's öregség közt az a' viszony van, a' mi tavasz 's ős közt. Ha tavasz nem virágzott, ős nem hozhat gyümölcsöt.

Szivos Mihály.

Rejtett szó.

- (te
- 1234 Folyóvizek laktanyáim.
 - 234 Húzd, hegy nem nyúlik felettem.
 - 432 Nagynak nem nevezhetnek.
 - 267 Ha nagy, tartjuk veszélyesnek.
 - 467 Órizzed ettől házadat,
Hogy bú ne lepje agyodat.
 - 567 Menedékhely ellenségtől.
 - 67 A' varga nélküle bőjtől.
 - 764 Jaj! ha mi is így haladunk,
Javainkból kipusztulunk.
 - 46123 Kis gyermek kéri anyjától.
 - 43 Nem kíméljük a' kutyától.
 - 53467 Keresd ezt a' klastromokban.
 - 12643 Gróf familia honunkban.
 - 1234567 Az egésztest nem találhadd
Az ős Dunának partján,
Hanem Fehér vármegyének,
Délnyugoti határán.

Szabó Lajos, F. Battyánból.

Jegyzet: A' 38dik számbeli Rejtett szó: Tükör.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

40. Pesten, majus' 18dikán, 1836.

Dal a' Hernádnál.

Futó vizem, kedves Hernád!
Ismét ide jöttem hozzád;
Csak itt lelem én mindenem',
Itt virít az én édenem.

A' világban sok csalfa van!
Egynek hittem; de hasztalan!
Ő is mindég másnak híve,
Állandó nem lehet szíve.

Evezz, evezz kedves Hernád!
Egy pár könnyemet bízom rád;
Fogd-fel azt, és vidd-el messze,
Hogy szívemet ne epossze.

Hív kebelbe sírnám azt én;
De jaj az életnek kertjén
Eddig menve úgy találom:
Hogy a' hívség csak szép álom!

Van, van méze sok ajkoknak,
Ó de ki hihet azoknak?
A' róka is hízelkedett,
Míg egy hollót reá szedett.

Evezz, evezz kedves Hernád!
Még egy sóhajtást bízok rád;
Zárd-el azt buborékodba,
És temed-el mély árkodba.

Egy kedveshez sóhajtanám
Azt én, de tán megbántanám
Lelke csendes nyugodalmát,
'S megzavarnám édes álmát.

Hát csak veled barátkozom
Kedvesem, nyájas Hernádom!
Játékod oktat, vigasztal,
És tudom azt, hogy még nem csal.

Paraszt logicusok.

Fű a' szél, csörög a' haraszt,
 A' Tiszánál sír egy paraszt:
 „Mit sírsz Földi? mi a' bajod?
 Messziről hitt ide jajod.”

„Feleségemet siratom,
 Az ő halálát jajgatom;
 Most, nincsen még egy órája,
 Itt lőn a' habok' prédája!”

„Ej Földi! mit siratod őt
 Az örök honba evezőt?
 Hiszen, ha jó volt ő, jól járt,
 Ha rossz volt, nem valottál kárt.”

„Épen azért sirathatom
 Őtet, és méltán szánhatom:
 Mert, ha rossz volt ő, rosszul járt;
 Ha jó volt, én vallottam kárt.”

Orosz Ádám.

Napoleon' itélete Homer és Virgil felől.

Marchand' emlékirati' újonnan megjelent kötetében, Caesar' harczaira tett jegyzeteken kívül, mellyekről több hírlapok tettek említést, találatnak még nem csekély érdekű kritikai észrevételek is, mellyeket Marchand úr hasonlólag a' Sz. Helenában Napoleontól dictált jegyzeteből szedegete-össze. Ha szinte nem vagyunk is a' „National“ francia hírlappal egy értelemben, 'hogy t. i. Homer teljes híre neve nélkül jutott-el hozzánk, 's hiány vala mindekkorig dicsőségében', — a' mivel azt akarta mondani, hogy csak Napoleon' itélete hiányzott még Homer' tökéletes dicsőségéből: — mindazáltal a' századok' hőségnek alapos katonai ítéletét méltónak tartjuk örök fennmaradásra.

„Az Aeneis' második könyve,“ így szól a' császár, „remekműnek tartatik; 's meg is érdemli e' hírt nevet stylus' tekintetéből, de a' tárgy' előadása miatt épen nem. A' fa ló lehetett rege; de e' rege nevéseges volt 's egy epicus költeményben helytelenül áll. Az Iliasban semmi illynemű nem jó elő; ott minden

ez melegebb mint a' selyem; a' selyem melegebb a' gyapjúnál; a' gyapjú melegebb a' pamutnál, 's a' pamut melegebb a' gyolcsnál. A' gyolcs vagy vászon tehát a' legjobb, 's a' selyemnyúlszór a' legrosszabb melegségvezető ezen anyagok közt; az az, a' gyolcsból készített ruhák leghűvösebbek, 's a' selyemnyúlszorból készültek legmelegebbek. De megfordítva lenne a' dolog, ha az emberi test a' magáénál szembe-
tünőleg melegebb mérsékletnek volna kitéve.

2. A' mi a' színt illeti, a' fejez jobban visszatartóztatja a' meleget mint a' sárga, következőleg melegebb a' veresnél, a' veres a' kéknél, 's a' kék melegebb a' feketénél; feltéve t. i. hogy a' magasabb mérséklet nem kívülről jó.

3. A' mi a' ruhák' vastagságát és szövetét illeti, mindenkor legmelegebb a' legvastagabb és legtömöttebb, az az, melly legtöbb levegőt tartóztat magában, 's azt legjobban elzárja 's kirekeszti; ha t. i. a' szövetek anyagokra 's színükre nézve egymással egyenlők, — 's ennek az az oka, hogy a' mozdulatlan levegő rossz melegvezető.

4. A' ruhák' bőséget illetőleg, a' bő ruhák hűvösebbek, mint az egy keyésé szűkek; mivel a' levegő, mellynek szabad keringését amazok előmozdítják, a' test melegségéhez érven, megtelik. A' bőrrel érintésben lévő levegőt csakhamar általjárja a' hőség és nedvesség, annál fogva könnyebb lesz az a' külső levegőnél; felfelé igyekszik tehát, és helyére hűvösebb levegő nyomul. A' mit most mondánk, ennek tulajdonképen csak akkor van helye, ha a' test nyugszik; mert ha a' tagok mozognak, azáltal a' levegő belebbenése rendkívül segítetik. Egyszersmind a' testmozgás neveli a' melegség' kifejlését is, feltéven mindazáltal, hogy az elég sebes és sietteti a' szív' dobogását.

Azonban jegyezzük-meg azt is, hogy az igen vékony, 's szorosán a' bőrhöz fekvő szövet sokkal hűvösebb, mint a' testet csak tágran takaró. A' szorosán kézhez fekvő kesztyűk hűvösítenek, a' helyett hogy melegítenének. Ebben semmi ellenmondás azonban nincsen; ez onnan van, hogy a' ruhák és a' test közt, vagy csak a' szövet' öbleiben is elzárt levegő

a' meleget üszvetartja, míg a' keringő levegő azzal megtelik 's azt elvezeti.

A' mondottakból az következik, hogy egy se-lyemnyúlszörből készült fejer ruha mindenek közt legmelegebb, az az, a' meleget legkevesbé eresztí-által; kivált ha az vastag, hajlós 's nem felette tö-mött szövetből van, 's nem felette szorosán fekszik a' testhez, mivel t. i. a' tömött szövet magában, fe-lette keveset zár-ki a' rosz melegvezető nyugvó leve-góból. A' szabadban, kivált nagy szélben, természe-tesen máskép van a' dolog, mivel akkor a' vastag, de tág ruha a' bőr és a' ruha közti levegő kinyomá-sát a' külső hideg levegő által kevésbé akadályozza, mint a' nagyon tömött szövet, kivált ha az szembe-tünő vastagságú.

Eurythmia, Proportio, Symmetria.

Eurythmia nevezet alatt a' részeknek az egész-hez 's viszont az egésznek az egyes részekhez álló szép 's helyes rendezésű arányosságát értjük. Az eu-rythmia tanítja, mind azt ügyesen elkerülni a' mű-vészet' alkotványainál, mi illetlenséget okozhat 's czélni akármilly építvéynél is illendőséget, melly csupán megfelelő karakter által adatik. Az eurythmia által állittatik-fel azon szabály, hogy pompás épüle-leknél nagy ablakokat, széles 's kényelmes hágsót, magos szobákat, teremeket 'stb. használjunk; techni-kai ügyetlenséget árulna-el, ha egy paraszt háznál nagy ablakokat alkalmaznánk, mellyek talán az eme-letes épületet is egészen átérnék. Díszes hágsó illy közönséges 's alacsony épületeknél épen azon con-trasztot szülné, mellyet valamelly palotánál kicsiny, keskeny 's szögletes grádics a' kényelem' hiányossá-ga miatt természetesen eszközöl. Az illedelem tanítja aképp rendezni-el az architektura' műveit, hogy mind-járt az első megtekintésnél könnyen ellehessen talál-ni annak arányzatát; az tanítja, mi legyen a' mű-tervben komoly, mi egyszerű, mi finomabb 's dí-szesb; miképp kell a' komolyt egyesíteni a' diszesítet-tel 's elegyíteni egymással; végre az határozza-meg, valljon takarékosagra, vagy pedig pazarlási pompára kell-e fordítunk figyelmünket 'stb. Általán az cu-

az igazsággal 's a' hadi körülményekkel egyezőleg híven van festve. Hogyan lehet képzelni, hogy a' Trojaiak olly balgatagok lettek volna, hogy még csak egy halászcsónakot se küldjenek Tenedos felé, megnézetni, valjon a' Görögök' ezer hajója valósággal elevezett-e, vagy még horgonyon áll? Hiszen a' Trojai tornyokból is el lehetett látni Tenedosig! Lehet-e hinni, hogy Ulysses a' hósek' virágával bezáratta volna magát a' fa lóba? Hiszen így azok kötött kézzel adták volna meg magokat az ellenségnek. Tegyük-fel, hogy csak száz vitéz volt is a' ló gyomrában, hogyan lehetett a' nehéz, idomtalan tömeget egy napon a' tengerparttól két folyóvízen által Troja' falai alá vinni? Az egész Sinonróli beszéd teljes képtelenség; az, hogy a' költő szép verseket ad szájába, semmit nem változtat a' dolgon; a' magában pompás epizód Laokoonról nem kissebbíti a' képtelenséget, mert a' lónak békét lehte vala hagyni egy pár napig, 's elébb bizonyosan megtudni, hogy az ellenség haza felé útban van, minekelőtte a' kőfalakat ledönténék. Sinon a' bajnokokat éjszakai egy óra előtt nem bocsáthatá ki a' lóból, mivel a' hajósereg holdvilágnál evezett vissza Tenedostól, 's szállítá ki a' Görögöket; az örök sem igen alusznak-el elébb; tehát az egész Troja' elpusztulása az Aeneisben éjféli egy órától fogva virradtig, négy óra alatt történik. Ez ismét nem csupa képtelenség-e? Troját alig lehetett volna két hét alatt bévenni 's lerontani; hiszen egész hadsereg feküdt a' városban, mellynek minden házakban 's palotákban kelle magát védelmeznie. Ilion nem egy éjszakán rogyott-le — kivált nem egy olly rövid éjszakán! Scipionak 17 nap kellett, hogy Carthagot hamuvá tegye; Moskau 11 nap égett, ámbár többnyire faházakból állott; idő kell arra, hogy egy nagy város elfoglaltassék. Aeneas azt beszéli, hogy négy óra alatt Priamus' palotáját védelmezé, Creusát elhozá, 's a' várost már egészen meghódítva szemlélé. Illy hamar nem megy a' dolog! Ha Homernak kelle vala Troja' elestét leírnia, ó legalább is nyolcz napot és nyolcz éjszakát fordított volna reá. Ha az ember Iliast olvasza, száz helyen veszi észre, hogy Homer maga is jelen volt a' harczon, 's értett a' hadi dolgokhoz. Ha

Agamemnon' napikönyve kezünk közt volna, az sem adhatná-elő pontosabban a' hadi munkálatokat, mint azokat az epicus költészet' remekművében találjuk. Ellenben ha az Aeneist olvassuk, mindenütt megismerjük az oskolamestert, ki puskaport sem szagolt.“

Napoleonnak e' jegyzései mindenkor fontosak maradnak, noha hibától nem menttek is. A' fa lóról nem csak a' rege beszélt, hanem maga Homerus is az Odyssea' VIII-dik énekében, hol Ulysses így szól az énekes Demodocushoz :

*Δίην γὰρ κατὰ κόσμον Ἀ'χαιῶν οἶτον ἀεΐδεις,
 Ὅσ' ἔρξαν τ' ἔπαθόν τε, καὶ ὅσ' ἐμόγησαν Ἀ'χαιοί.
 Ὡς τε πού ἢ αὐτὸς παρεὼν, ἢ ἄλλον ἀκούσας.
 Ἀ'λλ' ἄγε δὴ μετὰβηθι, καὶ ἵππου κόσμον αἶεσον,
 Δουρατέου, τὸν Ἐ'πειὸς ἐποίησεν σὺν Ἀ'θήνῃ,
 Ὄν ποτ' ἐς ἀκρόπολιν δόλον ἤγαγε διος Ὀ'δυσσευς,
 Ἀ'νδρῶν ἐμπλήσας οἱ Γ'λιότ ἐξαλάπαξαν.*

(Mert igen ékesen énekled a' Görögök' történetét, hogy mennyit tettek 's szenvedtek és mennyit munkálkodtak az Achivusok; mintha valahol vagy magad jelen lettél, vagy mástól hallottad volna. De már térj-átal, 's énekeld azon fa ló' készülését, melyet Epeus csinált Pallassal, 's melyet hajdan a' várba ravaszúl vitt-be a' hős Ulysses, emberekkel rakván azt meg, kik Iliont ledöntötték.) Látni lehet ebből, hogy az oskolamester Virgil a' katona Homérból vette a' fa ló' történetét is. Egyébiránt mindenkor becsesek maradnak Napoleon' ezen észrevételei; még úgy is, ha csak utolsó szavai, hogy t. i. ' Virgil puskaport nem szagolt, lennének is czáfolhatatlanok.

F. L.

Millyen ruhák legmelegebbek?

A' ruhák csak annyiban melegek, mennyiben az állati melegség szétoztlásának ellentállnak. A' melegség elveszését azonban különfélekep akadályozza azon szövet, mellyből a' ruhák készülnek, úgymint: 1. anyagja, 2. színe, 3. vastagsága, 4. tömöttebb vagy ritkább szövetése, és 5. a' szerint a' mint az szorosan a' bőrhöz fekszik, vagy attól közelébb vagy távolabb eláll.

1. A' selyemnyúlszór melegebb mint a' pehely; a' pehely melegebb mint a' kásztor vagy hódszór;

rythmia legyen mindenkori vezérlője az architektusnak, hogy dolgozatiban semmi helytelent, kétségest, szóval, hogy akármit ne használjon, mi valamikép megsérthetné a' helyes ízlést, az illendőséget 's az erkölcsöt.

Proportio, vagy idomzat, arányosság nevezet alatt nagyságát érthetni az épület valamely részének. Minden építvény, melly helyes idomzatú, még akkor is szép és kellemes, ha egyéb ékességekkel nem bír annál, hogy az ajtók 's ablakok' nagysága az egészhez képest igaz arányosságú, azok' alkata tetszetes, 's az épület' magossága a' hosszasággal idomzatban áll, 's ha végre magossága a' szobáknak 's azok' nagysága, úgy hasonlólag a' hágsók' szélessége az épület nagyságával idomzatos 's maga az épület a' tűzött czélnak tökéletesen megfelel. — Nem szükséges soha, hogy az építőművész, a' szépségnek ismért 's megalapított idomzathoz ragaszkodjék félelmesen, néhány szerző' felállított véleménye szerint, kik azt állítják, hogy az idomzat csak azon esetben lehet szép, ha azt számok által kinyomhatni 's mellyeket aztán kimérni nem nehéz, ha azok egymás mellé állítatnak. Ha bár kérdést nem szenved is, hogy azon idomzat, mellynél az ablakok' szélessége a' magossághoz képest akép áll mint 1: 2, — a' legszébb: az szép marad mind a' mellett még akkor is, ha az néhány hüvelykkel magasb lesz. Vegyük-fel, hogy valamely épület' hossza 30 öl, annak magossága pedig 10°, így már az épület' idomzata helyes lesz a' papiroson, mellyet ezen proportió által 3: 1 nyomhatni-ki. Engedjük, hogy ezen tömeg valami kevéssel magosuljék vagy kissebbüljék, úgy már a' számok' mérhetősége (commensurabilitas) megszűnik a' proportióra nézve, de ezen kis változás miatt még sem enyészik-el az épület' szépsége. Illy eröltetett számidomzat által lehetetlen a' művészet' körében szépsédeli alkatot előállítani. Mind illy esetben óvja magát az architektus a' rossz öszhangzattól 's dísztelenségtől, előre tévén, hogy finom művészi érzelemmel bír.

Symmetria, egyen mérték. Az architektóniai műszüleményeknél a' részek' azon egyezetét, melly az épület középpontjának meghatározása által észre-

vétetik, symmetriának nevezik. Ezen technikai kifejezés olly tárgyaknál jó elő, mellyeket két részre lehet osztani, például az épület' homlokzatát. Rosz behatást szülne 's megsértené a' szemet, ha az épület' egyik féloldalán kissebb ablakok lennének mint a' másikon, vagy ha azok vízirányosak nem volnának vagy végre ha az épület' egyik szárnyékán az ablakok' száma nevezetesb lenne mint a' másikon. Úgy látszik, hogy a' symmetria az architektoniai műszülemények' tulajdona, mellynek valóságos mivolta az egyszerű geometriai vonalak 's alkatok szellemi elrendezésében 's összeállításában létez, még pedig akép, hogy a' symmetriai idomzat-hiány úgy tűnik-fel, mint legnagyobb architektoniai hiba 's igen kellemetlenül hat az érzelemre.

N. D.

Orvosok és Ügyvédek Francziaországban.

A' statistikai adatok' egy különös kedvelője felszámítá, hogy Francziaországban 1,700,843 orvos, és csak 1,400,651 beteg van egyremásra véve. Ugyan ő kiszámítá, hogy az ügyvédek' száma 1,900,403ra megy, 's a' törvényszékek előtt folyó perek még soha sem voltak többen 998,000-nél. Ebből kitetszik, hogy ha azon 902,403 ügyvéd, kiknek nem jut per, a' béketüretlenség miatt beteg nem lesz, 300,192 orvos, egyik a' másiknak kéntelen üterét megtapogatni.

Rejtett szó.

- 8 betű Név ez, — 's lángesze érzeti zengedez a' magyar ajkon.
 4512 Vond-meg — erős pléh zár, véle haszonvehető.
 154 Hal vagyok a' Duna és Tisza mély kebelébe lakásom.
 48612 Távozik a' szükség, hogy ha szobádba lakom.
 476125 Húzd-meg utóm, 's tele tölthetsz vízzel, erős italokkal.
 1284 Többnyire tóba találsz, ott lakozunk seregest.
 1254 Szép nemek ajkaikon repesek enyelegve, ha megszúrsz.
 234 Boldog az a' kinek illy mindene; vétke de nem.

Prófét János, Borsodífi.

Jegyzet: A' 39dik számbeli Rejtett szó: Csikvár.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

41. Pesten, majus' 21dikén, 1836.

A z é l e t.

Szép az élet, ha tud élni
A' halandó okosan,
'S szűk körének ösvényein
Látva, lépdél gondosan;
Elkerülvén életének
Előbb vészes szirtjeit,
Nem szíván-ki édes ízben
Az örömnök mérgeit.

'S ifjú rózsza tavaszának
Gyenge élte' ágait
Nem-tördeli 's nem tépi-le
Fesledő virágait,
'S kora sírba nem szállítja
A' természet' kincseit,
'S nem temeti vélek együtt
Élte' szép reményeit.

Akkor ifju lét' hajnala
Rózsafényben hasadoz,
A' jövő remény' virága
Harmatcseppben nyiladoz.
'S ért korának ép gyümölcsöt
Nyújt a' tiszta éldelet,
Lelke csendes és nem érez
Bút lehellő vad telet,

Örömrózsán jár az élet'
Tövislepte útjain,
Nem szédeleg gyenge fővel
A' veszélyek' ormain,
Kedvesen él a' jelennel,
A' mult' édes érzete
A' jövődö' bájvilága
Boldogabb lét' képzete. —

De jaj annak , a' ki zsenge
 Életére mérget hint ,
 Melly keserves hosszú kín közt
 A' kegyetlen sírba int.
 Akkor vonúl az örömtül
 Mikor élni kell vele ,
 Mert korán mohón kapá azt ,
 Zsengéjében tépte-le.

Szép az élet annak ki tud
 Véle élni okosan ,
 Szűk körének ösvényein
 Lépdelni tud gondosan ,
 Elkerülvén életének
 Korán vészes szirtjeit ,
 'S nem szívja-ki édes ízben
 Az örömnök mérgeit.

Véregy Béla N. Váradról.

Honthorst , Jordaens , és Teniers.

Honthorst Gerhard, jeles művész a' belga oskolából, született Utrechtben 1592ben. A' legszorgalmasabb nevelésnél, 's tudományos, valamint művészi kimíveltetésnél, igen korán kifejtett talentuma. Bloemart Ábrahám' igazgatása alatt tanulván a' művészetet, aztán Rómába ment. Sokat festett ott, melly dolgozatok köztetszéssel fogadtattak. Coloritja igen hathatós és hév, az effectusban igyekezett ő Caravaggio Angelo Mihályt utánozni, 's még az ecsetvitelben is az Olaszok' szabadságát vette-fel. Visszatérte után anyavárosába, tudta ő számos helyes dolgozat által úgy annyira nevezetessé tenni magát, hogy lakjában 25 tanítvány is dolgozott egyszerre. A' legelbbkelőbb családok iparkodtak fiaikat oskolájába adhatni 's mindenike örömmel fizetett neki esztendei száz forint díjt. Legkedveltebb tanítványa Sandrart volt, kit a' művész mindnyája közül egyedül választott útitársának Angliába, hová őt Isó Károly hívta-meg. Visszatérte után, az oraniai herczeg' udvari képirója lón; élte' végső napjait egyedül csak az arczfestésre szentelte. Kimult anyavárosában 1660ban. Két fia, kik szép örökség' birtokába jutottak, hasonlólag a' művészettel foglalatoskodtak.

Nevezetes azon festvény, melly a' bécsi cs. kir. képtárt díszíti, „Krisztus Pilatus előtt“, vászonfestvény 8'—5'' magas, 's 5'—5'' széles. Krisztus a' romai tartományi főigazgató Pilátus előtt áll, ki könnyökölve egy asztalra, mellyen gyertya ég, 's feltartva egyik újját, őt a' zsidók' vádjai ellen kérdezi, 's kétes az ítélethozás miatt; mind a' mellett is hajlandó megmenteni életét. Erősen feltéve magában megtenni mind azt, mi írva áll, Jézus némán 's komoly szomorúságban halgatja beszédét, tudva lévén előtte, hogy a' nép nem sokára azon rémítő 's magát lerontó kiáltást teendi: „Az ő vére szálljon reánk 's gyermekeinkre!“ Ez volt, mi az istenember' szívét végetlen szomorúsággal tölté-be. — A' két fő alak, 's a' világítás általán az, mi ezen képben a' főérdemet teszi; a' többi mellék-alak kevés fontossággal, bíró valamint a' rajzra, úgy a' costumra nézve is. Különös behatást szül a' Krisztus alak; a' komoly csendes tartás, a' tisztafényű fehér felső ruha, ehhez a' többi tárgy' komorsága: mind összesen lélekhasználó tekintetet kölcsönöznek. A' felséges világítás tökéletesen bebizonyítja azon melléknevet, mellyet az Olaszok ezen képírónak adtak, ki jobbadán illy mesterséges világhatásokat, mellyek a' legfrappantabbak, festett; ók t. i. Gherardo delle Notti nevezék. Jelen kép valamiben megváltoztatott ismétlése egyikének főfestvényei közül Romában. Ez előbb a' lilienfeldi Stiftben tartatott, honnan végre a' cs. kir. képtárba jutott. — Ez alkalommal szükséges Honthorst' leghelyesebb festvényére figyelmeztetni a' műbarátot, melly különösen alkalmas e' művész' érdeméről bizonyosságot adni, ha bár biographjainak egyike sem tesz is arról említést. Ez egy igen nagy festvény, 's Bachanték' ünneplés menetét ábrázolja. Valóban, ezen kép a' merész compositió, rajz és színezet' mesterműve. Láthatni ezen festvényt Bécsben, gróf Stadion minister' gyűjteményében, ki is azt mindenkinek, ki a' szép művészet' igaz barátja, 's örömét leli illyesek' látásában, több más művészeti kincseivel együtt, megmutattatni kész.

Jordaens Jakob, született Antwerpben 1594-ben, 's ugyan ott mult-ki 1678ban, életpályája 84dik

évében. Tanítója ezen derék művésznek van-Ort Ádám volt, kinek leányát ő feleségül vette magának. Rubens sok munkát bízott reá. Ő soha el nem hagyá anyavárosát, 's a' mennyire lehetséges volt, olasz mesterek után tanult. Ezáltal rendkívüli gömbölyűséget szerzett alakjaiban, 's különös könnyűséget ecsetjének. Leghelyesebb dolgozatai: a' Passió, 12 nagy lapon, Károly Gustáv svéd király' számára készítve, 's Henrik Fridrik orániai herczeg' története. Rajza mindenkor karakteristikai, olykor a' közönségeshez érő; ellenben a' comikai előterjesztésekben, nagy formátban, ő valamennyi művészt hazájában felülhaladott.

Felséges azon kép, mellyet a' cs. kir. képtárban szemlélhetni, „a' babkirály“; az vászonfestvény 7'—7'' magas, és 9'—6'' széles. — Valamint Franciaországban, úgy Német-alföldön is áll azon régi szokás, melly szerint egy kiválasztott társaságnak lepényt sütnék, mellybe csupán egy babszemet tesznek. Azon vendég, ki az asztalnál lepényrészében kapja a' babszemet, lesz a' király, az az: babkirály, 's azáltal joga van egy királynét kiválasztani magának, 's udvari szolgálkat kinevezni. Jobb oldalán a' királynak foglal amaz helyet, emezek pedig egy dalkoból 's orvosból állanak, kalapjára vagy öltözetére ragasztott czédulával, melly kijeleli hivatalát. Hogy tehát illyes alkalomnál egy kevéssé tarkán megyen minden véghez, láthatni a' festvényből, melly egészen humor, 's az minden alakban olly karakteristikai, hogy a' megtekintőket akaratlan is nevetésre ingerli. Csendes kellőségben üríti az ünnep' választott ura a' poharat, mohón szorítja magához a' félig tölt kancsót, 's felvidámulva vannak pillantatai a' körülállóknak reája függesztve. Menyasszonya, a' babkirályné, megkülönböztetőleg nyaklánczal van felékesítve, melly felfűtt tojásbájából és kolbászokból áll, 's az arany villa nem látszik hasztalan heverni ott. Mámorban 's nagy lármával kiáltozzák az „éljent“ a' kedves párnak, 's ki velük talán nem egészen egy üzetű, máshol foglalatos. Itt a' főszerepet a' színelőzetben ülő személy játsza; az annak labainál fekvő czédula jelenti tulajdonságát vagy hivatalát. Ő a' DE

SANGER. Közelebb a' kutyánál fekszik egy más czédula ezen íráttal: DE HOFMAESTER; a' férfi' feje fentebb vagyon, mint a' dalnoké. Ezen ünnep királynéjának áll bal vállán írva CONIGIN. Azon férfiú, ki a' király mellett épen egy darab húst akar bebocsátani jól kitátott szájába, az a' DE VORSTMAN; azon feliratokat, mellyek a' király székének háta megett észrevehetők, nem lehet kifejtegetni; amaz azonban, ki szerencsésen van elrendezve a' világhomályban, 's ki hihetőleg orvosát jelenti, de jure már a' DE MEDICUS. A' szoba' közepén lévő táblán következő felírást olvashatni, melly valóban czélszerű, 's tehát jól kifejezi a' dolgot: NIL. SIMILIUS. INSANO. QUAM. EBRIUS. (a' mámoros legközelebb áll a' bolondhoz.) — Colorit és világhomály ezen festvényben igen helyes; ezen képiró többször ismételte ezen tárgyat, melly alkalmat nyújtott azon vélekedésre, mintha az ismétlések csupa másolatok volnának.

(Vége következik.)

Az orosz literatura' haladása és jelen álláspontja.

(Bulgarin után)

Midőn Oroszország a' 17dik század' vége felé a' literatura pályájára lépett, az újabb europai nyelvek közül egy sem vala benne uralkodó. A' Kis Oroszországi papság, melly Nagy Péternek a' népoktatás alapításában elsőben nyújta segéd kezeket, azon igyekezék, hogy az új orosz nyelvnek deák formákat adjon, és azokat a' csinosulni kezdő nyugoti szláv dialektusokhoz alkalmaztassa. De száraz és durva volt az a' szótagolt versekben. Nem kelle egyéb csak szárnyait megoldani, mellyeket a' tudatlanság megköztözött, 's néki elegendő tért engedni. Ezt tevé Lomonoszow, 's a' nyelv gyorsan emelkedett. Ugyanezen időben terjeszté ki a' francia nyelv és francia literatura uralkodását a' mívelt Europa felett; diplomatiai nyelv már elébb a' francia lón. Schuwalow gróf és Daschkow herczegné befolyása alatt ekkor az orosz literatúrában is francia iskola alakult, melly most is fenáll, de talpkövei már nagyon megrendül-

tek. Azonban a' franczia oskola' esendes, lármátlan, síkos menetele alatt, lassankint független nemzeti elmék is támadtak, mint Derschawin és Krylow, kivált ezen utóbbi, kik az idegen bélyeget levakarák; és német 's angol országokban egy új, nemzetibb bélyegű literatura képződött, melly közönségesen romantika oskolának neveztetett. Ez is csakhamar követőkre talált Oroszországban, 's elsőben tett próbát abban Schukowski; Puschkin minden eredetisége mellett is csak követője, ámbár nem utánzója. Itt azonban csak az orosz literatura' vezéreit említhetjük-meg, kik, a' mint gondolni lehet, egész sereg utánzókat vontak magok után, kiknek nevei nem érdemesek említésre. — Minden literatúrában előtte jár a' folyóbeszédnek a' költészet, 's azután a' prosa elfojtja a' poesist. A' classica tudomány 's idő' hiánya, valamint az orosz honi nyelv' elhagyása, 's az onnan származott jó orosz tanítók- 's oktatási rendszerekbéli hiány, valának okai az orosz prosa' lassu kifejlésének. Bátran állíthatni, hogy 25 írók közül alig tudja öt alaposan a' nyelv' szabályait, 's hogy fele természeti ösztönből, másik fele csak vaktában írkal. A' journalisták, kiknek kezeikbe sok szerzők' irati kerülnek, e' titkot eléggé tudják. *) Húsz esztendő előtt, midőn Franciaországban a' romantika oskola támadt a' költésben 's folyóbeszédben, Oroszországban is szokatlan mozgás kezdődött a' literatúában, ámbár némelly, reá nézve kedvetlen körülmények közt. Azonban nem sokára számos románok jelentek-meg, 's a' novella más alakot vett. Az újítás' szelleme lépé-meg a' literatorokat és a' közönséget, 's az újság' fő feltétele nemzetiség vala. Kiki azon oldalokról akará hazáját ismertetni, mellyekről rajzolgatá Walter Scott Angliát földiei előtt. A' játékszínbe inkább vonzottak a' Schilleri drámák, mint a' régi classica formák. Hijában iparkodtak a' moskaui tudósok a' romantismust tüstént születésekor leverni, megerősült az, 's jobban jobban elnyomta a' régi franczia oskolát, mellyet most félig elaludtnak tekinthetni. Ezelőtt kevésé foglalatoskod-

*) Bulgarin, az „éjszaki méh“ című folyóirat' szerkesztője.

tak Oroszországban a' német nyelvvel, de most a' német nyelv' és literatura' ismérete elmulthatlan egy literatorra nézve, 's az ifjú írók buzgón tanulják az angol és német nyelvet és literaturát. Mindazáltal az új irány nem Angliából és Németországból, hanem a' romantika Franciaországból jött. Az úgynevezett ifjú francia literatura még most is nagy befolyással van az oroszra, ámbár ellene engesztelhetetlen hadat izentek, és ezen harcz ellenére is, az orosz literatura majd minden mai munkálati, Victor Hugo', Janin', Balzac' 's több ilyenek' utánzásai. E' szerint az orosz literatura születése óta az utánzás' útján vándorla, 's különösen a' francia literatura' befolyásának hódolt. Néha néha támadt 's még most is támad orosz eredeti író; de két három eredeti költő, két három eredeti prosairó még nem tesz független, eredeti literaturát. Mindazáltal a' romantikus' mezejébe történt belépés, a' közönségben az orosz nemzetiség iránt mutatkozó ízlés, a' történeti tudományoknak csirádzó szeretete, 's az ifjú ivadéknak miveltség 's tudományok utáni igyekezete, egy közelgető orosz nemzeti 's eredeti literatura' előpostáinak látszanak. Ugyanezen előjelek hirdették Németországban az eredeti literaturát, 's mint Németországban Gottsched' és Lessing' korában', úgy most Oroszországban is, elkezdődött harcza a' nyelvnek a' régi formákkal. — „Ezen általtekintést“ így szól Bulgarin végre, „berekesztjük egy megjegyzéssel az általános következményekről. Jót keveset tettünk, sokkal kevesebbet, mint lehetett 's kellett volna tennünk. Némelly okokat fentebb említék, a' többiről hallgatok. Középszerű elég álitatott-elő, rossz pedig több mint kelle vala. A' folyóiratokban a' kritika' hiánya érezhető. A' statistika a' kormány' segédleme mellett elég jól haladt előre. A' történetben több gyanítást mint valóságot találunk, ugyanazon tetteknek örök ismétlését, és philosophia- 's kritikabéli hiányt. A' physikai és matematikai tudományokban teljes tespedés uralkodik. A' belletristicában új irány uralkodik a' romantismus felé, az új francia iskola' példája után; a' költésben kevés új. Általában véve szellemi munkálatink' jegyzéke a' két utóbbi esztendőben felette csekély, az ideák' menetele lassú, a'

lelki élet' jelei gyengék. Minden remény a' jövőben helyhezik. Úgy látszik, hogy az elmék mintegy általmenő félben vagynak, készülve lerázni a' régit, 's várják a' nemzetivel leendő egyesülést. Akkor ismét tág mező fog nyilni a' lelki munkásságnak.

Cholera ellen.

Linné a' *Materia Medicájában*, és a' Ritter Carl von Linné *Uebersetzungjában* ír valamelly: *Anticholera Officinarum. Sophora heptaphylla Botanicorum. Siebenblättrichte Sophora. Choleraelleni*, epekór-ság elleni, hétlevelű bölcsességhezó plántáról; melly is Keleti Indiában szokott, és biztos orvosság az Indusoknál, a' cholera ellen. Ezen tárgyról jövő újságban többet írok.

Dr. Kováts.

K ü l ö n f é l e.

Ha majd egykor a' vasútak egész Európát keresztül kasul hasogatják, hogyan lesz akkor a' dolog a' mostani társasági viszonyokkal? Akkor p. o. egy megsértett szerető ezt fogja kedvesének írni: „Ha levelemet veszed, akkor már a' világ' végén leéndeke.“ A' szép ezt fogja neki felelni: „Tizenegy percnyi időt engedek neked a' visszajövetelre, különben helyedet elfoglalva fogod találni.“

Az első órákat Hell Péter készíté 1500ban Nürnbergben, mellyek tojásdad alakuk miatt nürnbergi tojásoknak neveztettek. Ugyanazon esztendőben találta fel Purbach György mathematicus Bécsben a' másod perczet mutató órákat csillagvizsgálatokra.

Ha a' monomotapai király prüsszent, az „egészségére“ kívánat szobáról szobára jár, 's elterjed az egész városban, hol minden hangosan kiáltja a' királynak: „egészségre!“

Rejtett szó.

Hármának, ha dicső honodért nyerted, van — egyébként

Nincs becse; vedd hármát, mennyei szikra leendő.

Főbetűjével eszét vesztvén, lakodat hiven őrzi;

Ha nem ügyes, sokakat sirba taszít az egész.

Fidicinis János, Szanádon.

Jegyzet: A' 40dik számbeli Rejtett szó: Tsokonai.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

42. Pesten, majus' 25dikén, 1836.

Levél Barátomhoz.

Jó Barátom! be örülök,
Hogy nyugodt lehetsz,
És e' nagy világ bajából
Nem nagy részt vehetsz.

Élj, nem irigylem, boldogul
Szived' nyugtában,
Szűk pályádon szívd a' békét
Léted' folytában.

Míglen a' mély tudományok'
Művében forogsz;
Addig minden égalatti
Fény felett ragyogsz.

Mert nem ér rá gondolatod
Hatni távolabb,
Mint a' melly határon túl a'
Veszély gyászosabb.

Ha a' jótól különözve
Függ az érzelem,
Az üres sziv' rejtekébe
Csúsz a' szerelem!

A' szerelem minden jónak,
'S rosznak hüvelye,
Dicsőségnek, gyalázatnak
Örök műhelye.

Dicső ez isteni szellem
Szent feltételben,
'S ha nemes czél a' rugója,
Nagy e' lételben.

Ellenben ha kénycsapongás
Lőn a' szerelem,
Annak minden vélt gyönyörje
Csak szenvedelem.

Tapasztalás tanít erre
Téged, 's engemet,
Aggot, ifjat, férjfiúi
És a' szép nemet,

Jó barátunk, ki alföldi
Lakos, egy hete
Múlt, hogy kinos bajairól
Emígy értete:

„Úgy van az, és úgy is leszen
Még a' világ áll,
Ki az élet ösvényében
Gőzgyönyört talál.

Midőn oda ér — a' honnan
Többre nincs remény,
Elvész, mert ott tengerbúba
Száll az érzemény.

Hah! oda ért, — 's ott aludt ki
Kedvem' szikrája —
Ott bukott el szent reményem,
'S búköd ült rája!“ — —

Ez legyen fő indítója
Arra szívednek,
Hogy határt tűzz veszélyszülő
Érzeményednek.

Mert ha egyszer diadalmat
A' kény arathat,
Rajtad a' nyugalom többé
Beléd nem hathat.

E' keveset közli véled
Nyiltan szívesen,
Jó barátod — tellyesítsd Te
Békességesen.

Buslaky.

Folytatás az Anticholerica bokorról.

Eredetiképen így értekezik erről Linné, a' Materia Medicájában:

SOPHORA heptaphylla, foliis pinnatis: foliolis septenis glabris Sp. pl. 533.

Anticholerica Rumph. amb. 4. p. 60. t. 22.

LOC. India Orientalis. Frutex ferus.

PHARM. ANTICHOLERICAE Radix, Semina.

QUAL. amarissima. Eximia, rarior.

VIS:

USUS: Cholera! Pleuritica.

COMP. Az az-:

Hétlevelű BÖLCSESSÉGHOZÓ, tollas levelekkel :
hét sima levelű. S p.pl. 533.

Cholera ellen való. Rumph. amb. 4. p. 60.
t. 22.

HELY: Keleti India.

PATIK. CHOLERA ELLENI Gyökér, Magvak.

TULAJD. felette keserű. Dicső, igen ritka.

EREJ:

VELEÉLÉS, Cholerában! Nyilallásban, vagy
oldalfájásban.

ÖSSZETÉTEL.

Dr. Kováts.

A Palotai ürge-sapka.

Palota mezővárosa határában, a' kártékony ürgek néhány évek óta úgy elszaporodtak, hogy a' tavaszi magokat tavaszonként megsemmisíték. — Lengyel József helybeli tanács- és szücsmester úr, az ürgeket pusztító több ajánlott módok közül választá kihirdettetni egy ürgebőrnek egy krajczáron való beváltását. Mellynek fogantja az lett, hogy az idén már ürgebőrökért más határokra kellett szorulnia. Ezen úr az ürgebőrökből igen alkalmas, csinos, könnyű házi sapkácskákat, 's könnyű bekecs bélléseket készített, mellyek vidékünkön divatoznak; a' sok útfélen ácsorgó henye — „ich bitte um einen kreuzer — sem apám sem anyám — kérem alázatosan egy krajczárkát“ — kiabáló, 's ember után egész útsza-hosszat kunczorgó nevendék kólduskák közül pedig némelyek, egy tavaszon nyáron, és őszön az ürgefogásból (burokkal, kiöntéssel) 10, 20, 30, 40 forintra is rámennek. Igen szép és követésre méltó példája a' hármas hasznú szorgalomnak! — Pápáról. Tavasz-utó 7dikén 1836.

Dr. Cseresnyés.

*Honthorst, Jordaens, és Teniers.**(Vége.)*

Teniers Dávid az ifjabbik, atyja is hasonló nevet viselvén, született Antwerphen 1610ben. A' művészet' alapjait atyjától tanulta, később pedig Brouwer' tanítványa 's utánzója lett; de a' nagy Rubens' iskolája is befolyással volt művészetére. Ennélfogva akép jártas volt ő a' képirás' különféle bánásmódjában, valamint az anyagok' külön nemeiben, minde- nek felett a' szabad mesterként természetet kedvelte. Hogy tehát háborgatlan részesülhessen ebben, Berck faluba vonta magát Antwerp mellett, hol naponként alkalma volt a' közélet' minden helyezeteit tanulni 's előterjeszteni. Számosak ezen nemű dolgozati e' mű- vésznek, 's mindenütt a' legkedvesebb együgyűség scenájától a' zabolátlan szenvedélyig terjedők; charak- terei mindenütt igazsággal felfogvák. Mégis tudta Teniers minden hűség mellett is legközségesebb a- lakzatait is bizonyos mértékben nemesíteni, midőn el- lenben tanítója Brouwer csaknem természet alá he- lyezé azokat. Ő 1644ben igazgatója volt a' képirói akademiának Antwerphen. Teniers reánk nézve min- dig becses marad, felügyelője lévén huzamos ideig azon cs. képtárnak, melly egykor az ausztriai Leo- pold Vilhelm herczeg birtokában volt. Ezen nemes 's valóban lelkes pártolója a' művészeteknek, ki semmi talentumot sem hagyott ösztön és pártfogás nélkül, Teniersnek is jóltévője volt; nem csupán megvette nagy részét dolgozatának, 's idegen udvaroknak ajánl- ta őt; hanem ki is nevezte a' művészt cabinéti kép- írójának 's a' képgyűjtemény igazgatójának, miről Teniers is később rézmetszeteket adott-ki. Ezen de- rék művész' saját talentumát sem hagyhatjuk érintet- len utánzásánál más mestereknek; ő nem készített talán csak másolatokat, hanem tudott is azok' styljé- ben 's monoriban új képeket alkotni, mellyek ámi- ták még magokat a' műértőket is. Radirozott lapjai is lelkes bánásra mutatnak. Mint művész 's ember egyen- lően mindenkőtől tiszteltetve, becsültetve, végre kiköltö- zött e' világból Brüssclben 1690ben, életpályája 80- dik évében.

Számos festvényei között a' bécsi cs. kir. kép-
tárban különösen méltó említésre: „a' menyasszony,“
vászonfestvény 2'— $\frac{1}{2}$ '' magas, 's 3'—7'' széles. Bal-
felül a' szinelőzetben áll a' vőlegény és menyasszony;
szíves kézszorításokkal ismételvén egymásnak a' hű-
ség-igéretét. A' körülbelül mintegy 50 esztendő's férfi
azt valóban bölcsen is teszi, a' menyasszony alig lé-
vén fél olly koros mint ő. Ha külsejük nem csal-
megbennünket, úgy ők mind a' mellett még is bol-
dog házassági életet viendnek, a' képben a' jószívű-
ség lévén az uralkodó karakter, hol is jovialis szí-
vessége a' férjnek, 's a' nőszemély egyenes falusi nyilt-
sága, igen jól illenek egymáshoz. Ezen sóhajtásával:
tété - à - tété, öszhangzólag vegyül az ünnepiesen fel-
ékesített dudu' csergése, zengése, mellyen játszik
mellettük a' muzsikus. Jobb fele a' képnek, mutatja
a' szinközépben a' parasztházat, melly előtt, a' szom-
szédság vidám csoportozatban tánczol, tréfál és iszik.
A' színenéket fák végzik-be, mellyek felett kiemel-
kedik a' falusi templom, tornyával. — Ezen festvény'
érdeméről csak kevés szó szükséges. Teniers mindig
mester volt vidám falusi népek' charakteristikájában,
úgy hasonlag mester is mindenütt a' colorithan, a' vi-
lághomályban 's a' légperspectivben, itt is tehát ő
elsőségeiben mutatkozik. Ezen festvény egyébiránt
azon nevezetesebbek közé tartozik, mellyek a' közép-
tintában, 's a' távolság és levegő' áltmenetelésben,
a' műértőktől igen kedvelt 's úgy nevezett „ezüsttón“
által, különböztetik-meg magokat.

Helyes festvények ezen kívül ez ügyes művész-
tól a' belvedereben: belseje egy parasztszobának; a'
kolbászkészítőné; helységrablás; Ábraham' áldozatja,
'stb. 's így összesen 19 kissebb nagyobb festvény.

Novák Dániel.

Sancy nevű gyémánt.

A' híres Sancy nevű gyémántot (mellyről a' fo-
lyó félesztendei Hasznos Multságok' 1ső számában
5dik lapon említés tétetett 's az mondatott, hogy az
'a' francia korona' legszebb ékessége') orosz császári
udvari vadász-mester Demidoff Pál, ki igen gazdag

bányabirtokos, megvette fél millio rubelért. *) Ezen drága kő Keleti Indiákról hozatott Európába, hol mintegy 400 esztendő óta tartatik. Első birtokosa vala Merész Károly burgundi herczeg, ki azt sisakján hordá, midőn Nancynál az ütközetben elesett 1477-ben; egy schweizi katona megtalálta azt 's eladta egy forinton egy papnak. 1489ben Antal Portugallia királyának birtokában volt, ki azt, pénzre lévén szüksége, eladta egy francia nemes embernek 100,000 frankon. Később Sancy' birtokosára Harlay Miklósrá szált örökségül, kitől nevét nyeré. Ez Solothurnban követségben lévén, III. Henrik királytól felszólított, hogy gyémántját küldje-el királyának, ki arra mint zálogra, pénzt fog kölcsön felvenni. Harlay' inasa, ki tőle a' királyhoz küldetett, útjában rablók-tól megtámadtatott, elnyelte a' gyémántot, 's megöletett; Harlay felbontatá testét, 's a' drága kő gyomrában megtaláltatott. II. Jakab Anglia' királya birta e' gyémántot 1688ban midőn Franciaországba ment; utóbb XIV. Lajos' birtokába jutott, és XVII. Lajos a' koronában hordá koronáztatásakor. E' gyémántnak körtvély formája van; legtisztább vizű, és 53½ karatot nyom; kétségkívül többet ér fél millio rubelnél.

A' nedves sarjút télre elrakni.

Gyakran megtörténik, hogy a' sarjút ősszel az esőzések miatt nem lehet eléggé kiszáradva csűrbe vinni, 's attól tarthatni, hogy elromlik a' drága takarmány, vagy a' nedves széna miatt meggyullad a' kazal. Legjobb mód e' veszedelem ellen a' következő, melly igen régi ugyan, de még sem elég ismeretes. A' csűr földjére rakassék vékonyan zabszalma, erre vékonyan a' nedves sarjút, ismét szalma, felibe sarjút, 's így tovább, míg a' nedves sarjút mind kazalba nem rakatik. Hat hét, vagy két hónap mulva a' sarjút egészen meg fog száradni 's nem látszik rajta a' forrásnak semmi nyoma. Ugyanezen bánásmód ajánlható a' nedves lóhere 's más abraknövényekre nézve, mellyeket eléggé nem lehet kiszáradni. Némelly gazdák szerint jó, ha egy kevés só szóratik mindegyik rétegre.

[*) Egy rubel tesz 4 for. 32 kr. ezüst pénzben; és I. Pál rubelei = 2 for. 10 kr.

Új próbált szer tyúkszemek ellen.

A' Carlsruhi újság' mult esztendei 227dik számában a' tyúkszemekről következő áll: „E' tyúkszem elleni szer' javaslója több esztendők előtt sokat szenvedett tyúkszemek miatt; még a' két láb hüvelyk újja' körmei alatt is voltak tyúkszemek, mellyek miatt kéntelen volt, hogy mégis valamennyire fájdalom nélkül járhasson, különös lábhegynél igen bő csizmákat csináltatni. Miután az ismeretes szereket haszon nélkül mind sorra próbálta, meggyőződött, hogy a' tyúkszemek, mellyek nem egyebek a' bőrnek szarunemű rétegeinél, nem a' csizma' nyomásából származnak, mint hibásan vélik, hanem inkább a' gyengeségtől; olly gyógyszert talált tehát, mellynek legjobb sükere lön. Több esztendő óta nem csak maga megszabadult a' tyúkszemektől, hanem mind azokon is segített, kik tanácsát követték, 's most kötelességének tartja e' szert közzé tenni, melly következőből áll:

Vegyen az ember lábvizet, 's mihelyt a' tyúkszem eléggé megpuhult, egy éles késsel annyit metélgessen-el belőle, mennyit csak lehet a' nélkül hogy vérezzék, 's felhúzván harisnyáját, azon helyre, hol a' tyúkszem van, töltsön egy kávé kanálnyit az alább megírt spiritusból, mellyet minden patikában találhatni, 's tüstént húzzon-fel czipőt vagy csizmát. A' harisnya' ezen megnedvesítését ismételni kell 8—10 napig minden reggel és délben, 's később csak reggelenként, 's így elvesznek a' tyúkszemek, a' nélkül hogy tudná az ember miként. Ha talán jövődében ismét mutatkoznának némi jelenségei e' bajnak, a' mi az első 2—5 esztendőben megszokott történni, akkor csak a' harisnyát kell tüstént a' spiritussal néhányszor megnedvesíteni, 's a' tyúkszem soha sem jóelő többé.

A' nevezett spiritushoz recept:

Rep. Balsami vitae Hoffmanni, drachmas duas; Spiritus vini rectificatissimi unciam unam. Misce.

I g a z m o n d á k.

Három dolog egészséges: eleget nem enni; a' munkától nem futni; és nem bujálkodni.

Gond, csontokat hasítja, velót szárítja, 's gyilkosa az életnek.

Tudatlan hatalmas, mindennek ártalmas.

Öltözet, nevelés 's lábbal való lépés mutatja-ki az embert.

Nagy bátor elméket 's vakmerő szíveket a' busulás földhöz ver.

Mennél több irigye van az erénynek, az annál inkább virágzik.

Az elhenyélt időt, koszorút 's mondott szót nem lehet vissza húzni.

Mint moly a' ruhának és féreg a' fának, úgy árt bánat a' szívnek.

Nehéz a' szegénynek, de könnyű pénzesnek nagy becsületet nyerni.

A' szerencsést mindenki, szerencsétlent senki sem szokta szeretni.

Az ajándék vevés, szolgálatba esés.

Szerelem és harag semmi jót nem farag.

Nem igen jut annak a' szerelem eszébe, kinek sok foglalatosságai vagynak.

Nem kell ottan czégér, hanem torok 's hébér, a' hol jóbort kezdenek.

A' bor, lator bajuok legelőszőr is lábról ejti-le az embert.

*H**dy.*

A p r ó s á g.

Chinában valaha szokás volt, hogy a' főváros' képfaragói a' császárnak koronáztatásakor többféle márványt tettek elébe, hogy ez azokból választaná-ki azt, mellyet síremlékéül legalkalmasabbnak gondol, 's mellyen másnap mindjárt elkezdtek dolgozni.

Rejtett szó.

Egésze fát vág, fúr, hasogat, farag,

Nélküle zsacsóm terhbe nem eshetik.

Nélküle négyét asztalomra

Nem tehetem, ha terít cselédem.

Sok nagy folyó, melly felhegyeink közül

Földünkön által fut-le Szeged felé

Megtölti két lábát; 's legottan

Nem füttyörész a' halász aléltan.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A' 41dik számbeli Rejtett szó: Sebész.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

43. Pesten, majus' 28dikán, 1836.

A' szívtelenhez.

Azt esküdted minapában,
Hogy szívedet elvesztéd,
Hogy keblemben együtt laknak,
Az enyim és a' tiéd.
Ah! ha így van lányka, mivel
Erősítsem melleimet,
Hogy békével megtarthassam
Szívecskédet 's szívemet?
Eszközt, jobbat nem látok, mint
Elválasztani a' kettőt:
Szívem' neked általadom,
Enyim szíved, bírd te őt.
Ah egy szív is mi nagy zsarnok!
Vedd hát által egyiket,
Jód' akarom, azt tanácslom:
Vedd-által az enyimet.

Szívos Mihály, N. Kőrösről.

Eszközök a' meggazdagodásra.

1. „Az idő pénz“,

Ez olly tanúság, mellyet sokszor emlegettek már, de mellyet eléggé ismételni nem lehet! Az idő' használása a' gazdagság felé vezető országút. Tudták ezt a' régiak is, azért maradt reánk annyi példabeszéd az idő' becséről. Mindegy, akár pénzt, akár munkát, akár terméket, akár gyármüvet kívánjon a' status jobbágyitól; de midőn csupán pénzt kíván tőlük, alkalmat ad nékiek, hogy az időt legcélszerűbben használják. Abban az értelemben is pénz az idő, hogy az olly hatalom, mellyel mások' idejével parancsolhatunk.

2. „Akkor végy, midőn valamelly jószággal megkínálnak; akkor adj-el, mikor valaki óhajtja megvenni jószágodat.“

Elsőbb esetben a' legalsóbb árt fizethetjük, utóbbiban reménylhetjük, hogy a' legfensóbb árt kapjuk. Ricardo, a' híres statusgazdasági író, megkérdezte: micsoda úton módon lett gazdaggá (minthogy ő gazdag kereskedő 's pénzváltó vala), azt felelte, hogy ő gazdagságát ezen elv' követésének köszöni.

3. „Jobban félj azon kis költségektől, mellyek mindennap, mint azon nagy kiadásoktól, mellyek csak ritkán kerülnek elő.“

Ki naponként egy krajczárral ad-ki többet, mint ki kellene adnia, az esztendőn által 6 forint 5 krajczár szükségtelen költséget csinál, sőt szökőesztendőben 6 for. 6 krajczárt. Az ilyen költségek legkönnyebben szükséggé válnak. 'S a' szokást igen nehéz elhagyni. Ki egy fillért nem szeret úgy, mint egy forintot, az nehezen viszi a' dolgot annyira, hogy filléreit forintra váltsa-fel.

4. „A' sokszori kis nyereség jobb, mint a' ritkán történő nagy nyereség.“

Napoleon azt mondá: a' tömegek határozzák el az ütközetet. Így van a' dolog a' gazdagsággal is. Az igazágtalan nyereség, ha még olly nagy is, inkább veszteség. Ki birtokát jól akarja haszonbérbe adni, olcsón árendálja-ki.

5. „Ki szükség nélkül szerez magának eleségszert, az vesztegető.“

Mivel az ollyan vagyon holt tőkepénz, melly semmi kamatot nem hoz. Sok dolog veszt idővel becséből, vagy egészen elveszti azt. Az eleségszerrel ritkán bánunk gazdálkodva. 'S könnyebb venni mint eladni valamit. Különösen helytelen dolog sok pénzt tartani a' háznál. A' pénzből csak úgy vehetünk hasznót, ha kiadjuk azt.

6. „Jobb valamelly mesterséget magánosan, mint másokkal társaságban üzni.“

Büsch azon megjegyzést teszi, hogy a' kereskedőtársaságok ritkán ütnek-ki jól. Kivált vigyázzon az ember magára, ha mesterember társat keres.

7. „A' van jobb, mint a' volna.“

Semmi bevételre ne tartsunk számot, míg bé

nem vettük. Egy adóst se utasítsunk-el magunktól, ki pénzt hoz; ki tudja, vissza fog-e ő jönni, vagy hová lesz a' pénz, mellyel ki akart fizetni bennünket.

8. „Mindenkinek meg kell fizetni a' tanításbért.“

Azértis minden mesterségben vagy hivatalban, 's minden nemű vállalatokban először kicsinyben tegyünk próbát. A' sem tanácsolható, hogy sokfélehez kezdjünk egyszerre.

9. „Minden felfedezés vagy találmány, melly pénzhasznot ígér, 's minden ilyenemű javítási terv megérdemli a' megvizsgálatot.“

És a' legjobb vizsgálat az, hogy a' találmánnyal próbát tegyünk. Mi lenne belőlünk, ha a' keresetnemei- 's eszközeibéli minden újításnak ellenesze-gülnénk? Igazsága van ugyan a' gazdaembernek, ha nem hiszen valaminek, míg tapasztalása nem valósítja-meg; de csak azért 's csak annyiban, mivel, 's a' mennyiben nincs módja, az újításokat vaktában a' maga kárával megpróbálni.

10. „A' takarékosság jövedelem.“

Egy útnak ajándékelevele vala egy marseillei kereskedőhöz. A' mint a' levelet kézhez adá, a' kereskedő írószobájában azzal foglalatostkodott, hogy a' hozzá küldött levelek' tisztáját elvagdalgatá 's öszveszedgeté. A' kereskedő ebédre hívá őt egy másik házhoz. Lehet képzeln, milly várakozással fogadá-el a' vendég meghívását, 's milly érzelmekkel ment a' házhoz! Azonban — egy palotába lépe-bé, 's királyi módon vendégteték-meg. Ekkor tért útnak magához. — A' pénzért házasodó férj nem riánk azt tapasztalja, hogy a' jól gazdasszonykodás legjobb menyasszonyajándék.

(Vége következik.)

Gymnastika.—Közlemények Clair Ignác'sz' gymnastikai intézetéből.

(Pesten, Therézia-város, síp-úteza, 359. sz. a.)

1.

A' nevelésnek fő tárgya századok óta az, hogy ép lélek szintén ép 's izmos testben lakozzék. De hon-

nan jöhet, hogy mi az utóbbinak mívelésével olly keveset gondolunk? bár igen jól tudjuk, hogy a' gyengét 's betegest, az elpuhultat 's elkényezettet sem pénz, sem tudomány, de még maga az erény sem védheti azon szomorú következtések ellen, mellyeknek teste nyomorú állapotja miatt ki van téve.

Fiad's leányod inkább semmiben se örökösödjék; mivel elméjeket legfeljebb csak gyéren: de ép, izmos, ügyes testet szerezz nekik, 's majd egyszer hamvaiddat áldani fogják, legyenek bár eke vagy üllő vas mellett, mezőn, vagy konyhában, midőn karjaik erejét érzendik, 's egészségöknek édes voltával áthatva leendnek. — Mivel azonban lelköket a' legmagosabb fokig, 's ne figyelmezz testök épségére — és ők, ha elkényezett nyomorú teremtetések lesznek — később, a' tudományok világánál is hiányos nevelésedre szomorú szívvel emlékezendnek vissza, midőn az erőtlenség vonaglásait inaikban, és a' sír' borzadalmát belsejekben naponként fogják érezni. — Látjuk, hogy hol a' gyermekekkel bánásmód tulságos szorgoskodással, félték gondviseléssel, minden erőltetés elkerülésével, 's örökös orvosi szerekkel éléssel van összekötve, a' gyermekek többnyire sápadtak, betegesek, erőtlenek, bátortalanok, 's ügyetlenek: ellenben azt is tapasztaljuk, hogy olly háznépeknek, mellyek a' testi gyakorlatokat is felvették nevelés-módjokba, az egészség mindennapi vendégök, az az: orcájokon mosolyog, minden tagjokból erő fejlődik ki; 's ha történetből valami betegség mutatná is magát, az többnyire könnyen és ismét hamar szokott eltűnni. — A' gyermek boldogságáról gondolkozó atyák, reményilem, ezen okokat figyelemre érdemesnek fogják találni.

2.

Az egészséget megalapítani 's fentartani csak célirányos munka által lehet. A' gymnastika fiatalság örömköntösébe burkolt munka. Munka azért, mert célját épen nem nemtelen időtöltésben keresni, hanem a' testnek nemesítésében kell helyezettetni. Fiatalsági örömköntösében azért kell megjelennie, mert ez épen ama tiszta égőv, melly az emberi lényeket az emberi életnek nagy és terhes elrendezésébe csalogatja, ahhoz szoktatja, 's lánczolja, valamint a' gyer-

meket édes adomány csatolja az iskolai padhoz. — A' gymnastika a' test gyakorlásainak olly rendszere, melly a' test tökélyesítését vevé czélul. Igaz ugyan, hogy minden kézi munka gyakorolja a' testet, de azért az még nem gymnastika; minthogy amannak czélja olly valamelly tárgynak létrehozása, melly a' gyakorlón kívül fekszik: holott a' gymnastikának czélja magára a' gyakorlóra megy vissza.

Ki a' fiatal testet tökélyesíteni szándékozik, gondoskodnia kell, hogy az óhajtott czéllal világos fogalmat kössön egybe. Ön magát kell majd kérdeznie: „mi a' testnek tökélyessége.“ — Ennek alapvonalai im' ezek:

1) **Tartósság**, vagy is jól alapított életerő és egészség.

2) **Erő**, és pedig: A) **beterjedékeny** (intenzív) a' physical világ, égöv, időjárat kellemetlen hatásainak eltávolztatására; szóval, physical erő, melly hasonértelmű az elkeményítéssel. B) **kiterjedékeny** (extenzív), vagy is a' tulajdonképpeni testi erő, mennyiben ez a' külvilágra hathat. C) **Érzék-erő**, mennyiben ez gyakorlásból származik, következőleg az érzékek gyakorlottsága.

3) **Ügyesség**, vagy is gyakorlás által szerzett gyorsaság a' physical világ mechanikai erőszakos hatásaitól a' test és tagok ügyes igazgatása által magát megóvni.

4) **Szépség**. Nem áll ugyan hatalmunkban a' szép arczvonalmaknak alaphelyzete; de nem tagadhatni, hogy általján a' nevelés, kivált a' physical, nagyon hathat az arcznak képzésére. Ez ugyan hiú állítmánynak látszik: de vegyünk figyelemre egy fiút, és tegyünk-fel két nevelés módot. Nevelkedjék csak zárt szobában, elkényeztetve; a' rossz idő elől szorgalmasan megóva, sebes mozgás nélkül, sokat görbedve a' könyv mellett, vagy már korán, mint tanítvány, az ülő művesnek gőzös szobájában. Millyen leendő e' fiú? Halavány arczú, izmai ellankadva, erőtelen 's bátortalan tekintetű, tűz és élet nélküli szemekkel. Nyissátok már most meg a' szobát, engedjétek neki sok szabad levegőt, sok mozgást szabad ég alatt, minden tagjainak sok gyakorlást, 's vizsgáljá-

tok-meg azután arczát; ha majd férjfiakorhoz közelít, világosan kivallandja neveltetési módját. De a' testnek szépsége is láthatólag szembetűnend, mennyiben az következménye az egészségnek, a' helyesen kimért mozgás által fenntartott nedv-forgásnak, minden tag arányosságának, szép állásnak, erő kitűnésének, egészség érzésének. A' gymnastika tehát olly gyakorlatok rendszere, mellyek tartósságra, erőre, ügyességre 's testi szépségre czéloznak. Milly felséges tulajdonságok! Ki nem lépne örömet az egészség karjain az idősebb kor fokaira, hogy innen a' többszerezsen megújult nemzvények kezdetét szemlélhesse? Ki nem érzene magát, ha olly tudós volna is, mint valamennyi világbölc, szerencsésnek az erő és ügyesség birtokában? Ki nem becsülné a' szépségnek mindenütt merészen szónokoskodó 's ajánló levelét? Minek tehát azon kérdés, valljon szükségképpen kelljen-e nevelési tervünkbe felvenni a' gymnastikát?

3.

„A' mozgás tartja-fen minden teremtmény jóllétét.“

Jelesen tenyészik az ember kedvező égöv alatt a' természet mesterkétlen állapotjában, 's fáradtság nélkül valósul-meg benne amaz őskori pädagogi kíváncs, hogy az egészséges testben ép lélek lakjék. Sok testi erő, a' tagoknak sok ügyessége, az érzéki ékeség fensőbb foka, a' teljes egészségnek örvendetes érzelme, sok józan ész, — ez az mind, mi a' természet nyers fíját boldogítja. Igen nevezetes ennek nyomoréktalansága, 's ha káros szokások őt nem szorítják valamelly mintába, még nevezetesb szép példaképes termete. Az értőre nézve e' tárgy egy műértő megjegyzése által ki van merítve. Olvastuk-e azon beszédeket, mellyeket illy természetfiak tartottak hasonló sorsosaikhoz vagy Europaiakhoz? Nem csudáltuk-e azokban a' kifejezés erejét, képek élénkségét 's igazságát? Megtagadhatjuk-e tőlük a' józan emberi ész, természetes ügyességet gondolkozás-módjokban?

Nem illyen a' finomosodott ember. Elméjének miveltsége, ha bár gyakran kevés belső nagysággal bir is, műérzékeinek munkálata, már csupa mester-séges (technicai) ügyességének alapítása is könnyen főhatalmat gyakorol nála a' testen, gyengíti az erőt,

egészséget, tartósságot, bátorságot, és érzék-élességet. Közösen ismertetnek a' nemzvényeink gyengeségéről előforduló panaszok, különösen azon néposztálynál, melly ülő, zárkozott életet visel; szintén a' betegségeknek szaporodó mennyiségéről, azok némelyeinek messzeterjedéséről, testi gyengédségről, puhaságról, és ügyetlenségről.

Honnan ered tehát a' physicali tökélyesség ott, 's az ellenkező itt? Élelem vagy égöv-e az, melly e' változást okozza? Nehezen jut valakinek eszébe ezt állítani. Valljon a' paloták, városok, faluk-e azok, mellyek a' physicali embert megrontják? Épen nem. Építsünk csak a' Mohakoknak egy szép várost: ók azért mégis Mohakok maradhatnak, sőt az europai ruháktól sem fognak félni, csak különben szabadon hagyják mozgásaikat. Így tehát — mint mondják — sok körülménynek egyesülete 's az egész életmód az, mi a' természet gyermekét szép erős Mohakká teszi. Ez ugyan tökélyesen igaz, de ez által még nincsenek meghatározva ezen életmódban a' pontok, mellyek a' fogamatot szülik; 's ezek, meggyőződésem szerint nem mások, mint a' testnek gyakorlása 's kellemetlen hatások ellen erősítése fiatalságtól kezdve. Vegyük-el a' nevedő vadgyermeknek e' két rugótollát, 's ereje el lesz tompítva, magával tehetetlen, gyenge, 's puha férjfi leend.

Különös szerelmi kaland.

Éj volt, 's gyéren pislogtak itt ott némelly törpe házak' ablakiról a' homályos éjjeli mécsek, csak a' fogadóban virasztó vásárosok tompa zsibongása, a' tivornyázók' hahotája, 's az önkéntes ujonczokat szedő katonák muzsikát késérő kurjontásai oszták a' néma csendet felekezetekre; midőn az ablak' szokatlan zöreije rezzenté-fel szendergéséből Marit, a' korán elhalt szülők után magára maradt árva leánykát. Figyel, — 's egy alakot sejt bebukkanni a' rosszúl zárt ablakon, melly halk, de bátor lépésekkel halad a' hálóterem' közepéig. Hirtelen megáll, 's kémlelő szemekkel tekinti végig a' szoba' részeit. A' lánykának is eláll lélekzete a' remegés miatt, 's tagjait a' borzadás' fagya futja végig. Borzasztó szünet több per-

czekig, melly képes kétségbe ejteni a' gyenge nemet. Végre ismét elindul éjjeli vándorunk, 's a' sötétben ügyesen kerülve-ki minden akadályt, ballag a' szomszéd szobába, veszi ismért helyéről a' kulcsot. Ekkor magához térve zavarodásából a' meglepetett, pillantatnyi határozás után felszökik nyugvó helyéről, 's zörej nélkül elsuhan. Míg vándorunk a' csendes felnyitással bibelődik, megjó a' leányka néhány kéznél talált városi hajdúval. De ezek' érkezését észrevevé a' bűnös, 's félbe hagyva, zavart állapotjában a' kulcsot is megtartva menekedni törekszik. Mind késő. Kérdőre vonatván, mi czélja illy késői kóborlásának, azt felelé; ő, mint másszor is, a' lánykához jött egy jó estvét tölteni. De a' késői idő, nyílt ablak, 's a' hónalja alól véletlen kiesett corpus delicti, a' kulcs, megczáfolák szemtelen állítását, 's kinyilváníták rabló szándékát, mit később maga is megvallott. Állapotja kémélése tekintetéből, olly feltétel alatt nyert engedelmet, hogy azonnal katonának álljon.

L. I. Bereghszászból.

A p r ó s á g.

Ceylonban az adósokkal különös, okos és balgatóg módon bánnak. Elsőben levetkeztetik őket 's darab ideig úgy őrzik. Ha az adós most sem akar fizetni, hátára egy nagy követ kötnek, mellyet mind addig kell hordania, míg meg nem fizet. Ha ez sem használ, lábaira tövis köttetik; és utoljára, ha semmi büntetés nem foganatos, kinyilatkoztatja a' hitelező, hogy magát méreggel megéteti, ha követelése meg nem fizettetik, 's ha ezen fenyegetés beteljesedik, az adósnak is, mint hitelezője' halála' okának, életét felkell áldozni.

Rejtett szó.

Két végbetűm vadász fegyvere üldözött

Szelid állat erdő' vadonai között;

Az egész, mint köz jó 's köz érdek iránya,

Lángeszű művésznek dicső találmánya.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: A' 42dik számbeli Rejtett szó: Pintér.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

44. Pesten, június' 1jén, 1836.

Barátom után.

Száll a' nap rózsá' öléből
Keletnek kapuján,
Fénylő képén barna köd ül
'S tüzes arczatján, —
Homályos sugárt lövell-ki
Fellegek' honából,
Útját véve a' vándorfi
Láthatáron is túl.

Fris zefir lengeti barna
Fürtjeit hősünknek,
'S' a' hó könnyek pir-ajkára
Lassudan gördülnek;
Szívén fekszik elúztatva
Édes hazájától —
'S tán örökös elválása
Kedves barátitól.

Igy léptet ő — szomorkodva
Eltűnt boldogságán,
Réteket, 's erdőket hagyva
Elhaladott útján;
Mígnem mélyen elandalgva
Szíve' hó vágására,
Örömtelve rá akada
A' szőke Dunára.

Itt megállá — 's szíve dobbant
Látván a' hegyeket,
Mellyek víztükrébe alant
Hagyják zord képüket:
'S felleg-várként nyúlának-fel
Hosszúdas bércei,
'S laposan terülének-el
Merdek szélei.

'S a' mint ő — így szendén álla

A' homokos lejtőn ;

Im! sebtén feléje zúga

Szélesded víztükrön

A' gőzhajó — puska 's ágyú

Durranások között —

Büszkén, 's kevélyen mint hattyú

A' partra kikötött.

Könybe lábadtak szemei

A' vándor-barátnak —

Mert jelen valának perczü

Keserű válásnak —

Egy édesded pillantást tőn

Kalocsa tájára ;

És hű való csókot — de hön —

Földje határára.

Ezzel sebtén, 's keservesen

A' gőzökre lépett ;

'S kökény szemivel merően

Az égre felnézett.

Mire az indulás szerü

Már megszólamlának,

'S a' műnek' varázs kereki

Szállvák — habhátának.

Áldás örök! szerencsével

Környezze útadat

Édes barátom ; 's békével

Folytassad pályádat.

Majd; ha honunk' gyöngytérére

Ismét vissza kerülsz,

'S városunk' kövezetére

Örömtelven lépdelsz.

Hidd-el! nem felejt tégedet

Hű barátod — hő melledet

Áltkarolva csókolja

Szentül im' ezt fogadja.

Schmidt Károly.

Eszközök a' meggazdagodásra.

(Vége.)

11. „Valamelly nyerekedésnél, vagy vállalatnál, inkább számítsd kevésre a'

reménylett nyereséget, mint a' várható kárt."

Mivel ilyen terveknél magunktól kell félnünk, az az, ama mértéktelen bizodalomtól, melyet szerencsénkben helyezünk. — Kivált azoknak nem lehet elegendőkép ajánlani e' tanácsot, kiknek mások javasolnak valamelly speculatioi tervet; ezek rendszerint a' bölcsesség' kövét látszanak feltalálni. Egyébiránt ezen elvet ki lehet terjeszteni a' jövődó' minden számolásaira.

12. „Félj az emberek' szemeitől.“

Ezek téged tönkre tehetnek, 's már sokakat tönkre tettek. Minden pompa olly áldozat, melyet ezeknek teszünk. Tulajdon szemeink is kíváncsiak; a' mit másokon látunk, azt utánozni akarjuk.

13. „Használja az ember, de ne erőltesse meg hitelét.“

A' kölcsönvétel aggodalmakat okoz. Jobb éhen feküdni-le, mint adósságra virradni. Könnyebb adósságot csinálni, mint azt megfizetni. Kész pénzzel legolcsóbban lehet valamit venni. Ezek 's más illy példabeszédek óvnak ugyan az adósságcsinálástól; mindazáltal a' hitel aranybánya arra nézve, ki azt okosan használni tudja. Sőt vagynak mesterségek 's állapotok, melyek, a' nélkül hogy az embernek hitele legyen 's annak hasznát végye, egyáltalában nem, vagy legalább nem sikerrel üzettethetnek. A' kérdés tehát az: mennyire lehet 's kell az embernek hitelét terjeszteni? 'S erre, általánosan felelni alig lehet; mivel a' szorgalom' 's mesterség' különfélesége, a' mesterségre megkívántató tőkepénz' summája, 's általában az idő és körülmények szerint, különböző a' mérték, meddig az ember hitelét aggodalom nélkül feszítheti. Mindazáltal általánosan azt lehet mondani, hogy a' mezei gazdának, akár földbirtokos, akár haszonbérlő legyen, legkevésbé kell hitelét használnia. A' gazda nyeresége csak szűk, 's ha évről évre számít, felette változó.

14. „Nem kell hirtelen gazdaggá lenni akarni“

Különbben nem csak merész de vakmerő játékba kell bocsátkoznunk. A' meggazdagodás ugyanazon tör-

vény alatt áll, mint a' testek' esése: nevededő gyorsasággal esik-le valamelly test, 's így emelkedik a' gazdagság is.

15. „Hogy meggazdagodjunk, mai időben speculálni kell,“ — gazdálkodási terveinket az idő' körülményihez 's változásaihoz alkalmazni.

Korunkat nyerekedő, speculáló kornak lehet nevezni. 'S az europai literatura még hijával van olly könyvnek, melly a' speculálás' mesterségéről tanítana, holott illy nemű könyv felette kapós lenne. Illyen munka kidolgozására többeknek kellene egyesülniek; 's mindeniknek tapasztalt speculansnak lennie abban a' tárgyban mellyet kidolgozándna, akár lett légyen szerencsés a' speculatióban akár nem. A' speculálás tanácsolható lehetett hajdanában is; de mai időben szükséggé vált az. Mert a' kormányoknak különösen szívükön fekszik, alattvalóikat tehetősekké tenni; az europai népek' gazdasági érdekeik egymással jobban öszvebonnyolódtak; végre, az europai nemzetek a' föld' minden más népeivel kereskedési viszonyokban állanak: azért nem elégséges már többé, egyik esztendőben úgy, mint másikban, vagy apáink' szokása szerint, gazdálkodni. — Mindazáltal a' statuspapirosokkal való nyerekedésre a' feljebbi elv nem alkalmazható. A' statuspapirosokkal speculatio azért olly veszedelmes, mivel az, hogy nyereséget hozzon, ismérteket 's mély béléatást kíván, mik csak keveseknek adattak. Az a' haszna még is vala ezen nyaktörő játéknak, hogy az a' speculatioi szellemet általánoson felébreszté; de gyakran a' csúnya anyának szép leányát latunk. Egyébiránt a' kormányok' hitelére nézve a' statuspapirosokkal kereskedés megbecsülhetlen értékű.

16. „Csak nyugtatvány mellett fizess.“

Erről egy példabeszéd azt mondja, hogy ez az élet' és halál' esetére történik. De az élők közt is javasolható ezen előrevigyázat, t. i. hogy csak nyugtatvány mellett fizessünk; mivel két tárgyban gyenge az ember emlékező tehetsége: ki vagyunk-e már fizetve, vagy nem; — és megfizettünk-e, vagy nem.

17. „Ki pénzből, a' nélkül hogy dolgoznék, nagy kamatot akar húzni, adja ki azt kölcsön; ki pénzét, a' nélkül hogy dolgoznék, szaporítani akarja, helyezze azt jószágokba“

Amerika' felfedeztetése óta a' pénz' becse csaknem mindég csökkent, 's a' földbirtok' ára csaknem mindég emelkedett. Feltéven még azt is, hogy az arany 's ezüst bányák idővel, sőt most is már, kevesebb érczet adnak; mindazáltal reményleni lehet, hogy, minekutánna megtanultak papirosból pénzt csinálni, a' pénzbecsének csökkenése tovább is fog tartani. Ha tehát a' birtoki jövedelem egy vagy két procenttel mindenkor alantabb áll is, mint a' jószág' becsével egyenlő tőkepénz' kamatja; mindazáltal amannak becse időről időre nevelkszik, míg a' kamatra kiadott tőkepénz' névszerinti becse ugyan megmarad, de valódi becse (melly szerint azzal más szükséges dolgokat cserélhetünk) napról napra csökken. Egy földbirtok, melly tulajdonosát századok előtt illendően táplálá, most is szinteúgy táplálja azt. Másképen van a' dolog a' tőkepénzekkel. — Ezen állitmányok a' gazdasági politikára nézve nagy fontosságúak. A' kinek p. o. csak magáról kell gondoskodnia, egy nótelen ember, helyesebben cselekszik, ha pénzét kamatra adja, mint ha azt jószágba teszi.

18. „Jó gazda, jó szolgál.“

A' jó cselédet kincsnek nevezhetni. De a' hűséget nem lehet erőltetni, hanem csak megérdemelni. A' ki cselédeivel úgy bánik mint barátival, nem kell azért félni nékie, hogy tekintetét elveszti. Ki parancsolni tud, annak engedelmeskednek, még pedig jobban, mint egy másnak, kit csak a' szerencse tett úrrá. Szükséges tehát és fontos dolog, hogy ha valakit szolgálatunkba veszünk, azt jól válasszuk. Tanácsolhatni azt is, hogy a' cselédet mentül ritkábban változtassuk. Jól felelt hát azon szolgáló, kinek felmonda gazdasszonya: „Tartson-meg magánál Tens Asszonyom mindég; más még rosszabb lesz nálam.“

19 „A' rend a' gazdálkodás' lelke.“

De a' rend' törvénye alatt sok értődik: — hogy mindent idejében tegyünk; hogy szükség nélkül sem-

mit el ne halasszunk ; hogy vagyunk' állapotját bálul el ne ismerjük ; hogy gazdasági írományinkat illendőleg megtartsuk 's elrendeljük 'stb.

Nevezetes adat Herodotus' hitelére.

Leake éjszaki Görögországi útazásában egy felfedezést említ, melly ismét Herodot' hitelességét bizonyítja. „Míg én a' Soros' tetején — így nevezetik az Atheneiek' sírja Marathon' síkján — valék, inasom az öszvehányt halom' alján nagy rakás, kis darab, fekete tűzkövet szedett-összve, mellyek történetből magokra vonták figyelmét. Ezen tűzkövek olly számosak, 's olly szembetűnőleg mesterség által nyerték mostani formájokat, hogy azokat alapos okoknál fogva tarthatni a' Marathonnál harczolt Persák' nyilhegyeinek ; ezek az ütközet után mindenütt öszveszedettek, 's az Atheneiekkal eltemették. Herodotus szerint a' barbarusok közül némellyek illy fegyvert viseltek, noha az ő megjegyzése nem Darius' hanem Xerxes' hadseregét érdekli. Illy nemű tűzkövek, ha szinte Görögország' szomszéd részeiben találtnak is, legalább igen ritkák. Hallottam, hogy bronz nyilhegyeket is találnak itten, de azokat híjában kerestem.“

Gombával trágyázni.

Leuch' polytechnikai újságlevelében következő mondatik : „Egy gazdaember Franconiában, kinek felette kis birtoka van, nem csak fentartja háznépét, hanem egy a' legtehetősebbek közül a' helységben ; 's ezt csak annak köszönheti, hogy eleinte gyermekeivel a' környékben talált minden állati 's növényi maradványt öszveszedett, 's különösen utóbb a' közeli erdő' gombáit, mellyeket agyagos földdel elegyítve trágyául használt. Szántóföldei nem sokára szomszédiénál háromszorta többet termettek, 's tanubizonyosságul szolgáltak, mit tehet a' szorgalom ismerettel, vagy legalább a' régen ismeretes segédeszközök' használásával párosítva.“

A' véletlen bosszúló.

(Florian után.)

Lara' hét gyermekeinek kalandos esete annyi sok spanyol történet- és románírók által feljegyezve.

Ezen ifjú bajnokok hét testvérek voltak, fiai Gonzalvo Gustosnak, a' castiliai első grófok' közel atyafiának. Gonzalvo Gustos' sógora Ruy Velasquez, nejének dona Lambrának, kinek a' hét testvérek' legifjabbikára foga volt, irtózatossugallására ellenök zord boszút forralt. Kezdte boszúját azon, hogy atyokat Gonzalvot a' cordovai királyhoz követségbe küldte egy levéllel, mellybe kérte a' kalifát, hogy a' muszulánok ezen ellenét veszítené-el. A' kalifának nem volt kedve illy vétket elkövetni. Elégnek tartá Gonzalvot fogollyá tenni. Ez alatt a' hitszegő Velasquez, azon ürügy alatt, hogy a' Mórokat lesz megtámadandó, huga' gyermekeit csalhelyre vezette, hol a' leskődők őket bekerítvén, csudás hőstettek után egyig elveszének. Ezen marczona nagy-bátya a' hét szerencsétlenek' fejöket a' cordovai palotába küldé, 's atyoknak egy fátyolbevonta arany táliba bemutatattá. Az atya felfedvén a' tálat, érzéketlenül rogyék-alá. A' kalifa megboszankodva Velasquezra Gonzalvonak visszaadta szabadságát. Hanem Velasquez sokkal hatalmasb vala, mint sem Gonzalvo boszút reménylhetett volna. Hasztalan kísérté azt, az öregség megfosztotta már erejétől. Egyedül nejével siratta gyermekeit, és kérte az eget őket sírukba követhetni, midőn jött egy boszú-ló, kire nem is számolt.

Gonzalvo, az alatt, hogy Cordovában raboskodék, a' muszulman király hűgának szerencsés szeretője volt. A' fejedelmi lány, eljövede után, lebetegült, és gyermekét Mudarra Gonzalvonak nevezé. Elérvén a' tizenöt esztendő, értesítetvén atyának nevéről, és Velasquez' istentelenségéről, e' hősnek született gyermek eltökélte boszút állni testvériért. Kiindul Cordovábul, kihívja Velasquezt, ledöfi, elvágja fejét, és megviszi azt az ősz Gonzalvonak, kérvén hogy ismerje magáénak őt, és térítse a' keresztyén hitre. Gonsalv' neje gyönyörködve vágyék annyává lenni ezen derék törvénytelennek. Mudarra mind a' két féltől ünnepélyesen fiuvá fogadtaték. A' Velasquez' neje megköveztetett és égetett. Ezen Mudarra Gonzalvtól származóknak vallják magokat a' Larai Manrique-k, melly nemzetség' egyike a' spanyol legfényesb házaknak.

Rothschild háza Párisban.

Báró Rothschild háza Párisban most újonnan bútoroztatott; a' falakon az arany alapokon fekvő tündöklő festések, 's az arany és ezüst szövetekből bársony virágokkal himzett előfüggők ragyogó fényét a' szem alig állhatja-ki; japani porcellán oszlopokon álló hasonló nagy edényekből ömlenek mindenfelé a' világító sugárok; bronzból lévő gazdagon aranyozott székek közül mindeniknek ára 3 ezer forint. A' nagy teremben lévő kandeló 70 ezer forint. A' tükörbe mesterséggel elrejtett órának csak mutató lapját lehet szemlélni. Bársony szőnyegeken arany himzések tündökölnék 's a' teremek felső párkányáról lefüggő ezüst és kék selyem szövetek vert ezüst ékesítéssel fénylenek. Minden teremben a' fény olly pazérolva van, hogy a' dámák öltözetei minden briliántjaik mellett is szembe sem ötlenek.

G o n d o l a t o k.

A' világ színpadhoz, mi pedig színjátszókhöz hasonlítunk. Ha egy színjátszó semmit nem mivelve térne-vissza a' színpadról, bizonyos, hogy illy jeleneten kaczagnánk. Mi pedig hány olyan jó embert kikésérünk a' világból, ki — hanemha commotio képen — lábát sem mozdította? és — el sem mosolyodunk.

Emberekben is, mint a' természetben, két erő munkás: ellökő és vonó; az a' szerencse, ez a' bal- eset. Szünteleni jóllét tán örökre elválasztja egymástól, — ottani kedvetlen körülmények összekötik az ellenséges szíveket.

Szívos Mihály.

Rejtett szó.

Vég tagom' fő ezimje honunkal határos,

Melyben az első tag híres mezőváros.

Fej - ékül az egészt, mind két neménél örök

Vallásos szabályból viseli a' Török.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: A' 43dik számbeli Rejtett szó: Gőz.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

45. Pesten, június' 4kén, 1836.

Az ígért csók.

Mézes ajkod' csókja után

Mért esengek én?

Hogy illy bibor kis ajak tán

Nincs e' földtekén?

O! igaz! ajkid virítnek

Rózsabimbóként,

'S mindent kéjjel elborítanak

Ki reád tekint.

Ha mosolygasz, ez tavasznak

Hajnala maga,

Melly felett leng a' malasztanak

Páros csillaga;

Szolsz? úgy égi bájló zene

Ömlik ajkodon

'S minden kellemek' Istene

Diszelg arczodon.

Mégis ekkorig esengő

Hangom elhala

Nyelvemen, miként merengő

Fülmilék' dala.

Mért most Lányka mért esengek

Csókjaid után

Mert hogy illy holdog leendek

Szad ígerte tán.

Ligeti Iván B. —

Néhány szó a' fogakkal bánásról.

(Dr. Weitenweber után.)

Alig van a' testnek olyan tagja, melly annak egészségére 's szépségére nézve olly fontos volna, mint azon kis zománczos csontok a' szájban, mellyeket fogaknak nevezünk; és mégis azokra sok, különben csinos embereknek kevés gondjok van, a' miből las-

sankint az egész életműre nézve káros következmények támadnak. A' fogak nem csak elkészítik az ételeket emésztésre a' gyomorban, azokat illendően elapróztatják; 's az orczákat kifeszítvén, az ábrázatnak a' legkellemesebb formát adják: hanem az érthető ki- mondásra is mulhatlanul szükségesek. Azon mesterség tehát, melly szerint ezeket épségben megtarthatni, legnagyobb figyelmünket megérdemli; úgy hogy a' híres Hufeland a' fogaknak fentartását méltán szám- lálja az élethosszító eszközökhöz. E' végett különö- sen következő óvó szabályokra kell figyelmeznünk:

1) Vigyázzunk, hogy szánkba felette meleg vagy felette hideg ételeket 's italokat ne végyünk — an- nyival kevesbé egymást felváltólag; mivel a' fogak- nak hő mérsékletből hidegre hirteleni áltmenetele miatt, 's megfordítva, azoknak emailalakú mázza kön- nyen megreped, 's a' megromlott részecskék oda ra- kodván, ezek a' belső foganyagot is elrontják.

2) Szoktassuk magunkat ahhoz, hogy szánk' mind két oldalán rágjunk; a' ki olly vigyázatlan, hogy csupán szokásból szája egyik felén eszik, attól félhet, hogy fogait a' másik oldalon elveszíti, mivel a' nem használt fogakat az úgynevezett borkó leghamarább megromtja.

3) Tanácsolni lehet, hogy a' húséttel mindég elegendő növényt, 's kivált kenyeret együnk; ajánl- ható szokás az, hogy a' fogak' épen tartása tekinte- téből, ha már jól lakott is az ember, minden ebéd 's vacsora után, még egy kis kenyérhéjat lassan rágjon- meg, mivel ezáltal a' fogak közt megakadt hússzalak, mellyek ott megcsipősödnének, 's poshadnának, jó szerivel kitisztítatnak.

4) Közönségesen tudva lévő dolog, hogy a' czu- kor' és czukorsütemény' rágása árt a' fogaknak.

5) Semmi ércz fogvájókat ne használjunk; mi- vel azoknak keménysége, hidegsége 's electricitása ártalmasan hat a' fogakra.

6) Minden étel után öblítsük-ki szánkat hűvös vízzel, a' mi az ételek' különféle maradványát ki- tisztítja, — 's a' fogakat és ínyeket egy kevésé ke- mény fogkefével vagy kendővel dörzsöljük; ezáltal az íny keményebb, tömöttebb lesz, 's az egyes foga-

kat jobban benővi és körülveszi, a' mi felette sokat tesz azoknak épen tartására.

7) Ha mind ezek mellett is valamelyik fog megfégessednék, ne késsünk, azt, mihelyt észrevesszük a' bajt, kihúzatni; különben a' szomszéd fogakra is elragad a' csontfene, 's annál nehezebb azt megcsípni 's kirántani.

8. Végre tartóztassuk-meg magunkat minden még annyira dicsért fogkenőcsöktől 's fogporoktól, melyeknek alkotó részeit nem ismerjük. Többnyire ezek valami csipós savanyból állanak, melly a' fogakat ugyan egyszerre szép fejérekké teszi, de egyszersmind a' fogmázat elrontja 's a' fogak' kora megromlását okozza.

Duna-folyam Moldova és Orsova között.

Azon europai nagy folyam, melly Buda 's Pest két testvér várost választja-szélyel 's ismét egybeköti a' hajóhid által (melly t. i. 228 bécsi öl hosszaságnál 43 pontonból állván, 60 előhorgony 's 37 hátulhorgony, 's így összesen 97 vasmacskával tartatik-le mozdatlan helyzetben), 's melly folyam kölcsönzé Pestnek mostani virágzó állapotját, — éppen az, melly édes magyar hazánkat hosszában futván, 's ekép Dévéntől az austriai határszéltől kezdve Pétervárig 100 mérföldnyi tért haladván, mindenütt jóllétet, és élénkséget eszközöl. Vannak már Dunánkon csinos és helyes szerkezetű gőzhajók, millyenek például: az Argó, melly 50 lóerejű; Isó Ferencz, melly 60; Pannonia, melly 36; Zrinyi, melly 80; Nádor, melly 42 lóerejű. Bizton óhajtja minden tiszta érzésű lelkes hazafi, hogy ezen, a' könnyebb és kényelmesb vizen-szállításra készült, 's kiszámolt alkotványok minden jövendőre fenálljanak, 's hogy még a' szükséghez képest nevekedjenek is, mit a' Dunának történendő szabályozása rendszeres alapok szerint, 's így ezáltal elmellőzése minden hajózási akadályoknak, idővel létre hozhat. Ennélfogva, a' nép miveltebb osztályára nézve nem lesz minden érdek nélkül, ha alsó Dunánkra is mellékes tekintetet vetünk, mellynél ószintén álhatatosságot kívánunk a' már elkezdett felső és alsó dunai munkáknál, 's óhajtjuk, hogy ezen nagy-nemű vállalatot mindenütt a' legjobb siker koszorúzza.

Ó-Moldovától lefelé egész a' Babakay nagy kőszikláig, a' hajózás a' legalacsonyabb víznél is nincs semmiben akadályozva, előretévén azt, hogy a' folyamfonalban járnak a' hajók, 's hogy kikerülnek azok a' nagy Ó-Moldovai szigetből kinyuló zátonyokat. A' babakay kőszikla mellett a' hajózási út a' balfelüli Dunaágban vezet a' balpart mellett, hol alacsony víznél, az az, mikor az ó moldovai vízmérték nullt (0) mutat, még található 7—8 láb mélységet, a' folyam sebessége ott 3—5 láb minden másodperczen. Babakaytól lefelé, a' folyam meredek kősziklás partok között foly ugyan, de van mégis általán 12—16 öl mélysége, mi okból a' gőzhajózásnak ott nincs semmi útjában, 's csupán a' közönséges felfelé járó hajók' számára szükséges vontató út' elkészítése igen érezhető. A' folyam jobbadán 180 öl széles ezen hosszúságban Babakaytól Alibegig, 's rendszerint 4 láb sebességgel foly egy másodperc alatt, melly azonban igen nevelszik magas víznél. — Az Alibegi cordonstatiótól lefelé egész Dolna-Lupkovaig, a' Stenka-hegytől a' folyamba kinyujtozó granit kőszikla-ér szül csupán a' közönséges dunahajók' felfelé vontatásánál némi akadályt, mi azonban nem gátolja semmiben a' gőzhajózást, a' folyam ott jobbadán 15—20 láb mély lévén; a' Duna' vize jobbadán 4—5 láb sebességgel foly-le a' Stenka-hegynél, más helyeken pedig a' sebesség csak 2'—5" egész 3 láb egy secundára. — Dolna Lupkovától egész Berzaszkaig, a' gőzhajózásnak nincs semmi útjában, a' folyam elég mély, jobbadán 2'—5", egész 4 lábat halad minden másodperc alatt.

A' folyam' kiterjedésében Berzaszkától egész Sviniczaig, található-fel a' legveszélyesebb 's legszámossabb hajózási akadályokat; a' drenkova-falig a' folyam közönségesen 3—4 láb sebességgel foly-le, onnan lefelé jóval nagyobb esése van a' folyamnak, a' drenkova-falnál 4—5 láb sebességgel foly egy secunda alatt, e' mellett is a' mélység 40 láb. — Velka Kozlanál található a' folyam' ágyán olly magas helyzetű kőszirttömegeket, hogy alacsony víznél, az az, nullnál az ó-moldovai vízmértéken, a' folyamfonalban csak 5 láb mélysége van, 's a' sebesség 5 és 7 láb

között változik. A' folyamfonal csaknem a' közepén jár, egy kevésnyire a' bal parthoz tartván. — A' Stirbicza-cordonstatiónál, a' Duna egyszerre 160 ölre szorul-össze, a' balparton láthatni nagy mész-kő-tuskókat, a' jobb partnál pedig főlöleg mély a' folyam, 's rendszerint 2—3 láb sebességgel foly-le egy másodperc alatt, melly azonban nevekszik magas vízálsnál.

A' stirbiczai cordon-örstatiótól egész az izlási cordon-örstatióig nem akadályoztatja a' hajózást semmi, a' folyam széles 's elég mély, 's közönségesen 2—4 láb sebességgel foly-le egy secunda alatt, melly azonban magas víznél feltünőleg nevekszik. Jelschova alatt, ezen térhosszaságban érinteni kell ugyan a' folyam' középett a' legalacsonyabb víznél 9 lábbal magasabb Bivoli kősziklákat, mellyeket azonban nem nehéz kikerülni. Mintegy 340 ölre az izlási cordonstatió alatt következik az ezen nevezetű vízzuhatag, hol a' folyamággy egész 400 ölnyi szélességben, általában majd több, majd kevesebb magasságyra terült, kőszirttömegekkel van kerítve. — Itt, a' folyam közepén vannak legmagasabban terülve a' kősziklák, hol alacsony víznél, az az, null pontjánál az ó-moldovai vízmértéknek, a' mélységek leginkáb változnak 0—10 láb között. A' bal part mellett van a' 30 öl széles, és 40 öl mély ár, mellyet a' közönséges hajók általán felfelé hajókázásúl használnak, mi csak még annál inkább hasznos lenne, ha az alantabbi Tachtalia-zuhatagban nem gátolná a' csekély mélység ezen áradást vagy dagályt, 's nem akadályozná felfelé vontatását a' mélyebben süllyedő hajóknak alacsony víznél. — A' lefelé hajózás, a' jobb parthoz közel vezető, 16 és 50 öl széles, 's nullnál a' moldovai vízmértéken, 9 és 20 láb mély árnál történik, mi azonban nincs pontosan kijelelve 's nehéz eltalálni.

Már 30 öl nyire az Izlástól, csendesülni kezd a' folyam, mélysége azonban az érintett árkon kívül, 280 ölíg lefelé mindig 3—10 láb között marad, hol aztán a' tachtaliai vízzuhatag kezdődik, mellyben úgy valamint Izlásnál, 600 öl szélességnél középett a' folyamnak, legmagasabban terülvék a' kőszirtek; tart ugyan a' bal part' hosszában az Izlásban a' felfelé ha-

józásra nyílt ár, midőn ellenben annak mélysége, null pontnál 4 lábíg fogy. — Ugyanez okból van a' lefelé hajózás általánosan a' jobb part' menetében vezető árban (Strömung), melly 12 és 30 öl széles, 's alacsony víznél 5 és 14 láb közti mélységgel bír, mi azonban nincs pontosan meghatározva, 's azt olly nehéz feltalálni, hogy még a' legügyesebb hajó-kormányosok sem bátorkodnak a' legalacsonyabb víznél, 3 lábnál mélyebben süllyedő hajókkal azon áltevezni. Hogy tehát a' Tachtaliában ezen 300 öl hosszú kőszirt-hasadék között tekervényesen vezető árban bizonyos bátorsággal hajókázhassanak, szükséges volna előbb az ár' vonatát pontosan kijelelni, 's a' vízmélységek' elégségit a' moldovai vízmérték szerint tisztán megítélni. — Tachtaliában a' folyam' sebessége alacsony víznél 5 és 7 lábat teszen, melly azonban nevelszik áradó víznél; hol legyen ezen helyen már a' rendes hajózási út, erről csak akkor szólhatni meghatározottan, ha az eziránti próbák már meglesznek téve. — A' tachtaliai vízзуhatag' végétől Grebenig, vannak ugyan kőszirtok a' folyamágyban, az árák azonban szélesebbek és mélyebbek, úgy hogy csak kevés vigyázattal is ki lehet kerülni azokat.

A' grebeni vízзуhatagban egyedül csak a' bal parthoz tartó fele a' folyam medrének van kitöltve kőszirtokkal, mellyek a' bal parttól egész 3'—4'ig, a' legalacsonyabb víz felett kiemelkedő Vrány-kősziklánál, keresztjében a' folyamnak, olly magasan vannak terülve, hogy alacsony víznél a' felfelé vontatás' számára a' balpartnál csak 4 láb mélység marad; a' vrány kőszirten kívül pedig még sok kőszikla nyúlik-ki a' legalacsonyabb víz felett. A' vrány kőszirt, 's az előre nyúló Greben kősziklaszög között, valamint a' greben-szög alatt okozott erős örvényben, a' folyam 60 láb mély, sebessége pedig a' közép vízállásig 5 lábat nem halad-meg egy másodperc alatt. — A' grebeni kőszirtszögtől Sviniczáig, a' folyam a' Poretsi szigetét körülfogó ágon kívül, még szélesebb 600 ölnél, ágya is kősziklás, de mégis kiálló 's a' hajózást gátló kőszirt hasadékok nélkül. Mélysége változik alacsony víznél, a' folyamfonalban jobbadán 6 és 9 láb között, a' folyamfonalon kívül azonban a' du-

navíz' mélysége nagyobb részint csak 3—5 láb. — A' folyam sebessége Grebentől Sviniczáig alacsony víznél csak 3 láb egy másodperczen, melly azonban vízáradásnál felette nevelszik. — Sviniczánál 's ezen alantabb a' folyam' szélessége 800 öl, a' folyam' fonalában jobbadán 12—14 láb mély, melly aztán Tricule felé keskenyebb lesz, 's mélyebb Jucznál.

A' vízzuhatag Jucznál, részint a' folyamágyban terült kőszirttömegek, de jobbadán a' Jucz vadfolyó által, nagy mennyiségben egész hosszában a' folyamnak, lehengetett kőgolyóktól képeztetik, melly által a' folyamprofil nevezetesen megkissúl, 's a' folyam sebesség alacsony vízállásnál 9—10 lábra nő. Ezen vízzuhatagnál különösen megjegyzésre méltó az, hogy sebessége fogy a' nevelvő vízzel, magasabb vízállásnál a' Kazán folyamszorulat által okozott víztorlás gyengítvén az esést. — Mélysége a' vízzuhatagnak Jucznál alacsony vízálláskor a' folyamfonalban csak 4—5 láb, melly már nagyobb, 's így 3 lábnál mélyebben süllyedő hajóknak nem elegendő. Ebből, 's a' Sviniczai vízmértéknél megvizsgálható vízállásból leglitemesebben meg lehet itélni, ha Juczon keresztül kellessék-e hajókkal járni, nem lévén ott a' vízből kiemelkedő kőszirtok, mellyek gátolhatnák a' hajókázást.

Juczról Plavischeviczáig 's onnan Kazanig minden vízállásnál kedvező a' hajózás. Kazannál, melly felett a' folyam mintegy 300 öl széles még, egyszerre magas kőszirtok által 85 öltre szorúl-össze, 's mindjárt ezen folyamszoros előtt áll egy nagy kőszirt-tuskó Kalnik nevezetű, melly 12 lábbal emelkedik a' legalacsonyabb víz felett. — Alacsony víznél egészen csendesen foly a' dunafolyam ezen Kalnik-kő körül a' kősziklaszoros között, ellenben magas víznél rémitőleg törik egymást a' hullámok a' Kalnikon 's a' kőszirtfalakon, 's örvényezve és buzogva nyomul a' dunavíz a' kazáni kőszirtszorosba; mivel azonban a' Kalnik és a' jobb part között még van 30 öl, a' Kalnik és bal part között még 100 öl tér marad a' hajózásra, — akármellyik hajó, csak kevés előrelátásnál bár micsoda vízállásnál, keresztül futhat a' Kazanon 's az alantabbi folyamszoroson, 's csak a' felfelé hajózás volt eddiglen a' közönséges hajókra nézve, elég

széles vontató út' hiánya miatt, nehezítve. — A' folyam-
mélységek változnak a' folyamszorosokban 12 és 28
öl között, a' sebesség alacsony víznél 2—3 lábat te-
szen, melly azonban áradó víznél igen nevelszik.

A' kősziklás folyamszorosok nyílt helyekkel vál-
tozva tartanak egész Ogradináig. Innen Orsováig bá-
torságos, 's minden akadályoztatás nélküli a' duna-
hajózás, 's még Orsova alatt is az oláh határig nem
találhatni akadályokra hajózási tekintetben. — Az
oláh határnál van a' folyamnak még 40 láb mélysége,
az azonban a' vaskapu felé mindég csekélyebb mély-
ségű lesz, míg végre kezdeténél a' vaskapunak a'
mélység csak már 2'—8''ket mutat, magában a' vas-
kapuban pedig több helyén a' folyamfonalnak az csak
1½ láb. — Sebessége a' dunafolyamnak a' vaskapu-
nál a' sok cataracta miatt változó, 's így nem tétel-
tek még kielégítő próbák; hihető azonban, hogy az
nevezetesb mint Jucznál és Tachtaliánál.

Egyébiránt, ki ezen alsó Dunát szépen és tisztán
dolgozott helyzeti terveken látni óhajtja, 's hydro-
metriáját is azokon kiszemezni, 's így összehasonlítani
kivánja, úgy hasonlólag, kinek szándéka méltányla-
ni azt, mi történt már ezen ügyben, 's mi van még
hátra végzendő, — rendes bejelentése mellett a' kir-
építő-igazgatóságnál, kivánsága teljesülni fog.

Novák Dániel.

Rejtett szó.

1234567	Barmokat emberekét ront.
123	Ifjú éljed örömmel.
6537	Becsüld ha jóra találtál!
45623	Nem küzd a' félelemmel,
65423	Dicsőségnek van kitéve —
4567	Neve egy nagy megyének.
12753	Többnyre vessző keríti.
4237	Izt ad magyar' ékének.
753	Az útasnak akadály.
5621	Retten minden sullyától.
623	Szomorúság' intézete.
127	Becsét tudni juhásztól.
5321	Kerítésül sokat használ.
423	Kevesével tápláló.
153	Inkább pusztít nem szaporít.
351	Szaladásra nem való.

Paulowits Varanóról.

Jegyzet: A' 44dik számbeli Rejtett szó: Turbán.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

46. Pesten, junius' 8kán, 1836.

N é p - d a l.

Szép piros a' rózsabimbó,
Liliom fejér mint a' hó:
Rózsám fejérb a' hónál,
Pirosabb a' kis bimbónál.

Rózsaszínű szép kis arcza,
Bibornál kellemesb ajka,
Vidámítja bús szívemet
Melly csak Erzsím után eped.

Tudod mikor azt fogadtad
A' pataknál, 's szavad' adata,
Hogy csak engem fogsz szeretni
'S hozzam öökké hív lenni.

Azt gondoltam hinni lehet
A' lányoknak, 's kivált neked;
De már látom hogy megcsaltál
Engemet, és hamis voltál.

Csalfa! tegnap éjfélt után
Ki ült tenálad a' lóczán?
Nem hiszem én hogy a' bátyád
Volt az, mert nagyon marasztád.

De nem bánom mind ezeket
Csak elvárom a' szüretet,
Szüret után megkéretlek,
Két pej csikón haza viszlek.

Bérczy Károly.

A' vásárok Magyarországbán.

(Elsner után az „Ausland“ból.)

Magyarországnak meg van azon különössége, hogy magában véve csekély népessége mellett, mégis számos igen népes helységei vannak. Természetesen tehát ezek mindég is messze fekszenek egymástól, és nagy ritkaság, kivált Alsó-Magyarországon, ha egy

német mérföldnyi téren két helységet érünk; mert ezek közönségesen két három mérföldnyire vannak egymástól. Ha tehát ezek közlekedésbe akarnak jönni egymással, hozzá kell szokniok, néhány mérföldnyi távolságot olly formán tekinteni, mint mi Németországban egy mérföldnyit. De valóban így is van a' dolog. Hanem e' részben segedelmükre vannak lovaik, ökreik, mellyeknek aránylag jóval nagyobb bőségében vannak, mint mi Németországban. Vonómarháik' tartása igen kevésbe kerül nékiek, minthogy áruk csekély 's kitartásuk igen könnyen eszközölhető. Mert nyáron által nagy részint a' mindenütt található téres legelőkön táplálják magokat, és télen szénával 's szalmával. Zab a' magyar paraszt lovakra nézve ritka eledel. Ha a' tengeri (kukoricza) bőven terem, azt adnak nékiek, főképen úton.

Minthogy majd mindazok, kik valamely más helységet, haszinte legközelebbi szomszedságukban is, megakarnak látogatni, szekeren mennek oda, könnyen átláthatni, hogy a' vásárokon, hol annyi ember jó-öszve, számtalan kocsi gyűl rakásra. Mellesleg mondva, illy körülmények közt könnyen képzelhetni azon nagy sárt is, melly az utczákon 's piacokon ezerszer öszve meg öszvegyúratik 's melly Magyarország' legtöbb' részeiben otthonos. Itt az ötödik elemet, mellyet Napoleon Lengyelországban talált, legtökéletesebb minéműségében tanuljuk ismerni.

Minden valamennyire nevezetesebb városnak ezen országban vannak országos és heti vásárai 's majd mindeniket nagy néptömeg látogatja-meg. Itt csak két-tőről fogok valamit közleni, még pedig egy pesti országos, 's egy nagy-váradí heti vásárt adándok-elő.

Pesti vásár. Esztendőnkint négyszer tartatik e' fővárosban vásár, melly fontosságára, valamint az eladásra kiállított természetmények' sokaságára nézve a' világ' első vásárai közé tartozik. A' városnak több igen tágas piacai vannak, mellyek vásár alkalmával mindnyájan sátorokkal és portékákkal rakottak. De majd még több halmoztatik-öszve e' nagy város' boltjaiban, pinczéiben és raktáraiban. Illy rakhelyeknek itt száma sincs, 's azok többnyire olly tágasok, hogy egyetlenegyben annyi holmi van, mennyit egy kis-

sebb vidéki város' vására foglal magában. A' ki fogalmat akar szerezni az ide eladás végett hozott természetmennyek' mennyiségéről, valamint az egész vásár' nagyszerűségéről, annak csak egy természetmennyt, t. i. a' gyapjút, kell megneveznem. Ebből, körülbelől számítva, Józsefnapi vásárra 60,000 mázsa hozatik ide, melly mennyiséget az europai szárazföld' egyetlenegy vásárja sem mutathat. Más ide hordott honi természetmennyek' mennyisége ezzel egyenlő arányban áll. Hosszú jegyzéket kellene felhoznom, ha mind ezeket megakarnám nevezni. Elég az hozzá, hogy az hihetlenséggel határos, 's annak minden képzeletét felülmulja, ki soha sem látott illy vásárt.

De a' mesterség' és szorgalom' művei is hasonló mennyiségben árultatnak itt. Nem csak egész Magyarország, hanem a' szomszéd keleti tartományok is e' vásárról látják-el magokat mindennel, mire az illy portékákból szükségük van. E' szerint olly járás kelés, hemzsegés támad itten, mellyet csak a' lipsiai vásárral lehet összehasonlítani, de a' melly sokkal eredetibb. Pest illy módon keletet öszveköti nyugottal, 's mind a' kettőnek népeit tömegekben állítja-elő. Azt hiszem, még keveset mondana az ember, ha az esztendei négy vásárt öszvesen 50 millio pengő forintnyi tőkepénzre becsülné. Gondoljuk-meg már most, mi kívántatik ahhoz, hogy illy sok százezer mázsa termékek 's portékák ide hozassanak, és ha eladattak, ismét tovább vitessenek. Harmadát lehet ugyan a' Dunára számítani, 's ezt még többre tenni, ha a' gőzhajózás eddigi előmentében maradj 's mindég haladni fog.

E' vásárok alatt, úgy szólván, az egész ország mozgásban van; minden úton 's minden irányban számtalan szekér tódul a' város felé, 's az utak a' fő vonalokon a' szó betűszerinti értelmében elborítva vannak velük. Mert e' mellett azt is gondolóra kell venni, hogy a' magyar parasztok nem sok terhet raknak-fel, mivel minden eledelt, magok' 's marháik' számára, magokkal hordanak, és hogy egy szekérre, egyre másra, nem számíthatni többet tizenkét mázsánál. Ha ezen szekeresek meg nem szokták volna, az éjt szabad ég alatt tölteni, ez időben nagy baj lenne szállást kapni. Pesten magában, fogadók dolgában

nincsen fogyatkozás, 's a' külvárosokban majd minden harmadik ház fogadó.

Idegenek vásár idején az útat Pestre minden más útmutatás és jel nélkül csak a' szekerek vágásáról is megtalálhatnák. Ezenkívül útmutatóul szolgálhatnának nékiek az útfélen fekvő elhullott és el nem ásott sok lovak. Az e'féle sok nyomorult állat, a' rossz tartás és gondviselés, 's a' rettentő erőltetés mindég nagy számmal teszik tönkre e' szerencsétlen állatokat.

Mint a' lipsiai vásáron, a' legnagyobb vásárlások itt is a' házakban és rakhelyekben történnek, 's többnyire a' vásár' első napjaiban, sőt néha előtte is már. A' kis kereskedés a' város' majd minden utcáján és piacznán űzetik. Ez a' legtarkább látványt mutatja, minthogy minden osztályú embereket öszvehoz, és minden éghajlatokból.

Mint mindenütt, e' vásár alkalmával sincs hiány a' látványt ingerlő tárgyakban. Vannak itt ekkor lovagművészek, panoramák, kutyakomédiák, kötélentánczolók 'stb. De még sincsenek mind ezen dolgok olly nagy mértékben, mint azt várni lehetne. Igazán véve a' dolgot, minden ez időben itt tartózkodó kereskedőknek kevés idejük van illy időtöltést keresni, mivel a' vásár kiterjedésére nézve, tulajdonkép csak rövid ideig tart. A' nagy néptömeg azonban leginkább a' belépti ártól fél, 's egy pár krajczárján inkább valami inni valót vesz magának.

A' mi csudálatos, de nagy mértékben dicséretes dolog, az, hogy a' temérdek nép, a' durva és mivelten emberek mellett, kik minden éghajlatból ide csoportoznak, 's az épen nem igen szoros rendőrség alatt is, nem sok kicsapongás történik. Sőt tolvajságok is kissebb mértékben követtetnek-el, mint más helyeken illy alkalomkor. Valjon szorosabb felvigyázat alatt és közelebb erő büntetés mellett nem támadna-e-fel a' *nitimur in vetitum*? Itt nagyobb szabad mozgás uralkodik, kiki jobban ügyel magára. Talán csalódom következtetésemben, de ezt azon tünemény' legközelebbi okának tartom.

(Vége következik.)

Jelen tavasz.

(Emlékeztetőül magunk- 's utóinknak.)

Az 1834. és 1835dik száraz és mostoha eszten-
deinknek a' mulandóság' alkonyába lett elenyészésök
után e' folyó 1836dik év tüne-fel, melly a' minő ke-
csegtető időjárással biztatá szíveinket a' gazdagon sar-
jadosni vagy feselni látszó természet' országában, szint-
úgy észrevehető- 's szembeötlőleg érezteti most ve-
lünk, hogy az engedelmes és csak félig meddig hideg
tél után ravasz tavasz szokott következni. Marcius
majd nem minden növényeket kibútatott téli sötét
pupájokból; Aprilis hűsseivel 's hideg esőivel 17kig
fentartóztatá elannyira, hogy növényeink egy álla-
potban, fáink' bimbói pedig pöffedten, 's már már ki-
nyilólag csak úgy állanak, mint a' mennyire azok
még 2/3 elébbi hóban kidülnének. Aprilis 17ke után a'
kedvező, szívet 's lelket egyaránt gyönyörködtető
tavaszi napok előtűnven, földünk mindennemű fái-
nak, plántáinak, halainak, vadainak, repeső mada-
rainak, csúszómászó férgeinek kéjtellyes életet ada.
A' korábban kifakadni szokott fák levelei már Aprilis
végén csaknem szokott nagyságuakká alakulának. Min-
den névvel nevezhető természetménybeli szereinknek
árak ez országszerte gazdagon mutatkozott természet
miatt annyira leszállának, hogy a' legszegényebb pórok-
nak szemekből is mindenfelé és mindenütt örömkön-
nyüket gördülni, 's alakjokon hálaérmüket, szívü-
kön hálafohászukat lehete látni 's hallani.

De sokat megcsal a' remény

Mert a' sorsnak szíve kemény.

Beállott a' Majus — a' dicséretes Majus, az év'
ügynevezett legfelségesbike; megis mutatá — de csak
öt napjain által ám! hogy ő a' tizenkét hónapok' ki-
rálya. Mert már hatodikán hideg hűs szél kezdven
lengedezni, azt mindég nagyobb nagyobb mértékben
folyta ta szinte tizenharmadikáig, a' midőn egy kis
esővel csakugyan félbeszakasztá borzasztó szokatlan
járását. Ezek közt 10re virradóra meggöbörödött; 11re
virradóra pedig annyira megfagyott, hogy pocsétáink
jégtetőin nem csak lúdainkat, hanem az azokat őriző
„Ludas Matyikáinkat“ is lehete szemlélni! ezen egész
napon havazott, 's úgy látszott, mintha a' természet

a' maga rendeltetési czélját eltévesztvén környékünket Sibiériává változtatni akarná. A' tavasz a' télel, ez pedig amazzal mintegy hajba csimpalykódzva küzdvén okádták egész napon ált' a' kegyetlen zavart, havat, hideget.

A' milly' váratlan és kedvetlen újság vala tehát környékünkre, de tán, — a' mint hírlapjainkból értek, — egész országunkra nézve is, e' folyó Majus 10. 's 11ke: szinte egyszersmind olly csudálatos és bámulatos is az. Egyik szőlős gazdának szóló hajtásit egészen, már a' szomszédjáét csak felig meddig, a' harmadikét pedig csak itt ott sejtők elfagyni. Némmely hegyeinken a' tetőn elfagytak, a' lapon épen maradtak; ellenben némelly helyeken az aljon már mind elpörkedtek; az ormon pedig kevés, vagy türehető kár. Így van a' dolog gabonáinkra nézve is. Határokat tudok nevezni, mellyeknek sem dombján, sem lapján semmi kár; tudnék a' hol a' dombosán elfagyott az alján megmaradt, 's viszont megfordítva. Erdőnknek makktermő fahajtási a' napkeleti részen mind elfagytak; már a' nyugoti fele valamennyire magasabb lévén csak az aljok fagyott-el, tetőjük épen maradt; 's a' reménylett töménytelen makknak egy negyedrészéhez bizonyos számot tartunk? — midőn a' szomszéd a' mienkkel egy forma arányzatu rónaságon fekvő erdőkben sem dombosán sem alján semmi sem lesz. — Most újra fakadnak látom a' borágok, cserek, tölgyek; 's ha gyümölcsöt hoznak is, nem fagy-e el ősszel? mint tapasztalók a' boldogtalan emlékezetű 1813ki évben, a' midőn tavasszal 's ősszel is elfagyván szőlőink, ez okozta, hogy az 1812dik évben egy akó bor egy váltó forinton kelvén, 181³/₄ben icczéje „vesztettegettetett“ annyin.

Búcsúzzál-el hát tőlünk a' feledékenység' semmiségebe te 1836dik évi Majus, te hónapok' királya, és csak azon kérünk, hogy soha többé Marciussal úgy össze ne komáskodjál, hogy egymásnak csereképen az a' te, te pedig annak álláspontját által ne adjátok! Mártonfalván Vass vármegyében Kemenes alatt Majus 28kán 1836.

Lévay László.

Isó Pesti lóverseny 1836.

Pénteken, június 3kán délután, kezdődött 4 órakor.

1. Pest városi díj. 100 darab arany ezüst serlegben; mellyen e' vers van vésve: Nemzeti ünnep adott 's Rákos siktére jutalmul Kocsi György. — 1½ ang. mf.

Futhat minden ló — Nyertes Széchenyi Ist. gr. 5e. p. m. Lionel, ap. Lionel Lincoln, an. Maria 110 ft. — (lovasa E. Jackson)

Nádasdy Tam. gr. 4e. br. k. Tamajandry, ap. Privateer, an. Thamar 101 ft — 2ik.

Sahlender Tam. nevezte 3e p. m. Sledmere, félv. ap. Sledmere. 74 ft. — 3ik.

Festetics Mik. gr. 7e sg. m. Gildroy, ap. Ariel, an. Arethusa. és Hunyady Józ. gr. 5e. p. m. Figaro, ap. Sharpshooter, an. Starch. visszahúztak. A' nyertes a' pályát meghaladta 2' 55'' alatt.

2. Nemzeti díj. 1. ang. mf.

200 ar. egy 30 aranyat érő és Magyarország címerével ékesített serlegben az első lóé; 50 ar. a' másodiké. Tétel 16 ar. fele lánat; a' tét-összeség fele az első; fele a' második lóé.

Futhat magyaror. minden m. és k. melly sem Pesten sem Paradorfon sem Simmeringen díjért nem futott.

Hunyady Józ. gr. sg. k. Everilda, ap. Murphy, an. Starch. Isó 's így nyertes. (Lovasa Manning.)

Széchenyi Ist. gr. p. m. Báthory, ap. Grimalkin, an. Jessamine. 2dik.

Nádasdy Tam. gr. p. k. Eglantine, ap. Manfred an. Miss Fanny 3ik.

Esterházi Mih. gr. br. m. Y. Hydra ap. Hydra an. Bessy. 4ik.

Festetics Mik. gr. bánatot fizetett; szintúgy Hunyady J gr. is egy másik lováért. Pálya meghaladás ideje 1' 55''

3. Festetics-Nákó díj. 100 ar. és 10 ar. tétel, fuss vagy fizess. 2. ang. mf.

Futhat ausztriai birodalmi és 6e. nem idősb mén.

Esterházy Mih. gr. fentebbi m. Y. Hydra visszahúztatott. — Pálya-meghaladás ideje 3' 15''

Hunyady Józs. gr. fentebbi m. Figaro. — 1ső
's így nyertes (Lovasa Stone)

Nádasdy Tam. gr. 6e. fk. m. Child Harold,
ap. Manchester, an. Tamar. 2ik.

Sahlender Tam. 5e. br. m. Chance, félv. ap.
Lionel Lincoln. 3ik, messze elmaradván a' pálya kö-
zepén lovassa feltartóztatta.

4. Hazafi-díj. 100 ar. 2 ang. mf. ismételve.

Futhat magyaror. minden k.

Eszterházy Mih. gr. 5e. vil. p. k. Queen, félv.
ap. Whitewall. 1ső (Lovasa J. Perry)

Festetics Mik. gr. 7e. sg. k. Sarah, ap. Hydra,
an Sade. 2ik.

Nádasdy Tam. gr. 6e. p. k. Fair Duchess,
ap. Tiamond. an Miss Fanny. 3ik.

Pejacsevich Pét. gr. 3e p. k. Borneyu, félv. ap.
Frolic 4ik.

Sahlender Tam. 5. sz. k. Cleve landina, félv.
ap. Cleveland 5ik.

5. Hazafi-díj. Második íz. A' többi 4 visz-
szahúzatván Queen egyedül járta végig ezen ízt, 's
így nyertes lón. Pálya-meghaladás ideje első ízben 4' 6''

6. Paraszt próbaverseny. 1370 öl 10 ló.
Ezek közül 7 mint jobb futó a' június 5ki paraszt-
versenyekben részt vehet, a' többi három részint ki-
maradt. A' három első e' következő volt: Hoffer Já-
nos czeglédi lakos 5e. fek. m. (Lovasa Horváth János,
kapott 3 ezüst tallért.) 1ső. — Tót András öcsödilakos
6e. egérszörű par. Betyár 2ik (kapott 2 tallért) —
Tasnady Károly köncsögi lakos 6e. fek. par. Júdás.
3ik (kapott 1 tallért.)

Csererejtvény.

- 12 Házi állatnak mondod
Ezt, ha ételre hívod.
- 23 Nős férfi szokta nyerni.
- 143 Gyászban törvénye jární.
- 1234 Pénzét úgy a' koldússal,
Valamint az osmánna
Benne az úr égeti,
Ritka ki ezt megveti.
- 5613 Hordó' lelke jár rajta.
- 123456 Réteket pirosítja,
Kis lány' baba játéka
Hogy ha ezt kifördítja.

Körösy L...

§ Jegyzet: A' 45dik számbeli Rejtett szó: Korbács.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

47. Pesten, június' 11kén, 1836

S z e s z é l y.

Ordít az éjszak' serde fuvalma,
'S a' komor april' büszke hatalma
Zúg e' vidék' szép halmi felett.
Kékes egünk gyászit öltve magára
Könnyeket önt e' sarga határa,
'S fellegi rejtnek durva telet.

Csak üvöltsetek szelveszek,
'S küzdjétek ti elemek,
Úgy szívemben esendes leszek,
Dühöngéstek szép, remek!
Jajjaim kevésbé mulnak
Ha veszély 's villámok dülnek,
Ha egünk kék 's nincs ború,
Szívem vérzik 's szomorú.

L. I. Bereghszászból.

A' vásárok Magyarországbán.

(Elsner után az „Ausland“ból.)

(Folytatása 's vége.)

Nagy-Váradí hetivásár. Ama kiterjedt síkság' szélén feküdvé, melly Pesttől Erdély' határhegyeihez nyúlik, Nagy-Várad mintegy kulcs e' hegyekhez, 's egyesítópontja a' síkság' és hegyes vidék' népességének. A' város maga meglehetősen kiterjedésű, noha nem egyenlő mértékben népes; minthogy egy nemet mérföldnyi kerülete mellett nincs több 20,000 lakosánál, melly számnál nem sokkal kevesebbet Alsó-Magyarország' némelly faluiban is találhatni. Nagy külső kereskedésről itt szó sincsen, 's e' helyet csak a' belső kereskedés teszi élénkké. Magát tekintve a' város némelly különösségeket mutat, mivel minden vallású, hitű, 's több nemzetű lakosai vannak. De ez okozza azt is, hogy mindnyájok közt nagy és dicséretes türelmesség uralkodik.

A' vendégfogadónak mellybe szállottam, gazdája, egy barátságos és megelőző ember, ajánlá magát, hogy velem a' vásárt bejárja. Mihelyt a' hídon, melly itt a' Körös folyón visz által, túl valánk, beléptünk a' vásári tolongó néptömegbe. Itt az adás-vevés több nyelven történik. A' nép' nagyobb része Oláhokból áll, mert a' város' vidékét északkelettől délkeletig e' nép lakja. Ezek beszéd-'s tevésebeli élénkségükre nézve, alkalmasiut középett állnak a' Magyarok és Tótok közt. Az Oláhok után, számukat tekintve, a' Magyarok következnek, aztán a' Tótok, továbbá a' Rácok (Serbusok), utóbb a' Zsidók, 's végre a' Németek. Mindenik e' néptörzsök közül tulajdon öltözettel 's külső alakkal bír, mi természetesen nagy tarkaságot okoz közöttük. E' különféleséget nevelik a' Czigányok is, kiket Magyarországon mindenütt, 's itt is elegendő számmal találunk.

A' vásár téres, de egyenetlen és sáros helyen tartatik. Ennek egyik oldalán hosszú sor bódék állnak, mellyekben egyéb nem árultatik szilvapálinkánál. Elsőben ezek mellett mentünk-el. Az árulók itt csaknem mindnyájan asszonyok, kik ékesszólással dicsérgetik árujokat, 's minden mellettük elmenőnek, a' ki csak kívánja, adnak kóstolót. E' mellett italukat szomszédnéik' rovására iparkodnak magasztalni. A' kóstolgatás e' nemét némelly pálinkaivók, 's többek közt a' katonák is, hasznukra fordítják, 's a' nélkül hogy egy krajczárt is költenének, úgy hozzá látnak az ízlelgetéshez, hogy gyakran részegen mennek-el onnan. Gyakran azonban senki se ismétlje e' hörpölgetést, mert könnyen ráismernek, 's a' felbozontott asszonyok úzóbe veszik.

Mindjárt e' bódék mellett számos parasztkocsik állnak, szénával, szalmával 's fával rakottak. A' két első termék itt hihetetlen olcsón árultatik, 's bő esztendőkbén egy mázsa gyakran nem kerül egy ezüst búszasba. De drágább a' fa, mivel ez 3—5 mérföldnyi távolságról hozatik, 's az egész nyugoti és déli oldalon több mint harmincz érföldre, erdő nem található.

E' szekerek mellett a' gabonavásár van. Ha a' hegyes Erdélyben szúk aratás volt, a' mi nem rit-

kán történik, akkor ezen vásár nagy fontosságú. Ez azonban a' mult esztendőben nem történt, 's inkább azon országból hoztak ide, mint innen oda gabonát.

Érdekes a' baromvásár, melly az egész piacot félkörben övezi. E' gazdag földön, — hol a' természetnek csak oly kis segítségre van szüksége, hogy a' termékeket a' legnagyobb bőségben hozza-elő, — e' vásár majd csupa rongált és felette nyomorultan táplált barmokat mutat-elő. 'S ez csaknem minden nemről 's fajról igaz. Különösen nevetséget gerjesztő apró és nyomorult alkatú lovakat látni itt. Természetesen illy állatok' ára a' portékához van szabva. Gyakran az árulók, hogy ezen állatoktól megszabaduljanak, árverésre bocsátják a' dolgot. Egy illy árverésen magam is jelen valék. Egy árverő, tarka huszáruhában, egy kis lovon ülve, válláról dob lógva-le, sűrűn tolongó oláh parasztcsoport közepén állt, kik mindnyájan nagy figyelemmel mereszték rá szemeket. Az eladandó lovak mellettük álltak, 's mellyre a' sor került, az mindég középre vitetett. Csüngő fülekkel 's felette bús tekintettel lépe az helyére 's azonnal körülvéteték a' parasztoktól. Az árverő most kikiáltá a' ló' árát, melly rendesen egy váltó forinton kezdődött. E' közben elménczségét mutogatá, 's néha néha nem izetlenül. A' ló' minden szép tulajdonságait előszámlálá, bárha maga a' szegény pára ló látása minden dicseretet meghazudtolt is. Harsogó kaczaj kísérte az árverő' észrevételeit. A' lovak többnyire öt bankó forinton költek-el, némeltyek még alább is, 's feljebb csak kevesek.

Elhagytuk e' helyet, 's most a' gyümölcskofákhoz jöttünk. A' szőlővel rakott kosarakból ömlött a' nedv, minthogy a' kora hideg miatt a' szemek megfagytak, 's most lágyabb időben majd szétolvadtak. A' vevők habzsolták azokat, 's a' must szakálukról alá csorgott. Mellettük csoportok tanyáztak, mellyek parázstüzeknél gesztenyét 's kolbászt sütöttek. Néhány garasért itt egész háznépek tartanak vendégséget, minél, gondolni lehet, hogy a' szilvapálinka nem hányzott.

Csudálni lehet, hogy azon tolongás és lökdösés mellett, melly minduntalan tart az illyes vásárokbau,

gyakrabban nem történnék sértések és szerencsétlenségek. Ugyanis kocsik 's lovagok a' legsűrűbb néptömeg közt tolonganak, a' nélkül hogy ezen valaki megütköznék, vagy épen akadályozni akarná azt. De az itteni lovak úgy hozzájok szoktak az emberekhez, hogy azokat különös ügyességgel kikerülik, 's haszinté épen mellettük lépdelnek is, ritkán sértik-meg. Ez onnan van, mivel otthon gyakran egy fedél alatt 's egy térben laknak gazdáikkal.

Bármilly bajjal vergődtem is által a' sűrű csoportokon 's a' nagy sáron, mégis megelégedve hagyám-el a' piaczot, mert annyi mulatságom volt ott, hogy ama kedvetlenségeket fel sem vettem.

Útazás a' budai hegyeken.

Regényes tájékát Budának jobbadán sokkal jobban ismerik azon idegenek, kiket kíváncsiság édesget hozzánk, mint a' honfiak' nagyobb része. Ezen vendégeink nem ritkán elbájoltatva a' felséges tájéktól, rajzolatokat vesznek róla több álláspontból, 's visszatérve hazájokba, azokat mint jeles tájfestvényeket rézre vagy pedig kőre metszve közre bocsátják. Buda' tájékát, Roma' közelében fekvő Tivolival hasonlíthatnánk-össze, ha az valamint ez vízzuhatagokkal bírna, mi annak természetesen annál több eleveniséget kölcsönözne; ez azonban általán hibázik a' budai hegyek között, ide nem számíthatván a' svábhegyi vizet, melly csak arra szolgál, hogy csóvékben a' budai vár' közepére helyezett kútba vezérelje a' tiszta 's egészséges forrásvizet.

Május 29kén kezdtem-el útazásomat, 's Landstrasse és Neustift külsővárosokon keresztül, melly utóbbinak helyén az egykori híres romai gyarmat' (Sicambria) egyrésze települt, értem-el útitársammal a' hegyoldalon fekvő temetőhöz, mellynek megtekintve néhány márvány-sírköveit, ezen fás kertben végig folytatva útam, az úgynevezett Kis-Czelbe feljutottam, hol egy vendéglőházon kívül, mellyben serrel kínálják az útast, az invalidusok' kastélyához érkeztem. Ezen épület egykor kolostor volt, 's már csupán a' hely' választása — melly egyenes Japályon feküdvő a' hegy' csúcsán, felséges kilátást enged

Ó Buda 's az egész felső tájék felé — helyes ízlés árul-el. Ezen építvényen nem vehetni ugyan észre olly architektoniai helyességet, mellyet itt felhozhatnánk; belől azonban az mind a' mellett is kényelmes, 's feltalálhatni abban mindent, mi illy épület' számára joggal megkívántatik. A' lejtős hegylábbon vannak kertecskék egyesén elrendelve, 's mindjárt ehez csatolják magokat a' szőlők is. Egyébiránt a' feljárás nem igen meredek, a' sétálás az ültetett fák alatt egyik hosszában az épületnek, kellemes, 's ünnepi napokon az ott megjelenő vendégek' száma olykor igen nevezetes, 's hasonlít alólról feltekintve egy fellegvárhoz, melly őrsereggel jól ellátva van. Innen a' puskapor-tárákat jobbra hagyva, a' hegycsucsán 's a' kőbányák' vonalában vettük útunkat, megtekintvén ama kiálló hegyoldalokat, honnan azon köveket, mellyek táblákban töretnek, hordják-le kocsikkal. Ekép haladva jutánk végre az úgynevezett Kis-Mátyás hegyre; ez egy domb, hol egykor egy magános, szép termetű fa állott, melly azonban már megszűnt lenni. Ezen pont az, melly a' legfelségesebb kilátást adja. Ezen álláspontból — mellynél a' vízirányos szemvonal egyenesen a' Sz. Gellért hegyet éri mintegy $\frac{2}{3}$ magasságban, — mutatkozik Budának nagyobb része, Pest a' Rákossal 's a' dunántúli síkságon fekvő egész tájékkal együtt. Milly felségesen lehetne a' festői rámába zárni ezen két testvérváros' fekvését, mellynél Neustift, és Landstrasse nagy része a' Margit szigettel foglalná-el a' tájfestvényben a' színelőzetet; Buda vára és Pest a' Sz. Gellértheggyel, a' színeközépletet; 's a' tuldunai távol fekvő vidék a' színszenékzetet — 's ezekkel együtt a' 2 város között kigyózdzó nagy dunafolyam felségesen látszanék, 's a' képnek varázsló tekintetet kölcsönözne. Itt meríthetnék-ki művészetüket Claude-Lorrain, Hackert, Artois, Teniers, Rebell, 's több más híres tájfestők; szóval, ezen pont legalkalmasabb, ezen vidéket teljes szépségében felfogni, 's a' műértő szemeit édes örömmel legeltetni. — El kelle végre búcsúzni ezen kedves helytől, 's most már az úgynevezett Új-világon keresztülvéve útunkat, a' szőlők között fel- 's alá mászkálva jutánk azon útra, melly a' kálvária' kápolnájához vezet,

honnan még egyszer megszemlélve a' Dunán innen 's túl fekvő szép tájékat, és körüljárva a' török mecsetet, ballagtunk keresztben a' szőlőkön Christen doctor úr' kertjébe, melly magas dombon nyervén helyeztet, festőleg jelenkezik a' budai bástyáról szemlélőnek, 's helyes rendezésű kertje 's terasse-ja miatt méltó említésre. A' nap alkonyodni kezdvén már, ezen első útazás bevégeztéséül, leballagtam társammal a' Landstrasse külvárosban lévő primási kertbe, hol egy kis kerti ház vonta különösen magára figyelmeget, mellyben Roma' legnevezeteseb téréit láthatni, az az: a' Sz. Péter basilikát a' világszerte ismeretes 4 sorban álló oszlopszattal, középett az oválban pedig az obelisket, 's két oldalról a' szökőkútakat — falra festve 's perspectivben előterjesztve; ezentúl az angyalvárat a' környező építvényekkel 'stb. Mind e' most érintetteket szigoruan megvizsgálva, végeztem első kalandozásomat, azon édes reménnyel, hogy néhány nappal utánna folytatandó útazásom sem lesz kevésbé érdekes.

(Folytatása 's vége következik.)

2dik Pesti lóverseny 1836.

Vasárnap, junius 5kén délután, kezdődött 4 órakor.

1. Paraszt-verseny. 2000 öl. 75 pengő for. az első, — 25 p. for. a' második lóé. Az első ló kapta a' t. Szalbek Jak. úr adta egy aranyat is. — Futhattak mezei gazdák saját lovai. Indult 10 ló. Egy kimaradt. Iső volt, 's így nyertes, Hoffer János czeglédi lakos' 5e. fek. ménje Bársony. Meghaladta a' pályát 5' 37'' alatt. — 2dik Tóth András öcsödi lakos 6e. fakó paripája F a k ó.

2. Károlyi-tétverseny 2 $\frac{1}{4}$ ang. mf. 1000. ar. ezüst serlegben (mellyen e' vers van vésve: Rajta Magyar, pályázva szakassz koszorúnkba virágot. Vedres István.) A' második ló 100 aranyat kapott. Első 's így nyertes: Szapáry Ant gr. 6e. p. m. Twatty, ap. Caton, an. Twatty. Lovasa: Andrews. — 4' 25''. Második Hunyady Józs. gr. 5e. sg. m. Charivari, ap. Reveller: an. Aline. Harmadik: Széchenyi Ist. gr. 5e. söt. pej. m. Shilclah, ap. St. Patrick, an. Emiliana' auyja.

3. Elegyverseny (másként 8 évü díj) 280 ar. kis ezüst serlegben (illy felirással: Gyors légy 's állhatatos, ha akarsz czélt érve ragyogni. Balajthy József.) Adta 14 aláíró 2 $\frac{1}{4}$ ang. mf. Első 's így nyertes: Hunyady Józs. gr. 4e. deres m. Osman, ap. Privateer, an Mizar. 4' 37" Második: Sándor gr. nevezte 4e. szürke k. Miss Walton, ap. Privateer, an. Miss Fanny.

4. Paraszt-verseny. 2000 öl., 30 pengő for. az első — 20 pengő for. a' második lóé. Mezei gazdák 's egyéb adózók saját lovai számára. — Indult 8 ló. Több kimaradt. Első lett: Tasnády Kár. 6e. fek. par. Judás. 5' 47" — Második: Hoffer János 5e. pej. par.

5. Batthyány-Hunyady-díj 100 ar. 2 ang. mf. Futhat minden kancza. Első 's így nyertes: Széchenyi Ist. gr. 4e. p. k. Dőre, ap. Catton, an. Amadis-kancza. Lovasa: E. Jackson. — 4' 17". Második: Lichtenstein V. hg. p. k. Caroline, ap. Brutendorf, an. Swinton testvére. Harmadik: Nádasdy Tam. gr. 5. p. k. Eveline, félvér ap. Diamond.

6. Asszonyságok pályadíja. 150 ar. értékű billikom (illy verssel: Küzdve lehet nagygyá az erő és férfi tehetség. Kisfaludy Károly.) az első, — a' díjból fenmaradt aranyok 50ig a' második lóé, azon felül ismét az elsőé. Futhat angolt kivéve m. és k. — 1600 öl ismételve (azaz a' nyertes lónak két ízben kell elsőnek lennie.) Széchenyi Ist. gr. 5e. p. m. Lionel, Lovasa: E. Jackson.

Hunyady Józs. gr. 5e. p. m. Figaro.

Nádasdy Tam. gr. 6e. fek. m. Childe Harold.

Sahlender Tam. nevezte 3e. p. m. Sledmere, félv.

Lionel két íz nyervén diadalmas lón. Sledmere a' második, Childe Harold a' harmadik ízben visszahúztak.

Nézó e' versenyen felette számos volt; ő cs. kir. főhgsége, országunk szeretett nádora is méltóztatott azt jelenlétével megtisztelni.

Aphorismák.

A' hír nem mindég erénynek és nevezetes érdemeknek bizonyága; a' hír sokszor hasonló folyó-

vízhez, melly könnyű dolgokat szíjén hord, 's mellyben a' nehéz és fontos dolgok elmerülnek.

A' lélek' erősségével csak nagy emberek bírnak. Bebizonyúl ez olyan helyheztetésekben, mellyekben közönséges emberi ész a' jó kimenetel felől kétségbe esik. Illyen lélek' erősségével Napoleon birt, midőn Elba kis szigetébe számkivettetett, még sem esett kétségbe, hanem majd 600 hív katonával Franciaországba 's Párisba győzedelmesen tért-vissza.

Ha az életnek viszontagságaiban 's vihariban nekünk az ártatlanság' érzése marad, mindenkor elég erőt találunk magunkban balsorsunk eltűrésére, 's legrosszabb esetben az ártatlanságról Horácczal mondani lehet: Si fractus illabatur orbis, Impavidum ferient ruinae.

Az okosság az embernek legmagasabb tehetsége, 's ismereteinek bírója; de minden cselekedeteinél igen szoros korlátok fordulnak-elő 's ezen korlátokon felül nem emelkedhet, 's tulajdonképpen csak tulajdon munkáit foglalja magában. Ámbár tehát illik, az okosságot, mint a' léleknek törvényszabását becsülni 's ennek engedelmeskedni, mégis veszedelmes, mind azt megvetni 's helyben nem hagyni, mit a' lélek okosság és tapasztalás által nem ismerhet 's nem foghat-meg; mert az embernek lelke tulajdon létét és hatóerejét nem ismeri jól 's nem fogja-meg.

A' földi bujdosót a' világ szinte úgy fenyegeti, mint a' hajóst a' tenger, sokféle kősziklakkal és veszedelmes szélveszekkel, de a' legveszedelmesebbek, mellyeket neki tulajdon szíve okoz. Azért a' szív szűkölködik bizonyos és tántoríthatatlan kormányos nélkül az életben, 's olyan kormányos csak a' vallás lehet, mivel az embert elszoktatja az érzékiségtől (sensualitás) és testiségtől, 's azt valódi rendeltetéséhez vezeti.

Rumy Károly.

Rejtett szó.

Két tag ha nem kedvez, mi rosszat okozhat,
Az első jelenti. De hasznót is hozhat.
Miből van készülve? azt könnyen megfejted,
Ha egy betű nélkül deákosan ejted.

Szűts Ignác Hodászról

Jegyzet: A' 46dik számbeli Csererejtvény: Pipacs.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

48. Pesten, június' 15kén, 1836

Útazás a' budai hegyeken.

(Folytatása 's vége.)

Június 2kán reggeli hatodfél órakor útnak készülvén előbbi útitársommal, — ki 20 évtől fogva már keresztül kasúl járá mint vadászatkedvelő ezen tájé-
kot, 's azt minden zugjaiban ismerni tanulta, — 6 óra-
kor kocsinkra ültünk a' bécsi kapu alatt, 's egyene-
sén Leopoldi-Feldbe rándultunk, hol leszálván ko-
csinkról, azt visszaútasítánk. Miután az épületcsopor-
tozat' regényes helyzetét a' völgyközben körülnézénk,
's belső elrendezését is megmutattatánk magunknak,
azon helyre ballagtunk, hol a' gyalog katonaság a'
lövöldözésben, vagy inkább czéltalálásban gyakorolja
magát, melly téren egy kis viskóra is toppantunk,
mellynek nyílása előtt 2 olasz katona tüzet rakott,
kikkel aztán néhány szót váltottam előttem kedves
emlékű anyanyelvükön. Innen a' szép lejtőjű hegy-
nek irányzánk útunkat, honnan messzelátómmal kez-
dém vizsgálni a' völgyi tájékat, hol a' csorda legelt,
valamint az ellenfektű Sváb- és János hegyet. Felér-
vén a' hegycsúcsára, kényelmes úton vezetett útitár-
sam csupa sűrű tölgyfa erdő között, hová csak itt
ott törhettek keresztül a' napsugárok, 's a' madárkák
éneklék felettünk reggeli daljaikat. A' harmat nagy
lévén, midőn hosszas sétálás után ismét láthattuk a'
tiszta kék eget, a' magas füveken a' naptól csillogó
harmatcseppek derekasan átáztaták fényes csizmaín-
kat, 's keresztülcsapván az út rövidítése végett a'
burgonya földeken, elértük az országútat, melly az-
tán egyenesen Hidegkútra vezetett bennünket. Ezen
helységben, az nap épen úr-napját ünnepelvén, lát-
tam, mikép jártak fel 's alá az útczákon a' parasztlö-
vészek széles kalapokkal, egyik részén felfűzve 's
zöld lombozattal kellőn felékesítve, puskájok végén
pedig panganét csillogott. — Innen Mária-Einsiedelbe
vettük útunkat; előbb mintsem oda jutottunk volna,
pipákra gyújtánk a' vadászháznál, melly mulatóhe-
lye olykor sok vendégnek, kik háznépeستől azon tá-

jékra sietnek. A' völgyben épült kápolna, környezve élőfaktól, igen regényesen jelenkezik a' szemnek, 's közel hozzá ugyanazon völgyben van a' vendégfogadó is, hol olykor egész processióra találhatni mindenféle embervelegyből állóra. Kipihenvén ezen helyen 's mulatván magunkat az ott tartózkodó nagyvárosi vadászokkal, még egyszer visszatekintve ezen kellemes mulatóhelyre, a' Szép Juhászné felé vettük útunkat, virányos réteken 's erdősön keresztül, hol épen akkor egy sereg sertés hevert pásztoraival, 's a' legfelégesb völgyeken 's hegyoldalokon folytatva útunkat mély árkok mellett, mellyek a' hegyvizeket levezetik 's iszonyú nagyságú köveket hengergetnek le magokkal, elértünk végre örömtelve a' Szép Juhászné vendégház' szomszédságába. Mielőtt azonban azt szemügyre vettük volna, felmásztunk az úgynevezett Lindenbergre; itt több megkezdett kőbányára találván, mellyek egykor talán sükerrel használtak, igen veszélyes mászkálás után egy helyre jutottunk, honnan szép kilátást nyerhetni Vác felé, azonban Buda felé sűrű tölgyfák gátolják a' kilátást, honnan végre nagy ügyvel bajjal, csaknem nyakunkat törve, ismét visszaérkeztünk a' Juhásznéhoz.

Az első, mit megtekinténk, a' hajdani épület volt, mellynek falán egy festvényt láthatni még most is, az az, Andor juhászt nyájával; de egyébiránt az egész rosz karban áll. Ezen ócska épülethez van építve egy másik emeletes ház, felül egy tágas teremmel, mellyben egykor tánczoltak, 's egy pár szobával az ideiglen ott lakozók' számára. Földszint a' falba van eresztve egy nagy vörös márványtábla, mellyen láthatni félmagaslatú múben, egykori előjáróját az ottan volt kolostornak czimerével együtt; a' körülírás goth betűkből áll, mit nem voltam képes igazán olvasni, azonban tisztán kivehettem az esztendőszámot, t. i. 1410. Az épület' udvarán áll egy régi vastag szilfa, mellyet 2 ember alig képes átkarolni. — Innen az újon felkészült Szép Juhászné vendégház felé vettük útunkat, melly valóban helyes architekturai stylben készült építvény. Közepét ezen építvénynek az udvar felől két doriai oszlop díszesíti, a' peristyl egész hosszát pedig a' két szárnyal együtt hasonló rendű négy-

szög oszlopok ékesítik. Hátulról van a' risalit felett egy fronton alkalmazva, hol a' szép juhászné van lefestve, 's ezen felírás nyomja-ki világosan annak rendeltetését:

Licht im Kopf, Gott in der Brust,
Und im Herzen Friede.

Miután ezen helyen frissítőt vettünk magunkhoz, 's a' barátságos vendéglő mind a' 11 vendégszobáját a' teremmel együtt megmutatta: elvezete minket a' fák alatti ülőhelyekhez is, mellyek ellátva vannak asztalokkal, honnan messzelátómmal vizsgáltuk Buda várát, az ez irányban fekvő egész vidékkel együtt. Ó innen a' hajdani kolostor' romjaihoz vezetett bennünket, hol még néhány goth stylben készült épületmaradvány nagy terjedelmű épültre mutat, a' kőfaragványok pedig szorgalommal végzett munkára. Ezen építvény' kövei idővel elhordattak onnan, 's így más közel fekvő, szőlőktől környezett privat épületek állotrak-fel belőlök. — Ezen romoktól a' kocsútra jutván, most már ellenjavaslatára is vendéglőnknek, egy gyalogútat választánk, sok cseresnye 's mindenféle más fiatal fákból álló bokros között, a' Jánoshegyre, mellyhez az érintett gyalogúton a' feljárás rövidebb ugyan, de mellette a' meredekség a' legjobb gyalogjárót is megalázhatja. Elvesztvén több ízben ösvényünket, a' bokroson kelle keresztül történünk, ide 's oda bujkálva, míg végre csakugyan ismét megtalálánk az ösvényt, 's a' síkra jutánk. Itt terjedezett szemünk elibe Budakeszi falu, 's az egész ez oldali vidék, teljes méltóságában. Bámulva ezen szép tájékat, mellyet maga a' természet ennek alkotott, megpillantánk egyszerre egy egész társaságot felettünk, asszony 's férfi személyekből állót, kik hihetőleg Sauwinkléből jöttek-fel oda, honnan a' feljárás nem olly meredek; mi is tehát feljűk tartánk, 's rövid idő alatt ott leltük magunkat, hol még néhány év előtt lehete látni a' trigonometriai czélpontot (signal), mellynek jelenleg csak már jelköve áll a' földbe eresztve. A' szél egy keveset kemény lévén ezen magas helyen, a' Pestnek fordult oldalon telepedénkle, 's onnan vizsgáltuk a' völgyben álló Knótz-majorokat, a' Kalmárfy-építvényt, 's a' felséges duna-

folyamot a' két testvér várossal, 's Rákoson végig mindent, egész a' gödöllői magas dombig. — Innen végre elindulván, 's megtekintvén a' hegylánczon fekvő kunyhót, melly az ölfákra ügyelő csász' számára szolgál, útunkat a' Svábhegynek vettük, 's körüljárván a' magas hegyet, végre a' Manner-majorba érkeztünk, melly egy emeletű ház, 's hol egy kapitány barátomat kerestem-fel, ki ott tart magának nyári lakást egészsége visszaszerzéséül, 's ki nem csupán nagy barátja a' festészetnek, de egyszersmind ügyes arcz's tájfestő is. Most már hárman egy társaságban ballagánk-le a' Niedermayer nevezetű vendéglőbe. Ezen helyet megtekintém ugyan már Pünkösd hétfőjén is, mikor t. i. a' nép-ünnep tartatik ezen hegyen, 's melly napon legalább is ötezer személyt láthatni tanyázva, el látva gazdagon élelemmel 's itallal, 's jobbadán muzsikával is; de más tekintetből is kellemes ezen tájék a' számos majorság, a' tiszta forrásvíz miatt, mellynek kifolyását egy épület környezi, úgy hasonlólag azon felséges kilátás miatt egy deszkaház kerületében, mellyet Cseprekarovics vendéglőjének neveznek.

Elhagyva ezen festőleges álláspontot, a' Sauwinkel, talán nem igazán kifejezve Szugliget felé vettük útunkat, egy más vendéglőház mellett elillantva, hol sokszor egy falombozatú hajlék alatt derekasan tánczolnak. Ámbátor közelgete is már a' délutáni 2 óra, megtekinténk mégis az úgynevezett disznófőt, 's ittünk is annak vizéből. Közelében ennek egy szelid nagy gesztenyefa vonta magára figyelmemet, mit nálunk látni ritkaság, 's melly sok gyümölcsöt hord. Most már keresztjében a' magas fűvel bujálkodó lapos hegyoldalnak, az első vendéglőbe siettünk, de kevés számú embereket lelvén ottan (talán a' nagy ünnep miatt), a' másodikba mentünk; de itt sem elégtettvén-ki, végre a' csillag nevű vendégházba érkeztünk, hol is azonnal letelepedtünk. Kellemes társaságban jól mulatozván az ebéd alatt, délután felette nevedett a' vendégek' száma, 's kirándulván útitársom közel fekvő szőlőibe a' Svábhegyen, visszatértünk-kor csaknem minden asztal már elfoglalva volt nő's férfi személyekből állókkal, 's a' mennyire csak a' szem láthatott ezen hegyszorulatban, embercsoport-

tozatra talált, mellyeknek jól megvizsgálásául, főleg a' távoli bokrosok és sötétes fák között, jól mutató perspectivemet használtam, 's örültem annak látásán, milly nyájasan mulatoznak, 's mikép haladnak egymásba karolva előre 's hátra. — Ebéd közben 's egész estvélig zengett a' hárfa 's hangzottak a' dalok az ebédlőfolyosóban, az alantabbi vendégház' vagy major' udvarában pedig a' cigányok húzák magyar nótáikat. — Mintegy estvéli 7 óra tájban, a' meredek kőszikla alatt sétálánk-le útitársommal 's egy barátommal, ki társnéjával érkezett-ki nem rég az előtt, az úgynevezett Laszlovszky kertbe. A' sétaút a' csillag-vendégházból ezen kert felé valóban igen regényes, 's csendes sétálásra igen kényelmes. Végre oda jutván, nagy társaságot találánk egybegyülve, 's hangos muzsikájánál az új magyaroknak, néhány idegen férfi mulatá magát saját költségén, kiknek elég nézőjük volt, az épület teremében pedig derekasan táncoltak. Ezen ház háta megett tartózkodnak azon kocsik is, mellyek a' buda-pesti vendégeket ki 's vissza hordják csekély díjért, valamint minden más idegent, kik onnan a' Sauwinklibe 's így tovább a' Svábhegyre jutni kívánnak. Miután végre 8ra fordult volna az idő, egyikébe az ott várakozó kocsiknak beültünk; mivel azonban ezen kocsi a' passageuröket egyenesen a' szarvas kávéházig szokta szállítani, kéntelenek valánk mindjárt a' városmajor háta megett leszállani, 's gyalog folytatni útunkat egész a' Landstrasse külvárosig, hol vacsorálván, mintegy éjjeli 10 órakor léptem ismét szobáimba.

Megérdemli, hogy földieink közül többek tegyenek hasonló utazást a' budai hegyek között megisméréséül a' szép 's mesterkéltlen természetnek, mellynél egyedül csak azt vagyok bátor javasolni, hogy ezen utazást ollyas valakivel tegyék, ki az egész tájékat jól ismeri, 's ki ezen kívül a' szép természetben örömet leli, 's nem csupán a' fák alatti alvással tölti legtöbb idejét. Ezentúl ne hibázzék az utazónál az egészség, jó mejj, 's ép csizmák; 's mivel végre szemmel lehetetlen mindent jól 's tisztán kivenni a' távolságban, egy achromatikai perspectivvel felkészülve lenni, szükséges feltétel.

Az egyházak Romában.

Az egyházak Romának, a' keresztény anya-szentegyház fejének, öszvegyülő helyei. Fekete karing különbözteti-meg San Ludovico egyháznak, a' Romában lakó Francziák' nemzeti templomának papjait. Sz. Borromeo' szép temploma a' Lombardiaiaké; egy külön templom vendégházzal a' zarándokok' számára a' Portugáliaké; Montserrat egyház a' Spanyoloké; Santa Brigitta a' Svédoké; Sz. Mária Transpontina' kápolnája a' Dánoké; egy collegiuma van az Irlandiaknak; dell' Anima és Santa Maria in Campo-Santo egyházak az Ausztriaiaké; a' Mindenlelkek' egyháza, közel a' dicső Sz. Péter egyházhoz, a' Németeké. A' catholica hit' szent láncza azon kötelék, melly ezen különféle nemzeteket egyesíti 's öszvetartja. A' Zsidók egy szűk 's egészségtelen helyre szorultak; számuk mintegy 4000; többnyire szegények, és ruha 's czipő foltozásból élnek.

Egyházakat Romában százanként lehet számlálni; a' legtávolabbi városrészeknek is vannak egyházai. Ezek vasárnapokon virágokkal, arany hárttyakkal 's világos színű szövetekkel ékesítetnek; és a' véd-szentek' ünnepein még nagyobb pompa uralkodik. Mint-hogy az egyházak többnyire basilikák', paloták', római templomok' 's fordóházak' romjain épültek-fel, ennél fogva a' legkülönösebb építést, 's mindenféle stylt és építésmódot lehet azokon szemlélni, mellyek minden előbbi korszakra emlékeztetnek. Reggeli 8 óra tájban a' művészek látogatják az egyházakat; dél felé a' szép világ; 's estve asszonyok. Ha a' hévség nagy, a' sétálók az egyházakba vonulnak, hol mindenki legillendőbben viseli magát. XII dik Leo schweizi katonákat állíta az egyházakba, de ezeket a' nép ott nem kedvelvén, e' rendelés ismét eltöröltetett. Milly türelmesség uralkodik azokban, kiteszik abból, hogy az idegenek szüntelen állva maradhatnak, a' nélkül hogy azt a' Romaiak rossz néven vennék. Gyakran láthatni három négy angolt állva, míg az áhitatos nép térdre 's arczra borul. Vannak zárt karok 's erkelyek a' gazdag háznépek' számára, kik későn kelnek-fel, 's a' misét kívánják hallgatni a' nélkül hogy fölöltöznének. Ünnepi alkalommal min-

den más tekintetet mutat. Koldúsok tódulnak az egyház' ajtóira. Katonaság foglalja-el a' templomok' téré't 's tornáczát. Mindenik oltárnál számtalan misék tartatnak. A' sokaság tolong, 's kiki jó helyet igyekszik nyerni. Bájos muzsika harsog felülről. Az egyházzal által-ellenben lévő tér vásárrá változik-átal, hol számtalan gyermekjátékok árultatnak, mellyeket az egyházból kijövő szülők, lelkiismeretük furdalása nélkül vesznek, mivel azok a' hiúságnak nem hízelkednek.

Az északi ember csudálkozik azon, hogy Romában sem harangos tornyokat, sem harangokat nem lát, mellyekkel gyermekkorá' annyi emlékei egybefüggenek. Sok egyházakban megeleégesznek azzal, hogy egy szomszéd kőfalon lukat törnek 's oda harangokat függesztenek, mi által mindazáltal nem a' mi északi harangozásunk' hosszas és lassú hangja eszközöltetik, hanem inkább azon kolompolás, millyet tűzkor szoktunk hallani. Egyébiránt a' harangszó különböző misékor, nagy ünnepeknél, 's temetéskor.

A' temetések, kivált a' kárdinálókéi, Chiesa-Nuova, della Santa Maria, és della Vallicella egyházakban nagy pompával tartatnak. Nincs szebb látvány, mint ama sötét ékesítvény, mellyel az egyház ollyas alkalomkor bévonatik; nincs komolyabb 's nemesebb, mint amaz arannyal hímzett gyászposztók, mellyekkel az egyházak architektoniai alakjai béborítatnak. Papros darabok, mellyekre halálfők festettek, a' megholt' címerei, 's a' hodie mihi, cras tibi vagynak azokra tűzve, 's nevelik a' halotti szertartás' pompáját 's szomorú hatását. Ezen díszesítvények' maradványival egész heteken keresztül játszik a' szél, új halott' érkezéséig. A' gyertyákról leolvadt viasz az egyházi szolgáké, kik azt eladják, 's azáltal hogy a' gyertyabélbe szeget vernek, azt okozzák, hogy a' gyertyák sokkal jobban leolvadnak.

3dik Pesti löverseny 1836.

Szerdán, június 8kán délelőtt, kezdődött 11 órakor.

1.) Károlyi-Széchenyi billikom, e' felirással: Emlékül a' jó vérnek. Kisfaludy Károly. ér 100 aranyat. 1600 öl ismételve. Futhat minden mén és kancza. — Jelentve volt e' díjra Hunyady Józ. gr. 5e. sg. m. Charivari; Szapáry Antal gr. nevezte 6e. p. m.

T w a t t y; Széchenyi Ist. gr. 5e. br. m. **S h i l l e l a h**: de ezek visszahúzatván, **Ch a r i v a r i** csak maga futott, 's így nyertes lón; lovasa **G i l b e r t**.

2.) Somogy vármegyei díj. 110 ar. 3 ang. mf. Futhat austriai birodalomban nemzett és született bármi nemű mén és k. Tétel egyegy lótul 10 ar. a' tételösszeség is a' nyertesé. Jelentve volt négy ló: kettő visszahúzaték. — Hunyady József gr. 4e. deres m. **O s m a n**, lovasa **S t o n e**, 6' 40'' első; **F e s t e t i c s** Mikl. gr. 7e. sg. m. **G i l d r o y** második.

3.) Tíz esztendei díj. 104 ar. 2000 öl. Futhat magyarhonban csikózott és nevelt m. és k. mellynek akármi származatu 's országbeli legyen is apja, de anyja 's ezen ágon nagyanyja is már honunkban született 's neveltetett. Jelentve volt hat ló: kettő visszahúzaték. — **N á d a s d y** Tam. gr. 4e. br. k. **T a m a j a n d r y**. 5' 15'' Iső. Lovasa: **G i l b e r t**. Ugyanannak 6e. fk. m. **C h i l d e** **H a r o l d**. 2dik. **E s z t e r h á z y** Mih. gr. 5e. vil. p. k. **Q u e e n**. 3dik. **S a h l e n d e r** Tam. nevezte 3e. p. m. **S l e d m e r e**. 4dik.

4.) Erdélyi díj. 100 ar. 1600 öl. Futhat magyarhonban született 's nevelt akármi származatu m. és k. Tétel egyegy lóért 50 ar. fele bánat; a' tételösszeség is a' nyertesé. Aláírhatni a' futás' órájáig. Ha 6 aláíró nem találkozik, azon évben nem lesz elnyerhető e' díj, hanem mind addig a' következő esztendeihez csatoltatik, míg csak az aláírók száma hatra nem telik. Jelentve volt 7 ló: hat visszahúzatott, és csak **P e j á c s e v i c h** Pét. gr. 4e. sg. m. **B l a c k w o o d**, futott, 's így nyertes.

5.) Elegyverseny. Fél angol mérföld. Urlovasok. **N á d a s d y** Tam. **L a d y**. 1' 35'' első; **W e n k h e i m** László gr. **J u l i e t t a**, második; **F o r r a y** Iván b. **P e p i**, harmadik.

Az e' napra hirdetve volt különverseny **F e s t e t i c s** M. gr. **B o g á t**, és Széchenyi Ist. gr. **B á t h o r y** ménje közt, (200 ar. mindenik) nem ment véghez, a' felek kölcsönösen megegyezvén.

Rejtett szó.

Állat míglen egész, bőrét hordozza magyar hős:

A' feje több egynél; lába faoszlopot ad.

Pintér Mihály.

J e s u z e t: A' 47dik számbeli *Rejtett szó*; *Kártya*.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

49. Pesten, június' 18kán, 1836

Az öltözet iránti új rendelés Törökországban.

A' következő szóról szóra való fordítása a' nem rég megjelent parancsolatnak, melly a' ruházat' tárgyában Konstantinápolyban közre bocsátatott, 's olly nagy figyelmet gerjesztett: „Közönségesen tudva lévő dolog, hogy mindenkinek legszorosabb kötelessége, illendő öltözetben járni, 's a' mindennek kijelelt határokat által nem hágni. Igen sokan mindazáltal ezen kötelességüket elmellőzve, olly öltözetet vettek-fel, melly a' főbb hivatalbéliek' és statustisztek' mindennapi ruházatjához hasonló. Különösen sok nem muhamedanus alattvalók (raják) bátorzkodtak, — miután közülök némellyeknek, kik a' fényes porta' szolgálatjában vannak, megengedettett, hogy feszeket (veres sapkákat) szolgálatjuk' hímzett jelével együtt hordjanak, — különféle örv alatt ollyan feszeket, nadrágokat 's kaputokat viselni, mint a' muhamedanusok; a' miből a' következett, hogy a' gazdagokat a' szegényektől, és a' jegytelen feszek miatt a' muhamedanusokat a' rajáktól nem lehet megkülönböztetni. Minthogy ez Ó Magosságának a' Sultánnak jóra czélzó akarattal teljesen ellenkezik, szükség vala e' tekintetben illendő rendet hozni-be. Legfelsőbb nagyúri parancsolat' következtében tehát következő rendelés tétetik közzé: Minden vezérek, muschirek, fő tisztviselők és generálok ünnepies szertartásoknál a' nékiek kiszabott formaruhát tartoznak felöltetni, melly által különböztetnek meg egymástól; de szükséges azon öltözetet, mellyet kinek kinek mindennap viselnie kell, pontosan meghatározni. Az egész katonaságnak, a' tiszteknek szinte úgy mint a' közlegényeknek, csak formaruhában kell járnio'k és soha nem szabad polgári ruhákat öltetni-fel. A' portai ministerek' és főbbtiszttviselők', chodschagianok' és kapidschi-baschik' 's egyéb statustisztek' köznapi ruhája az itt következő szabályok szerint fog hordatni. Egy

ideig szükségesnek látszott megengedni, hogy a' portai tisztek 's más személyek ama katonai ruhát viseljék; 's így történt, hogy a' tisztviselők 's alattvalók többnyire a' veres posztóval szegett kaputokat, köpönyegeket 's nadrágokat hordták. Mostantól fogva mindazáltal, senkinek sem szabad, a' katonai személyeket kivéve, ezen öltözetet viselni. Csak az első rendű portai ministereknek van megengedve, hogy kaputokat 's köpönyegeket a' legfinomabb posztóból veres szegésű gallérokkal és hajtókákkal, mint a' generálok, viseljenek; mivel ezen tisztviselőknek a' muschiri méltóság megadatott. A' második és harmadik rendű portai tisztviselőknek, kik azon kívánságot nyilatkoztaták-ki, hogy szintén hajtókás ruhákat hordhassanak, megengedettett formaruhájok' hajtókájának színét, úgymint violaszínt és kéket viselni, más színt mindazáltal nem vehetnek-fel. A' kapidschibaschik, a' negyedik rendű portai tisztek és a' chodschagianok ne viseljenek hajtókás ruhákat, hanem kaputokat, köpönyegeket és nadrágokat különféle színű szegély vagyis szélcsík nélkül; és hogy ezektől megkülönböztessenek, más kancelláriatiszteknek nem leendő szabad ruháikra sem fejér, sem sárga gombokat varratni, hanem hordozzanak kaputokat, széleiken csík nélkül, egy vagy két sor fekete posztó vagy selyem gombokkal. Senki ne mérészelje a' fentebb előhozott ruhák közül valamelyiket felvenni, a' nélkül hogy az őt megilletné. A' többi alattvalóknak nem szabad sem kaputot vagy köpönyeget szélcsíkkal, sem két sor gombokkal, sem végre fejér vagy sárga gombokat viselniük, hanem egyszerű kaputokat 's köpönyegeket, csak egy sor posztó, selyem vagy fekete-csont gombokkal. — A' vezérek' és muschirek' inasai kardokat szoktak övezni, és tetszésük szerinti ruhát viselni. Minthogy ez hasonlóképen illetlennek találtatott, ez iránt is szükséges rendelések tétettek. Mivel a' vezérek', muschirek' és portaministerek' cselédei is tulajdonképen egyéb alattvalókhöz tartoznak, ezeknek sem szabad, sem katonai ruhát, sem a' fent nevezett tisztviselői köntösök közül valamelyiket hordaniuk, sem arannyal hímzett szíjú kardokat felövezniük; hanem öltözetük álljon egyszerű kaputból egy

sor feketecsont gombokkal, 's kardjok fekete szíjon függjön. A' fentemlített tisztviselők közül mégis mindenik tarthat két-három házitisztet, kiknek meg van engedve fényes kardot egy kevésé kihímzett szíjjal övezni; hogy mindazáltal a' nagyúri seralj' szolgáitól különbözzenek, sem fejér, sem sárga, hanem posztó vagy csontgombok, még pedig csak egy sorral legyenek varrva kaputjaikon; kardjoknak is fejjérszínűnek 's a' kardszíjnak ezüsttel hímzettnek kell lennie. Minden szorosan ahoz tartsa magát, hogy csak az őt illető öltözetben járjon. — Azon raják, kik a' seraljban és a' nagyúri pénzverő hivatalnál szolgálnak, fogják viselni megkülönböztető jelül, a' veres sapkákat egy különös ráhímzett jeggyel. Erre támaszkodva némelly más, nagyúri szolgálatban lévő nem muhamedanus alattvalók, valamint szintén azon kiváltságos jogú kereskedők, kik az úgy nevezett Beratti-Europa-Tüdscharik' czéhét alkotják, ezen fejta- karót vették-fel; de mivel ezeknek sapkájokon semmi hímzett jegy nincsen, 's egyéb ruhájok sem különbözik a' muzulmánokétól: ezektől őket nem könnyen lehet megkülönböztetni. Ezeknek jövődében hasonlóképen jegyet kell sapkájokra varratniok, előljárójok' és a' czéhimester' bejelentése után; azoknak pedig, kik a' raják' fentérintett osztályához nem tartoznak, mostantól fogva a' veres sapkát nem szabad viselniök, hanem tulajdon nemzeti öltözetüket ismét fel kell venniök. A' seriaskier basa, a' nagyúr' veje Chalil Rifaat basa, a' kapudan basa, Ahmed basa muschir és az iblissab agassi e' tárgyra fogják figyelmüket fordítani, és a' köznép közül akárki látatik katona- vagy tisztviselői ruhában, valamint minden közönséges raja, ki jel nélküli fesszel jár, tüstént megfogatik 's büntettetik. Hogy ezen rendelkezés a' legpontosabban végrehajtassék, nagyúri parancsolat' következtében kinyomtatott, és kiosztogatott példányokban az illető felvigyázókkal és előljárókkal közöltetett, 's köz hírül adatott."

Milly benyomást okoz China' első meglátása?

Kowalewski lengyel utazó napikönyve után közöljük következő leírását a' tulajdonképeni Chi-

nába történt beléptének, midőn ő az orosz követséget 1830ban Pekingbe kísérte. Az európaiak többnyire Chinát csak Cantonban tanulták ismerni, és mint-hogy egy nagy kereskedővárosban mindég várhatni a' műveltségnek bizonyos lépcsőjét, a' benyomás, mellyel rájok China hat, nem állítja-elő azt úgy, mint egy teljesen művelt statust, midőn ellenben Kowalewski a' Mongolok' pusztáiról lépe-be China' határiba, 's a' nomadi durvaságból egyszerre látá magát általtétetni, nem egy gazdag kereskedővárosnak, hanem egy szegény, de általjában művelt és csinosult földművelői kerületnek közepére. Egy szegény határfalunak, mint Nordian, házi kényelmei, erkölcsi szelidsége, 's szorgalma jobban kimutatják, mennyire általható az egész nemzetet hajdani műveltsége, mint a' cantoni hongkereskedők' minden pompája.

November 5kén 1830. Első éjt tölténk Chinában, Nordian faluban, 10 órányira Caghan bal Ghasuntól. Alig lehet képzelni azon örömet, mellyet az utazó érez, midőn tízheti útazás után a' pusztákban, egyszerre egy népes tartományba lép, mellynek földje terméketlen ugyan, de remekül művelt. Egész napon által hideg és kemény szél fűtt, melly a' nyeregből is csaknem kivetett bennünket. A' vendégfogadóba érvén, leírhatlan örömmel terültünk-le a' sophákra, mellyek égetett földből vannak készítve, 's alólról kőszénnel fütetnek. A' falu vályogból 's téglából épült házakból áll, mellyek magos udvarfalakkal kerítvék. Térésége nem nagy, mivel a' lakosok minden talpalatnyi földet használnak. Itt fát nem égetnek, mert e' tartomány kipusztult a' fából, 's a' száraz gallyakat font számra árulják. Ellenben nagy bősége van a' kőszénnek, mellyet a' lakosok zsákokban szamarakon hordanak, míg gyermekeik a' lóganéjt az utczákon kosarakba szedik, 's azt részint tüzelés végett megszáritják, részint a' szántóföldre kiviszik. A' nép kis természetű, de szüntelen munkás, részint a' szántásvetésben, részint a' mesterségeken és kereskedésben, melly utóbbi itt nagyon üzetik. Szünet nélkül mennek keresztül karavánok, mellyek tevéken 's öszvérektől vont szekereken hordják-ki a' gyárműveket északi Chinából nyugot felé. A' kereskedők minde-

nütt találunk mindent, mire szükségük van, 's a szokástól meghatározott árokon. Az újságvágy nagy számú lakosokat 's még idegeneket is csődített fogadónkba, kik bámulták kozákjaink' tekintetét, négy kerekű kocsijainkat, 's öltözetinket. Néha néha jöttek sütők különféle formájú 's ízű süteményekkel.

Mintegy 45 li (egy li 1355 angol lábat tesz) távolságra valánk még a' nagy kőfal' első bástyatornyától. De ezen roppant kőfal, melly hajdan tornyokkal 's órseregekkel vala rakva, mellyeknek Chinát a' barbarusok ellen kelle oltalmazniok, ezen barbarusok' hatalmával együtt leomladozott. Az oda vivő út mintegy hat li távolságra egészen borítva volt kövekkel 's régi falomladékokkal, a' mi azt igen alkalmatlanná teszi, ámbár a' kilátás nagyon szép. A' mongol föld' fátlan pusztáin volt hosszas tartózkodásunk után bámulánk a' szép nagy topolyfákat, mellyek itt mindenfelé ékesítik a' tájéket. Nem győztük eléggé nézni a' falukat, a' szélyelszórt udvarokat, 's mivelt szántóföldeket. Bámultuk a' vakmerő szorgalmat, melly magának ösvényt tört a' kősziklán keresztül, hogy a' házakhoz tartozó építészereket 's mezei' földjét a' hegyek' tetejére felhordja. Azon nagy kősziklavölgyben, melly Nordiantól a' nagy kőfalhoz vezet, nagy sokaságú templomokat, kápolnákat 's bálványképeket láttunk. Mindenütt jó illatú tüzek égtek, 's minden oldalon lerakott gabona áldozatokat lehetett szemlélni. Mindenütt a' legélénkebb kereskedést látánk, 's régóta csak a' piszkos Mongolokhoz szokva, a' tiszta, munkás és szorgalmatos Chinaiakat nem tudtuk eléggé csudálni. Magunkon kívül valánk, 's ezen hajdani 's eredeti miveltség' földjén mindent bámulánk. A' pusztákon a' nomadok lármával szoktak volt bennünket fogadni, 's kíváncsisággal nézni; Chinában hallgatással fogadtak 's némi büszkeséggel; a' parasztok' arcvonási értelmet mutatnak, öltözetük sem nem hijábaló, sem egymástól nem igen különböző; itt minden okos, 's századok óta böles és firól fira szált szabály alá van vetve. A' köznép' öltözete áll egy kék pamut kaputból 's hasonló nadrágból, télen a' kaput bélelve van; a' lábbeli áll könnyű csizmákból vagy cipőkből. Feltűrt karimájú sapka fedi a' nyírt fejet.

Az asszonyok csak nagy ügyvel bajjal járnak 's egy pálczára támaszkodva, 's ha néhány száz lépésnyire kell menniek, egy szekérre tétetnek, mellyet szamar vagy öszvér von, míg férjük vagy valamely rokonuk mellettük megy 's a' vonó barmot hajtja.

Minél inkább közeledtünk a' határvárhoz, annál inkább csudálkoztam a' tájék' szépségén 's műveltségén; a' külváros pezsgett emberekkel, kik közt mindazáltal a' rendetlenség' semmi jelét nem lehetett látni. Karavánok járták keresztül kasúl a' várost lassú lépésekkel, a' kalmárok kis pipákból füstölve ültek boltjaik' ajtaja alatt, 's csendességben szemlélték a' jövő-menőket, az újságkivánóbbak kísérték bennünket az útca' két oldalain, de lárma 's tolongás nélkül. Egyszerre két magos kőszikla termett szemeink előtt, 's ormaikon egy kőfal tornyokkal, melly a' tetőről lefelé vonúl-el 's a' völgyet keresztül hasítja. Egy nagy vas kapu óranegyedig tartóztata-fel bennünket, hogy pekingi tisztjeinknek idejük lehessen az előljáróknál hírt adni. Olly idegen, ki a' birodalom' nyelvét beszéli 's chinai ruhát visel, ezen országot megszólítás nélkül bejárhatná. Senki sem kér a' benszületettektől útilevelet, míg az idegen követések a' legunalmasabb formatartásoknak vannak alávetve.

Mihelyt az ember a' kapun belép, a' hegyláncozt mintegy elszakadva látja, hogy Chalgan városnak helyt adjon; egy fogadóba vezettek bennünket, mellynek ajtai előrevigyázatból bezárattak. Két órát is küldtek hozzánk, kik a' házfedélre felmentek, ott leültek, pipákra gyújtottak, 's néha néha pálczával egy deszkára ütöttek, hogy vigyázatjokat megmutassák. Az egész város csendes vala, de csakhamar halottas nép tűnt-elő fejer gyászruhákban, mellyet fákllyák és mindenféle színű lámpák kísérték, 's elől muzsika ment. Nem sokára rakétákat hallánk ropogtatni, mellyek a' megholt' tiszteletére süttettek-el, 's a' szomszéd' házában a' gyászolók' siránkozásait.

A' részegek félhetnek a' meggyuladástól.

Egy amerikai hírlap következő történetet beszél, melly ha igaz, felette nevezetes. „Kétségkívüli dolog-

nak látszik, hogy egy tökéletesen részeg ember minden pillanatban elvesztheti életét meggyulladás által, és hogy e' veszélytől csak úgy mentt élete, ha — nem gyújtják-meg. Hanson úr orvosi tudományt tanuló New-Yorkban nem rég egy különös próbát tett. Egy részeg ember, ki öt egymásután következő napon két gallon rumot ivott-meg, tántorogva bevetődött azon szobába, mellyben épen Hanson úr is vala. Ez előadván neki, mennyire félhet a' meggyuladástól, rávette, hogy élete' megmentése végett eret vágasson magán. Az érvágás megtörtént, gyertya tétetett közel a' vérhez, ez kék lánggal meggyuladt, és 30 másodperczig magától égett."

I g a z m o n d á k.

Embernek embertől mindenkor kell tartani.

A' rút hizelkedés és hazug incselkedés, mérge a' barátságának.

Soha barátért, megismert társért, nem kell az igazat tagadni.

Gyűlölség, kedvezés és haszonnézés bírót sokszor megvakít.

A' szegénység gyaláz, erényt nem koronáz, érdemet letapodja.

Jó annak a' várnak, mellynek értelmes a' vezére.

Pénzzel megvesztegetett elhallgatja az igazságot.

Nem illik emberhez, hanem a' tigrishez a' rút kegyetlenkedés.

A' polgárok egyessége, legerősebb kőfala a' városnak.

Senki nem ad gondolkozásától vámot.

Ocsmány beszélgetés, erény vesztegetés, így romlanak-el az ifjak.

A' rossz lelkiismeretű ember azt gondolja, hogy mindenki ő felőle beszél.

*H^o*dy.*

K ü l ö n f é l e.

A' londoni tudományos társaságban Cullam o-
re úr egy értekezést olvasa-fel két régi gyiptusi ma-

radványról, mellyek most Sams nevű úr' birtokában vannak. A' rajtok találató metszésekből, úgy véli Cullamore úr, meglehet mutatni, hogy az Egyiptusiak 300 esztendővel Krisztus előtt tudták, hogy a' nap közepén van a' mi világrendszerünknek, és hogy a' föld' pályafutása ellipsisben történik. Ugyanó olly értelemben van, hogy ezen metszvények az egyiptusi chronologia egy fontos időpontját határozzák-meg, t. i. III. Thothmes' korszakát, 's általjában az Egyiptusiak' történetiben az astronomiát különféleképp lehet használni a' historiai adatok' bém bizonyítására vagy megczáfolására.

Porchevilleben Nantes' szomszédságában egy régi gallus sírgödörre találtak, mellyet hat faragatlan egyenest álló kő kerített; szélessége 6 láb, hosszúsága 9 láb. Egy 10 lábnyi hosszúságú, 8 lábnyi szélességű és 4 lábnyi vastagságú terméskő tuskó fedte- és zárta-be a' sírt. Alja lapos kővel vala kirakva, mellyen mintegy 50 csontváz feküdt, fejük részint északra, részint délre helyezve. Ezen hamuvá omlott csontok' közepén tengeri csigákat, szenet, állatsontokat és igen kemény anyagú 's feketés színű cserépedényeket találtak; továbbá több helyen átluggatott köveket, mellyeknek ékesítvényűl kelle szolgálniok, egy vas nyilhegyet, egy igen szép bárdot kovakóból, 's végre egy kőbe durván metszett emberi oldalarczot (profil), melly a' galliai emlékpénzek formáját juttatja eszünkbe.

Rejtett szó.

Fejemet hosszasan véve része lészen fejednek,
A' melly nélkül rejtett szómat kitalálnod nem lehet;

Szívemet szintén így ejtve

Nevez tágasabb helyet,

Megfordítva rákhavában

Izzaszt pór embereket;

A' fejem szívemmel együtt fejeznépi nevet tesz,

Egészem szőke Dunánknak partján épült város lesz.

Jani Nógrádból.

Jegyzet: A' 48dik számbeli Rejtett szó; Párducx.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

50. Pesten, junius' 22kén, 1836.

A' lipsiai vásárokat látogató persa és grusiai kereskedők útjáról.

Galaczból Aprilis' végén. Már régóta látogatják persa és grusiai kereskedők, honjok' legbelőbb vidékeiből, Lipsia' vásárait. Ezek ott rendesen roppant értékű árukat vesznek-össze, és még az újabb időkben is, nevezetesen 1824ben, a' tőlük ott vásárlott portékák' értéke tett 14 millio tallért (21 millio pengő forintot). Ugyanis a' persa és grúz kereskedés néhány nagy tőkepénzesek' kezében van, kik országuk' minden más kereskedőtől elfogadnak megbízásokat elútazásuk előtt, azokat Lipsiában végrehajtják, 's aztán a' portékákat maguknak ezen kereskedőknek rovására haza viszik. Nem célunk itt Persia' 's Grusia' kereskedését leírni, hanem csak megmutatni azt, micsoda könnyítést nyújt azon kereskedőknek ezen kereskedői útjokban a' Dunai rendes gőzhajózás, 's a' napról napra jobban virágzó Galaczi kikötő. Hogy az Ausztriai Kormány már régóta sejté a' dunai hajózás' elébb utóbb leendő feléledését, és előre látá, hogy a' persa kereskedők az ő birodalmán keresztül fognak a' Dunán felfelé evezni, mutatja már az ausztriai és török birodalom közt 1718ban kötött szerződés, mellyben ezen utóbbi status a' kereskedőknek a' Dunán minden lehető könnyítést ígér, 's kötelezi magát, hogy bár milly örv alatt is, a' Persia felé vagy akármerre transito vitetett portékákra, soha sem fog vetni 5 procentnél nagyobb vámot. A' két fejedelemség' alapításakor pedig minden transito portéka akármelly, még a' legcsekélyebb vámfizetéstől is felmentetett, mind szárazon, mind vízen. Mintegy nyolcz esztendő előtt a' persa és grusiai kereskedők útjokat, Boroszlón, Lembergen, Brodyn és Odessán keresztül vették, 's onnan a' tengeren. A' hosszú szárazföldi út, az ebből eredt nagy vitelkölségek, az időveszteség, valamint a' sullyos orosz transito-vám, csak hamar

más utról gondolkoztatá őket. Ekkor tehát Triestnek és Konstantinápolynak vették útjokat, 's ezen út kétségkívül hasznosabb vala az előbbeninél; de ez is elég károkkal történt. Mert azon kívül, hogy most a' tengeri út sokkal hosszabb volt, sok költségeket kelle tenniük Konstantinápolyban a' ki- és felrakodásnál, és gyakran négy öt hétig valának kéntelenek kedvező szélre várakozni a' konstantinápolyi csatornán; nem említvén azon akadályokat, mellyekre találtak Konstantinápolyban portékáik' tovább vitelére nézve, 's ama vámot mellyet a' török kormánynak kelle fizetniük. Az elkezdődött rendes dunai gőzhajózás ezen kereskedőknek a' legnagyobb hasznot nyújtja. Ugyanis Lipsiából portékáikat a' jó rendben tartott szekerezésnél könnyen viszik Bécsbe tengelyen, 's onnan gőzhajókon szállítják Galaczba. Galacz, mint tudva van, szabad kikötő, 's ottan, vagy a' szomszéd Brailában mindég vannak olyan hajók, mellyeket ók olcsó áron kibérlenek, 's mellyek őket jó időben négy öt nap alatt Trapezuntha vagy Redoutcaleba vihetik. Ha a' persa és grúz kereskedők még kevesebb költséggel 's időveszteséggel kívánnának utazni, hogy a' galaczi és brailai kikötőkben portékáik felvételére szüntelen találjanak hajókat, olly rendelést kellene tenniük, hogy dunahajózási szándékjuk itten 4—6 héttel előbb tudva volna. Már az elmúlt esztendőben, először! látá a' Duna azon örvendetes jelenést, hogy három persa kereskedő jött ide, kik közt egy Agamaloff nevű, kinek portékái bizonyosan megérték félmillio tallért; a' többi Persák és Grúzek elsőben megakarták várni ezen próba' kimenetelét. Ezek tüstént felrakodtak egy joniai hajóra, és a' trapezunti utat, mellynél Redoutcalét is érinték, levelük szerint, csak kilencz nap alatt hajták végre, szerencsésen és megelégedve, 's dicsérve az új utat, melly őket az előbbeni terhes utazás' bajaitól felmenté. — Mind e' mellett nem rég Lipsiában az a' hír terjedt el, hogy a' transito-portékák itt vámnak vannak alávetve, hogy ezen újítás az idén történt, 's hogy az említett három persa kereskedőnek már a' mult esztendőben leti volna baja a' kormánnyal. Szerződésekből meglehet mutatni, hogy a' transitokereskedés a'

két fejedelemségben szabados. Csak az országban termett 's készített és kivitt portékák, valamint szintén az elemésztés végett behozottak vannak 3 procentnyi vám alá vetve. Németország' 's különösen Lipsia' érdekében áll, hogy azon hamis hírek megczáfoltassanak, mivel megkönnyített és gyorsabb közlekedés mellett Németországnak Persiával lévő kereskedése kiszámíthatlan kiterjedést nyerne. Ezenkívül gondolóra kell azon nagy hasznót is venni, melly áradni fog Németországra az által, ha iparának olly roppant piacza leend. Igaz ugyan, hogy Galaczban ollyan biztosító társaságok nincsenek, mellyek felhatalmazva lennének, egy hajón fél millio értékű portékát is bátorságosítani; mindazáltal következőt hozhatni-fel megnyugtatóul. A' lipsiai tavaszi vásár az, mellyet ezen kereskedők rendszeren látogatnak; a' portékák tehát Junius vagy Julius hónapokban érkeznek ide. Ha már ezeknek tovább szállításával, a' mit fel lehet tenni, nem késnek, úgy a' hajózás a' fekete tengeren e' két hónapban veszedelem nélküli, mert szélveszek azon tengeren csak tavaszkor és késő ősszel uralkodnak.

A' fürdőházakról néhány szó.

A' romai császárok uralkodása alatt létesült fürdőházak nevezetes köz épületek voltak, mellyek nálunk a' Görögök' palotáit 's gymnasiumit pótolták-ki. Illy építvényeknél ők nem hagytak semmit érintetlen, mit a' külfény vagy luxus, a' nagyneműség, gazdagság, pompa 's méltóság alkothatott. Fényes mezei palotáikban, mellyek mind ezekkel gazdagon elvalának látva, mulattak a' Romaiak barátikkal, elvonva magokat a' városi foglalatosságok' terhétől, hogy ott kipihenhessék magokat, 's új életet szívhasanak. Mezei palotáikban vagy villáikban egyesíték a' Romaiak játékaikat, külön dolgokban gyakorlák magokat, pompás vendégségeket adtak, mellyeket a' muzsika, táncz, némajáték, 's bajvívók' küzdése még jobban nevelt. Belől a' fürdőkben lehetne szemlélni a' legszebb 's legdrágább díszítvényeket, kívülről pedig az amphitheátrumot, vagy a' téres terasse-t, a' csarnokok 's drágakövek' fényűzését. Hogy ezen építvények'

nagyságáról igaz fogalmat szerezzünk magunknak, elég lesz felhozni 's tudni azt, hogy a' mostani Pantheon nevű egyház Romában, fő részét tette Agrippa' fürdőjének, 's hogy a' Chartreux egyház is, a' Diocletian fürdőházának nagy tereme volt. Azon részek, mellyek még egész maiglan fenmaradtak, elegendők felvilágosításul ezen hajdankori építvények' kerületéről 's azok tömegéről. Lehet bennük látni drága színekörakványt vagy mozaikot; mindenütt arany ragyogott a' boltozatokon; a' falak a' legritkább 's legválasztottabb márvánnyal borítva voltak, 's a' fürdőkádak jaspishól, granitból, porphyrból, olykor ezüsből is valának, vízkakasokkal ellátva, mellyek ugyanazon érczel garnirozva voltak.

A' Romaiak' lágysága már annyira terjedt, hogy ezen nemes érczből lánczokat készítenek, mellyhez fogódzkodva a' fürdésnél a' súlyegyent iparkodának fentartani. Titus' fürdőházában lehet látni a' Laocoont, a' görög szobrászat' remekét, Caracalla fürdőiben pedig a' farnesi Herculest, Florát 'stb. Ezen nagy terjedelmű pompás épületekben lehet látni könyv- 's képtárákat a' festvényszerzőkén kívül, mellyekkel a' falak 's a' padlászat kellően ékesítve valának. — A' vaticani palotában alkalmazott arabeszek nem egyéb, mint utánzása a' fürdőkben használt festvényeknek. Azon falak, mellyek alágyozatúl szolgáltak ezen díszítvényeknél, még romjaikban is bámulás' tárgyai maradtak, az architektúrára nézve. Ezen építvényeknél tevék Serlio, Vignola és Scamozzi legszámosb, 's legfontosabb vizsgálatikat; ott szerzémagának Palladio ama helyes ízlést, stylt és karaktert, melly deli alakzatú műveinél mindenütt észrevehető; ott tanulta Angelo Mihály szerkezményi tudományát, 's Diocletian' fürdőházaiban mérte-ki, 's találta-fel azon példányképeket, mellyeket helyes ízlése által utánozni iparkodott. Ezen nagy építvényromokból meríték a' művészet' theoriáját Alberti, Ligorio, Brunelleschi, Bramante, San-Gallo, Peruzzi, 's több más híres építőművész, kik utóbb tartandó hírt, nevet szerzetének magoknak.

Parallelès de Mr. Durand cím alatt ismeretes 's igen becses műben láthatni 6 táblát vagy lapot, mel-

lyek szép gyűjteményt foglalnak magokban a' hajdani fürdőházakról. Hihető, hogy a' fürdők' terveit, Palladio sem nem találta-fel tökéletesen az eredeti romokon, sem a'kép mint ő azokat munkáiban felterjeszti. Kérdésen kívül fekszik, hogy ezen jeles művész, a' feltalált töredékek és részek után építette-fel azokat, mellyeknél szabadságot vett magának olyan valaminek összeillesztésére, millyent javaslott áltható szelleme. Palladio azáltal vezéreltetett, mit látott; ő elragadtatott a' régiek' talentomától, melly vizsgálat-tételinél vezérelni látszik őt, 's melly felséges talál-mányinál mindenhol uralkodik.

A' fürdők' használása épen olly fontos és szükséges az egészség' feltartására, valamint a' tisztaságra nézve, de e' mellett még kellemes is. Valamint a' hajdani nemzeteknél a' privat fürdőkön kívül számos köz fürdőt lehet találni, úgy jelen időben is szemlélhetni a' napkeleti népeknél sok köz épületet, mellyek' elrendeltetése ugyanaz. Roma városában egyedül 24 illy fürdőt lehet találni, mellyek közül néhányak 30 hold földnél többet foglaltak-el kiterjedésükre nézve.

A' meleg fürdőkön kívül, mellyek ezen nagy építvényeknek kölcsönzék nevezetüket, voltak számos szobák a' külön testi gyakorlat 's a' nép mulatsá-ga végett. Ezen nemű pompás romai épületekből, csupán Titus, Caracalla, Diocletian' fürdőházaiból láthatni maradványokat. Azon fürdőházak, mellyeket Durand előterjeszt architekturai cursusában, valamely nagy kert' számára vannak feltalálva, egy folyóvíz' partjánál. Ezen fürdőházak ketté osztvák, 's ezeknél az egyik rész a' férfiaknak szolgál, a' másik pedig a' nőszemélyeknek. Mindenik részben található fedett 's nyílt köz 's magános fürdőket; közepett van egy nagy vízkád, a' víznél pedig szemlélhetni tűz- 's másféle játékokat. Minden oldalon vannak kávéházak 's restaurateuri teremek. — Ha közönséges fürdőházak helyett olyanok épülnek-fel, hol mineralis vagy érczes víz van, 's melly fürdők ennél fogva nem csupán mulatozásra, de az egészségre nézve is érdekesek, — úgy olyan helyen sok idegen gyűl-össze, kik ott minden képzelhető

kényelmet feltalálni kívánnak; azértis illy deli építvények alkotásánál szükséges gondoskodni a' művészek lakházakról is, templomokról, bál-játék- 's concert-teremekről, konyhákról, istállókról, kocsifészekről, 's több más hajlékról, szóval, mindenről mi csak szükséges lehet a' kényelemre nézve.

(Vége következik.)

4dik Pesti lóverseny 1836.

Szombaton, junius 11kén délelőtt, kezdődött 11 órakor.

1. Paraszt verseny. Egyszer a' pálya körül. Néhány úr által összetett 14 pengő forintból első lóé 9 p. f. másodiké 5 p. f. Indult négy ló. Egy kimaradt. Első: Schmidt Ferencz pesti lakos barna pr. második: Schifter Mátyás pesti l. p. k. 4' 48".

2. Széchenyi kard. Évenként kihívás tárgya 4 ang. mf. futbat minden ló. E' kard nyerője legjobb pályázónak ismértetik azon évben. A' kard tavalyi birtokosa Kinszky hg. meghalván, a' futás érte az idén minden tétel nélkül ment végbe. — Baldacci Antal b. nevezte Hunyady Józ. gr. 5e. sg. ménjét Charivarit; 's minthogy a' Szapáry Antal gróf nevezte Twatty visszahúzatott, maga futotta-meg a' pályát 's így nyertes lón.

3. Ivadék verseny (melly megnevezett mén és kanczától születendő csikók iránt köttetik) 1½ ang. mf. 30 arany, fele bánat. — Festetics Mikl. gr. p. k. Mary, apja Murphy, anyja Mary. (1ső) 3' 4". — Eszterházy Mikl. gr. nevezte Wenkheim Vik. b vil. p. k. Cobbea, ap. Whitewall, an. Arandeka. (2ik). — Nádasdy Tam. gr. p. k. Reseda, ap. Diamond, an. Lady Thigh. (3ik).

4. Paraszt verseny. Egyszer a' pálya körül. Néhány úr adta tíz p. for. az első lóé, egy arany a' másodiké. Indult hét ló, megérkezett öt. Első: Hackl Fer. deres pr. 4' 55". Másodiké: Schifter Máty. fentebbi lova.

5. Ostor. Tétel 5 ar. fuss vagy fizess 1 angl. mf. — 424 öl. A' tétel-összeség az első lóé. Futbat minden ló, melly a' futás napjáig sem a' pesti sem a' simmeringi vagy parndorfi téren díjt nem nyert — Eszterházy Mih. gr. 4e. p. k. Bielia. (1ső). Meg-

haladta a' pályát 57'' Nádasdy Tam. gr. p. k. R o v e n n a. (2ik). — Az ostornyelen lévő három ezüst gyűrűn e' szavak: Ostor-dij. A' pesti téren 1836. Nyerte... Ösztön és vigasztalás!

6. Az e' napra hirdetve volt különverseny Eszterházy Mik. gr. k. Bielia, és Festetics Mik. gr. 4e. ang. sg. k. Grisette közt nem ment végbe, Festetics gr. bánatot fizetvén.

7. A' Sándor-billikom (harmadik évben) szintügy mint az Eszterházy kard is, mellyek hasonlóan e' napra voltak hirdetve, nem találkozáván reájok kihívás, mostani birtokosuk — Széchenyi István grófnál maradtak.

Állatmutatás volt jun. 5kén és 6kán. A' kiállított számos birkán kívül, nevezetes volt azon három sweitzi fajta hízott ökör, mellyek közül egyet Gyóry gr. perkátai majorjából hajtottak-be, kettőt pedig (9 esztendősek és egyhasiak) 14 szinte sweitzi ökör vontatott-be, egy négy kerekű ólban Gödöllőről, Grassalkovich hg. majorjából. Hozzávetőleg egyenként 17—18 mázsára becsültettek. — Volt beállítva egy jól kihizlalt magyar fajta ökör is, Brémer pesti polgár és mézsáros mesteré.

A' paraszt kanezacsikók jutalmaztatása végbement szinte jun. 6kán, a' köztelken. A' megjelent 18 csikó közül kilencz kapott jutalmat, u. m. Deák József Tolna vármegyei ürögi lakos 1 esztendő fekete csikaja 10 pengő forintot. Teufel György Tolna vm. kakasdi l. 1e. pej. cs. 10 p. fr. — Bódog Mihály ürögi l. 2e. p. cs. 10 p. fr. — Krúg Gáspár kakasdi l. 2e. srg. cs. 10 p. fr. — Pintér János ürögi l. 2e. p. cs. 25 p. fr. — Pap Mihály Tolna vm. szokolyi l. 2e. fk. cs. 20 p. fr. — Pap Ferencz Tolna vm. naki l. 3e. sz. cs. 30 p. fr. — Vörös László szinte naki l. 3e. sz. cs. 30 p. fr. — A' meg nem jutalmazottak sem bocsáttattak-el vigasztalás nélkül, 6 p. fr. adatván nekik egyenként, a' gazdasági egyesület pénztárából, úti költségül; minthogy általjában olly csikók állítottak-be az idén, mellyek a' mult években bizvást számot tarthattak volna jutalomra.

Bolobás András Pest vmegyei hévízi lakos egy általa feltalált kettős ekét mutatott-be, 's az Egyesület pénztárából azért néki 20 peng. fr. adaték.

Élénk mozgás mutatkozik jun. 6kán mind az állatmutatáson, mind a' paraszt kanczacsikók jutalmaztatásakor, midőn ő cs. k. főherczegsége szeretett Nádorunk fenséges háznépe körében — a' köztelken megjelenni, és ottan tovább egy óránál mulatva, mindent figyelemre venni méltóztatott.

A z i r i g y .

A' kit egyszer az irigység'

Gyás. leple beburkola,

Elfajált, 's rosz óhajtó szív

Annak rút tulajdona.

Vad hyenaénál gonoszb

Az illyenek' rosz lelke,

Lánggal csapkodó gyehenna

Az irigynek kebele.

Vérszemekkel néz az másnak

Javára, 's boldogságának

A' hol lehet gátot hány,

Lelke szurdosó csalány.

Bérczy Károly.

N. sírja felett.

Nyugszol már kos orús dalnok, Pindárja hazádnak

Búsongón viruló cziprusod' árnya alatt!

Béke veled, Pargasz' ezimes avatottja! — valóban

Tollad Mú'sádban ritka barátira talált;

Míg éltél, veled élt, 's most egy sírbolthban alusztok —

Milly boldog, kinek a' Mú'sa barátja lehet!

Fidicinis János, Szanádon.

Találós mese.

Nem többször vagyok én egy esztendőbe csak egyszer,

Akkor is egy végben több heteken 's napokon.

Attól kérj ha akarsz bajaidban kérni tanácsot,

A' ki atyádfiai közt nevémet viseli.

B. Olasziból K. J.

Jegyzet: A' 49dik számbeli Rejtett szó: Esztergom.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

51. Pesten, június' 25kén, 1836.

Torontál ünnepe.

Mélt. Hertelendi Hertelendy Ignác úr, Torontál vármegye főispáni helytartója, folyó hónap 13kán, esti 7 órakor tartá pompás bemenetelét Nagy-Becskerekre, mint a' megyei gyűlések szokott helyébe, — tulajdon testvére, 's a' múlt országgyűlésen követi pályáját: dicsően megfutott Hertelendy Miksa úr elnöksége alatti kirendelt küldöttség által, előre üdvezelve 's meghívatva. Megyei, katonai 's polgári Rendekkel díszelgő hintók kísérték a' fényes menetelt. N. Becskerek m'város bírása és küldöttjei, határok szélén udvarolának ünnepeles köszöntésekkel ő mlgának. A' mezőváros utczáji pezsegtek, a' tarka vegyületű, 's legszívesb örömmel lesengett sokaságtól. Ns Arad vármegye, a' Csajkasók osztálya, és Szeged város hangászkarai, arányos távolságokban zengették, a' forrón kedvelt vendég érkezése' diadalát; — 's taraczkok hirdették óhajtvá várt jelenlétét. — Tisztelkedni siettek most Torontál Rendei, igen szeretett alispánjok Gyertyánffy Dávid úr vezérlete alatt; szintén így, ns Arad, Bács, Csanád, Csongrád 's Temes vármegyék küldöttjei, ez utóbbi Csanádi püspök Lonovics József úr ő mlga ékes szónoklatában, 's temesi g. n. e. püspök Manuilovics Maxim ő mlga fenbecsű személyével is díszesítve, mutatá-be idvezletét. — A' lesuhanó nap, záport hullatott-le, az ünnepi lég felüdítése végett; 's mihelyt utolsó sugári a' láthatár megé merültek, gyűladozni kezdének azon pompás kivilágítások, mellyek N. Becskerek ezen éjét, fénytengerré varázsolák. Meglepőleg tűnt az „Ecska“ felől, mint a' bemenetel' helyéről, N. Becskerekre tolakodó népség szemeibe, a' serház több ezer lámpákkal rakott torony alakú kútja, — majd a' csillámfénnyel díszelgő megyei palotát pillantá-meg szemközt, — 's míg feszült vágyát kielégíteni óhajtvá, a' zsibongó sokaságon keresztül e' középpont felé törekednek, elibe ötlött jobbról, a' nemzeti casino, egyszerű, de szép kivilágítása, illy felírással:

„Szépet, hasznost, jót terjessz; és a' Fejedelmet,

Hont, 's az igazságot, hű kebeledbe szorítsd!

Szende erények ezek; lásd csak: buzgó követőjök'

Hálántéki körül fonnak örömkoszorút.“

balról tündöklött pedig, a' megyebeli Izraelitáktól emelt diadalmi-kapu, ékesítve ő méltósága arczképével, — 's ez alatt illy fohász vala olvasható:

„Istene népeknek! hallgass Te reánk, mi könyörgünk,

Éltének Lachesis nyújtsa soká fonalát.“ — stb. — le-
tebb mutatkozik, a' nyaros tanácsbáza, spazarfényben, 's
imez homlokírással:

„Tartd-meg Hertelendyt hölgyével isteni Felség!

Becskerek „ELJEN“t zeng, napja öröme derült“; —
a' varmegyétér' közepén, lámpatűzzel csillogó oszloptető-
kön, vasedényekben lángoló szurok lobogott, — vesztve ha-
tásából, azon ezernyi pohártüzeztől, mellyek a' megyei pa-
lotáról büszkén csillogának-le, 's a' Magyarban, Toron-
tál varmegye, 's ő méltósága czimereiket, valamint ezen
felírást is, bájolva világítván:

„A' ki mocsárokból tündéri virányokat alkot,

És az enyészettől küzdi-ki áldozatit;

A' kinek a' Felség, 's Haza, szent, 's rokon érzete áldás,

'S látta virágkora hű lángjait a' csatasík:

Élj! koszorúid ezek helytartónk' Hertelendy

Nyújtja Torontálnak közszava, vedd kegyesen.“ —

Nem töltek még be a' szemek itt a' válogatott tár-
gyak' pompája bámulatával, midőn kilencz órat zúgtak a'
harangok, 's az eldurant taraczkok újabb éledelekre idé-
zék a' nézőket. — A' kamarai magtár mellett folydogáló Bege
partjai felé irányúlt a' tolongás. Nagynemű, es merész
kivitelten fénylett ott, Nagy Becskereki polgar Plank úr
művészileg alkotott, 's több ölnyi hosszúságra, mesterileg
felállított diszkarzata, mellynek csillámló oszlopai, 's bolto-
zataira helyezé, a' Nagy Becskereki polgárság kultiszte-
letének oltarát. — Felsurrant azonban, a' meglepetés neve-
lésére, egy könnyű rakéta, 's szétpattanásával jelenté azon
pompás tűzjáték kezdetét, melly elrendezésére nézve, 's
kifejlésével, hangos örömtapsokat érdemle. Kell-mesen
szegődött-vissza, a' szép Bege túkrén a' sugárok özöne,
's fényes hatán, lejtve úzék a' forgó tűzkerekek, a' kivilá-
gítva csikázó sajkákat! — De minek többet írni! — csak ho-
malyt vetnénk a' fényre, melly szeretve tisztelt főispáni
helytartónkat dicsőíté, ha hosszash közlésbe ereszkednénk.
Valóban annyira meg valánk varázsolva a' tündér látványok
által, hogy dagadozó kebleink elragadtatását, egyedül a'
felderült Junius 14ke vezetheté által, a' komolyabb örömek
honjába. E' napon t. i. a' ns megyei tömött teremben, Gyer-
tyánffy Dávid alispán úr, velős beszéddel megnyitván az ülést,
díszes küldöttséget bocsátott Lonovics József ő mlga vezér-
lése alatt, a' főispáni helytartó úr meghívására. Megjelent
's a' harsány „Éljen“ kiáltásokkal fogadtaték ő mlga, letevé
a' hitet, a' tisztelt mlgos püspök úr szava után, — 's szívra-
zó beszéddel búcsút von eddigi tisztársaitól, egyszersmind
magosabb helyzetben, viszont testvérült velek, és a' Ren-
dekkel. A' RR. részéről ékesen válaszoltak e' beszédre, fő-
jegyző Nagy János, és táblabíró Marczibányi Lajos urak.
Délben gazdagon megvendéglé ő mlga, Torontál Rendeit,

és minden vendégei, 's felséges királyunkért, az egész Ausztriai házért, 's az ország szeretett nádoráért 'stb. örömpoharak ürittetének, ő méltóságától elkészöntve; — éjre fordulva pedig, a' Rendei, -- a' szó teljes értelmét kielégítő — fényes táncmulatságot adának.

Megjelent Abday igazgatása alatt, egy nemzeti színész-társaság is; — 's Junius 7kén „Bárony Czipó“ben fel-lépven, Junius 14kén „Gróf Szapáry“val végezte innen rö-vid pályafutását, — Torontál nemes lelkü Rendeitől mega-jándékozva, Lugosra sietvén, ns Krassó vármegye folyó Junius 20kán határozott tisztújításán tisztelkedni.

Közlő Hollóssy Mihály.

Jackson generál.

(A' „New Monthly Magazine“ után)

Meleg augusztusi alkony volt, midőn bérkocsisom a' washingtoni vendégfogadó előtt megállott. Leszáltam; számos szerecsenek fogadtak, kik mind az intézet' szolgálai valának. Az épület nagy volt, tornáczokkal 's folyósokkal körülvéve, 's benne mintegy 300 ember megszállhatott. Néma 's csendes vala minden, de congressus alkalmával pezsegnek benne az idegenek. Az út' terheitől kipihenve magamat, még az nap óhajtám a' várost látni; a' hold feltűnt 's az egész várost regényes színbe öltöztette. Egy néger, ki szolgálatomra rendeltetett, fedetlen fővel követett, bizonyos távolságra megettem. Ez volt ciceroném, 's furcsa gondolatit, mellyek nyílt és jószívúségből eredtek, nem ritkán megmosolyogtam.

Washington alakja a' hold' világánál is komoly vala és méltóságos. Ott álla egyedül a' Capitolium, egy kisdud dombon; pompás, 's nemes ízletű épület, csak az irigység találna rajta kivetőt; de a' tiszta ízlés mindég csudálandja, mint az építőmesterség' jelesebb művét. Átallellenben a' Capitoliummal, szintén dombon, tisztán lehet látni a' hold fényénél az amerikai statusok' előlülője' hófehér lakát. E' két épület közt, egy hosszú, fákkal 's épületekkel tűzött út-cza vonult. Csendes volt ez és hallgatag, mintha Washington ember sem lagná. Itt amott tűnt-elő egy pár szerecsen; vidám enyelgésük, élénk beszédük tüstént elárulta őket. Meg nem foghatom, hogy lehetnek rab-emberek vidámok.

Másnap reggel szerecsenemtől kísértetve meglátogattam egy barátomat. Ez egy fiatal ember vala, a'

praesidens' legjobb barátjának fia. Az ágyban találám őt; 's azon kérdésére: mi hozhatott Washingtonba az év' ezen szakaszában, megfélelve, csengetett. Egy fekete szolga jelent-meg. „Hallod György“ mondá még most is félálmosan, „szaladj-el a' praesidenshez, 's kérdezd-meg, volna-e ma kedve látogatót elfogadni?“ A' szerecsen kevés percz mulva visszajött azon tudósítással, hogy az előlülő egészsége' változása miatt ágyban van, de reményli, hogy holnap látogatásunkat elfogadhatja. Ő akkor vala gyógyuló félben kegyetlen hasmenésből.

Egy pillanatig gondolkozám, mit tevő legyek, 's Vernon hegye jutott eszembe. A' napot tehát Vernon hegy látogatásával töltém, melly Washington-tól hét mérföldnyire fekszik, 's nem csak azáltal érdekes, hogy az Washington generál' lakja és sírhegye, hanem a' legfelségesebb tájék, mellyet csak képzelni lehet. E' régi bajlák magos halmon fekszik Potomac felett, és hegyekre 's folyókra legszebb kilátással bír a' világon. Még néhány öreg néger él ott, kik Amerika' szabadítójának szolgálatjában voltak. A' háznak több szobái azon állapotban vannak, mellyben hagyá azokat a' földről örökre eltűnt.

Másnap tizenkét órakor egyezésünk szerint ismét felkerestem barátomat, 's elmentünk a' praesidenshez. Lakja csinos 's méltó lakójához. Az ajtót egyszerű öltözetű inas nyitá-ki, 's tüstént egy kis társalkodó szobába vezetete bennünket az első emeleten, mellyben több urakat találánk, kik élénk beszélgetést folytattak ülve egy férfival, kinek személyéről egy pillantatig sem lehetne kételkednem.

A' praesidens felkelt a' mint barátom bemutatá néki, egy két lépéssel közeledett, 's kezét nyújtotta; és rövid udvari kérdezősködés után, a' beszélgetés ismét folytattatott, 's nekem elég időm vala Jackson phýsiognomiáját tanulni. Jackson generál magos, csontos és szikár ember, egyenes katonai állású, feje nem kevés büszkeséget mutat. Az idegen tüstént megtudná mondani, micsoda hivatala van; termete, arcznási, hangja, 's magatartása természetes 's igen különösen katonai. Ábrázatja egészen valami különös, leguralkodóbb kinyomatja energia, de vékony voná-

siban ritka becsületesség látszik, mélyen belátó 's ható talentummal párosulva, mi őt, még rendkívüli férfiak' körében is, mint különös tüneményt bélyegezné. Úgy látszik, hogy véle legkevésbé lehetne a' világon enyelegni; 's mégis caricaturája derék Don Quixote-t állítna-elő. A' lovag korban tükre lett volna ő a' próbált bajnokoknak; öreg, őszbe csavarodott lovag, győzhetetlen 's oroszlányi bátorságú, de valamennyire fesszes magaviseletében. Szemei merők, mélyen ülők, és bokros ősz szemöldökökkel fedettek; arczyonati hosszak; komorok 's ránczosak orczái; homloka kiálló és sebhelyes; ősz haja merő és borzas, 's erővel hátrafelé fésült. Száján nyájas szelidség vonul-el, ha szóll; de a' melly pillanatban ajkai bezáródnak, az aczél sisak' vértje alig látszik áthathatlanabbnak. Jackson egészen olyan férjfiú, kit dicsekedve lehetne, mint honja' erkölceinek példáját előmutatni.

Jackson generál rosz diplomaticus lenne hatalom nélkül. Néki csak egy *cheval de bataille*-ja van: 'letipor 's keresztül tör mindent, mellyet más ember kiakart volna kerülni, vagy elsimítani.' Ő minden gordiumi csomót ketté vág. Mindenütt az egyenes ösvényt választja, 's bizván szándéka' jóságában, azon szenvedélyesen, minden mellék tekintet nélkül halad-elő. Azt mondják, hogy szenvedelmi szörnyű tüzesek, 's az esztendők csak kevesé gyengíték tüzét. Mérge gyakran kitör, 's igazán szólva gyakran is van rá oka; mivel sokszor boszontják hivatalában. Pezsgése hamar elmúlik, de szándéka nem gőzölög-ki haragjával, 's mit elébb akart, azt azután is akarja, és hajthatatlan míg czélját el nem éri. 'S ez kiterjed még azon kívánságára is, hogy barátinak szolgáljon, mit némellyek benne vádolnak. Tüstént beigtatása után, kérelhetlenül elmozdított minden tisztviselőt a legfelsőtől fogva a' legalsóig, 's minden hivatalokat, mellyek tőle függtek, saját emberivel töltött-be, nem adván semmi szint mentségül. Nyilván kimondá okait; azt gondolá t. i. hogy ha van haszon adományiban, azokra mindenek felett baráti tarthatnak számot.

Jól emlékezem reá, hogy midőn valamellyik nyugoti hírlap Jackson András nevét említé az előlülő-ségre 'kijelelték' sorában, azt közönségesen tréfának

tartották. Azt mondják maga is tréfának tartá azt; 's egy beszélgetés bocsátatott közre, melly ő közte 's némelly baráti közt tartatott volna, 's mellyben ő teljességgel kineveté e' gondolatot. „Nem, nem,“ mondá mosolygva az öreg generál „az Indianusok ellen elküldhetnek harczolni, de presidenségre alkalmas nem vagyok.“ Valóban keveset is tudtak felőle több esztendők óta. Csendes elvonultságban élt ő nyugotra, egy szép mezei jószágban, mellyet ő Tennessee erdeiből irta ki; 's néha néha az útas meglátogató ott ötét, mint a' New-Orleansi öreg bajnokot, 's megemlíte azt egy hírlapban; de egészen úgy tartották őt, mint már csak a' historiához tartozót. Nem lehet eléggé csudálni, mint nyert olly nagy népszerűséget, hogy még Adamsot is meggyőzhette ki akkor elnök volt és másodszori elválasztásában fáradozott; 's Adams egy vala a' legélesb látású diplomatak közül, egy okos és igen tudós ember. Jackson körül a' legnagyobb talentomú férfiak állanak; de ő ollyan ember, ki tanácsot kér 's követi azt — ha tetszik neki! Felekezete' vezére 's jobb keze Van Buren Márton, ki most előlülő, 's ha a' Jackson' pártja nyer, hihetőleg következő előlülő. F. L.

A' fürdőházakról néhány szó.

(Vége.)

Nálunk található olykor a' privát házakban lágy-meleg fürdőket, néha e' célra készült külön építményekben is illyeseket, valamint végre hideg fürdőket a' folyóvizekben. A' fürdésre rendelt szobák a' földszinti emeletbe illenek, 's ott alkalmaztassanak, ne hogy ellenkező esetben a' nedvesség ártalmára legyen az épületnek. Ezek elrendezése olly minéműségű legyen, hogy a' hideg 's megmelegített vizet tetszés szerint lehessen bocsátani a' szobákba, 's hogy a' víz más csöveken ismét lefolyhasson. A' fürdőházakban számos kis szoba szükséges, mellyekben hasonló elrendezés találtassék. — E' most felhozott fürdőkön kívül még más fürdőházakat is láthatni, mellyek t. i. folyóvizeknél épülnek-fel kényelmes fürdés végett, 's mellyek csak néhány szobából állanak. Ezen házak karókra állítvák a' folyóvízben, mellyeknél olykor 2 padlat van, 's mellyek egyike mozdíthatlan, a' másik pedig mozgékony. Az első teszi a' szoba' ren-

des padlatát, mellyben azon személy tartózkodik, ki fürdeni akar; ennél eső vagy csapó ajtó alkalmaztatik, mellyet azon személynek kell felnyitnia, melly a' vízbe lépni kíván. Innen a' folyóvízbe vezet-le egy néhány lépcsőből álló hágcso, hol alkalmazva van a' második padlat, melly olly elrendezést nyer, hogy tetszés szerint lehet azt felemelni 's ismét leereszteni, dagályához 's apályához képest a' víz tükrenek. Mozdíthatlan padlatot csak egyet alkalmazhatni, melly néhány lábbal mélyebben fekszik a' víz tükre-nél, 's mellyhez a' fürdőházakból lépcsőkön juthatni-le. A' fürdőház' oldalfalai a' víztükreig érnek, 's onnan áltörve vannak egész a' padlatig, a' víznek félbeszakadatlan folyása miatt.

Az Oroszoknál egy különös nemét láthatni a' fürdőknek, az az, gőzfürdőket, mellyek ezen nemzetnél jó szolgálatot tesznek, 's melly kemény 's a' hossz-szas ideig tartó hidegtől megkeményült bőrükre jótékonyan hat. Muszkaországban a' közönséges fürdők kicsinyek 's egyszerűek. Egy kis, 2 osztályból álló faház, — mellynél levetkezésül szolgál az egyik, a' másik pedig felöltözködésül, — teszik illyes fürdőház' miatáját, mit főrangú urak' épületeiben is csak eképp találhatni-fel. Az egyik szobában következő elrendezést vehetni-észre: az egyik szögben van t. i. egy kőből szerkesztett kemence, mellyet olly erősen fűtnek, mint csak lehetséges, 's azt szüntelen vízzel fecskendezik, hogy meleg gőz támadjon a' szobákban. Ennek eszközlésül tüzesített köveket vetnek edények-be, mellyek telvék vízzel, 's a' szobákban állanak. A' szoba egyik oldalán van egy magosabb hely alkalmazva, melly a' közönséges fürdőházakban minden csínosság nélküli, nevezetesb fürdőkben pedig galleriákkal díszesítetik. Most már annak ki fürdik, reá kell feküdnie, a' gőz neveltetik, 's azon férfiú, ki szolgálatot tesz a' fürdőben, fellép az állásra 's fűszerrel, levelekkel és szappannal mossa egy ideig a' fürösztöttnek egész testét, flanelt vesz, 's mindaddig dörgöli vele testét, míg feldagad 's vérszínű lesz. Ez megtörténvén, egy ideig ájulásban fekszik a' fürdőszemély, 's megszáradván, a' mellékszobába tér-visz-sza, hol ismét felöltözködik. Újabb időben néhány

szép 's pompás fürdőház készült-fel Oroszországban, mellyekben minden képzelhető kényelmet fel lehet találni.

Az eddig érintett fürdőkön kívül vannak még olyanok is, mellyeket egyedül csak beteg 's elgyengült személyek használnak. Ezek rendszerint kútak, vagy pedig maga a forrás mellett nyerik helyheztesüket, hol vagy magánosan fürdenek a betegek, vagy pedig többen együtt, 's hol fellehet találni e' czélra alkalmazott víztartókat vagy bassineket is. — Cseppfürdőknek azokat nevezik, hol csövek által vezéreltetik a víz a szoba padlászozatán felül az egyes hajlékokba, honnan aztán cseppenként esik a víz a betegnek azon testrészére, mellyet az fájlat. Vannak ezentúl olyan fürdők is, hol csövek által vezettetik a víz a fürdőház egyik falába, honnan aztán erőszakosan dül az a beteg személy fájdalmas testrészeire. — Az egészségfürdők vagy meleg vagy pedig hideg források; ezeknél a víz vagy csupán itatra szolgál, vagy pedig fürdésül is egyszersmind. Mindezen egymástól különböző nemek különféle elrendezést is kívánnak, mellyek jobbadán 's csaknem mindenkor magától a helytől függenek, hol a forrás napfényre jut.

A folyóvízi fürdő bármilly szempontból tekintve is legjobb; az álló, ollykor igen kimelegült, vagy a nap hiánya miatt hideg tóvizek iszapos földaljal, nem olly hasznosak, 's a kádfürdőnek nincs olly erős élesztő behatása, mint a folyó vizének, melly szünetlen megújul, szabad játéktére van a mozgásra, 's a levegő és nap jótékony befolyásával bír. A' tengeri fürdő, a' tengermelléki lakosok számára ingerlékenyebb hatású a bőrre, 's ennél fogva annak használása több előrelátást kíván. Mennyi ideig kellessék tartózkodni a fürdőben, az a személy saját érzésétől függ.

N. D.

Rejtett szó.

Bár ezer egy 's ötven, még eggyel mind nagy arannyá
Válna — nem adnálak érte te kedves egész.

Lévay László.

Jegyzet: Az 50dik számbeli Találós mese: Ösz.

H A S Z N O S M U L A T S Á G O K.

52. Pesten, június' 29kén, 1836.

Öröm-dal a' Pesti királyi magyar Egyetem' kétszázados ünnepére.

(Énekszóval elzengé a' pesti nevendék papság június 26kán 1836.)

Ritka nap! már rég sovárg utánad
Szép reményektől ölelve át
Sok szív, kikben él a' hő kívánat
Fénytetőre vinni Hunniát,
Melly fölé míg vérözönbe' gázolt
Hosszu éj boríta barna fátyolt.

Te dicső nap! édes biztatással
Csillapítod aggodalmukat,
„Csak haladjanak szilárd iparral
Teljesülni érzik vágyukat.“
Ünnepélyed lángörömré gyujtva
Hirdetvén, hogy a' kezdet kivíva.

PÁZMÁNY! Nemzetünk' édes sajátja,
Le, kezéd tevé a' talpkövet,
Mellyen áll a' Musák' palotája
Él, örökre él, ezért neved.
„Magból lesz virág, gyümölcs idővel
Csak nevelje harmat gyöngyönedével.“

Fölvirult az általad vetett mag
PÁZMÁNY! 's szerte hinti lombjait,
Bő kegye Hazánk' nagy asszonyának
Fölfakasztá szende bimbajit;
'S mert TERÉZA' ága még virágzik
Él reményünk 's bő gyümölcsre ágzik.

E' teremre nézz Magyar! 's szivedben
Ég öröm bus aggalom helyett:
Itt kiket látsz ülni szép füzérben
Teljesítik mit kér kebeled,
Mit PÁZMÁNY 's TERÉZA alkotának,
Dús gyümölcsöt hoz a' két Hazának.

Két század vonúla el, mióta

E' magyar szép EGYETEM főnáll,
'S fénye folyton fentebb hat, azóta
Meggzűnt a' homály, sugárinál;
'S míg TERÉZA' fajja véd bennünket,
Nem borítja új homály egűnket.

Hát legyőzve a' nagy éj' homálya

Mellybe dult Hazánk' ege borult,
A' tökély felé kinyilt a' pálya
Fejledésűnk' napja fölpirult;
Rajta nép! erős légy szívvel, ésszel,
'S fenragyogsz a' több nagy nép-egésszel.

Gazdasági egyesület.

A' most mult pesti lóverseny, loárverés, állatmutatás.

Az idei négy versenynapon végbe ment futások' részletei, u. m. a' díjak' mennyiségei, nyertes lovak' nevei 'stb. e' lapok utolsó számaiban már közöltettek. Általános megjegyzésül az idei pesti versenyről azt mondhatjuk, hogy ezen, hazánkban még csak 10 év óta divatozó intézet' munkálati, a' lónemesítésre nézve, ismét örvendeztetőleg mutatkoznak, akár a' honban nevelt jóféle telivér lovak' mindegyre szaporodó számát, akár az Angliából, nyerhetési remény hozta ménék' jelességeit tekintsük. Nem is maradhatnak az illy üdvös következtetések-el ott, hol találkoznak egyes hazafiak, kik a' tapasztalás után választott eszköz' czélszerűségét megismérve, annak hathatósabbá tétele végett új meg új áldozatokkal készek járulni a' haza' szent oltárához. Ez idén ment véghez először Pesten a' Károlyi István gróftól (ki az aláírást 200 arannyal kezdé-meg) nevezett Károlyi-tétverseny, mellyben az összes nyeresemény az 1000 aranyból álló díjjal, tét- 's bánatpénzekkel együtt mintegy 1200 darab aranyra ment. — Gróf Batthyány Kazmér versenyzési örök alapítványinkat egy a' jövő esztendőtlől fogva évenként kijárandó 100 darab aranyos díjjal szaporította. Neve annak, a' nagylelkű alapító gróf örök emlékéül, Batthyány Kazmér-díj leend. Futhat érte bármilly honu 's származásu ló. E' hazafiúi áldozatjáért a' tisztelt grófnak lehetetlen ezennel az egész Haza' színe előtt is az Egyesület legőszintébb köszö-

netét ki nem jelentenünk. A' versenytér' czélirányosb és csinosb elrendelése is már munkába vétetett, és a' szab. 's kir. Pest városa által e' végre az egyesületnek bérbe átengedett tér körülárkoltatását, 's fákkal körül ültetetését a' verseny alkalmával kiki azon kellemes előérzettel szemlélheté, mint fogják a' néhány év múlva zöldelendő lombok a' verseny közünnepének érdekét nevelni, 's milly díszére szolgálанд azon tér a' homokkal és fátlansággal úgy is felette bővelkedő városi határnak! Az említett tér' csinosítása körül t. Mayerffy Ferencz táblabíró úrnak közjó iranti igaz vonzalmából tett szíves fáradozásit 's áldozatit lehetetlen ezennel köszönettel nem említenünk.

A' lóárverés jun. 9kén ment végbe a' köztelken. Ámbár a' vevők' száma a' kiállított lovakéhoz képest igen csekély arányban vala, még is ez idén több ló adatott-el (ezek közt néhány félvér is) mint a' mult évben; 's ha meggondoljuk, mennyi idő kell, míg hasonló új tárgyak, lassanként megismértetve, terjedőbb divatba jöhetnek, nem kétkedünk, hogy ha bár most eleinte csekélyebb részvét mutatkozik irántuk, állhatatos fentartás mellett idővel még is tökéletesben kifejlődvén, czéljoknak egészen megfelelelnek. 'S azért a' lóárverés ugyanazon idő tájban ugyanazon helyen a' jövő években ismét folytatatni fog annál is inkább, mert a' gőzhajózás által mind egyre könnyebbülő közlekedés nem sokára kétség kívül számos külföldit is hozand épen Medárd-vásárkor eső lóárverésinkre.

Az Állatmutatás, kivált juhokra nézve, már nagyobb érdekléssel dicsekhetik. Ugyan is ez idén hazánk' legnemesebb juhainak színe igen számos példányban vala látható a' köztelken, 's minden vásárlani szándékozó gazdának bő választhatási alkalom nyújtott, minthogy nevezetesb vásárlások történtek is mind az állatmutatás alatt jun. 4, 6, és 7kén, mind annakelőtte 's utánna. A' juhokat részint mutatásúl részint eladásúl kiállított birtokosok nevei küldetményeik számával együtt itt következnek betűsor szerint. Brunszvíck gr. martonvásári majorjából 4 darab kos; — Eszterházy János gr. özvegyének zselizi majorjából 5 d. kos; — Festetics Antal úr dégi majorjából 21

darab; — Figdor úr részéről 9 dar. birka; — Gál István úré 106 darab; — Gindly Antal úré 3 d. kos; — Grassalkovich kakucsi majorjából 13 hizott ürü; — Gyóry gr. perkátai majorjából 2 kos, 9 anya; — Hunyady József grófé 30 darab; — Károlyi György grófé 6 kos, 3 anya; — Károlyi Lajos grófé 62 darab (nagyobb részint eladattak.)

Anyos Pál szép dalja angol fordítással.

Egy boldogtalannak panaszi a' halavány holdnál

Szomorú csillagzat! melly bús sűgárokkal
Játszol a' csendesesen csergő patakokkal!
Csak te vagy még ébren boldogtalanokkal,
Kiknek szíve vérzik, 's küszködik bajokkal!

Haljad! hogy sóhajtnak estvély' homályában,
Midőn a' természet szunnyadoz álmában;
Nincs álom ezeknek gyászos kunyhójában,
Eltűnt! eltávozott boldogabb házában!

Ott egy temetőnek látom keresztjeit,
Bádogadt szél mozgatja cziprus' leveleit;
O! az árnyékozza sokak' tetemeit,
Kik velem érezték ez élet' terheit.

Egy fejér árnyéket szemlélek sírjából
Suhogva felkelni halottas honjából.
Valjon! nem lessz-e ez azoknak számából,
Kik, mint én, könnyeztek szívek' fájdalmából?

O! bár felém jönne! — nem félnék képétől;
Többet reménylenék borzasztó lelkétől,
Mint élő halandók' szemfényvesztésétől,
Kiknek számkivetve vagyok kegyelmétől.

Jaj, de ismét eltűnt! — ez is fut engemet, —
Talán észrevette hullani könnyemet!
O! hát nincs már senki, a' ki nyögésemet
Hallaná, 's enyhíteni akarná ügyemet!

Űss, te boldog óra! a' melly inségemből
Ki fogsz szólítani illy sok gyötrelmemből,
Szakaszd-ki e' sebes szívet kebelemből,
'S csinálj port, agyagból készített testemből!

Talán majd valaki jön sírom' szélére,
'S akasztván egy darab fátyolt keresztére,
Reá emlékezik barátja' szívére,
Egy. könnyet gördítvén hideg tetemére!

Angolul Dr. Bowringól:

Thou gloomy star! whose melancholy glances
 Play with the gentle streamlet softly murmuring,
 Thou hast awaked thee with the wretched mournery,
 And their hearts vibrate yet with heavy sorrow.
 Thou hear'st their sighings in the evening darkness,
 While all the earth, in silence shrouded, slumbers.
 There is no slumber in the house of mourning;
 Slumber takes flight to the abodes of gladness.
 In the dull churchyard, lo! a cross is standing,
 And the light breezes shake the dark-leaved cypress,
 As it o'ershadows many a mouldering mortal —
 Mortals who bore, as I now bear, life's burden.
 From the deep tomb I see a spirit rising —
 Rising from death's upyielding dormitory:
 Is it not one of that distressful number
 Borne down like me by heavy, heartfelt trouble?
 Came it not tow'rd's me? Why should I avoid it?
 Comfort is more in that night-walking spirit
 Than in the vain illusions of the living,
 Who have betray'd me with their treacherous favors.
 Spirit! come. Ah! 'tis fled! — how soon departed!
 Soon as it glanced my falling tears, it vanish'd.
 Is there, of earth or heaven, no one to hear me —
 No one to sooth this bitterness of anguish?
 Strike, thou blest hour! whose summoning voice shall
 call me

Out of my sorrows into my seclusion:
 Free my torn heart from this tormented bosom,
 And let the earth receive its earth and ashes:
 Then, when I speak, some friendly hand may garland
 O'er the tall cross some melancholy flowrets —
 Friendship's mementoes — truth's sweets breathing pled-
 ges —

Dropping a tear upon my clayey ruins.

Dr. Bowring úrnak, a' nagy hírű parlamenti
 tagnak 's jeles angol tudósnak, e' czímű munkája:
 „Poetry of the Magyars“ még 1830ban meg-
 jelent Londonban; de nálunk kevesek' kezein forog.
 E' munkájában Bowring úr, előrebocsátva a' ma-
 gyar' nyelvről és literaturáról egy rövid értekezést,

a' magyar költők' néhány verseit angol fordításban közlé, 's egyszersmind számos népdalokat fordíta angolra, mellyeknek nagyobb részét nagy tudományú 's érdemű fáradozó hazánkfia t. Rummy Károly úr szolgáltata kezéhez; a' mit ő e' szavaiban köszönettel megismer: „The greater part of these compositions have been collected for me by the care and kindness of Dr. George Charles Rummy.“

Közlő Farkas Lajos.

Egy eset naplóból.

(Igaz történet.)

Hogy az öngyilkolás soha sem bátor szívet, hanem nyúl szívet árul-el, minden bölcsenek köz véleményök. Mert valjon nem kisebb és szelidebb kín-e bármi vésszel küzdeni, mint ebbeli félelem miatt öngyilkolás által élte' fonalát elmetszeni? És valóban, ha az öngyilkolás őrzöngés közben nem sikerül, ennek multával elmúlik arra vágyunk. Mint a' következő esemény igazolja.

Bizonyos P. ismerősöm, kit a' szerencse isten-asszony kegyére éppen nem látszik méltatni, meglátogatván, üldözö sorsa' orvoslására tőlem tanácsot kért; én a' türelmet 's reményt ajánlám neki; de ő mind a' kettőtől megfosztottnak állítván magát, csak a' halált hiszi sorsa' enyhítőjének. A' halál, úgymond, csak a' halál orvosolja bajomat! „Mellyik“ kérdé ő „a' legkönnyebb halál?“ — Minden halál nehéz felelék. — „Úgy vélem“ mond ő „az opium leggyorsabban működik. Úgy van! azt szerezz barátom, azt kell szerezned,“ szölli hevülten. — „Én,“ felelék, „sem orvos, sem gyógyszeres nem vagyok, hogy illyes mi-ben szolgálhatnék.“ — „Nem ismersz semmi gyógyszerest?“ kérdi. — „Nem! — vagy igen — a' háznál lakik egy, 's úgy hiszem itthon van.“ — Behivatám őt, 's kérdém szolgálhat-e opiummal? Ő (szemeim' mozdulatit értvén) „igen“ nel felel. Erre P. „no szerezz tehát kegyed meg hónap 11ig, fáradozása bőven veendi jutalmát“ P. nek tőlem eltávozta után a' gyógyszeressel értekeztem, mint készítse az italt, hogy P. legnagyobb bosszújára, vagy örömére jól kaczag-hassunk.

Úgy is volt! mindent, mit még e' földi pályától távozta előtt véghez vinni szükségesnek vélt, csak ugyan végrehajtott, 's lefeküdt, mint vélte örök álmot alvandó. A' többi közt egyik barátjánál egy íratot hagyott, azt néki másnap reggel^o átadandót. Ez kapván a' levelet átfutja, 's azonnal P. lakására siet. Kopog az ajtón; semmi nesz. Ismételve kopog, de P. nyugtalanságától, 's a' halálra való elmélkedéstől ellankadva, most alvá csak első álmát; ebből tehát (különbén is mély alvót) terhes volt felverni. Most barátja lármát indít; összehívja a' lakosokat, hogy törnék-fel az ajtót, minthogy P. öngyilkossá lón. P. a' lármára 's a' zörgésre felébredvén (épen öldöklésről álmodván) felszökik ágyából, 's a' szobájába rohanók elébe ugorván „gyilkos! gyilkos!“ kiáltja. Éppen akkor toppanok én is a' szobába, 's az imígy síránkozókat: „az egekért! mérget ivott“ vigasztalom: tréfának állítván az egész dolgot. P. a' rajta esett szégyen miatt ugyan boszongokodék a' gyógyszeresre; de átlátván ennek okos, és emberi tettét, az ígért jutalmat csakugyan bőven megadá.

B. F.

Nevettető porok.

„Ugyan Urambátyám! miért kínozza dagadt lábait olly átkozott szűk csizmákban?“ — „No bizony, tudsz hozzá ücsém! — mondá gúnymosollyal a' rossz lábú — hiszen ha bővebbek volnának csizmáim, ki tudja! meddig terjedne lábaim' daganatja. Így legalább tovább nem terjedhet mint szűk csizmáim engedik.“

Minap egy ismerősömmel sétálék, ki — mint szokták mondani — nem ökrök közt növe-fel. Séta közben, egy felől a' tehen-csorda czammogott mellettünk, két vagy három bikával; más felől néhány ökör-szekér hajtatott-el. „Ugyan barátom! — szólólíta ekkor társam — hogy hogy eshetik az, hogy mostanában a' tehenek sokkal több ökröket-ellenek, mint bikákat?“

„Szép kisasszony! kegyed — úgy vélem — öccsénél kisseb korú — nem de —?“ „Ugy van uram! atyám' jegyzetéből tudom, hogy féléves valék midőn

a' Francziák Győrben voltak; öcsém pedig még 1815-ben született.

Szivos Mihály.

Jeles mondások.

A' külső magaviselet csak úgy érdemes, ha belől is jó az ember.

Minden alapos változtatás veszedelmes.

Az a' boldog előjáró, kit még él, szeretnek, midőn pedig meghal, siratnak.

Jaj ott az igazságnak, hol több az erő mint az ész.

Könnyebben felejtí a' kígyó farka' vágását, mint egy asszony legkissebb bosszúságát.

A' hol békesség találtatik, ott szerencsés a' gazdaság.

A' kevély ember reá tartja magát, mint az eczetes korsó és a' két fülű szátyor.

Jobban akarnak tudni a' mostani nevendékek, vagy is hóharmatok, mint a' régi bölcsek.

Valamint a' köntöst a' testhez, úgy a' hivatalt az ahoz tehető erőhez, és eltelő tudományhoz kell mérséklenni.

Tisztátalanság az öltözetben restséget, és lustaságot jelent.

Vigyázz, el ne bízd magadat, — ne ragadjanak el a' lovak, midőn felhágsz az uborkafára.

Egy lat tréfa, nem különben mint a' sáfrány, ízt ad a' beszédnek.

Könnyű a' kopaszt beretválni.

Nem arra kell menni, a' merre sokan mennek, hanem a' merre kell menni.

Ne értsél többet annál, a' mint kell érteni, hanem értsél józanság szerint.

Rejtett szó.

Első tagocskámért — miután meghozta

Többi részem szabad éltét feláldozta.

Egészem ha méltó kül és beléremre,

Édes érzelmeket halmoz a' szép nemre.

Bernát Gáspár.

Jegyzet: Az 51dik számbeli Rejtett szó.: MILI.

(Vége az 1836diki 1ső felesztendőnek.)

Mutató Tábla

a' Hasznos Mulatságokhoz

1836

Első Félésztetendőre.

I. Magyar Nyelv.

1. Versek.

	Lap:
A' harczter	17
A' holdhoz	409
A' kis Magyarokhoz	29 73
Anyos Pál' szép dalja angol fordítással ..	412
A' pásztor élet	233
A' rab	192
A' szívtelenség	337
A' valódi honihoz	81
Az élet	321
Az ígért csók	353
Az irigy	400
Bandira	152
Barátom után	345
Barátság 's szerelem	217
Boldogság' lakja	169
Dal a' Hernádhoz	313
Hasznos recipe	105
Huszár-dal	97 193
Levél barátomhoz	329
N. sírja felett	400
Nép-dal	49 113 121 289 361
Öröm-dala' pesti k. Egyetem' százados ünnepére	409
Pannonia gőzhajóhoz F. L.	241
Paraszt logicusok	314
Recipe szerelmesek' számára	305
Remete	257
Szerelm és barátság	297
Szeszély	369
Tavaszi dal a' hívhez	209

2. Magyarországi új könyvek.

	<i>Lap.</i>
Eredeti Játékszín	151
Költőmivek. Ponori Török József	60
Vita S. Stephani auctore Hartvico edidit Podh- raczky	59

II. Tudományos dolgok és szépliteratura.

A' magyar polgár 's paraszt hitesek' köz ke- resményéről	81
Az orosz literatura haladása és jelen álláspontja	325
Egyház nevezete a' templomnak	60
Eurythmia, proportio, symmetria	318
Fenséges nádorispán' neve napjára a' palatinalis donatióról	177
Fogoly lány a' Birmanoknál	180
Folyóvizek' szabályozása	196
Hóhér a' gőzhajón (Elbeszélés)	86
Pompeji fáklýavilágnál (Elbeszélés)	137
Szóvizsgálat	189
Véghangzó' nyújtása	210

III. Történetírás.

A' felséges Ausztriai és Lothringi Házaknak Ár- pádtól lett származásáról	3
A' „Spinnerin am Kreuz“ Bécs mellett	260
Nevezetes adat Herodot' hitelére	350
Sancy nevű gyémánt	333

IV. Életírások.

Abelárd és Heloise	290
A' Siami ikerek	41
Honthorst, Jordaens, és Teniers	322
Melczér Jakab	249
Mendizabal	65
B. Tót	119
Ulrich	76

V. Természettudomány.

	<i>Lap.</i>
A' meghalás' physicája	92
A' részeket félhetnek a' meggyűladástól ..	390
Hévmérő	45
Millyen ruhák legmelegebbek?	316

VI. Gazdaság és hasznos házi jegyzetek.

A' csontpor' használása baromfiak' és disznók' hizlalásában	152
A' fagyott tojást ehetővé tenni	135
A' festett ajtókat megtisztítani	24
A' krumplit két héttel elébb termesztetni ..	232
A' megfagyott krumplit használhatóvá tenni	135
A' nedves sarjút télre elrakni	334
A' palotai ürge sapka	331
A' téjfelt a' téjtől elválasztani	232
A' tiszta mézet czukor helyett használni ..	136
A' vízbe bukás' haszna	39
Az éjszakai izzadás ellen	215
Cholera ellen	328 330
Éjjeli lámpák helyett világító palaczk ..	136
Eszközök a' meggazdagodásra	337
Felszólítás a' két magyar haza' kimivelt mezei gazdáihoz	51
Fontos dolog a' méhtenyésztőknek	133
Gazdasági praktika iskola	187
Gazdasági újságok Angliából	217
Gombával trágyázni	350
Lövészeknek	215
Marhadög ellen új orvosságok .. 9 96	159
Mi származik az atomusból?	127
Néhány szó a' fogakkal bánásról	353
Új mód a' fák' szemzésére	119
Új próbált szer tyúkszemek ellen	335
Vízellenes csizmakenőcs	56

VII. Művészet, mesterség, kereskedés, ipar.

A' közlekedés' és ipar' legújabb előre haladása Magyarországon	197
--	-----

	<i>Lap.</i>
A' lipsiai vásárokat látogató persa és grusiai kereskedők' utjáról	393
A' selyemtenyésztés' hasznáról és a' jó gombolító intézetek' rendszabályiról	89
Gazdasági egyesület	410
Könyvnyomtatási remekmű	214
Közlemények Clair Ignác' gymnasticai intézetéből	339
Levéltöredék Fáji utazásomról	34
Pesti lóverseny 357 374 383	398
Répaczukorgyár Grebner Ferencz igazgatása alatt Morvában és Csehországban	281
Testgyakorló és vívó iskola	273

VIII. Charakteristikai vonatok.

Jackson generál	403
Jackson és Van Buren	185
Spanyol és francia	16
Valois Margit' karaktere	23
Zach' hazaszeretete	142

IX. Geographiai és statistikai nevezetességek.

A' kis Magyarokhoz	29
A' németországi universitások' statistikájához	194
A' Törökök' országalkotmánya	7
Az egyházak Romában	382
Dunafolyam Moldova és Orsova közt	355
Francia és Németországi folvóirások	45
Magyarország' térsége és földabroszai	162
Orvosok és ügyvédek Franciaországban	320
Órültek' háza Londonban	121
Tapasztalás a' bűnök körül	302
Tengerek' mélysége	38
Terjedése a' kath. Anvaszentegyháznak az egyesült éjszakamerikai Statusokban	234

X. Különféle értekezések, elmefuttatások.

Álom	105
A' Matschakerhof nevű vendégfogadó Bécsben	6

	<i>Lap.</i>
Az Etel vagy Atila névről	150
Az igazságos fejedelem	172
Bóthy Ödön' levele	265
Encyclopaedia	13
Februar' 12dikének emléke	161
Fördőházakról néhány szó	395
Francia hősök	44
Kezelés	108
Közlések és parallelák	114 130
Levél a' magyar kicsinyekhez	300
Napoleon' ítélete Homer és Virgil felől	314
Napoleonról való ítélet	69
Nemzeti különösségek	17
Rajzolatok 's példázatok 223 229 289 247	258
Számvetési gyakorlatok	75
Szülegyilkos	118
G. Szécheny István	201
Torontál' ünnepe	401
Jelen tavasz	365

XI. Nemzeti szokások, utazások, helyírások, és régiségek.

A' sipylusi romok	276
A' vásárok Magyarorszáiban	361
Az Oláhok Erdélyben	277
Az öltözet iránti új rendelés Törökországban	385
Egy könyv I. Apafy Mihály' könyvei közül	119
Hadadi gróf Wesselényi Ferencz' házi rendelése	80
Indus varázslók	270
Kenéz vagy Szúcs nevű pesti bíró	141
Látogatás az egyiptomi hasa' kedvelt nőjénél	21
Milly bényomást okoz China' első meglátása?	387
Monor	67
Utazás a' budai hegyeken	372
Utazási töredék levelekben	225 284
Jeles régiség	33

XII. Ritka történetek és apróságok.

Afrikai kegyetlenség	269
Anekdoták .. 40 96 104 120 160 177 261	302

	<i>Lap.</i>
Aphorismák	104 375
A' szegény Rothschild Mózsés 167
A' véletlen boszuló 350
Csudaszülöttek 143
Erzékeny törvényszéki jelenet 215
Eset naplóból 414
Feledékeny törvényhozó 303
Fordítási hibák 216
Gondolatok	80 150 158 312 352
Harlekiniana 112 191 200
Haroun-al Raschid és fija Almamon 37
Igaz mondák 335 391
Jeles mondások	32 40 175 413
Kölcsönös csalódás 272
Különféle	79 224 328 391
Különféle bolondság a' köz életben 75
Különös szerelmi kaland 343
Monori cseppek 72 78
Némelly állatok' életideje 208
Nevettető pilulák 474
Nevettető porok 416
Nevezetes seborvosi munkálatok 166
Nősök és nőtelenek 78
Szippanatok 128
Szippanatok a' pirulat' szelenczéjéből 111
Ugrások 88

XIII. Rejtettségzavak.

Agár 40. — Árviz 192. — Barkocza 120 —
 Bélyeg 168. — Bórsó 296. — Borsod 88. —
 Búvár 216. — Csikvár 312. — Esztergom 392. —
 Forgács 112. — Fülep 56. — Gőz 344. — Ha-
 rang 208. — Hír 8. — Holló 208. — Holló-
 kő 184. — Indulat 232. — Kautász 288. — Ka-
 pa 32. — Kanapé 176. — Kártya 476. — Kis-
 faludy 72. — Komló 48. — Korbács 360. —
 Korcsmáros 224. — Korom 152. — Kosár 128. —
 Kötőtűk 256. — Kultsár 248. — Lókos 272. —
 Madács 240. — Ősz 400. — Palacsinta 24. —

Párducz 384. — Pék 104. — Pintér 336. —
Pipacs 368. — Rák 160. — Rozmarin 96 — Saj-
ló 264. — Sebész 328. — Somoskő 144. — Szűz
200. — Tepertő 280. — Turbán 352. — Tsoko-
nai 320. — Tükör 16. 304. — Újság 40. — Zá-
gráb 136. — Vadász 64. — Vendégszem. 80. —
Vőlegény 416.

